

SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU IZB I ORGANIZACJI
ROLNICZYCH

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU

1936/37

WARSZAWA — 1938 ROK

SPRAWOZDANIE
ZWIĄZKU IZB I ORGANIZACJI ROLNICZYCH
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

SPRAWOZDANIE

ZWIĄZKU IZB I ORGANIZACJI
ROLNICZYCH

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU

1936/37

Lubelska Izba Rolnicza

WARSZAWA — 1938 ROK

ms 566/1936-7

D 232/50/438

A. Ogólna sytuacja rolnictwa

Warunki klimatyczne i stan zasiewów

Na wstępie charakterystyki produkcji roślinnej w roku gospodarczym 1936-37 należy podać krótki przegląd przebiegu pogody, który dla tej produkcji ma zasadnicze znaczenie.

Z uwagi na okres wegetacji roślin ozimych, których zbiory przypadają w roku sprawozdawczym, charakterystykę warunków klimatycznych rozpoczynamy od jesieni 1935 roku.

Przebieg pogody w jesieni 1935 roku naogół sprzyjał, zwłaszcza późniejszym siewom ozimin. Stosunkowo wysoka temperatura oraz dostateczna ilość wilgoci w glebie były czynnikami wpływającymi pomyślnie na wschody i rozwój ozimin.

Jedynie w województwie poznańskim i pomorskim wcześniejsze siewy były nieco mniej pomyślne ze względu na suchość gleby, a w woj. wileńskim w związku z nadmiarem wilgoci.

W dniu 5 listopada stan ozimin przedstawiał się według szacunku Głównego Urzędu Statystycznego, w porównaniu do szacunku dla lat poprzednich następująco:

	1936 r.	1935 r.	1934 r.
Pszenica	3,5	3,7	3,1
żyto	3,6	3,9	3,2
Jęczmień	3,4	3,5	3,2
Rzepak	3,6	3,8	3,4
Koniczyna	3,4	3,2	3,0

Zestawienie to wskazuje, że stan zasiewów zbóż ozimych w jesieni roku 1935 był gorszy niż w analogicznym okresie roku poprzedniego.

W końcu listopada, wskutek opadów śnieżnych zasiewy zostały we wszystkich województwach z wyjątkiem Poznańskiego przykryte śniegiem.

Ponieważ śnieg spadł na zimę zmarzniętą przeto nie uszkodził ozimin. Pokrywa śnieżna nie była jednak zbyt trwała. Dopiero na początku lutego spadł ponownie obfity śnieg oraz zapanowały silne mrozy.

W początkach marca nastąpiła wiosenna odwilż, wskutek czego w polowie tego miesiąca pola zostały pozbawione pokrywy śnieżnej.

Ogólnie biorąc stan ozimin na wiosnę był dobry. Mrozy lutowe nie wyrządziły szkód w zasiewach pokrytych już śniegiem, ponieważ jednak śnieg spadł na ziemię nie zmarzniętą, miejscami, na polach niżej położonych, oziminy wyprzały. Prócz tego stwierdzono w wojew. wileńskim, nowogródzkim, poleskim oraz krakowskim uszkodzenia zasiewów przez pleśń śniegową.

Przebieg pogody w okresie wiosennym był niezbyt sprzyjający dla rolnictwa. Zmienna temperatura, nocne przymrozki oraz zimne wiatry hamowały normalną wegetację roślin. Uszkodzenia roślin z tego powodu były jednak nieznaczne. Najbardziej stosunkowo ucierpiały zasiewy w woj. kieleckim, poznańskim, śląskim i krakowskim. Rozkład opadów był nierównomierny, a prócz tego dał się odczuć brak wilgoci w glebie. Aczkolwiek siewy zbóż jarych należy uznać za odbyte w warunkach sprzyjających niemniej jednak, wskutek wymienionych czynników zasiewy roślin jarych przedstawiały się stosunkowo gorzej niż ozimych.

Okolo połowy czerwca przeszła nad polską falą deszczy, dostarczając z wyjątkiem woj. wileńskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego dostatecznej ilości wilgoci. Ogółem jednak dawała się odczuwać susza. Ponad to zaś wielka ilość burz i gradobić przyczyniły się do większego niż zwykle wylegania zasiewów.

Żniwa w roku 1936 były przyspieszone i miały przebieg pomyślny, przy czym późniejsze zbiory miały nieco mniej dogodne warunki od wcześniejszych.

Jedynie z woj. kieleckiego i pomorskiego donoszono o niepomyślnych warunkach żniw.

Koniec lata i jesieni cechowała pogoda dżdżysta, tak, że drugi pokos siana odbywał się, w przeciwieństwie do pierwszego, w warunkach niezbyt sprzyjających zaś zbiorów okopowych miał warunki wręcz katastrofalne.

Zwłaszcza niepomyślnie odbyły się zbiory drugiego pokosu siana i okopowych, w województwach południowych, kieleckim i śląskim.

Powierzchnia upraw

Rok 1936-37 charakteryzuje się podobnie jak okres ubiegły, zwiększeniem powierzchni ziemi ornej oraz wzrostem powierzchni upraw. Stosunek powierzchni ziemi zasianej do ziemi ornej wskazuje jednocześnie na zwiększenie powierzchni zasianej kosztem zmniejszania ugorów.

W porównaniu do r. 1935 najwięcej stosunkowo wzrosła w roku 1936 powierzchnia zasiewów w woj. poleskim i wileńskim a następnie lwowskim. Ogólnie biorąc zmiany były jednak zupełnie nieznaczne.

Zmiany w powierzchni zasiewów poszczególnych ziemiopłodów były następujące:

Pszemica. Powierzchnia zasiewów tego zboża pozostała w stosunku do 1935 r. naogół bez zmiany. Nastąpiło jednak i to dość znaczne przesunię-

Ogólna powierzchnia zasiewów w latach 1932 - 1936

ZIEMIOPŁODY	1932			1933			1934*)			1935			1936		
	ha	%	ha	ha	%	ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	%
Ogółem powierzchnia zasiana	16,824,781	100,00	16,931,704	100,00	100,00	17,051,128	100,00	100,00	17,180,515	100,00	17,358,262	100,00	17,358,262	100,00	
Pszonica ogółem	1,726,151	10,26	1,694,456	10,01	10,01	1,774,420	10,41	10,41	1,754,137	10,12	1,742,051	10,04	1,742,051	10,04	
oziwa	1,572,515	9,35	1,513,864	8,94	8,94	1,627,275	9,56	9,56	1,619,925	9,42	1,612,058	9,29	1,612,058	9,29	
jara	153,639	0,91	180,592	1,07	1,07	247,145	1,45	1,45	234,212	1,36	229,993	1,33	229,993	1,33	
żyto ogółem	5,945,711	35,35	5,775,206	34,11	34,11	5,675,121	33,28	33,28	5,783,940	33,67	5,831,442	33,60	5,831,442	33,60	
oziwe	5,620,103	33,40	5,751,444	33,97	33,97	5,650,515	33,14	33,14	5,758,212	33,52	5,806,930	33,45	5,806,930	33,45	
jare	26,608	0,15	23,862	0,14	0,14	24,306	0,14	0,14	25,728	0,15	25,512	0,15	25,512	0,15	
jęczmień ogółem	1,206,704	7,17	1,196,484	6,89	6,89	1,191,236	6,98	6,98	1,218,705	7,09	1,186,734	6,83	1,186,734	6,83	
oziwy	40,081	0,24	32,710	0,19	0,19	31,269	0,18	0,18	32,397	0,19	25,248	0,14	25,248	0,14	
jary	1,166,623	6,93	1,163,774	6,70	6,70	1,159,967	6,80	6,80	1,186,308	6,90	1,161,486	6,69	1,161,486	6,69	
owies	2,220,414	13,20	2,204,432	13,20	13,20	2,212,080	12,97	12,97	2,234,213	13,01	2,254,789	12,99	2,254,789	12,99	
gryka	344,812	2,05	317,944	1,88	1,88	316,711	1,85	1,85	298,097	1,74	296,035	1,70	296,035	1,70	
proso	93,040	0,55	89,450	0,53	0,53	86,356	0,51	0,51	86,202	0,50	82,604	0,48	82,604	0,48	
kukurydza	96,936	0,58	91,123	0,54	0,54	90,528	0,53	0,53	92,971	0,54	88,049	0,51	88,049	0,51	
mieszanki: jęczmień i owies	137,672	0,82	130,132	0,77	0,77	135,195	0,80	0,80	136,313	0,79	132,419	0,76	132,419	0,76	
inne miesz. zbożowo-strączk.	92,753	0,55	101,703	0,60	0,60	30,643	0,18	0,18	107,492	0,63	118,169	0,68	118,169	0,68	
zbożowo - strączkowe	177,809	1,06	173,352	1,02	1,02	177,806	1,04	1,04	156,195	0,90	157,607	0,91	157,607	0,91	
groch	39,448	0,23	39,832	0,24	0,24	38,904	0,23	0,23	38,537	0,22	39,346	0,23	39,346	0,23	
fasola, bob, soczewica	262,593	1,56	268,462	1,58	1,58	267,553	1,57	1,57	279,542	1,63	267,904	1,54	267,904	1,54	
seradela	53,956	0,33	58,845	0,35	0,35	60,641	0,36	0,36	46,395	0,27	49,542	0,29	49,542	0,29	
peluska	137,070	0,80	142,294	0,84	0,84	142,368	0,83	0,83	118,013	0,69	123,268	0,71	123,268	0,71	
wyka i bobik	877,526	5,21	919,856	5,43	5,43	915,273	5,37	5,37	894,163	5,20	950,797	5,53	950,797	5,53	
konikryna	369,255	2,10	365,337	2,16	2,16	365,372	2,09	2,09	360,878	2,10	368,029	2,12	368,029	2,12	
lubin	93,554	0,55	102,627	0,61	0,61	181,252	1,06	1,06	88,377	0,51	85,631	0,49	85,631	0,49	
inne pastwne	31,821	0,19	32,047	0,19	0,19	32,608	0,19	0,19	33,875	0,20	33,739	0,19	33,739	0,19	
konopie	93,678	0,56	95,047	0,56	0,56	106,162	0,62	0,62	123,365	0,72	133,409	0,77	133,409	0,77	
len	22,900	0,14	30,357	0,18	0,18	39,105	0,23	0,23	54,425	0,32	33,789	0,19	33,789	0,19	
rzepak i rzepak	1,973	0,01	2,195	0,01	0,01	2,874	0,02	0,02	3,110	0,02	3,366	0,02	3,366	0,02	
chmiel	5,218	0,03	4,717	0,03	0,03	4,222	0,02	0,02	5,418	0,03	5,894	0,03	5,894	0,03	
tyton	2,715,065	16,14	2,799,753	16,18	16,18	2,797,609	16,41	16,41	2,831,755	16,48	2,839,424	16,37	2,839,424	16,37	
ziemiaki	116,059	0,69	99,044	0,58	0,58	111,999	0,66	0,66	118,715	0,69	121,432	0,70	121,432	0,70	
buraki cukrowe	205,118	1,22	221,043	1,30	1,30	231,077	1,36	1,36	241,014	1,40	247,978	1,43	247,978	1,43	
inne okopowe	57,041	0,34	65,866	0,39	0,39	73,113	0,43	0,43	75,736	0,44	79,988	0,46	79,988	0,46	
drobne uprawy															

*) Przed powodzią lipcową.

cie w wielkości uprawy pszenicy w poszczególnych województwach. I tak w dalszym ciągu zaznaczyło się zmniejszenie powierzchni pod uprawę pszenicy w województwach zachodnich a częściowo warszawskim oraz łódzkim; natomiast wzrost powierzchni pszenicy nastąpił w niektórych powiatach województw wołyńskiego, poleskiego i wileńskiego.

żyto. Również powierzchnia żyta pozostała prawie bez zmiany. Większy stosunkowo wzrost uprawy żyta miał miejsce w województwach południowych zwłaszcza zaś w stanisławowskim. Wypada tu zaznaczyć że te ostatnie województwa w ogólnej uprawie żyta mają mniejsze znaczenie.

Jęczmień. Powierzchnia pod uprawą jęczmienia zmniejszyła się we wszystkich województwach z wyjątkiem województw poleskiego oraz śląskiego.

Największe ograniczenie powierzchni zasiewów tego zboża miało miejsce w województwie stanisławowskim, w którym natomiast nastąpił największy wzrost uprawy żyta.

Zmniejszenie powierzchni zasiewów jęczmienia w 1936 r. było znaczne jak wynika z podanego zestawienia. Zmiany powierzchni zasianej obliczone są w procentach w stosunku do roku poprzedniego.

	1932	1933	1934	1935	1936
Jęczmień ozimy	— 22,0	— 18,4	— 4,4	+ 5,0	— 22,1
Jęczmień jary	— 4,5	— 2,8	+ 2,3	+ 2,3	— 2,1

Owies. W zakresie wielkości upraw tego zboża zwraca uwagę znacznie zwiększenie obszaru zasianego owsem w woj. wileńskim i poleskim. Zwiększenie to zaznacza się zarówno w zestawieniu z danymi z roku poprzedniego jak i przeciętnej pięcioletniej. W pozostałych województwach wahania te są tak niewielkie, że dla całej Polski powierzchnia owsa pozostała w porównaniu z 1935 r. prawie bez zmiany.

Ziemniaki. W 1936 r. nastąpiło z wyjątkiem województwa wileńskiego, równomierne zwiększenie uprawy ziemniaków. Powierzchnia pod ziemniakami poczynając od 1932 r. stale wzrasta i w ciągu ostatnich pięciu lat zwiększyła się o 6.6%.

Buraki cukrowe. W związku z reorganizacją polityki buraczanej w powierzchni uprawy tego surowca nastąpiły stosunkowo najbardziej istotne zmiany.

Wskaźnik powierzchni upraw buraka cukrowego w stosunku do roku szczytowego w uprawie tej rośliny tj. do 1929 r. przedstawia się następująco:

rok	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
wskaźnik	100.0	77.4	66.2	48.6	41.5	46.9	49.7	50.8

Jak z powyższych liczb wynika wzrost powierzchni upraw buraka cukrowego rozpoczął się w 1934 r. trwając nieprzerwanie do okresu sprawozdawczego

Bardziej jednak charakterystyczną cechą omawianych zmian jest niezwykły wzrost uprawy buraków cukrowych w województwie tarnopolskim, wynoszący 102.2% w porównaniu do 1935 r. Przytym trzeba dodać, że na terenie tego województwa nie ma dotychczas cukrowni i dopiero w 1937 r. miała rozpocząć swoją działalność nowopowstała cukrownia.

Duży, lecz o wiele mniejszy od poprzedniego wzrost plantacji buraczanych nastąpił w województwach kieleckim i śląskim. Natomiast województwa; białostockie, łódzkie, poznańskie i lwowskie wykazały zmniejszenie tej uprawy.

Z innych ziemiopłodów wykazują, stale od kilku lat, zwiększenie następujące uprawy: mieszanki zbożowo-strączkowe, koniczyna, a przede wszystkim len. Natomiast powierzchnia mieszanek ze zbóż na ziarno nieco się zmniejszyła.

Przeciętne plony z ha

Załączona tablica ilustruje wysokość plonów zebranych z ha w 1936 r. Analiza zawartych w zestawieniu liczb wykazuje, że w 1936 r. stosunkowo najlepszy był urodzaj pszenicy, plony pozostałych głównych ziemiopłodów aczkolwiek odbiegały od takich danych dla 1935 r. nie wiele się jednak różniły od przeciętnych dla okresu ostatnich pięciu lat.

Rozpatrując wysokość plonów zawsze trzeba mieć na uwadze przebieg okresu wegetacyjnego, jako jednego z głównych czynników decydujących o wielkości urodzajów. I tak w okresie 1935/36 woj. wileńskie specjalnie wyróżniło się z pośród innych województw niepomyślnymi warunkami. Niepomyślny przebieg pogody w czasie siewów jesiennych, a następnie wyprzenie zasiewów i szkody wyrządzone przez pleśń śniegową, wreszcie susza w okresie pełnej wegetacji wpłynęły na zmniejszenie wszystkich plonów z wyjątkiem ziemniaka.

Burze i gradobicie, jakie nawiedziły województwa kieleckie, śląskie i częściowo pomorskie wraz z brakiem wilgoci w glebie przyczyniły się do zmniejszenia plonów w tych województwach.

Porównyując plony z 1935 r. z plonami dla okresu sprawozdawczego należy pamiętać o klęskowej suszy w r. 1935, która miała miejsce na Zachodzie Polski oraz w części województw centralnych. Powszechne obniżenie w 1936 r. plonów buraka cukrowego było wywołane przede wszystkim wskutek klęski chwościka buraczanego.

Z innych ziemiopłodów wzrosły plony mieszanki ze zbóż na ziarno, natomiast plony mieszanek strączkowych na ziarno zmniejszyły się. Plony lnu w związku z suszą w woj. wileńskim były mniejsze. Plony rzepaku i rzepiku wzrosły będąc w r. 1936 najwyższymi na przestrzeni pięciu lat. W zakresie pasz plony 1936 roku były wyższe niż w okresie poprzednim, przy czym o ile pierwszy pokos w 1936 r. był mniejszy niż w 1935 r. o tyle wydajność drugiego pokosu układała się odwrotnie.

Plony z 1 ha w kwintalach

ZIEMIOPŁODY	1932	1933	1934	1935	1936
Pszenica ogółem	7,8	12,8	11,9	11,5	12,2
„ ozima	7,7	12,9	12,1	11,6	12,6
„ jara	9,3	12,0	11,1	10,5	10,1
Żyto ogółem	10,8	12,2	11,5	11,4	10,9
„ ozime	10,8	12,3	11,5	11,5	10,9
„ jare	6,8	7,3	6,7	7,2	7,2
Jęczmień ogółem	11,6	12,3	12,3	12,0	11,8
„ ozimy	13,7	15,3	12,9	12,2	13,3
„ jary	11,5	12,2	12,3	12,0	11,8
Owies	10,8	12,2	11,6	11,6	11,7
Ziemniaki	110,0	103,0	121,0	115,0	118,0
Buraki cukrowe	205,0	187,0	229,0	211,0	210,0
Gryka	6,0	5,3	6,2	8,4	5,9
Proso	11,2	8,7	10,2	12,1	12,0
Kukurydza	10,9	6,1	8,4	13,6	11,9
Mieszanki na ziarno:					
jęczmień i owies	13,8	14,6	12,4	11,1	12,5
inne mieszanki ze zbóż	12,3	13,1	10,0		
zbożowo-strączk. nasienie	.	.	.		
zbożowo-strączk. pasza	.	.	.	17,5	17,9
Groch	9,5	10,1	6,9	9,3	10,1
Fasola, bób, soczewica	3,3	8,7	8,6	10,7	10,0
Peluszka nasienie	10,1	10,6	7,3	8,5	9,1
Peluszka pasza	21,6	22,2	18,0	18,0	18,0
Wyka i bobik pasza	9,2	9,8	7,4	9,0	9,2
Wyka i bobik nasienie	19,9	21,4	16,6	18,2	17,7
Koniczyna nasienie	2,1	2,0	1,8	2,1	2,2
Koniczyna pasza	29,8	35,2	29,6	31,9	35,6
Seradela nasienie	6,1	6,2	5,7	4,7	5,5
Seradela pasza	17,6	19,2	17,3	16,2	16,3
Łubin nasienie	11,0	11,4	10,6	9,8	10,7
Inne pastewne pasze	23,4	21,1	18,7	16,0	17,9
Len nasienie	4,4	4,7	5,2	5,8	5,4
Len włókno	2,7	2,8	2,9	3,2	2,8
Konopie nasienie	4,5	4,9	5,2	6,0	5,8
Konopie włókno	3,2	3,3	3,2	3,6	3,6
Rzepak i rzepik	7,1	9,2	8,6	8,0	9,4
Chmiel	7,9	5,3	5,1	5,4	5,8
Tytoń	16,4	15,3	15,8	20,6	18,3

Zbiory

Wobec niewielkich zmian w 1936 r. w powierzchni sześciu głównych ziemiopłodów, o zmianach w ogólnych zbiorach tych upraw zdecydowała przede wszystkim wysokość ich przeciętnych plonów. Oczywiście nie można tego powiedzieć w odniesieniu do poszczególnych województw, w których wahania w wielkości powierzchni były nie raz dość znaczne, co zaznaczono już powyżej.

Można stwierdzić, że w 1936 r. ogólne zbiory owsa ziemniaków i buraków cukrowych były większe od przeciętnych pięcioletnich, zbiór jęczmienia — nieco mniejszy, zbiór zaś pszenicy i żyta — średni, przeciętny.

Porównanie ogólnych zbiorów 6-u głównych ziemiopłodów z przeciętnymi pięcioletnimi zbiorami i ze zbiorami z 1935 r. w % podaje następujące zestawienie:

*Zmiany w zbiorach 6 głównych ziemiopłodów
(dla obszaru całego Państwa Polskiego).*

Różnice w zbiorach w 1936 r. w odsetkach zbiorów:

	przeciętnej pięcioletniej 1931—1935	z 1935 r.
Pszenica	+ 8.0	+6.1
żyto	— 0.5	—3.8
Jęczmień	— 3.1	—4.6
Owies	+ 5.3	+1.6
Ziemniaki	+10.4	+5.5
Buraki cukrowe	+ 5.9	+2.2

Z innych ziemiopłodów, z przyczyn wyjaśnionych wyżej, ogólny zbiór gryki, prosa i kukurydzy znacznie się zmniejszył. Również się zmniejszył, pomimo wzrostu powierzchni zasianej lnem — zbiór włókna lnianego. Natomiast zwiększył się zbiór nasienia lnianego, koniczyny, wyki i bobiku, seradeli, łubinu oraz zbiór chmielu, rzepaku i rzepiku.

Ogólnie zbiory siana wypadły w 1936 r. nieco większe niż w roku poprzednim, jak również nieco zwiększyły się zbiory słomy. O wartości urodzaju decyduje jednak nie tylko ilość zebranych plonów ale i ich jakość. Na podstawie informacji uzyskanych od korespondentów rolnych jakość ziarna zebranego w 1936 r. w przeważającej części była średnia. W porównaniu do zbiorów z okresu poprzedniego notowano zmniejszenie ilości ziarna dorodnego, przy jednoczesnym zwiększeniu ilości ziarna pośledniego dla wszystkich zbóż z wyjątkiem pszenicy i jęczmienia ozimych.

ZIEMIOPŁODY	1932	1933	1934	1935	1936
Pszenica ogółem	13.464.284	21.740.860	20.803.929	20.108.904	21.325.592
„ ozima	12.033.467	19.571.626	18.073.608	17.644.601	18.995.000
„ jara	1.430.817	2.169.234	2.730.321	2.463.493	2.330.592
żyto ogółem	61.104.612	70.732.893	64.639.598	66.170.265	63.639.843
„ ozime	60.929.284	70.557.679	64.476.298	65.984.015	63.456.427
„ jare	175.328	175.214	163.300	186.250	183.416
Jęczmień ogółem	14.008.366	14.358.771	14.526.120	14.683.548	14.014.005
„ ozimy	550.580	499.047	396.605	395.322	336.218
„ jary	13.457.786	13.859.724	14.129.515	14.288.226	13.677.787
Owies	23.908.305	26.829.468	25.507.294	25.979.267	26.400.969
Ziemniaki	299.745.281	283.300.585	334.704.153	325.017.239	342.812.962
Buraki cukrowe	23.785.706	18.523.050	25.665.022	25.005.565	25.554.378
Gryka	2.060.453	1.676.354	1.948.815	2.515.806	1.760.649
Proso	1.044.977	775.252	856.246	1.044.091	993.163
Kukurydza	1.057.390	558.828	757.451	1.264.417	1.049.451
Mieszanki na ziarno:					
jęczmień i owies	1.894.967	1.896.845	1.681.248	1.513.487	4.660.833
inne mieszanki ze zbóż	1.114.278	1.334.985	303.418		
zbożowo-strączk. nasienie	.	.	.		
zbożowo-strączk. pasza	.	.	.	422.695	422.262
Groch	1.697.088	1.758.439	1.219.037	1.443.806	1.588.252
Fasola, bób, soczewica . .	367.357	346.540	331.393	411.607	393.134
Peluszka nasienie	331.523	396.395	251.189	264.441	271.000
Peluszka pasza	417.078	425.835	412.697	241.007	171.615
Wyka i bobik nasienie . .	651.611	698.269	527.277	613.109	566.976
Wyka i bobik pasza	1.267.132	1.429.639	1.161.527	819.834	516.660
Koniczyna nasienie	381.622	330.463	282.368	320.987	386.957
Koniczyna pasza	17.892.507	22.479.723	18.893.523	28.485.505	34.140.455
Seradela nasienie	758.362	757.056	664.781	590.028	695.794
Seradela pasza	1.340.591	1.401.442	1.433.781	1.225.748	1.169.430
Łubin nasienie	1.622.009	1.559.997	1.365.902	1.300.837	1.487.199
Inne pastewne pasze	1.251.661	1.207.753	1.711.617	369.370	408.306
Len nasienie	416.707	450.604	553.623	709.428	716.304
Len włókno	255.968	266.193	308.188	398.302	372.438
Konopie nasienie	141.812	156.806	168.010	204.433	194.572
Konopie włókno	101.032	104.295	104.031	121.021	121.905
Rzepak i rzepik	234.674	278.462	335.343	436.150	523.007
Chmiel	15.586	11.527	14.388	16.927	19.358
Tytoń	85.827	72.267	66.890	111.676	107.741

Światowe zasiewy i zbiory zbóż

Powierzchnia światowa upraw czterech głównych zbóż w 1936 r. była zbliżona w swych rozmiarach do powierzchni z 1935 r. Jedynie powierzchnia zasiewów pszenicy wykazuje od roku 1934 stałą tendencję wzrostu. Obszar zasiewu trzech pozostałych zbóż uległ zmniejszeniu i jest prawie równy takiemu obszarowi z roku 1934.

	Powierzchnia zasiewów w milionach ha				Zbiory w milionach q.			
	Pszemica	żyto	Jęczmień	Owies	Pszemica	żyto	Jęczmień	Owies
Przeciętna 1926 — 1930 (1926/27 — 1930/31)	101,3	19,3	28,8	42,0	1.021,8	239,1	344,3	522,8
1931	103,8	19,0	29,1	41,5	1.055,2	213,9	318,8	481,8
1932	105,6	18,9	29,8	41,9	1.049,4	254,4	357,2	532,7
1933	101,6	18,7	28,0	39,7	1.040,1	266,2	323,8	456,4
1934	98,5	18,4	27,2	36,9	953,3	237,7	312,1	393,5
1935	100,0	19,2	29,8	40,7	969,7	246,1	340,5	402,1
1936	100,7	18,9	28,1	38,0	959,8	229,1	317,0	417,0

U w a g a: Dane nie obejmują U. R. S. S.

Światowe zbiory w roku 1936 wszystkich bez wyjątku zbóż są mniejsze niż w 1935 r. i odbiegają znacznie od przeciętnej z lat 1926 — 1930. Zmniejszenie produkcji zbóż a przede wszystkim pszenicy wywołane zostało nieurodzajem w krajach zamorskich, które są głównymi producentami pszenicy.

Mała produkcja zbóż pociągnęła za sobą dalsze wyczerpanie pozostałych, stosunkowo niewielkich zapasów światowych.

C e n y

Prawie całkowite wyczerpanie światowych zapasów pszenicy, oraz nieurodzaj tego zboża w krajach zamorskich, a przede wszystkim w Kanadzie, wywołało zwykłą tendencję cen obserwowaną na wszystkich światowych giełdach zbożowych.

Ceny krajowe kształtowały się z jednej strony pod b. silnym wpływem tendencji zwykłej, z drugiej zaś pod działaniem czynników znajdujących podstawę w naszym rynku wewnętrznym.

Przez cały okres roku gospodarczego w krajowych notowaniach cen obserwujemy konsekwentną i bardzo wyraźną tendencję zwykłą. Jedynie ostatni miesiąc tego okresu zaznaczył się niewielką zniżką cen wszystkich zbóż z wyjątkiem owsa.

Ceny głównych zbóż i produktów zwierzęcych w złotych za q.

Rok i miesiąc	Pszonica	Żyto	Jęczmień	Owies	Byłoby średn. wszystkich gatunków		Masło I gatunek za 1 kg	Jaja za 1 kg
					na targowicy w Poznaniu	Trzoda chle- wna średnio 4-ech gatunk.		
przeciętnie 1930/31	29,23	22,82	25,61	24,88	90,89	131,96	4,77	2,70
" 1931/32	26,98	25,09	24,59	23,70	58,56	100,78	3,77	1,79
" 1932/33	31,63	17,87	17,10	16,17	46,29	94,64	3,23	1,55
" 1933/34	20,37	14,34	15,93	13,43	50,55	78,17	3,06	1,25
" 1934/35	18,63	15,04	19,96	15,82	43,23	59,16	2,59	1,13
" 1935/36	20,34	13,21	16,12	15,25	46,83	90,24	3,05	1,24
VIII — 1936	21,73	14,31	19,50	14,88	53,55	96,00	3,41	0,98
IX	23,21	15,25	21,24	15,03	53,78	91,67	2,37	1,15
X	26,77	18,41	25,98	17,29	53,03	89,56	2,60	1,59
XI	25,39	18,33	26,09	16,61	50,74	84,90	3,10	1,73
XII	25,73	19,74	26,00	16,58	49,95	83,45	3,04	1,84
I — 1937	26,93	21,86	26,00	17,90	49,58	89,62	2,87	1,65
II	29,83	24,07	26,67	20,79	54,98	95,25	3,05	1,96
III	31,32	24,62	27,25	22,52	52,37	94,33	3,27	1,43
IV	31,24	24,56	26,75	22,67	51,70	92,93	3,08	1,12
V	31,23	24,62	26,00	23,28	51,62	91,87	3,30	1,10
VI	31,46	26,25	—	26,06	54,31	94,10	3,57	1,25
VII	29,10	25,06	—	27,17	56,66	113,75	2,72	1,34
przeciętna 1936/37	27,83	21,34	25,15	20,07	52,69	93,14	2,87	1,43

Stan pogłowia inwentarza żywego

Zamieszczona poniżej tablica, zawierająca zestawienie stanu ilościowego inwentarza żywego na dzień 1 czerwca za ostatnie pięciolecie, pozwala stwierdzić zmiany liczbowe i procentowe, jakie w ciągu 1935/36 roku zaszły w stanie pogłowia poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich.

Wynika z nich, że podobnie jak w 1936 r. rejestracja w 1937 r. zwierząt gospodarskich wykazała zwiększenie stanu pogłowia wszystkich gatunków zwierząt. Zwyżka ta wynosiła dla pogłowia koni 1.5%, dla bydła 3.4%, dla trzody chlewnej 8.7%, dla owiec 5.2% i wreszcie dla kóz 5.3%.

Ogólna ilość zwierząt gospodarskich

(w tysiącach sztuk)

L A T A	Konie	Bydło rogate	Trzoda chlewna	Owce	Kozy
30.VI—1933	3.773	8.985	5.753	2.557	277
Zmiany % w stosunku do r. 1932	—4.2	—5.0	—1.6	+2.7	+10.5
30.VI—1934	3.764	9.258	7.091	2.554	321
Zmiany % w stosunku do r. 1933	—0.3	+2.8	+23.1	—0.3	+15.2
30.VI—1935	3.762	9.696	6.703	2.783	354
Zmiany % w stosunku do r. 1934	0.0	+4.7	—5.5	+9.0	+10.6
30.VI—1936	3.823	9.167	7.055	3.020	378
Zmiany % w stosunku do r. 1935	+1.6	+4.9	+5.3	+8.5	+6.8
30.VI—1937	3.883	10.547	7.672	3.183	403
Zmiany % w stosunku do r. 1936	+1.5	+3.4	+8.7	+5.2	+5.3

W okresie sprawozdawczym nastąpiła znaczna poprawa w dziedzinie cen uzyskiwanych za wytwory produkcji hodowlanej. Pod wpływem ogólnej tendencji zwyżkowej jak i wskutek nastawienia polityki gospodarczej.

Najbardziej zwyżkowały ceny trzody chlewnej osiągając poziom z 1932/33 r. Ceny bydła rogatego utrzymywały się w wysokości odpowiadającej cenom z 1933/34 r.

Handel zagraniczny artykułami rolniczymi

Załączone zestawienia dają obraz zmian, jakie zaszły w roku sprawozdawczym w porównaniu z latami poprzednimi w obrotach zagranicznych płodami rolnymi — zarówno co do rozmiarów importu i eksportu jak i ich wartości.

Przy analizie wspomnianych zestawień rzuca się przede wszystkim w oczy spadek salda wywozowego szeregu pozycji, wyrażonego w tys. q.

Handel zagraniczny ziemiopłodami i ich przetworami (w tys. q.).

Wyszczególnienie	1983/84			1984/85			1985/86			1986/87		
	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywóz.
Peszenna	28,0	724,0	494,0	3,9	577,9	574,0	0,1	508,4	508,3	0,0	513,0	513,0
Maka pszenna	17,0	145,0	128,0	—	348,8	348,8	0,0	945,1	945,1	0,0	657,1	657,1
Zyto	10,4	4753,0	4649,0	0,3	5305,6	5305,3	0,0	2172,0	2172,0	0,0	2172,5	2172,5
Mąka żytnia	—	853,0	853,0	—	620,1	620,1	0,0	1465,3	1465,3	0,0	981,5	981,0
Jęczmień	0,1	1605,0	1604,0	0,1	3256,9	3256,8	0,2	3505,4	3505,2	0,0	2870,5	2876,5
Owies	—	138,0	138,0	—	450,6	450,6	0,1	1177,0	1176,9	0,0	669,4	669,4
Gryka	—	4,0	4,0	—	7,3	7,3	0,0	298,7	298,7	—	66,0	66,0
Groch	—	286,0	286,0	0,1	95,5	95,4	0,6	230,3	229,7	0,1	253,7	253,6
Fasola	—	98,0	98,0	0,0	73,2	73,2	0,0	262,9	262,9	0,0	182,2	182,2
Bob	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,8	0,5
Ziemiakł świeże	0,6	274,8	274,2	2,0	202,7	200,7	2,2	452,1	449,9	3,1	464,1	461,0
Burki świeże	—	671,0	670,0	—	759,8	759,8	0,0	819,4	819,4	0,0	800,3	800,3
Chmiel (i ekstrakt chmielowy)	—	14,7	14,7	0,1	17,4	17,3	0,1	20,1	20,0	0,1	29,7	29,6
Nasiona pastewne(konieczny i inaknati- ki seradeli, esparcecy, lucerny, komonicy przełot, lubinu, peluski, wyki, bobiku)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nasiona buraków cukrowych	12,7	364,3	351,4	19,8	301,8	282,0	27,0	432,3	405,3	31,5	310,5	279,0
Stenle inne	85,7	0,4	—85,3 ^{*)}	4,8	32,7	34,7	0,0	69,0	69,0	0,0	55,4	55,4
Stenle rzepaku i rzepiku	—	52,6	52,6	—	9,7	9,7	0,0	18,6	18,6	0,0	25,5	25,5
Len (słoma ln., len surowy, miediony, trzeprany, czesany, wyczeski i wytłozepki)	2,0	44,6	42,6	0,7	11,9	11,2	0,7	181,7	181,0	0,6	225,7	225,1
Ziemiakł suszone, krajanka i plaki	—	19,4	19,4	—	25,3	22,3	—	33,1	33,1	—	47,3	47,3
Maka i krochmal ziemniaczany	—	67,4	67,4	0,3	54,2	54,2	0,2	63,5	63,2	0,0	66,0	66,0
Cukier surowy	—	482,4	482,4	—	738,1	738,1	—	426,9	426,9	—	324,6	324,6
Cukier kryształ	—	476,6	476,6	—	368,7	368,7	—	350,3	350,3	—	175,4	175,4
Spirytus	—	58,7	58,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Otreby żytnie	0,5	57,0	56,5	—	33,3	33,3	—	6,0	6,0	—	—	—
Otreby pszenne	—	14,6	14,6	—	26,2	26,2	—	10,4	10,4	—	0,3	0,3
Otreby jęczmiennie i inne ^{**)}	38,0	876,0	838,0	—	0,3	0,3	—	—	—	—	—	—
Makuchy inne	0,8	33,1	32,3	—	34,5	34,5	—	—	—	—	—	—
Melasa	—	221,8	221,8	—	289,5	229,5	0,0	183,9	183,9	—	186,6	186,6
Wyalodzony suszone	—	133,7	133,7	—	63,6	63,6	—	119,1	119,1	—	158,5	158,5

^{*)} Saldo przywózowe

^{**)} W zwątku ze zmianą nomenklatury otreby jęczmiennie podane są łącznie z „innymi”.

Handel zagraniczny ziemiołpłodami i ich przetworami (w tys. zł.).

Wyszczególnienie	1933/34			1934/35			1935/36			1936/37		
	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo
Pszennica	2 991	13 261	10 370	80	7 893	7 893	3	8 149	8 146	2 4	9 418	9 415,6
Maka pszenna	—	1 748	1 748	—	4 019	4 019	—	11 027	11 026,9	0,0	10 140	10 140
Żyto	994	40 141	39 147	7	60 227	60 220	0,4	23 206	23 205,6	1	34 286	34 285
Maka żytnia	—	7 106	7 106	—	6 593	6 593	0,1	12 792	12 791,9	5	12 006	12 001
Jęczmień	5	18 971	18 158	7	45 264	45 257	4	36 088	32 083	2	47 161	47 159
Owies	—	1 661	1 661	1	5 658	5 657	1	13 130	13 12,9	0,3	9 513	9 512,7
Gryka	—	89	89	0	129	129	0,1	3 581	3 580,9	—	958	958
Groch	—	8 266	8 266	18	3 891	3 873	34	6 763	6 729	15	6 497	6 482
Fasola	—	3 380	3 380	8	2 954	2 954	10	7 966	7 962	8	4 729	4 721
Bób	—	6	6	0,2	0,1	—	—	—	—	1	15	14
Ziemiaki świeże	—	1 634	1 634	42	1 518	1 478	45	4 156	4 111	60	4 575	4 515
Buraki świeże	—	2 454	2 454	6	3 371	3 365	0,2	3 411	3 410,8	0,0	4 296	4 296
Chmiel i ekstrakt chmielowy	—	7 430	7 430	72	6 243	6 171	78	4 361	4 283	47	6 284	6 237
Nasiona pastewne (konieczny i inkr-natki, seradeli, esparcezy, lucerny, komonicy, przelotu, lubinu, peluszki, wyki i bobiku)	675	13 462	12 787	846,5	13 614	127 675	1249	14 756	13 507	1450	13 436	11 986
Nasiona buraków cukrowych	—	7 509	7 509	60	6 545	6 485	4	7 683	7 679	1	3 910	3 909
Siemie lniane	2 359	9	—	152	2	—	12	1 232	1 210	11	27	16
Siemie rzepaku i rzepiku	1	2 509	2 508	2	464	462	1,4	793	791,6	0,0	1 029	1 029
Len (słoma ln., len surowy, miedłony, trzeprany, czesany, wyczeski i wytr.)	539	2 144	1 707	223	11 453	11 630	218,2	18 852	18 638,8	157,3	24 374	22 801
Ziemiaki suszone, krnjanka i plattki	—	323	323	—	899	399	—	512	512	—	884	884
Maka i krochmal ziemniaczany	6	1 718	1 742	70	1 324	1 254	44	1 616	1 572	0,0	1 669	1 669
Cukier surowy	—	5 918	5 918	—	7 588	7 588	—	5 634	5 634	—	3 814	3 814
Cukier kryształ	1	8 191	8 190	—	5 052	5 052	1	3 734	3 733	—	2 938	2 938
Spirytus	5	3 490	3 485	1	7 159	7 159	1	2 867	2 866	3	2 749	2 749
Otreby żytnie	4	569	565	—	339	339	—	65	65	—	—	—
Otreby pszenne	—	145	145	—	230	230	—	114	114	—	2	2
Otreby jęczmienne i inne **)	1	7	6	0,2	3	—	2	—	—	—	—	—
Makuchy lniane	10	585	575	—	621	621	—	191	191	—	393	393
Melasa	—	1 067	1 067	—	1 345	1 345	0,1	1 171	1 170,9	—	1 520	1 520
Wystodżyny suszone	—	1 838	1 838	—	667	667	—	1 207	1 207	—	1 478	1 478
Razem	7 490	125 244	147 754	1 694,5	205 066	203 472,6	1 708,9	195 047	195 332,1	13 179,7	208 071	204 891,4

Handel zagraniczny zwierzętami i produktami zwierzęcymi

Wyszczególnienie	1933/34			1934/35			1935/36			1936/37		
	Przywóz	Wywóz	Saldo wywoz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywoz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywoz.	Przywóz	Wywóz	Saldo wywoz.
<i>tyś. zł</i>												
Konie (przez zarod. i źrebiąt)	—	15,9	15,9	0,1	9,2	9,1	0,1	9,3	9,2	0,0	11,0	11,0
Bydło rогate na rzeź ¹⁾	—	4,3	4,3	0,0	9,2	9,2	0,1	15,4	15,3	0,0	14,5	14,5
Trzoda chlewna na rzeź ¹⁾	39,3	146,0	106,7	0,1	155,6	155,5	0,7	182,5	181,8	0,0	196,9	196,9
Gęsi żywe	—	1200,0	1200,0	—	590,5	590,5	—	424,5	424,5	0,0	778,2	778,1
Inne ptactwo żywe	1,0	581,0	580,0	2,5	991,5	989,0	2,4	876,5	874,1	0,9	467,9	467,0
<i>tyś. zł</i>												
Mięso cielęce (świeże, sol. i mroż.)	—	11,0	11,0	—	9,1	9,1	—	6,1	6,1	0,0	5,0	5,0
Mięso wieprzowe (świeże, solone i mrożone ¹⁾	—	18,0	18,0	—	28,7	28,7	—	95,6	95,6	0,0	126,5	126,5
Belony	—	287,0	287,0	—	202,6	202,6	—	197,2	197,2	—	205,5	205,5
Wędliny i szynki ¹⁾	—	24,0	24,0	—	21,3	21,3	—	98,7	98,7	—	178,5	178,5
Masło	—	36,8	36,8	0,1	38,4	38,3	0,0	90,1	90,1	0,0	97,1	97,1
Jaja	—	254,5	254,5	—	190,5	190,2	0,0	267,4	267,4	0,0	224,6	224,6
Skóry bydlęce (św. sol. i susz.)	216,8	48,0	—168,0	261,2	30,0	—231,3	202,6	37,6	—165,0	228,0	45,4	—182,6
Skóry cielęce (św. sol. i susz.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pierze i puch	0,2	14,7	14,5	0,0	13,0	13,0	0,1	14,9	14,8	0,0	21,1	21,1

¹⁾ Z powodu zmian w klasyfikacji towarów w statystyce handlu zagranicznego dane za rok 1934/35 nie są całkowicie współmiernie z danymi za lata poprzednie.

w stosunku do takich danych z roku ubiegłego. Wymienić tu należy zmniejszenie wywozu mąki pszennej i żytniej przy niezmienionych prawie ilościach wywożonego ziarna. Również wywóz jęczmienia w r. 1936/37 uległ poważnej redukcji ilościowej w stosunku do liczb z roku 1935/36.

Ilość wywiezionych nasion buraków cukrowych, lnu oraz roślin pastewnych uległa podobnemu zmniejszeniu. Natomiast wywóz pszenicy w ziarnie, grochu, chmielu, siemienia rzepakowego i rzepikowego wykazuje pewne zwiększenie. Wartościowo eksport produktów rolnych w roku 1936/37 nie odbiega zbyt od poziomu z roku poprzedniego a to wskutek wzrostu cen jednostkowych na szereg artykułów.

Przechodząc do omówienia wywozu z Polski produktów hodowlanych należy stwierdzić że ten dział naszego eksportu nie tylko utrzymał się na poziomie z roku 1935/36 lecz wykazał zwiększenie całego szeregu pozycji.

W zakresie eksportu zwierząt żywych należy podnieść wydatne zwiększenie wywozu gęsi z jednoczesnym zmniejszeniem wywozu innego ptactwa.

Wywóz pozostałych artykułów zwierzęcych w roku 1936/37 wykazuje nadal stałą tendencję rozwojową. Na wymienienie zasługują następujące pozycje: wędlin i szynki, bekonów, wieprzowego mięsa mrożonego, masła oraz pierza i puchu. Ilość wywiezionych jaj natomiast jest mniejsza, niż w okresie 1935/36 r. Saldo wywozowe skór surowych jest w dalszym ciągu ujemne, a w okresie sprawozdawczym notujemy pewne zwiększenie przywozu tego artykułu.

Poprawa gospodarcza

Rok 1936/37 przyniósł niewątpliwą i — co jest szczególnie ważne — stosunkowo równomierną i powszechną poprawę sytuacji gospodarczej wsi. Uwydatniają to przede wszystkim wskaźniki cen. Przyjmując za podstawę 1928 r. = 100, otrzymujemy wskaźniki cen artykułów nabywanych przez rolników: lipiec 1935 r. — 66,0 i czerwiec 1936 r. — 64,1, oraz lipiec 1936 r. — 64,4 i czerwiec 1937 r. — 66,4. Jak widać, ceny artykułów nabywanych przez rolników utrzymywały się na niemal niezmienionym poziomie. Inaczej przedstawiają się wskaźniki cen artykułów sprzedawanych przez rolników w tychże okresach, mianowicie wyrażały się one następującymi cyframi: 35,6 i 39,4 oraz 37,0 i 51,9.

W związku z takim kształtowaniem się cen tych dwóch grup artykułów nastąpiło pewne zwarcie osławionych nożyc, największa rozpiętość między wskaźnikami cen artykułów nabywanych i sprzedawanych przez rolników wynosiła w okresie sprawozdawczym 27,8 (w poprzednim okresie 30,4), najmniejsza zaś — 14,5 (w poprzednim 24,0).

Dość energiczne zwieranie się nożyc na korzyść rolnictwa następowało na skutek poprawy cen artykułów rolniczych, przy czym poprawa ta była rezultatem szeregu pomyślnych okoliczności, a nie tak jak w bieżącym roku — skutkiem nieurodzaju.

Oczywiście, samo przesunięcie w kształtowaniu się cen przemysłowych

i rolniczych nie stanowi jeszcze o dobrobycie wsi, gdyż pamiętać trzeba, że rolnik, zwłaszcza drobny, a przecież drobni rolnicy stanowią decydujący o obliczu polskiej wsi czynnik, sprzedaje po cenach wielkiego hurtu, a kupuje po cenach najdrobniejszego detalu. Dlatego też dopiero wielka różnica wskaźników na korzyść artykułów sprzedawanych przez rolników świadczyłaby o wyrównaniu szans zarobkowych między gospodarstwami rolnymi a warsztatami przemysłowymi i rzemieślniczymi.

Jak wspomniano wyżej, o wzroście cen artykułów rolniczych nie decydował brak podaży, chociaż w porównaniu z rokiem poprzednim zbiór żyta obniżył się o 3,8% i jęczmienia o 4,6%, natomiast zbiór pszenicy podniósł się o 6,1% i ziemniaków o 5,5%; zbiory owsa pozostały prawie niezmienione. Wysokość zbiorów i poprawiające się ceny pozwoliły na osiągnięcie pozytywnych efektów z zastosowania kredytów zastawowego i zaliczkowego, które ułatwiły utrzymanie równomierności podaży, zaś dobre ceny światowe oraz coraz lepsza nasza organizacja eksportowa umożliwiły wzmożenie wywozu artykułów rolnych i przemysłu rolnego, których wartość wyniosła w okresie sprawozdawczym 396,2 milj. zł, tj. o 71,6 milj. zł więcej aniżeli w okresie poprzednim.

Ważnym objawem poprawy koniunktury w omawianym okresie jest wzrost wartości ziemi, co trzeba uznać za wybitny symptom szczególnie dlatego, że interwencyjna polityka Państwa sprzyja raczej utrzymywaniu cen ziemi na niskim poziomie. Według badań Instytutu Puławskiego, wskaźniki wartości kapitału gruntowego kształtowały się następująco, przy przyjęciu za 100 wartości z okresu 1926 - 29 — dla 1930 r. wskaźnik 104,3, 1931 — 89,0, 1932 — 69,0, 1933 — 55,5, 1934 — 52,9, 1935 — 48,5 i 1936 — 49,2. Okazuje się, że po pięciu latach ustawicznego spadku wartości ziemi, nastąpiło nie tylko zahamowanie tego procesu, ale nawet pewna, aczkolwiek niewielka, zwýżka.

Również dopiero w okresie sprawozdawczym obniżył się po raz pierwszy kapitał bierny (długi) w gospodarstwach włościańskich w stosunku do kapitału czynnego. W 1927 r. kapitał bierny stanowił przeciętnie (badania Instytutu Puławskiego) 6,2% kapitału czynnego, w 1928 r. — 7,3%, w 1929 r. — 8,8%, w 1930 r. — 9,8%, w 1931 r. — 12,1%, w 1932 r. — 15,1%, w 1933 r. — 17,7%, w 1934 r. — 18,0%, w 1935 r. — 18,9% i w 1936 r. — 16,5%.

Oczywiście, trudno entuzjazmować się tymi objawami poprawy sytuacji gospodarczej na wsi, jeśli w ich rezultacie majątek czysty włościanina w okresie sprawozdawczym stanowił zaledwie 41,6% majątku z 1928 r. To też mówiąc o poprawie gospodarczej, należy pamiętać że widać ją jedynie przy porównywaniu z okresem głębokiej depresji gospodarczej i że jeszcze niezwykle daleka jest droga do stanu z 1928/29 r., który to stan nie był przecież szczytem ideału.

Dla zobrazowania przemian gospodarczych na wsi, podamy za Instytutem Puławskim jeszcze kilka danych: a) dla okresu sprawozdawczego, b) dla najlepszego roku w okresie od 1927/28 i c) dla najgorszego roku.

Przychody gotówkowe gospodarstwa rolnego na ha wynosiły w zł 193, 506 (1928/29) i 143 (1934/35); rozchody gotówkowe gospodarstwa rolnego na ha: 129, 374 (1928/29) i 100 (1933/34 i 1934/35); wydatki na kuchnię na osobę dorosłą: 51, 112 (1928/29 i 1929/30) i 42 (1934/35); wydatki osobiste na osobę dorosłą: 106, 276 (1927/28) i 89 (1933/34 i 1935/36); nakład gospodarczy na ha: 198, 411 (1928/29) i 181 (1935/36); przychód surowy na ha: 261, 595 (1927/28) i 202 (1934/35); przychód czysty na ha: 63, 214 (1927/28) i 8 (1931/32); dochód społeczny na ha: 188, 428 (1927/28) i 125 (1934/35); dochód rolniczy na ha: 121, 281 (1927/28) i 68 (1934/35).

Jeden z najbardziej istotnych czynników poprawy sytuacji na wsi został osiągnięty przez wysiłek samych rolników. Polega on na ustawicznej i wytężonej pracy, mającej na celu zrównoważenie budżetów rodzinnych przez dostosowanie spożycia do otrzymywanych dochodów. Świadczą o tym dane dotyczące ogólnego spożycia rodzin włościańskich, które obliczono w 1927/28 r. przeciętnie na 3.493 zł. Od tej daty rok rocznie zmniejsza się spożycie, zawierające wydatki na koszty utrzymania i osobiste (odzież, bielizna, obuwie itp.) oraz wartość produktów i różnych świadczeń gospodarstwa na rzecz rodziny właściciela. W następnym roku 1928/29 wartość spożycia rodziny włościańskiej wynosiła — 3350 zł, w 1929/30 r. — 2887 zł, w 1930/31 r. — 2253 zł, w 1931/32 r. — 1769 zł, w 1932/33 r. — 1385 zł, w 1933/34 r. — 1293 zł, w 1934/35 r. — 1182 zł i jeszcze w roku następnym, w którym już zaznaczyła się pewna poprawa na lepsze jesteśmy świadkami dalszego ograniczania spożycia, które spada do 1167 zł. Dopiero w okresie sprawozdawczym spożycie osiąga cyfrę 1465 zł, a więc wyższą, aniżeli w czterech poprzednich latach.

Z pośród środków polityki gospodarczej poważny i dodatni wpływ wywarły między innymi następujące:

Obniżka taryf kolejowych na artykuły rolne dokonana w poprzednim okresie, została utrzymana i działała przez cały okres sprawozdawczy, przynosząc, zwłaszcza wobec wyżki cen, pozytywne rezultaty. Były one oczywiście stosunkowo większe, gdyż niżka taryfy obowiązywała przez wszystkie miesiące.

Drugą okoliczność wybitnie pozytywną dla rolnictwa stworzyła karencja w zakresie spłaty kapitałów długów rolniczych. Karencja ta objęła, na skutek zakończenia akcji konwersyjnej przy pomocy Banku Akceptacyjnego, znaczną część zadłużenia gospodarstw wiejskich na rynku zorganizowanym. W ten sposób zmniejszył się ogólny koszt obsługi długów, a przede wszystkim zmalał bardzo znacznie dezorganizujący gospodarstwa nacisk wierzycieli. Nacisk, o którym mowa, dał się ponownie odczuwać po zakończeniu okresu sprawozdawczego, ponieważ pewna liczba rolników nie zdołała zapłacić dwóch kolejno po sobie następujących rat. Natomiast w okresie sprawozdawczym wypadki takie były zupełną rzadkością i dlatego rok 1936/37 był okresem, w którym dodatni wpływ na-

szych ustaw finansowo-rolnych o charakterze moratoryjnym, osiągnął swe apogeum.

Wreszcie należy zaznaczyć, iż panowała w tym czasie stosunkowa harmonia między cenami artykułów roślinnych i artykułów hodowlanych, umożliwiając kalkulację różnych działów produkcji rolniczej i stwarzając podstawy dla powrotu rentowności.

Wymienione trzy okoliczności posiadały niezaprzeczony — poważny i dodatni wpływ. Toteż Związek Izb i Organizacyj Rolniczych został poważnie zaniepokojony już w końcu okresu sprawozdawczego posunięciami polityki gospodarczej, które mogłyby w przyszłości ograniczyć pomyślnie warunki dla dalszej poprawy koniunktury w rolnictwie.

Rozpoczęło się od stwierdzenia niedoborów przedsiębiorstwa Polskie Koleje Państwowe, wobec czego pojawiły się głosy, nawołujące do zastosowania najbardziej prymitywnego środka zapobiegawczego, a mianowicie ponownego podwyższenia taryf przewozowych. Rozumowano przy tym dość prosto. Jeżeli ceny artykułów rolnych wzrosły, to nawet przy większym ich obciążeniu kosztami przewozu, rolnictwo nie będzie uciekało do transportu konnego, a tylko zmniejszy swój zysk.

Pomyślny wpływ ustawodawstwa finansowo - rolnego dobiega końca. Coraz większe rzesze rolników muszą rozpocząć spłatę kapitałów dłużnych, wobec czego raty stają się bardzo uciążliwe. W jednych gospodarstwach będzie to pompą wysysającą grosz dochodu, przez co zahamuje się możliwość wykorzystania okresu lepszych cen na artykuły rolne na cele popchnięcia gospodarstwa i wyleczenia z ran, jakie wywołał kryzys; w innych — gorzej sytuowanych — nastąpi powrót do okresu bezwzględ- nego nacisku sfer wierzycielskich. W ten sposób odpadnie jeden z poważnych czynników, który między innymi zadecydował w okresie sprawozdawczym o polepszeniu dochodowości warsztatów rolnych.

Realne obawy istniejące w tym zakresie wyznaczyły ponownie kierunek prac dla biura Związku Izb i Organizacyj Rolniczych.

Wreszcie Związek z pewną obawą śledził pozytywną w zasadzie akcję szczególnego popierania produkcji zwierzęcej. Dodatnie strony tej akcji są do tego stopnia oczywiste, że nie wymagają przytaczania powszechnie znanych argumentów. Obawy natomiast, o których mowa, opierały się na następujących przesłankach. Przede wszystkim łatwiej jest sforsować znaczne powiększenie pogłowia zwierząt hodowlanych, aniżeli zapewnić trwałe warunki wyżywienia przez zmeliorowanie łąk i pastwisk, uporządkowanie wspólnot i rozpowszechnienie uprawy roślin pastewnych.

Po drugie bardzo trudno utrzymać harmonię między cenami artykułów roślinnych i hodowlanych w kraju, gdzie na skutek poziomu kultury rolnej i nikłej możliwości stosowania wielu koniecznych środków produkcji, panuje wielka zależność od sił przyrody oraz gdzie istnieją nadwyżki eksportowe, uzależniające produkcję od zagranicznych rynków zbytu i od kształtowania się cen na tych rynkach.

Obawy te okazały się słuszne już w późniejszym okresie gospodarczym.

W s k a ź n i k i c e n
wg. Państwowego Instytutu Badania Konunkturalno-Gospodarczych i Cen
1928 r. = 100

Rok i miesiąc	Artykuły sprzedawane bezpośrednio przez rolników				Drewno surowe	Artykuły nabywane przez rolników			Surowce i półfabrykaty przemysłowe			
	Ogółem	Ziemio- plody	Zwierzęta różne	Nabiał		Ogółem	Nawozy sztuczne	Wyroby gotowe dla produkcji rolnej	Ogółem	Uzależnione od zagranicy	Skartelizo- wane	Pozostałe
1927	103,9	101,6	112,9	94,1	96,0	—	101,1	—	91,9	95,0	95,3	86,6
1928	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1929	89,5	75,5	105,5	98,0	93,3	101,1	102,7	103,6	96,3	93,3	107,7	93,6
1930	67,5	50,0	86,9	79,4	71,9	98,6	100,0	100,7	86,1	68,6	108,9	81,0
1931	59,5	57,7	56,7	70,1	49,5	90,7	96,2	101,9	72,8	50,9	107,8	63,7
1932	48,9	49,9	43,8	55,0	38,3	81,4	85,6	89,7	63,9	41,6	104,5	52,5
1933	42,6	41,1	42,5	46,7	38,7	72,9	83,2	85,4	58,7	43,8	93,0	49,1
1934	37,4	36,1	37,5	40,4	44,4	71,1	79,1	81,2	59,9	43,6	89,8	49,5
1935	35,8	33,9	35,5	41,2	44,0	66,8	76,2	72,6	54,8	42,1	82,7	47,3
1936	38,7	38,1	38,7	40,4	52,3	64,6	68,9	64,5	55,9	46,0	75,4	50,9
I-VIII 1937	49,4	54,5	43,6	46,2	70,0	66,2	69,3	63,7	61,8	54,9	76,3	58,0

Biorąc wszystko powyższe pod uwagę, można stwierdzić, że istotne posunięcia polityki gospodarczej, które w okresie sprawozdawczym przyczyniły się wyraźnie do poprawy sytuacji rolnictwa, nosiły charakter przejściowy, bo albo już zostały cofnięte, albo ekspirują, albo też nie były na tyle pełne, aby uzyskać charakter trwały. To też z okresu sprawozdawczego wyszliśmy właściwie tylko z dwoma czynnikami, a mianowicie: 1) tendencją do dalszego wzrostu cen produktów rolnych oraz 2) ze zwiększoną umiejętnością rolników do zrównoważenia swych budżetów. Inne czynniki dodatnie natomiast przestają działać, jakby zwyciężył pogląd, iż nie o dobrobyt na wsi idzie, ale tylko o wegetację spauperyzowanych rolników.

B. Działalność Związku Izb i Org. Rolniczych Rzplitej Polskiej.

I. UWAGI OGÓLNE

W okresie sprawozdawczym działalność Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. wykazywała, podobnie jak w latach poprzednich, b. znaczny rozwój, zarówno o ile chodzi o ogólny zasięg tej działalności, jak o ilość konkretnie przepracowanych zagadnień.

Jednym z podstawowych działów pracy, do którego Związek przywiązuje szczególną wagę, jest nadal praca nad zagadnieniami rynku wewnętrznego. W tej dziedzinie obok różnostronnych prac nad doraźną poprawą poszczególnych konkretnych stosunków, Związek poświęcał w okresie sprawozdawczym specjalną uwagę pracom badawczym nad strukturą naszego rynku wewnętrznego i jego poszczególnych elementów, dążąc tą drogą do stworzenia koniecznej podstawy dla racjonalnej polityki planowania w dziedzinie zbytu. Dotychczasowy dorobek tych prac badawczych o charakterze wybitnie pionierskim prowadzonych przez Biuro Związku, przy współpracy izb rolniczych i zainteresowanych organizacji przedstawia już poważną liczbę wykończonych, bądź też będących w stadium opracowania monografii specjalnych, dotyczących najważniejszych działów handlu artykułami rolniczymi w Polsce.

W okresie sprawozdawczym w pracach Związku nad rynkiem wewnętrznym poświęcono wiele uwagi zagadnieniom programu inwestycyjnego, w najbliższym kontakcie z pracami odpowiednich resortów rządowych.

W dziedzinie handlu zagranicznego — zagadnieniem, któremu w pracach swoich Związek poświęcił wiele miejsca i uwagi, — było powołanie do życia Rady Handlu Zagranicznego. Utworzenie tej instytucji między-samorządowej, która przejęła od władz rządowych gestię szeregu agend w zakresie administracji handlu zagranicznego, stawia cały samorząd gospodarczy, a w szczególności rolniczy w obliczu nowych, odpowiedzialnych i trudnych zadań. Główny ciężar tych nowych prac spada na centralną reprezentację rolnictwa, jaką jest Związek, wymagając dużego wysiłku

zarówno ze strony reprezentantów rolnictwa w Radzie i jej Komisjach jako też od skromnego ilościowo personelu referatu Handlu Zagranicznego Związku.

Ponadto Związek w omawianej dziedzinie brał podobnie jak i w latach ubiegłych żywy i wydatny udział w przygotowaniu materiałów uzasadniających postulaty rolnictwa w pracach traktatowych oraz delegował ekspertów do uczestnictwa w rokowaniach handlowych z szeregiem krajów. Najważniejsze znaczenie dla rolnictwa posiada przedłużona na okres dwuletni umowa z Niemcami, która utrzymała nasze dotychczasowe osiągnięcia oraz przyznała nowe możliwości eksportowe w zakresie kilku wartościowych artykułów rolniczych. Należy zaznaczyć również, że w związku z poczynionymi przez sfery rolnicze staraniami, w okresie sprawozdawczym akcja rozszerzenia bezpośrednich zakupów przez eksporterów od producentów poczyniła znaczne postępy. Związek zwracał baczna uwagę na kwestię urolniczenia naszego eksportu w ogóle i dążył do rozszerzenia udziału spółdzielni rolniczo-handlowych w tym eksporcie, uzyskując pewne konkretne wyniki (m. in. dopuszczenie spółdzielni rolniczych do udziału w rentownych kontyngentach wywozowych, na trzodę i gęsi do Niemiec).

W zakresie *polityki zbożowej* Związek poświęcił dużo uwagi aktualnej w okresie przednowkowym 1937 r. kwestii rewizji dotychczasowej zasady wolności eksportu zbożowego oraz systemu premiowania tego wywozu — z uwagi na przewidywany niedobór. W sprawie tej Związek uznając ograniczenia sprzedaży żyta za podyktowane względami przezorności gospodarczej, wskazywał równocześnie na potrzebę utrzymywania cen żyta na poziomie parytetu eksportowego. Memorial Związku w sprawie polityki zbożowej na rok 1937/38 złożony czynnikom rządowym, stał na stanowisku konsekwentnego utrzymania głównych zasad dotychczasowej polityki w tym zakresie oraz ochrony rentowności cen tej zasadniczej gałęzi produkcji krajowej. Wobec ciężkiej sytuacji na rynku pasz, wiele uwagi poświęcono w końcu okresu sprawozdawczego, związanym z tym zagadnieniom, pod względem doraźnych zarządzeń, jako też programu racjonalizacji gospodarki paszowej; prace w tym ostatnim kierunku podjęte z końcem okresu sprawozdawczego rozwinięte zostały na szerszą skalę w okresie następnym.

Przedmiotem intensywnych prac w okresie sprawozdawczym była sprawa *surowców krajowych produkcji rolniczej*. Przystąpiono przede wszystkim do opracowania konkretnego planu akcji w tej dziedzinie z uwagi na niewystarczające wyniki i pewną połowiczność naszej polityki surowcowej. Prace Związku w omawianej dziedzinie prowadzone były w ścisłym porozumieniu z pracami właściwych organów urzędowych, — przyczym należy podkreślić, że podstawowe tezy zgłoszone przez zorganizowane rolnictwo w zakresie polityki tłuszczowej znalazły wyraz w uchwałach Komitetu Ekonomicznego Ministrów z końca lipca 1937 r.

Komisja Polityki Tłuszczowej Związku przeprowadziła prace, związane z zawarciem umowy przez Centralę Obrotu Nasionami Oleistymi z przemysłem olejarskim w roku gospodarczym 1937/38 r. — W umowie tej po raz pierwszy przeprowadzona została zasada odbioru przez przemysł olejarski całej zbywanej przez rolnictwo ilości nasion oleistych. Wyjściowe ceny minimalne zostały, przy tym, w uzgodnieniu z czynnikami rządowymi ustalone na poziomie wyższym o 25% do 50% od cen umownych z roku 1936/37 z pewnym równocześnie zwiększeniem progresji tych cen.

Związek przeprowadził dalej szereg konkretnych prac nad dalszym opracowaniem oraz realizacją postulatów rolnictwa w zakresie rozwoju produkcji *surowców włókienniczych*, roślinnych i zwierzęcych. Do wprowadzenia w życie wniosków rolnictwa w szerszym zakresie, w okresie sprawozdawczym, niestety, nie doszło. Wprowadzono jednak w życie m. in. zasadę uzależnienia pozwoleń na przywóz wełny od zakupu, w odpowiednim stosunku wełny krajowej oraz wewnętrznego premiowania kotoniny, obciążając w tym celu odpowiednią opłatą, importowaną z zagranicy bawełnę i odpadki.

Co się tyczy zagadnienia t. zw. *lanitału*, dano wyraz całkowicie przychylnemu ustosunkowaniu się ze strony rolnictwa do tej nowej gałęzi, zastrzegając równocześnie z uwagi na jej eksperymentalny narazie charakter zachowanie należytej hierarchii o ile chodzi o popieranie przez Państwo innych produktów wytwarzanych z surowców krajowych o ustalonych właściwościach i wartości użytkowej, równocześnie wysunięto zasadę, że produkcja wełny syntetycznej winna być oparta wyłącznie o surowiec krajowej produkcji przy zachowaniu ścisłej współpracy z zorganizowanym rolnictwem.

W związku z dużym nasileniem prac Związku w zakresie polityki włókienniczej i koniecznością utrzymania stałej pieczy nad zagadnieniami związanymi z krajową produkcją włókna, władze Związku powołały do życia w okresie sprawozdawczym stałą Komisję do Spraw Włókna Roślinnego i Zwierzęcego w celu koordynacji wysiłku wszystkich zainteresowanych organizacyj rolniczych, samorządu rolniczego i przedstawicieli nauki.

Rosnące zapotrzebowanie na środki produkcji w związku z pewną poprawą sytuacji gospodarczej rolnictwa skłoniły Związek do gruntowniejszego opracowania całokształtu zagadnień związanych z polityką nawozową. W okresie sprawozdawczym wspomniane prace polegały na gromadzeniu materiałów potrzebnych do właściwego ujęcia i przeprowadzenia postulatów programowych rolnictwa w tej ważnej dziedzinie.

W zakresie *przemysłu rolniczego* sporo wysiłku włożono m. in. w prace związane z reformą *gospodarki cukrowniczej i buraczanej*, w związku z wykonaniem wydanego z końcem 1935 r. dekretu Prezydenta Rzplitej. Tym pracom Związku przyświecały dwa zasadnicze dążenia: obniżenie ceny cukru przez obniżkę kosztów produkcji drożej pracujących cukro-

wni oraz udostępnienie szerszym masom rolników uprawy buraków cukrowych drogą zwiększenia areалу plantacyj buraczanych w najbliższym sąsiedztwie małych cukrowni.

W okresie sprawozdawczym wznowione zostały przy współudziale Związku prace nad utworzeniem *ogólno-polskiego zrzeszenia producentów chmielu*, które zostało zawiązane w lipcu 1937 r., na zjeździe zwołanym przez Związek Izb i Organizacyj Rolniczych w Dubnie.

W zakresie prac nad *zagadnieniami komunikacyjnymi* Związek w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i R. R. przeprowadził badania wyników gospodarczych dokonanej w roku 1935 reformy taryfy kolejowej. Chodziło tu w szczególności o dostarczenie wyczerpujących argumentów w sprawie utrzymania korzystnej dla rolnictwa obniżki taryfy z uwagi na pewne tendencje w kierunku ponownego ich podwyższenia. Poza uczestnictwem w pracach Państwowej Rady Komunikacyjnej, Związek wobec wzrastającego zainteresowania rolnictwa zagadnieniami transportu morskiego, uzyskał miejsce dla swego delegata w Radzie Portu w Gdyni. Przepracowano również szeroko zagadnienia techniczno-komunikacyjne związane z usprawnieniem przewozu żywca i mięsa na P. K. P. O ile chodzi o szczególne zainteresowania rolnictwa w zakresie taryf osobowych — czynione są m. in. dalsze starania o zastosowanie specjalnych ulg i zniżek dla wycieczek i zjazdów rolniczych oraz w sprawie ułatwienia przejazdów pracownikom organizacyj i izb rolniczych.

W dziedzinie *finansowo-rolniczej* prace Związku na podstawie postulatów przyjętych przez Komisję Finansowo-Rolną Związku szły głównie w kierunku nowelizacji dotychczasowego ustawodawstwa oddłużeniowego. Związek blisko współdziałał w tym zakresie z Kolem Posłów i Senatorów Rolników, biorąc udział w opracowaniu odpowiednich projektów ustaw.

W okresie sprawozdawczym Związek podjął gruntowne prace nad jednym z najbardziej podstawowych zagadnień naszej struktury agrarnej — sprawą *niepodzielności gospodarstw włościańskich*. — Prace koncentrowały się w powołanej do życia specjalnej *Komisji do spraw ustroju rolnego* pod przewodnictwem prof. dr. Witolda Staniewicza. Biuro Związku opracowało dla użytku wspomnianej Komisji obszernie materiały dotyczące sprawności ekonomicznej gospodarstw drobnych, prawa spadkowego, kredytów na spłaty rodzinne, minimum i optimum wielkości gospodarstw włościańskich itd. Związek współdziałał również z p. posłem Bartzakiem w opracowaniu projektu ustawy o niepodzielnych gospodarstwach rolnych.

W dziedzinie *obciążeń prawnopublicznych* warsztatów rolnych, prace Związku koncentrowały się głównie nad zagadnieniami związanymi z reformą podatku gruntowego. Związek przepracował m. in. szczegółowo w porozumieniu ze wszystkimi izbami i zainteresowanymi organizacjami kwestie metod podziału państwa na okręgi ekonomiczne. Ponad to prowadzono w bliskim kontakcie z czynnikami rządowymi wiele konkretnych prac szczegółowych, związanych z realizacją postulatów dotyczących da-

nin i obciążeń publicznych wysuniętych w roku ub. na Naradzie Gospodarczej. Na podkreślenie zasługuje również bliski współudział Związku w pracach Ministerstwa Skarbu nad wydaniem rozporządzenia wykonawczego do ordynacji podatkowej.

Dzięki, w poważnej mierze, staraniom Związku nastąpiło również w omawianym okresie *częściowe zwolnienie od podatku przemysłowego niektórych gałęzi produkcji rolniczej*.

Jedną z najważniejszych, nowych prac podjętych przez Związek w okresie sprawozdawczym była szerzej ujęta akcja *w dziedzinie przemysłu ludowego i chałupnictwa wiejskiego*. Do tej pory Związek prowadził w referatach ekonomicznych swego biura prace nad poszczególnymi zagadnieniami, wiążącymi się z interesami tego ważnego działu drobnej wytwórczości wiejskiej. Dzięki staraniom Związku udało się uzyskać w roku sprawozdawczym ze środków budżetowych Funduszu Pracy, poważną dotację w kwocie zł. 470.000.— na prowadzenie tych prac w izbach rolniczych i w Związku. W oparciu o te fundusze wypracowany został na terenie Związku w porozumieniu z izbami i zainteresowanymi organizacjami rolniczymi oraz zrzeszoną spółdzielczością rolniczą, konkretny plan prac nad podniesieniem wytwórczości wiejskiej przemysłowo-ludowej i chałupniczej. W realizacji nakreślonego programu przypadły Związkowi prace o charakterze centralnym przede wszystkim koordynacyjnym i badawczym.

Zagadnienia tego działu stanowiły także jeden z najważniejszych fragmentów prac opiniodawczo-prawnych Związku w okresie sprawozdawczym. Chodziło tu w szczególności o nowelizację zgodnie z postulatami rolnictwa rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z maja 1935 r. o wydzieleniu przemysłu ludowego, domowego i chałupnictwa wiejskiego z pod działania prawa przemysłowego oraz prace przygotowawcze nad projektem specjalnej ustawy chałupniczej w związku z wypłynięciem tej sprawy na forum parlamentarnym.

Związek podjął także szeroko zakrojone studia porównawcze nad współczesnymi formami organizacji rolnictwa w państwach europejskich w celu przygotowania tą drogą materiałów do gruntownego i wszechstronnego rozważenia kwestii reformy struktury zawodowej rolnictwa w Polsce.

Jakkolwiek zagadnienia polityki gospodarczej stanowiły w okresie sprawozdawczym, podobnie jak i w latach ubiegłych, poniekąd trzon prac naszej instytucji, jednak stosunkowo coraz znaczniejszy odcinek w całości kształcie prac Związku zajmują również inne zagadnienia, dotyczące rolniczej akcji propagandowo-prasowej, kultury wsi, organizacji życia rolniczego oraz poszczególnych dziedzin techniki produkcji. W zakresie prac kulturalno-zawodowych Związku wybitne miejsce w omawianym okresie zajmowały sprawy *szkolnictwa rolniczego*. Współpraca Związku na tym odcinku z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Pu-

blicznego uległa w okresie sprawozdawczym dalszemu, znacznemu zacieśnieniu i pogłębieniu.

Akcja prasowa Związku wykazała m. in. znaczne zainteresowanie pism ludowych tygodniowym biuletynem prasowym Związku, który był abonowany przez 42 redakcje pism ludowych. Biuletyn codzienny, przeznaczony głównie dla prasy stołecznej, abonowany był przez 32 pisma. Zarówno liczba abonentów, jak i poważna ilość zauważonych przedruków świadczy o stosunkowo znacznym już zasięgu tej akcji prasowej Związku w okresie sprawozdawczym.

Organem prasowym Związku jest tygodnik „Życie Rolnicze” uruchomiony w październiku 1936 r. na miejsce „Rolnika Ekonomisty”. Zakres pisma, obok zagadnień gospodarczych, obejmuje również szeroko zagadnienia dotyczące techniki rolniczej i życia organizacyj rolniczych.

Wśród agend fachowych Związku najwybitniejsze miejsce zajmują w okresie sprawozdawczym, podobnie jak i w latach ubiegłych, prace *Sekcji Centralnej do spraw nasiennictwa*. Punktem niejako zwrotnym w tych pracach było przejście w okresie sprawozdawczym czynności kwalifikacyjnych przez Izby Rolnicze, przy czym Sekcji i jej organom fachowym przypadną funkcje fachowe o charakterze centralnym (kontrola fachowa, koordynacja itp.). Sekcja utrzymuje nadal w swej działalności ścisły kontakt z właściwymi organami Ministerstwa Rolnictwa i R. R. W ramach Sekcji, przy pomocy zasiłku Ministerstwa, uruchomiony został specjalny ogólnokrajowy inspektorat do spraw nasiennictwa ogrodniczego. Sekcji powierzone również zostały przez czynniki urzędowe (Ministerstwo Komunikacji) gestia wydawania i kontroli świadectw na ulgowy przewóz nasion dla całego terenu państwa.

Opracowane już w roku poprzednim przez referat i Komisję do spraw hodowli bydła w Związku zasady zapisywania bydła do elity, w okresie sprawozdawczym zostały już zastosowane przez Związki Hodowlane na terenie niektórych Izb Rolniczych. Praca ta w miarę jej dalszego rozwoju *uniezależniać będzie naszą hodowlę od zagranicznej* i umożliwi należytą selekcję materiału hodowlanego, najbardziej odpowiadającego naszym warunkom.

W pracach referatu melioracyjnego biura i Komisji melioracyjno-łaskarskiej Związku poświęcono specjalną uwagę organizacji prac melioracyjno-łaskarskich w Izbach Rolniczych oraz opracowaniu dla użytku miarodajnych czynników wniosków i projektów w przedmiocie ulżenia ciężkiej sytuacji finansowej spółek wodnych. Wnioski te częściowo zostały uwzględnione (np. w stosunku do kredytów Państwowego Banku Rolnego). Nadmienić również należy, że Związek wydatnie współdziałał w uzyskaniu ze źródeł budżetowych Funduszu Pracy w okresie sprawozdawczym poważnej subwencji (ca 200.000.— zł.) na wzmocnienie prac łaskarsko-melioracyjnych w Izbach Rolniczych.

Powierzona Związkowi na zasadzie specjalnej umowy zawartej w lipcu 1936 r. z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych *akcja bezpieczeństwa*

pracy w rolnictwie została w okresie sprawozdawczym wprowadzona w życie z dotacji specjalnej udzielonej na te prace Związkowi przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Uruchomione zostały okręgowe wydziały bezpieczeństwa pracy przy Izbach Rolniczych, przy czym kierownictwo ogólne całości akcji sprawuje Centralny Wydział i Komisja Bezpieczeństwa Pracy w Rolnictwie przy Związku.

Wspomniana akcja bezpieczeństwa pracy w rolnictwie posiada charakter pionierski, jest ona nowością dla znacznej części obszaru państwa, a jej formy organizacyjne, oparte o samorząd rolniczy, stanowią ponieważ „novum” w porównaniu do analogicznych prac w innych krajach europejskich. Stąd pierwszy rok tej pracy był okresem w pewnym stopniu eksperymentalnym, z którego trudno jeszcze wyciągnąć jakieś stanowcze wnioski. Tym nie mniej zasięg prac dokonanych jest stosunkowo znaczny, przede wszystkim w dziedzinie popularyzacji właściwych metod ubezpieczenia pracy ludzkiej w stosunku do najpowszechniej stosowanych maszyn i narzędzi rolniczych, drogą kolportażu odpowiednich publikacji informacyjno-propagandowych, konferencji terenowych, oddziaływania za pośrednictwem personelu instruktorskiego itp. Przystąpiono również do szerzej pomyślanej akcji zaopatrywania gospodarstw rolnych w apteczki opatrunkowe oraz w porozumieniu z Polskim Czerwonym Krzyżem i organizacjami kobiecymi itd. do akcji szkoleniowej w zakresie ratownictwa wiejskiego.

Ogólna organizacja prac Związku w okresie sprawozdawczym opierała się nadal na kierowniczym współudziale we wszystkich ważniejszych odcinkach prac i zagadnieniach fachowych organów kolegialnych, instytucyj. Obok Prezydium i Zarządu wielki odłam odpowiedzialnej pracy Związku, prowadzonej w imieniu zrzeszonego rolnictwa spoczywa na Komisjach specjalnych oraz na Sekcjach reprezentujących poszczególne najważniejsze działy zorganizowanego rolnictwa: Izby Rolnicze, organizacje społeczne ogólnorołnicze, organizacje rolnicze specjalne oraz zrzeszenia spółdzielczości rolniczej.

Komisje Związku, których wykaz przytoczony jest w części szczegółowej sprawozdania, obejmują poszczególne ważniejsze kompleksy zagadnień specjalnych będących przedmiotem prac Związku. Ustrój ciał komisyjnych opiera się na powoływaniu do składu Komisji, personalnie, znawców danego działu oraz delegowaniu do każdej Komisji odpowiednich członków Zarządu i Prezydium Związku celem zapewnienia możliwie największej koordynacji prac komisyjnych z władzami Związku. Ponadto w szerszych zebraniach plenarnych Komisyj biorą z reguły udział delegaci poszczególnych Izb, organizacyj rolniczych i spółdzielczych.

Odrębny charakter posiadają prace *Sekcyj Związku*. W związku ze strukturą sekcji, będących w łonie Związku reprezentacją 4-ch głównych działów pracy zrzeszonego rolnictwa, przedmiotem działalności tych ciał kolegialnych są w pierwszym rzędzie zagadnienia organizacyjne - rolnicze

o charakterze ustrojowym bądź funkcjonalnym oraz dotyczące wzajemnego stosunku i form współpracy poszczególnych odłamów rolnictwa.

W okresie sprawozdawczym prace *Sekcji Izb Rolniczych* obracały się w znacznej mierze dokoła zagadnień finansowo-budżetowych samorządu rolniczego. Podkreślić przy tym należy coraz wyraźniej krystalizujący się postulat co do konieczności rewizji i rozszerzenia dotychczasowych podstaw finansowych Izb Rolniczych. Sekcja poświęciła również wiele uwagi nowym zagadnieniom wchodzącym w orbitę prac samorządu rolniczego w szczególności w związku z akcją podnoszenia chałupnictwa wiejskiego, polityki budowlanej na wsi oraz sprawom stosunku rolniczego do innych gałęzi samorządu rolniczego na tle wyłaniających się nowych projektów w szczególności kwestii Międzysamorządowej Rady Handlu Zagranicznego.

Sekcja Organizacyj Ogólno-Rolniczych poza innymi zagadnieniami programowymi wysunęła na front swoich prac, w omawianym okresie, zagadnienie instruktorskie w szerokim ujęciu, powołując dla tych spraw stałą Komisję p. n. Centralnego Komitetu do spraw instruktorów rolniczych. Ponadto Sekcja przeprowadzała studia i zgromadziła materiały liczbowe, obrazujące ogólny stan organizacyjny towarzystw rolniczych, skład powiatowego personelu agronomicznego na terenie całego kraju oraz stosunek samorządu powiatowego do rolnictwa; materiały te stanowiąc będą podstawę do dalszych prac programowych i projektodawczych Sekcji.

Sekcja Zrzeszeń Spółdzielczości Rolniczej w szeregu innych zagadnień zajmowała się specjalnie sprawą nowelizacji prawa mleczarskiego z uwagi na to, że nowe ustawodawstwo daje wybitny wpływ zorganizowanemu rolnictwu na regulowanie stosunków w tej ważnej dziedzinie życia gospodarczego wsi, w której czynnik rolniczo - spółdzielczy posiada znaczenie podstawowe. Drugim ważnym odcinkiem zainteresowań Sekcji były zagadnienia, dotyczące organizacji zbytu i stosunki zrzeszonej spółdzielczości do prac organizacyj rolniczych w tym zakresie.

W okresie sprawozdawczym współpraca Związku z innymi odłami samorządu gospodarczego wykazuje dalszy znaczny rozwój i pogłębienie. Nowym doniosłym terenem konkretnej współpracy międzyizbowej staje się Rada Handlu Zagranicznego.

Na terenie międzynarodowym Związek zorganizował w okresie sprawozdawczym udział rolnictwa polskiego w *XVII Międzynarodowym Kongresie Rolniczym* w czerwcu 1937 r. w Hadze. Na Kongresie tym przedstawiciele rolnictwa polskiego objęli 2 referaty generalne. W rezolucjach Kongresu, powziętych w związku z pracami Komitetu do spraw żywnościowych przy Lidze Narodów, znalazło pełną aprobatę stanowisko reprezentanta Polski, występującego w obronie interesów rolnictwa europejskiego przeciwko jednostronnie ujętym tezom ekonomicznym sfer spożyców.

Należy również w zakresie naszej współpracy międzynarodowej podkreślić fakt, że powołany do życia w 1936 r. Polsko Francuski Komitet Rolniczy został w okresie sprawozdawczym przy czynnym udziale Związku Izb i Organizacyj Rolniczych przekształcony w *Izbę Rolniczą Polsko-Francuską*.

II. PRACE W DZIEDZINIE POLITYKI GOSPODARCZEJ

Prace nad organizacją rynku wewnętrznego

Podobnie jak w roku poprzednim prace referatu rynku wewnętrznego, dadzą się podzielić na dwa zasadnicze działy:

- a) prace bieżące, wynikające ze współpracy referatu z władzami, samorządem gospodarczym, dobrowolnymi i samorządowymi organizacjami rolniczymi, spółdzielczością itd.
- b) oraz prace planowe, prowadzone w zakresie badań nad obrotem artykułami rolniczymi na rynku wewnętrznym.

Przegląd prac bieżących z natury rzeczy, nie może być przedstawiony kompletnie. Dzielimy je w niniejszym sprawozdaniu wg. zasadniczych grup zagadnień.

Opiniowanie ustaw i rozporządzeń.

Związek Izb i Organizacyj Rolniczych współpracując z izbami i organizacjami rolniczymi, oraz zasięgając opinii rzeczoznawców, przedstawił zainteresowanym Ministerstwu opinię w sprawie rozporządzenia o klasyfikacji zwierząt rzeźnych na targowiskach. Przedstawione przez nas opinie szły w kierunku możliwie najmniej skomplikowanej organizacji klasyfikacji, uznając jej konieczność przede wszystkim na głównych targowiskach zwierząt rzeźnych.

Związek brał również udział w pracach przygotowawczych nad projektami ustawodawczego uregulowania ubezpieczenia zwierząt rzeźnych. Złożone opinie szły w kierunku sprecyzowania przedmiotu i zakresu ubezpieczeń, zasad jej organizacji, kosztów i sprecyzowania przez kogo mogłoby ubezpieczenie być wykonywane. Ogólnie mówiąc uznano przymusowe, powszechne ubezpieczenie za przedwczesne.

Następnie opracowano poza tym uwagi Związku do rozporządzenia regulującego pobieranie opłat targowiskowych, dążąc do maksymalnego uwzględnienia interesów rolnictwa.

Duża uwaga poświęcona była ze strony Związku opracowanemu przez czynniki ministerialne projektowi ustawy o kasach targowych. W pracach tych Związek przeciwstawił się silnym tendencjom zmierzającym do nadania kasom targowym charakteru instytucji czysto bankowych, w wystąpieniach dążono do ujęcia kas targowych jako instytucji, które obok czynności bankowych prowadzą finansowanie podaży rolniczej

oraz umożliwiając rolnictwu lokowanie towaru bezpośrednio na głównych rynkach zbytu.

Nie mniej ważną dla interesów rolnictwa była przesłana do opinii ustawa o organizacji aukcyj. W uwagach Związku dążono do wprowadzenia szeregu momentów, gwarantujących organizacjom producentów rolnych pełnych praw udziału w powstawaniu i działalności aukcyj.

W niniejszym sprawozdaniu nie wymieniono całego szeregu wystąpień Związku dotyczących spraw mniej ważnych, dotyczących działania już istniejących przepisów ustawodawczych lub przygotowań do projektów ustaw i rozporządzeń opracowanych przez samorząd gospodarczy lub władze państwowe. W szeregu wypadkach prace te są podane w sprawozdaniach innych referatów Związku.

Prace związane z akcją inwestycyjną w zakresie technicznego wyposażenia rynku rolniczego.

Referat rynku wewnętrznego podejmował w okresie sprawozdawczym szereg prac z zakresu akcji inwestycyjnej. Na pierwszym miejscu należy postawić udział Związku w konferencjach zwołanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych oraz współpracę z izbami i organizacjami rolniczymi. Niezależnie od tego podjęto szereg prac przygotowawczych do naszych przyszłych wystąpień. W tym celu podjęto opracowanie:

- a) analizy obecnego wyposażenia technicznego rzeźni publicznych,
- b) targowisk zwierząt gospodarskich,
- c) urządzeń dla eksploatacji odpadków poubojowych,
- d) przechowalni owoców (współdziałając między innymi z szeregiem rzeczoznawców i Komitetem Chłodnictwa),
- e) wyposażenia głównych rynków zbytu dla produktów rolnych.

Doraźne prace organizacyjne z zakresu zbytu artykułów rolniczych na rynku wewnętrznym.

Mając na uwadze znaczenie właściwie zorganizowanej służby informacyjnej o stanie rynku i cenach dla warsztatów zbywających swe produkty, referat rynku wewnętrznego podjął opracowanie tygodniowych komunikatów rynkowych. W konsekwencji rozwoju tej akcji połączona została ona z opracowywaniem niedzielnych przeglądów rynków produktów rolnych dla Polskiego Radia.

Z uwagi na podstawowe znaczenie organizacji podaży żywca dla usprawnienia obrotu na rynku mięsnym, referat kontynuował prace nad zorganizowaniem opasania bydła rogatego w ramach gospodarstw rolnych. W tym celu przedstwiona została całość zagadnienia wszystkim zainteresowanym czynnikom, w pierwszym rzędzie Ministerstwu Rolnictwa, Państwowemu Bankowi Rolnemu i Kasie Targowej w Warszawie.

Z całego szeregu prac organizacyjnych zasługują na podkreślenie prze-

prowadzone prace w zakresie całkowitego oświetlenia naszej gospodarki skórami surowymi, oraz zasad organizacji handlu tymi skórami. W związku z tymi pracami utrzymywano ścisły kontakt z organizacjami garbarskimi, organizacjami rzemiosła rzeźnicko-wędliniarskiego, szeregiem większych rzeźni, oraz resortowymi władzami centralnymi. Znacznemu rozszerzeniu uległo współdziałanie referatu z Giełdą Mięsną i Kasą Targową w Warszawie.

W miarę bieżących potrzeb, załatwiany był cały szereg spraw związanych z organizacją i działalnością giełd zbożowo-targowych, organizacją rolniczych dostaw zboża dla wojska, organizacją dostaw rolniczych żywności na główne rynki zbytu, organizacją zbytu owoców i warzyw itd.

Prace badawcze.

W zakresie tych prac ubiegły okres sprawozdawczy przyniósł szereg zmian organizacyjnych, idących w kierunku znacznego rozszerzenia prowadzonych badań.

Po zorganizowaniu Międzysamorządowej-Komisji Handlu Wewnętrznego, Związkowi naszemu powierzona została gestia prowadzenia badań programu Sekcji Rolnej. Badania te objęły 4-ry działy handlu artykułami rolniczymi:

1. Rynek mięsny.
2. Rynek zbożowy.
3. Rynek owocarski.
4. Rynek rybny.

W zakresie badań nad rynkiem mięsnym opracowane zostały następujące zagadnienia:

- 1) produkcja zwierząt rzeźnych,
- 2) podaż, jej rozmiary, rozmieszczenie, wahania w ramach roku oraz organizacja,
- 3) konsumpcja mięsna na obszarze Państwa,
- 4) transport żywności i mięsa,
- 5) oraz charakterystyka 5 głównych rynków zbytu. (Łódź, Lwów, Kraków, Wilno, Poznań).

Szereg dalszych zagadnień, rozpoczętych w okresie sprawozdawczym, stanowi program prac w roku następnym.

Z badań nad rynkiem zbożowym podjęto opracowanie 16 monografii powiatowych, ilustrujących stosunki panujące w handlu zbożowym w płaszczynie położonej najbliższej rolnika.

Podjęto poza tym przygotowanie prac do monografii wszystkich giełd zbożowo-towarowych w Polsce. Dalsze etapy analizy rynku zbożowego zostaną uruchomione w następnym okresie działalności Związku.

Na odcinku badań nad handlem owocami, podjęto opracowanie 24 monografii powiatowych, ilustrujących stan produkcji owocarskiej, systemy eksploatacji sadów oraz organizację handlu owocami.

Niezależnie od tego podjęto prace nad monografiami głównych rynków zbytu, a mianowicie Warszawą, Krakowem, Śląskiem i Poznaniem. Z badań nad rynkiem rybnym rozpoczęta została monografia tylko rynku warszawskiego.

Organizacja i popieranie eksportu rolnego

Rada Handlu Zagranicznego R. P.

W okresie sprawozdawczym z dziedziny handlu zagranicznego najważniejszym zagadnieniem, na które Związek położył szczególnie silny nacisk, było powołanie do życia Rady Handlu Zagranicznego. Inicjatywa utworzenia tej instytucji wyszła w swoim czasie od trzech samorządów gospodarczych i opierała się na założeniu, że konieczne jest z jednej strony doprowadzenie do koordynacji prac prowadzonych w zakresie administracji handlu zagranicznego, z drugiej zaś zapewnienie na tej drodze rolnictwu należytego wpływu na całokształt posunięć w tym zakresie, na zasadzie partycypacji uzgodnionej z grupą przemysłowo-handlową.

Właściwy okres przygotowawczy w pracach nad utworzeniem Rady Handlu Zagranicznego zakończył się w czerwcu 1937 r. z chwilą podpisania i zatwierdzenia statutu Rady.

Dalsze prace organizacyjne polegały na ustaleniu składu delegacji z ramienia Związku do poszczególnych organów Rady to jest komitetów, na zebranie plenarne i do prezydium. Prace te zostały ukończone we wrześniu 1937 r.

W dalszym ciągu zostały powołane do życia Komitety: traktatowy, przywozowy (o działalności których mowa na innym miejscu), finansowo-wywozowy (sekcja rolna i przemysłowa), organizacji wywozu — oraz dewizowo-rozrachunkowy. Zarówno w pracach nad organizacjami poszczególnych Komitetów, jak i w opiniowaniu tych zagadnień, którymi Komitety zajęły się w pierwszej fazie swej działalności, Związek brał czynny udział.

W najbliższej przyszłości zostanie zwołane pierwsze zebranie plenarne Rady Handlu Zagranicznego, które zakończy okres organizacji Rady.

Popieranie eksportu rolnego.

Działalność wnioskodawcza i opiniodawcza Związku w sprawach dotyczących eksportu rolnego była w okresie sprawozdawczym bardzo ożywiona. Dotyczyła ona w pierwszym rzędzie organizacji podaży i zbytu artykułów rolnych, przeznaczonych na eksport, następnie podziału niektórych kontyngentów zagranicznych, wreszcie kontroli oraz programu eksportu.

Podniesienie eksportu rolniczego zarówno pod względem ilości, jak i jakości wywożonego towaru jest w odniesieniu do poszczególnych artyku-

łów niemożliwe bez należytego zorganizowania krajowej podaży artykułów rolniczych, przeznaczonych na eksport.

W okresie sprawozdawczym akcja rozszerzenia bezpośrednich zakupów przez eksporterów od producentów artykułów przeznaczonych do wywozu poczyniła znaczne postępy. Wysiłki Związku zmierzały przede wszystkim w kierunku rozszerzenia tej akcji na artykuły nieobjęte całkowicie lub częściowo przymusem zakupu bezpośredniego u producenta. Akcja ta jest do pewnego stopnia ułatwiona przez fakt, że Związek rozszerzył w dalszym ciągu w okresie sprawozdawczym wpływ swój na działalność poszczególnych zrzeszeń eksporterów.

Sprawy związane z bezpośrednim zakupem są w pierwszym rzędzie przedmiotem prac Komisji Porozumiewawczej Rolnictwa, Przetwórstwa i Zbytu Artykułów Zwierzęcych przy Polskim Związku Eksporterów Bekon i Artykułów Zwierzęcych, która to Komisja składa się z reprezentantów rolnictwa oraz przemysłu mięsnego. Na jej terenie zostały urządzone w okresie sprawozdawczym metody interwencyjnego zakupu bydła przeznaczonego na przerób konserwowy. Poza tym Komisja Porozumiewawcza zajęła się przeprowadzeniem zmian w regulaminie kontraktów trzody bekonowej i szynkowej.

Specjalna Podkomisja Komisji Porozumiewawczej ustala co miesiąc ceny trzody chlewnej, zakupionej na spędach i przeznaczonej na wywóz do Niemiec.

Akcją spędów został również dzięki wystąpieniu Związku objęty zakup gęsi przeznaczonych na wywóz do Niemiec oraz wciągnięto do tego wywozu tereny (Wołyń), które dotychczas w nim nie brały udziału.

Zwrócono również baczną uwagę na kwestię urolniczenia eksportu. Zasady podziału kontyngentów wywozowych opracowywane przy czynnym współudziale Związku, a następnie zatwierdzone przez M. P. i H. pozwoliły na dopuszczenie szeregu spółdzielni rolniczo-handlowych do wywozu trzody i gęsi.

Zostały również przeprowadzone prace na odcinku organizacji zbytu wikliny i wyrobów koszykarskich pod kątem widzenia zabezpieczenia interesów producentów oraz chałupników, zatrudnionych przy tej produkcji.

Dużą wagę Związek przywiązuje do zagadnienia standaryzacji artykułów rolniczych, przeznaczonych na eksport, zarówno z uwagi na znaczenie tego problemu dla rozwoju naszego eksportu pod względem jakościowym i ilościowym, jak i z uwagi na wpływ standaryzacji na podniesienie poziomu jakościowego produkcji rolnej. Stwierdzając, że należyte rozwiązanie tego problemu jest niemożliwe bez stworzenia odpowiednich podstaw prawnych w postaci ramowej ustawy standaryzacyjnej, Związek opracował w swoim czasie projekt takiej ustawy i po uzgodnieniu go z samorządem przemysłowo-handlowym złożył go czynnikom rządowym; obecnie bierze udział w pracach prowadzonych na terenie rządowym nad wejściem w życie ustawy. Niezależnie od tego Związek opinio-

wał cały szereg zmian i nowych przepisów standaryzacyjnych (masło, jaja, ogórki w puszkach, konserwy rybne, grzyby). Przedmiotem opinii Związku oraz prac prowadzonych wspólnie z samorządem przemysłowo-handlowym w Podkomitecie Standaryzacyjnym Rady Handlu Zagranicznego był ostatnio problem standaryzacji lnu. Prace w tym zakresie są kontynuowane.

Dzięki powołaniu do życia Sekcji Rolnej Komitetu Finansowo-Wywozowego R. H. Z., która w większości składa się z delegatów Związku, samorząd rolniczy uzyskał możliwość opiniowania wszystkich posunięć, dotyczących w zakresie akcji popierania eksportu rolniczego oraz bezpośredniego wpływu na politykę rządową w tym zakresie. Na tej podstawie Związek podjął pracę nad ustaleniem programu polityki popierania eksportu szeregu artykułów rolniczych.

Związek rozwijał w okresie sprawozdawczym ożywioną działalność na terenie Wywozowej Komisji Rozdzielczej oraz w opracowaniu wytycznych podziałów kontyngentów wywozowych. Instrukcja Min. Przemysłu i Handlu powierzyła Radzie Handlu Zagranicznego opiniowanie zasad podziału wszystkich kontyngentów wywozowych. Instrukcja stwarza podstawę dla preferowania przy podziale kontyngentów spółdzielczości rolniczej oraz eksporterów, stosujących właściwe metody zakupu towaru, jak również umożliwia selekcję eksporterów w ogólności. Związek brał udział w opiniowaniu zasad podziału kontyngentu wywozowego trzody chlewnej do Niemiec. W okresie sprawozdawczym spółdzielnie rolnicze zostały wpisane do rejestru eksporterów oraz brały udział w podziale rentownego kontyngentu wywozowego na trzodę i gęsi do Niemiec. Wejście na rynek niemiecki 4 rolniczych placówek handlowych świadczy, że działalność Związku w kierunku urolniczenia handlu daje pozytywne wyniki.

Zdając sobie sprawę z wagi zagadnienia odpowiedniego podziału kontyngentów wywozowych pomiędzy firmy eksportowe, zarówno ze względu na zainteresowanie w tej sprawie rolnictwa poszczególnych rejonów, jak i z uwagi na możliwość zastosowania odpowiedniego systemu podziału kontyngentów, jako instrumentów podniesienia ilościowego i jakościowego naszego eksportu, — Związek Izby i Organizacji Rolniczych R. P. dąży stale do zapewnienia rolnictwu odpowiednich wpływów w tym zakresie. Wytycznymi polityki Związku, realizowanymi na drodze współpracy z właściwymi związkami branżowymi, względnie na terenie ciał specjalnych, które decydują o podziale kontyngentów wywozowych, są m. in.: konieczność możliwie równomiernego rozłożenia korzyści płynących z eksportu na teren całego Państwa przy równoczesnym uszanowaniu interesów rolnictwa rejonów najbardziej zainteresowanych w odpowiednich dziedzinach eksportu, dążenie do stopniowej realizacji postulatu urolniczenia aparatu eksportowego oraz wspomniane wyżej wykorzystywanie podziału rentownych kontyngentów jako środka, umożliwiającego skierowanie zainteresowania eksportem na rynki dotychczas niezdołane, względnie opanowane w nieznacznym jeszcze stopniu.

Sprawy traktatowe

Sytuacja na terenie wymiany międzynarodowej nie uległa w okresie sprawozdawczym poważniejszym zmianom. W dalszym ciągu utrzymywały się liczne ograniczenia oraz utrudnienia przywózowe stosowane przez poszczególne kraje w imię obrony własnych interesów gospodarczych. Rzecz jasna, iż takie partykularne ujmowanie sprawy przyczyniało się w poważniejszym stopniu do dalszego zawieszenia współpracy międzynarodowej, co powodowało ze swej strony konieczność podejmowania dalszych konsekwentnych wysiłków celem zapewnienia sobie odpowiedniego miejsca w tej wymianie. Widomym wskaźnikiem zarysowanych powyżej tendencji było dalsze rozszerzanie się systemu wymiany opartej o ściśle stosowaną zasadę wzajemności przy jednoczesnym zastąpieniu transferu dewizowego rozrachunkiem clearingowym. Clearingowe umowy handlowe stały się w okresie sprawozdawczym podstawą wymiany towarowej pomiędzy wielu państwami. W rygorystycznym stosowaniu tego typu umów przodują, podobnie jak dawniej, Niemcy, poza tym Włochy i państwa nadnajańskie, — czyli kraje o małych zapasach dewizowych, zmuszone do ostrożnej polityki walutowej.

Na powyżej zarysowanym tle rozwijała się również i polska polityka traktatowa, w ostatnim okresie z wielu względów bardzo trudna. Szczególnym utrudnieniem była tu sytuacja wytworzona przez wprowadzenie reglamentacji dewizowej w maju 1936 r. Wprowadziło to konieczność rewizji szeregu układów płatniczych z poszczególnymi państwami w sensie ich odpowiedniego uzupełnienia. W kilku wypadkach, mianowicie w nowych umowach handlowych ze Szwajcarią i Włochami, a częściowo i z Austrią wprowadzony został rozrachunek clearingowy w nowej zaś umowie handlowej z Francją — specjalne postanowienia, uzależniające nasze płatności na rzecz Francji od realnych wpływów dewizowych. W ramach ogólnych prac w zakresie traktatowym specjalny dział zajmowały prace prowadzone na odcinku rolniczym. Mowa tu o dążeniach czynników rolniczych zmierzających do utrzymania dotychczasowych możliwości umownych dla wywozu wchodzących w grę artykułów, jako też do zdobywania szeregu nowych. Dążenia te znajdowały swój konkretny wyraz w rokowaniach handlowych z poszczególnymi państwami, które były prowadzone przez nasze delegacje rządowe w ścisłym porozumieniu z reprezentantami życia gospodarczego w Radzie Traktatowej Samorządów i Organizacji Gospodarczych. Postulaty do wchodzących w grę rokowań były na odcinku rolniczym przygotowywane przez Biuro Związku. W wypadkach szczególnie ważnych rokowań brali w nich udział delegaci rolnictwa w charakterze ekspertów i doradców. Ta bezpośrednia współpraca w zakresie rokowań handlowych dawała stale bardzo dodatnie rezultaty.

W okresie sprawozdawczym przygotował Związek Iz i Organizacji Rolniczych R. P. postulaty do rokowań handlowych z: Austrią, Włochami, Szwajcarią, Niemcami, Belgią, Stanami Zjednoczonymi, Węgrami,

Francją, Czechosłowacją oraz krajami Ameryki Południowej. Z pomiędzy wyżej wymienionych, rokowania z Niemcami (grudzień 1936 — luty 1937), Belgią (luty 1937), Węgrami (kwiecień 1937) dotyczyły przedłużenia umów handlowych zawartych w r. 1935, zaś rokowania z Włochami (sierpień - wrzesień 1936), Szwajcarią (listopad 1936 — styczeń 1937) i Francją (styczeń — maj 1937) doprowadziły do zawarcia nowych umów handlowych, opierających wymianę handlową z tymi krajami na nowych podstawach. Wreszcie postulaty do rokowań handlowych ze Stanami Zjedn. A. P., Czechosłowacją, oraz krajami Ameryki Płd. zostały przez Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. możliwie dokładnie przygotowane, — odnośne rokowania handlowe nie miały jednak dotychczas miejsca.

Z wyżej wymienionych umów handlowych najważniejsze znaczenie dla naszego rolnictwa posiada niewątpliwie przedłużona umowa z Niemcami (z lutego 1937), która obowiązuje na okres dwuletni. Umowa ta utrzymała nasze dotychczasowe osiągnięcia (umowa z listopada 1935) oraz przyznała nam nowe możliwości w zakresie kilku wartościowych artykułów rolniczych. Przyjęty nowy dwuletni okres umowny w stosunkach z Niemcami zapewnia nam pewną stabilizację naszych obrotów z tym krajem, które posiadają dla naszego rolnictwa tak podstawowe znaczenie. Umowa handlowa z Włochami z miesiąca września 1936 otworzyła nam szereg nowych możliwości, przyjęty jednak system rozrachunku clearingowego utrudnia wymianę. Umowa clearingowa ze Szwajcarią posiada dla nas szczególne znaczenie ze względu na wprowadzenie systemu transakcji wiązanych jako jedynej formy obrotów. Umożliwiło nam to powiększenie zbytu artykułów rolnych na tym z wielu względów interesującym nas rynku. Wymieniony system wymaga jeszcze wielu uzupełnień i poprawek, wydaje się jednak słuszną podstawą dla specjalnego układu naszych stosunków gospodarczych ze Szwajcarią. Na dłuższe omówienie zasługiwałaby wielka umowa handlowa polsko-francuska z 22 maja 1937, która na odcinku rolniczym gwarantuje nam szereg pozytywnych osiągnięć. W przeważnej mierze dotyczą one gwarancji udzielonych nam w prowizorycznej umowie handlowej z lipca 1936 r., które weszły z małymi zmianami w skład nowej umowy handlowej. Poza tym udało się jednak przedstawicielom rolnictwa uzyskać tu szereg korzystnych uzupełnień, które winny przynieść w praktycznej realizacji umowy dużą poprawę w zakresie ożywienia naszych obrotów artykułami rolniczymi z Francją. Na uwagę zasługuje fakt, że rokowania na odcinku rolniczym przeprowadzone zostały ze stroną francuską przez delegatów zorganizowanego rolnictwa, którym funkcja ta została przez delegację rządową zlecona. Rokowania doprowadziły do podpisania nowego protokołu rolniczego wchodzącego w skład nowej umowy handlowej.

Wykorzystywanie naszych możliwości umownych w stosunku do szeregu ważnych dla nas krajów odbiorczych napotykało we wchodzącym w grę okresie na poważniejsze przeszkody, ze względu na dewaluację

przeprowadzoną przez te państwa w jesieni 1936 r. (Francja, Włochy, Szwajcaria, Holandia). Szczególnie dotkliwie uderza w nasz wywóz kilkakrotna dewaluacja franka francuskiego, która spowodowała zupełną nieopłacalność wywozu na rynek francuski szeregu ważnych dla nas artykułów rolniczych. Fakt ten zredukował w dużym stopniu korzyści, które nam przyniosła umowa handlowa z maja 1937 r. Stopień wyzyskania tych korzyści zależy dziś w pierwszym rzędzie od rozwoju sytuacji waluty francuskiej.

Prace traktatowe Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. prowadzone były w okresie sprawozdawczym, podobnie jak i dawniej, w ścisłym kontakcie z jednej strony z zainteresowanymi związkami branżowymi, z drugiej — z Radą Traktatową Samorządów i Organizacyj Gospodarczych w Polsce, jako instytucją koordynującą poglądy oraz postulaty poszczególnych dziedzin życia gospodarczego kraju na interesującym nas odcinku. Niezależnie od tego prace Związku uzgadniane były stale z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych. Na szersze podkreślenie zasługuje zakres prac Związku prowadzonych specjalnie dla Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych. Podkreślamy również bliską współpracę przedstawicieli Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. z delegacjami rządowymi do poszczególnych rokowań handlowych. W rokowaniach handlowych z Niemcami i Francją Związek Izb i Organizacyj Rolniczych reprezentowany był przez p. Stanisława Gryziewicza, w rokowaniach z Węgrami przez p. Jerzego Gościckiego.

Wyniki prac traktatowych Związku Izb i Organizacyj Rolniczych w okresie sprawozdawczym należy ocenić pozytywnie. Z jednej bowiem strony utrzymaliśmy dotychczasowy stan rzeczy w stosunku do szeregu krajów, z którymi zawarliśmy korzystne porozumienia handlowe w roku ostatnim, z drugiej strony potrafiliśmy zdobyć pewne nowe konkretne, zarysowane powyżej, osiągnięcie traktatowe. Duża troska musi być obecnie położona w zakresie wykorzystywania uzyskanych możliwości umownych. Sytuacja w zakresie cen nie jest bowiem korzystną, przede wszystkim ze względu na dewaluację szeregu walut zachodnio-europejskich i na wysoki poziom waluty polskiej. Będzie niewątpliwie zależało od naszej sprężystości i konsekwentnej polityki eksportowej czy potrafimy posiadać dziś umowne możliwości zbytu w odpowiednim stopniu wykorzystać.

Polityka zbożowa

Ustalony na rok 1936/37 program polityki zbożowej przewidywał zastosowanie tych samych środków, jakie stosowano w roku poprzedzającym, a mianowicie: kredytu rejestrowego i zaliczkowego, zwrotów cel, koncentracji sprzedaży na zagranicę zbóż chlebowych i mąki, kontroli nad eksportem jęczmienia i owsa.

O ile idzie o kredyt rejestrowy i zaliczkowy, to ujemne doświadczenia, jakie zrobili rolnicy w tym zakresie w ubiegłych latach, nie sprzyjały sze-

rokiemu zastosowaniu tych kredytów, pomimo, że istniały wszelkie dane do przewidywania, że w roku sprawozdawczym będzie panowała na rynku zbożowym tendencja zwyżkowa, że zatem wyzyskanie tych kredytów powinno umożliwiać osiągnięcie wyższych cen przy sprzedaży zboża w późniejszych okresach. Ogółem z kredytu zastawowego skorzystało 2.335 rolników, uzyskując łącznie 24.788.000 zł., a z kredytu zaliczkowego 48.000 rolników na sumę 7.000.000 zł. Zwroty cła przy wywozie zostały ustalone w wysokości następującej: dla pszenicy, żyta i jęczmienia, owsa gryki, grochu fasoli bobu, soczewicy, wyki, peluszek, bobiku, rzepaku, — 5 zł., dla mąki I-szej kat. 9 zł., dla II-ej kat. 7 zł., dla mąki III-ej kat. — 4 zł., dla słodu — 3 zł., dla siemienia lnianego 8 zł., dla konopi — 6 zł., dla kaszy jęczmiennej — 9 zł., dla kaszy i płatków owsianych 8 zł., dla grochu polerowanego 7 zł. od 1 q. Sprzedaż pszenicy, żyta oraz mąki na rynki zagraniczne była skoncentrowana w Polskim Biurze Eksportu Zboża w Gdańsku. Eksport jęczmienia i owsa podlegał, podobnie jak w poprzednich latach, kontroli jakościowej, wykonywanej przez powołaną ad hoc Komisję przy Związku Eksporterów Zboża.

Już w początkach nowej kampanii ujawniła się na rynkach światowych wyraźna tendencja zwyżkowa oraz duże zapotrzebowanie zwłaszcza na zboża chlebowe, a w szczególności na żyto, co było wynikiem wydatnego zmniejszenia zapasów pozostałych z lat ubiegłych, niepomyślnych zbiorów w 1936 r. oraz skutkiem działania szeregu ubocznych czynników zarówno gospodarczej jak i politycznej natury. Jakkolwiek zatem przewidywać należało, że ceny zbóż będą i nadal wzrastały, to jednak cierpiące na brak środków gotówkowych rolnictwo polskie nie zdołało wyzyskać zarysowującej się koniunktury i rozpoczęło wcześniej realizację zbiorów, sprzedając poważne ilości zboża już w pierwszych miesiącach roku gospodarczego. Stąd też wobec dużej łatwości zbytu na rynkach zagranicznych eksport zbóż w okresie późniejszym rozwijał się bardzo intensywnie w tempie znacznie żywszym niż w roku poprzedzającym. O ile bowiem w ciągu pierwszych 4-ch miesięcy roku gospodarczego 1935/36 wyeksportowaliśmy ogółem, po przeliczeniu mąki na ziarno 470.000 tonn pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa, to w tym samym okresie 1936 r. eksport 4-ch zbóż wyniósł 570.000 tonn, a więc o 100.000 tonn więcej. Najsilniej wzrósł eksport żyta, szczególnie poszukiwanego przez kraje importujące. Ceny zbóż w okresie późniejszym stale zwyżkowały, tak że w miesiącu grudniu doszły do poziomu znacznie przewyższającego ceny wyjściowe z początku sierpnia.

Stała zwyżka cen oraz duża intensywność eksportu wywołała obawy, że jeżeli eksport i nadal będzie tak znaczny, a ceny będą się podnosiły w dalszym ciągu, to na przednówku może się okazać brak zboża na rynku wewnętrznym, a ceny mogą dojść do poziomu nadmiernie wysokiego w stosunku do ogólnego położenia gospodarczego kraju i zdolności nabywczej szerokich warstw konsumentów. Na tle tych obaw już w grudniu 1936 r. rozpoczęły się dyskusje nad zagadnieniem czy nie należy zastosować odpowiednich środków dla ograniczenia eksportu zbóż chlebowych oraz

obniżyć wysokość zwrotu cel względnie doprowadzić do całkowitej likwidacji systemu premii.

Rozważanie tych zagadnień było o tyle utrudnione, że wobec braku dostatecznych i pewnych przesłanek opierano się w znacznym stopniu na niniej lub więcej dowolnych przypuszczeniach i przewidywaniach. Według danych Gł. Urzędu Statystycznego zbior 4-ch zbóż w 1936 roku był o 156.000 tonn niższy od zbiorów w 1935 r. Uwzględniając zatem rozmiary eksportu w roku gospodarczym 1935/36 należało dojść do wniosku, że w roku sprawozdawczym rozporządzamy nadwyżką eksportową w wysokości około jednego miliona tonn. Z drugiej strony jednak, trzeba było brać pod uwagę, fakt zmniejszonego zbioru żyta, a również pamiętać o tym, że o rozmiarach nadwyżek eksportowych decyduje nie tylko wysokość zbiorów, lecz i rozmiary spożycia uzależnione od wpływu całego szeregu czynników.

Ostatecznie w wyniku dyskusji grudniowych eksport zbóż nie został formalnie zawieszony, ale Polskie Biuro Eksportu Zboża otrzymało instrukcje, aby ograniczyć sprzedażne transakcje żytem. Zarazem w dniu 15 grudnia ukazało się rozporządzenie, wypowiadające zwrot cel z dniem 15 marca 1937 r. Jednocześnie dla zneutralizowania ujemnych konsekwencji, jakiby mogły wyniknąć pod wpływem tego rozporządzenia w kształtowaniu się rynku zbożowego, wydano oficjalny komunikat prasowy zapewniający, że „w pierwszej połowie lutego rząd w zależności od sytuacji na rynkach zbożowych ustali wysokość zwrotów cel przy eksporcie w okresie od 15 marca do końca kampanii bieżącej”.

Wydane z grudnia zarządzenia nie pociągnęły za sobą istotnych zmian w sytuacji na naszym rynku wewnętrznym i nie odbiły się silniej na poziomie cen. Wytworzył się jednak nastrój niepewności i obawy, co do końcowego okresu kampanii zbożowej. Pragnąc doprowadzić do wyjaśnienia sytuacji Związek Iz i Organizacji Rolniczych R. P. wystosował w dniu 9 lutego 1937 r. memoriał omawiający aktualne zagadnienia polityki zbożowej. Uznając ograniczenie sprzedaży żyta za uzasadnione względami przezorności gospodarczej Związek stanął na stanowisku, że ograniczenie to nie może być środkiem do obniżenia ceny poniżej parytetu eksportowego. Należy zatem utrzymać równowagę pomiędzy podażą i popytem drogą intensywnych zakupów intendenty oraz tworzenia rezerw przez P. Z. P. Z. W razie gdyby środki te nie były w stanie utrzymać ceny żyta na poziomie parytetu eksportowego, to sprzedaż eksportowe musiałaby być podjęta na nowo. O ile zaś idzie o zagadnienie zwrotu cel po 15 marca 1937 r., to Związek Iz i Organizacji Rolniczych wypowiedział się za tym, aby utrzymać premie wywozowe do końca kampanii, obniżając ich wysokość z 5-ciu zł. do 3-ch zł. za 1 q.

W ciągu lutego i marca nastąpiła jednak ponowna wyżka cen zboża na naszym rynku wewnętrznym, wobec czego zwroty cla zostały utrzymane po 15-tym marca jedynie w stosunku do grochu, fasoli, bobu, bobiku, soczewicy, wyki, peluszek, w wysokości 3-ch zł. i grochu polerowanego — w wysokości 4 i pół zł. od 1 q. W parę tygodni później, a mianowicie w

dnia 20 kwietnia 1937 r. zostało wydane, podyktowane troską o zaspokojenie potrzeb aprowizacyjnych kraju, rozporządzenie ustalające zakaz wywozu pszenicy, żyta, owsa, oraz produktów przemiału tych zbóż. Zawieszenie premii wywozowych na zboża, oraz wydanie zakazu wywozu zbóż chlebowych i owsa nie pociągnęło za sobą poważniejszych następstw na naszym rynku zbożowym. Istniejące realnie nadwyżki eksportowe zostały już wywiezione, podaż zbóż w ostatnich miesiącach kampanii była niewielka, pokrywając jednak bieżące zapotrzebowanie, a ceny utrzymały się na niezmiennym poziomie do końca kampanii.

W końcu okresu sprawozdawczego wysunęło się na porządek dzienny zagadnienie ustalenia zasad polityki zbożowej na rok gospodarczy 1937/38. Szczegółowe sformułowanie tych zasad nastęczało bardzo poważne trudności ze względu na to, że sytuacja na rynku zbożowym, zarówno o ile idzie o rynki światowe jak i nasz rynek wewnętrzny zaryso wywała się mglisto i niewyraźnie. Wobec tego Związek Iz i Organizacji Rolniczych w memoriale z dnia 13 lipca 1937 r. wysunął szereg postulatów dotyczących polityki zbożowej w pierwszej połowie roku gospodarczego zastrzegając sobie możność zgłoszenia w przyszłości uzupełniających wniosków.

Wysunięty przez Związek program polityki zbożowej na rok gospodarczy 1937/38 opierał się na następujących zasadach:

- a) utrzymanie swobody wywozu zbóż, słodu, strączkowych i nasion oleistych,
- b) uruchomieniu kredytów zastawowych i zaliczkowych,
- c) uruchomieniu odpowiednich kredytów obrotowych dla młynarstwa i handlu zbożowego, zwłaszcza spółdzielczego,
- d) odroczenie egzekucyj należności skarbowych i komunalnych, dla zmniejszenia napięcia podaży zboża w okresie późniejszym,
- e) utrzymanie systemu zwrotu cel, przy wywozie jęczmienia nadającego się do słodowania oraz przy wywozie słodu, fasoli, grochu, i nasion oleistych,
- f) zastosowaniu środków zmierzających do zwiększenia importu oraz obniżenia ceny pasz treściwych oraz zastosowania ulg taryfowych przy przewozie pasz objętościowych dla okręgów dotkniętych nieurodzajem.

Sprawy surowców przemysłowych pochodzenia rolniczego

Surowce przemysłowe produkcji rolniczej stanowiły w okresie sprawozdawczym przedmiot szczególnie intensywnych prac Związku.

Rozwiązanie zagadnienia surowcowego wymaga stosowania szeregu środków wzajemnie uzupełniających się i dających efekt długotrwały. Półowiczne wyniki dotychczasowej polityki surowcowej wskazują na konieczność opracowania realnego i możliwie konkretnego planu tej polityki na przyszłość. Prace te podjęła, powołana uchwałą Komitetu Ekonomicznego Ministrów z dn. 22.IX. 1936 r., Komisja Surowcowa. Zadaniem jej było

opracowanie konkretnego planu polityki surowcowej. W łonie Komisji Surowcowej zostały utworzone podkomisje, opracowujące, przy udziale reprezentantów życia gospodarczego, poszczególne odcinki zagadnienia surowcowego.

Opracowaniem wytycznych polityki tłuszczowej zajęła się obradująca przy Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych Podkomisja Polityki Tłuszczowej.

Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. brał żywy udział w pracach Podkomisji.

Równolegle z posiedzeniami Podkomisji Tłuszczowej odbywały się posiedzenia Komisji Polityki Tłuszczowej Związku, poświęcone opracowaniu wytycznych polityki tłuszczowej. Ostatecznie wytyczne te zostały ustalone na posiedzeniu Komisji odbytym dn. 24. II. 1937 r.

W myśl tych wytycznych należałoby, w celu doprowadzenia do znacznego ograniczenia importu tłuszczów i oparcia przemysłu tłuszczowego na surowcach krajowych:

- 1) Stworzyć warunki zapewniające rozwój i racjonalizację produkcji tłuszczów krajowych. W tym celu, zobowiązać przemysł do zakupu całej podaży nasion oleistych po cenach progresywnie rosnących (dla skłonienia przemysłu do zakupów nasion w sezonie jesiennym) i wg. klucza ustalającego dla poszczególnych miesięcy rozmiary zakupów w procentach przewidywanego zbioru. Dążyć nadto do racjonalizacji rozmieszczenia zakładów przetwórczo-tłuszczowych przez udzielanie powstającym w odpowiednich warunkach zakładom pomocy w dziedzinie kredytowej i podatkowej. Popierać produkcję tłuszczu kostnego i loju, m. in. przez premiovanie. Stosować premie wywozowe przy eksporcie pewnych rodzajów tłuszczów i surowców tłuszczowych dla utrzymania ich cen na poziomie zapewniającym opłacalność produkcji.

- 2) Zapewnić zbyt tłuszczów krajowych na rynku wewnętrznym, przez wydanie ustawy, dającej możność wprowadzenia przymusu zużywania tłuszczów krajowych w poszczególnych gałęziach przemysłu tłuszczowego i przez obniżenie cen tłuszczów krajowych zużywanych do produkcji artykułów niezbędnej potrzeby, za pomocą odpowiedniego ich premiowania.

- 3) Zorganizować na racjonalnych zasadach przywóz tłuszczów i surowców tłuszczowych z zagranicy. W tym celu obciążyć importowane tłuszcze i surowce odpowiednimi opłatami w celu zmniejszenia rozpiętości pomiędzy cenami tłuszczów importowych i krajowych z tym, że wpływy z tych opłat byłyby poświęcone na popieranie produkcji tłuszczów krajowych i premiowanie ich zbytu, zarówno na eksport jak i na rynku wewnętrznym. Zlikwidować w tymże celu zobowiązania traktowane utrudniające racjonalne zorganizowanie importu. Ustalać kontyngenty przywozowe poszczególnych rodzajów tłuszczów wzgl. surowców tłuszczowych w wysokości odpowiadającej różnicy pomiędzy zapotrzebowaniem kraju a rozmiarami przewidywanej krajowej produkcji. Niedopuszczać do powstawa-

nia renty kontyngentowej. Wreszcie zreformować odpowiednio system podziału kontyngentów przywozowych.

4) Stworzyć odpowiednie organy dla realizowania polityki tłuszczowej w jej zastosowaniu praktycznym, a mianowicie Wydział Obrotu Tłuszczami i Surowcami Tłuszczowymi oraz dla zapewnienia należytego kontaktu pomiędzy Wydziałem, a zainteresowanymi dziedzinami życia gospodarczego powołać do życia Radę Polityki Tłuszczowej oraz Centralę Obrotu Tłuszczami i Surowcami Tłuszczowymi, wreszcie

5) dla obniżenia kosztów produkcji przemysłu przetwórczo-tłuszczowego zbadać zagadnienie cen surowców pomocniczych przez ten przemysł używanych i zastosować odpowiednie środki dla jak najdalej idącego obniżenia cen tych surowców.

Wytyczne te zostały sformułowane po dokładnej analizie sytuacji gospodarczej zarówno przemysłu tłuszczowego, jak i rolnictwa. Były one szczegółowo przedyskutowane na posiedzeniach Podkomisji Polityki Tłuszczowej w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych.

Opracowane przez Podkomisję Tłuszczową wytyczne polityki tłuszczowej posłużyły Ministerstwu Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Reform Rolnych za podstawę do opracowania wniosku na Komitet Ekonomiczny Ministrów. Komitet Ekonomiczny Ministrów uchwalił odnośny wniosek na posiedzeniu odbytym w dniu 26. VII. 1937 r. Wprawdzie ustalone przez Komisję Związku wytyczne polityki gospodarczej w zakresie zwiększenia zużycia tłuszczów krajowych w przemyśle tłuszczowym nie pokrywały się całkowicie z wytycznymi opracowanymi przez Podkomisję Tłuszczową w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych, tym niemniej stwierdzić należy, że podstawowe tezy tej polityki zgłoszone przez rolnictwo, znalazły swój wyraz w uchwałach Komitetu Ekonomicznego Ministrów z dn. 26. VII. 1937 r.

W sezonie wiosennym b. r. Komisja Polityki Tłuszczowej Związku przystąpiła do prac, związanych z zawarciem przez Centralę Obrotu Nasionami Oleistymi umowy z przemysłem olejarskim o odbiór krajowych nasion oleistych w roku gospodarczym 1937/38. W myśl, zarówno wytycznych polityki tłuszczowej ustalonych przez Komisję Polityki Tłuszczowej Związku, jak i odnośnych uchwał Komitetu Ekonomicznego Ministrów, umowa C. O. N. O. z przemysłem olejarskim stanowi jedno z ogniw całokształtu polityki tłuszczowej Rządu.

Podkreślić należy, że w umowie tej po raz pierwszy została przyjęta zasada odbioru przez przemysł olejarski całej zbywanej przez rolnictwo ilości nasion oleistych.

Rozmiary podaży nasion przez rolnictwo w roku gospodarczym 1937/38 zostały umową określone na: 35.000 ton rzepaku i rzepiku, 40.000 t. nasienia lnianego, 3.000 t. nasienia konopi, 2.500 t. słonecznika.

Gdyby się okazało, że faktyczne ilości, przeznaczone do zbycia, będą większe od wyżej podanych, to zgodnie z przyjętą nową zasadą Związek Polskich Olejarni wzięł na siebie obowiązek podpisania z C. O. N. O. do-

datkowej umowy na odbiór nadwyżki po uprzednim uzyskaniu ze strony władz rządowych gwarancji zapewniającej opłacalny zbyty wyprodukowanych z tych nadwyżek olejów.

Wyjściowe ceny minimalne zostały — w uzgodnieniu z władzami rządowymi — ustalone na poziomie wyższym o 25% do 50% od cen umownych z r. 1936/37. Została również nieco zwiększona progresja tych cen.

Zagadnieniami polityki włókienniczej zajęła się Podkomisja Włókiennicza. Podkomisja ta została rozbita na 4-ry sekcje: 1) sekcja do spraw włókna lnianego i kotoniny, 2) sztucznego włókna, 3) wełny, 4) juty. Zarówno w pracy poszczególnych sekcji jak i Podkomisji brali udział reprezentanci organizacji rolnictwa w szczególności i Związku.

W trosce o należyte uwzględnienie postulatów rolnictwa w zakresie polityki włókienniczej przez Podkomisję Włókienniczą, a co zatem idzie i Komisję Surowcową, jak i ze względu na bezpośredni udział przedstawicieli rolnictwa w pracach Podkomisji, Związek zorganizował na swoim terenie cały szereg konferencji i narad, poświęconych konkretnemu ustaleniu postulatów rolnictwa. Udział w nich brali przedstawiciele organizacji ogólnorołniczych i rolniczo-handlowych bezpośrednio zainteresowanych poszczególnymi odcinkami gospodarki włókienniczej oraz reprezentanci świata nauki. W wyniku tych narad zostały opracowane, po dokładnym przestudiowaniu materiałów faktycznych, postulaty rolnictwa w dziedzinie zwiększenia zużycia krajowego włókna roślinnego w przemyśle włókienniczym, wytyczne polityki gospodarczej w zakresie zwiększenia produkcji wełny krajowej, wreszcie zostało ustalone stanowisko rolnictwa w sprawie produkcji syntetycznego włókna zwierzęcego tzw. lanitalu.

W myśl postulatów rolnictwa w dziedzinie zwiększenia zużycia krajowego włókna roślinnego należy:

Stworzyć warunki zapewniające ilościowy i jakościowy rozwój produkcji roślinnych surowców włóknistych. Ponieważ jednym z zasadniczych warunków zwiększenia produkcji włókna krajowego, poza utrzymaniem cen na poziomie opłacalnym jest zagwarantowanie ciągłości zbytu, a ciągłość ta może być osiągnięta jedynie przez regularny odbiór surowca przez krajowy przemysł włókienniczy, przeto należy spowodować stopniowe przechodzenie zakładów fabrycznych na przerób surowców krajowych.

Dla osiągnięcia powyższego celu oraz umożliwienia zbytu wyrobów z surowców krajowych w myśl tychże postulatów należy obciążyć bawełnę i jutę specjalną opłatą. Ograniczać sukcesywnie import juty do rozmiarów niezbędnych dla wyprodukowania zastrzeżonych w traktatach opakowań dla eksportowanych z Polski towarów oraz wykonania wywożonych zagranicę gotowych wyrobów jutowych. Wydać ustawę dającą możliwość stosowania przymusu używania przez przemysł włókienniczy surowców krajowych. Zmniejszyć w r. 1937 import bawełny o 7.000 t. a juty o 3.000 t. Zapewnić pomoc zakładom przemysłowym przerabiającym surowce krajowe przez stosowanie odpowiedniej polityki kredytowej, po-

datkowej i taryfowej, przez administracyjny przymus używania wyrobów z surowców krajowych, wreszcie odpowiednie premiowanie wyrobów z surowca krajowego zarówno przy eksporcie jak i na rynku wewnętrznym. Popierać rozbudowę lnianarskiego przemysłu fabrycznego. Wzmocnić prace badawcze w dziedzinie uprawy i wyprawy roślin włóknistych, rozszerzyć prace nad organizacją i podniesieniem techniki uprawy, wyprawy i obrotu roślinnym surowcem włókienniczym, pogłębić i rozszerzyć prace nad standaryzacją włókna krajowego. Powołać wreszcie przy przewodniczącym Komitetu Ekonomicznego Ministrów specjalną Komisję której zadaniem było by opracowanie szczególnego planu rozszerzenia uprawy roślin włóknistych, organizacji obrotu włóknem, przestawienia przemysłu włókienniczego na przerób krajowych surowców i kontrola wykonania zarządzeń wydanych na podstawie tego planu.

W myśl wytycznych polityki w zakresie zwiększenia produkcji wełny krajowej należało:

- 1) Wydać ustawę pozwalającą na wprowadzenie przymusu używania wełny krajowej przez przemysł włókienniczy.
- 2) Obciążyć wszelką wełnę importowaną odpowiednimi opłatami. Eksport wyrobów wełnianych otrzymywałby zwrot opłat pobranych przy imporcie surowca z zagranicy. Wpływy z tych opłat służyłyby na popieranie hodowli owiec i produkcji wełny.
- 3) Powołać do życia Centralę Obrotu Wełną Krajową jako przedsiębiorstwo handlowe, oparte o kapitał państwowy. Centrala zakupywałaby wełnę krajową po cenach tak kalkulowanych, aby rolnicy byli zainteresowani w nastawieniu produkcji we właściwym kierunku oraz sprzedawała po cenach takich, aby wełna krajowa kalkulowała się nabywcom taniej od importowej. Różnica pomiędzy ceną zakupu, a sprzedaży byłaby pokrywana z opłat obciążających wełnę importową.
- 4) Skoncentrować w ręku jednego organu państwowego kierownictwo całokształtu akcji zmierzającej do ilościowego i jakościowego rozwoju hodowli, zwiększenia produkcji wełny i zapewnienia jej zbytu. W pracach tego organu powinny, w myśl wytycznych, brać udział i mieć zapewniony odpowiedni wpływ przedstawiciele zainteresowanych gałęzi życia gospodarczego.
- 5) Zorganizować wreszcie na właściwych zasadach prace nad standaryzacją wełny krajowej.

Co się tyczy zagadnienia tzw. lanitalu — to strona rolnicza dała wyraz przekonaniu, że polityka gospodarcza powinna ustosunkować się jak najbardziej przychylnie do tej nowej gałęzi produkcji, jednakże z uwagi na to, że produkcja lanitalu nie wyszła jeszcze poza sferę doświadczeń, zastrzegała, że lanital nie może być przedmiotem takiego poparcia na jakie zasługują inne produkty, wytwarzane z surowców krajowych o ustalonych właściwościach i wartości użytkowej. Dalej strona rolnicza wypowiadała pogląd, że produkcja wełny syntetycznej winna być oparta

wyłącznie o surowiec krajowej produkcji, uważając przy tym, że warunkiem rozwoju tej gałęzi produkcji jest ścisła współpraca z rolnictwem. Doceniając znaczenie gospodarcze racjonalnego rozmieszczenia zakładów produkujących lanital, strona rolnicza wypowiadała się za koncesjonowaniem produkcji zwierzęcego włókna syntetycznego nie dającym jednak przywileju wyłączności.

Zasady te oraz wytyczne były następnie złożone, dyskutowane i broniące przez przedstawicieli rolnictwa na posiedzeniach poszczególnych Sekcyj jak i Podkomisji Włókienniczej. W ostatecznym rezultacie przeważająca ich część znalazła swój wyraz w odnośnych uchwałach Komisji Surowcowej.

Do wprowadzenia w życie tych uchwał w całości dotychczas niestety nie doszło.

Wprowadzono jedynie w życie zasadę powiększania importu wełny z zakupem odpowiednich ilości wełny krajowej na jarmarkach wełnianych w Poznaniu (pozwolenie na przywóz uzyskuje się po uprzednim zakupie wełny krajowej w odpowiednim stosunku) oraz ostatnio — zasadę wewnętrznego premiowania kotoniny, obciążając w tym celu odpowiednią opłatą, importowaną z zagranicy bawełnę i odpadki.

W związku z ogromem prac w zakresie polityki włókienniczej i konieczności utrzymania stałej pieczy nad krajową produkcją włókna, władze Związku powołały do życia specjalne Komisje do spraw włókna roślinnego i zwierzęcego. Zadaniem tych Komisji będzie uzgadnianie i ustalanie opinii zainteresowanego rolnictwa, co do zasad polityki gospodarczej na tym odcinku i koordynacja wysiłków zainteresowanych organizacji i instytucji rolniczych. W skład Komisji wchodzi reprezentanci samorządu rolniczego, branżowych organizacji rolniczych i świata nauki.

Środki produkcji rolniczej

Postępująca w miarę pogłębienia się kryzysu gospodarczego ekstensyfikacja produkcji rolniczej oraz rosnące zubożenie warsztatów rolnych, wywołały daleko idącą redukcję zapotrzebowania rolnictwa na środki produkcji. Dająca się jednak zauważyć od 1936 r. poprawa sytuacji gospodarczej rolnictwa odrazu wzmogła wydatnie zapotrzebowanie rolnictwa na środki produkcji. Zwłaszcza silnie wzrosło zużycie nawozów sztucznych.

W związku z tym w kwietniu 1937 r. odbyło się w Związku Izb i Organizacji Rolniczych posiedzenie z udziałem przedstawicieli producentów nawozów sztucznych, handlu oraz Izb Rolniczych i zainteresowanych branżowych organizacji rolniczych, w sprawie sytuacji na rynku nawozów sztucznych. Przeprowadzona na tej konferencji dokładna analiza rozmiarów podaży i popytu na nawozy wykazała, że produkcja krajowa nawozów sztucznych jest wystarczająca. Dający się zauważyć brak niektórych nawozów azotowych był tylko przejściowy. Fabryki nawozów sztucz-

nych mogą wydatnie zwiększyć swą produkcję i zadość uczynić rosnącym w tej mierze potrzebom.

Rosnące jednak dalej zapotrzebowanie rolnictwa na nawozy sztuczne, skłoniło Związek do podjęcia prac mających na celu dokładne opracowanie całokształtu zagadnień, związanych z polityką nawozową. W związku z tym gromadzone są obecnie materiały, dotyczące zarówno rozmiarów produkcji nawozów sztucznych, popytu, organizacji podaży oraz cen nawozów w stosunku do cen płodów rolnych jak i innych artykułów produkcji rolniczej.

Również wydatnie ostatnimi czasy wzrosło zapotrzebowanie rolnictwa na maszyny i narzędzia rolnicze.

Z inicjatywy Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego oraz Lwowskiej Izby Rolniczej zostały podjęte przez Związek prace mające na celu zorganizowanie badania przez zakłady maszynoznawstwa rolniczego maszyn i narzędzi rolniczych krajowej produkcji, pod kątem widzenia ich przydatności dla rolnictwa. Akcja ta będzie miała niewątpliwie doniosłe znaczenie dla krajowego rolnictwa wobec wyniszczenia inwentarza martwego gospodarstw rolnych w okresie kryzysu i związanej z tym konieczności jego renowacji. Akcja ta pozostaje nie bez znaczenia również dla krajowego przemysłu produkującego maszyny rolnicze. Na posiedzeniu odbytym w tej sprawie w Związku przy udziale zarówno reprezentacji samorządu rolniczego jak i świata nauki oraz przemysłu maszyn rolniczych, zapadło postanowienie, że badania przydatności maszyn rolniczych zostaną natychmiast podjęte przez Stację Doświadczalną Maszynoznawstwa Rolniczego Politechniki Lwowskiej i Zakład Maszynoznawstwa Rolniczego S. G. G. W. w Warszawie. Badaniu będą poddawane maszyny dobrowolnie nadsyłane do badań przez krajowe fabryki maszyn. Należy przewidywać, że w przyszłości podobne badania będą mogły być podjęte przez odpowiednie zakłady innych wyższych uczelni.

Co się tyczy kosztów badania to przemysł maszyn rolniczych wyraził gotowość pokrywania efektywnych kosztów związanych z badaniem. Wychodząc jednak z założenia, że rolnictwo jako najbardziej zainteresowane w akcji badania przydatności maszyn i narzędzi rolniczych winnoby również partycypować w tych kosztach w odpowiednim stosunku, Związek zwrócił się do Min. Rolnictwa i R.R. z prośbą o uruchomienie potrzebnych na ten cel kredytów.

Przemysł rolny

Rozpoczęto w 1935 r. prace Rządu nad reformą ustawodawstwa cukrowniczego, zostały zakończone dopiero w grudniu 1936 roku.

Jedną z najbardziej zasadniczych zmian jaką wprowadził w sytuacji gospodarczej cukrownictwa wydany dn. 3. XII. 1935 r. dekret Prezydenta Rzplitej o uregulowaniu gospodarki cukrowniczej i buraczanej, była zmiana systemu wyznaczania kontyngentu cukru i jego podziału pomiędzy cukrownie. W myśl wspomnianego dekretu, globalny kontyngent

cukru na dany okres kampanijny jest wyznaczany w odpowiedniej wysokości do spożycia cukru w ostatnim zakończonym okresie kampanijnym. O ile spożycie cukru wykazuje stabilizację (lub spadek) wówczas podział kontyngentu pomiędzy cukrownie jest proporcjonalny do ich produkcji, w przeciwnym zaś razie, powstająca nadwyżka spożycia ma być dzielona według zasad wyznaczanych na 5 lat przez Radę Ministrów. Zgodnie z tym postanowieniem należało opracować zasady tego rozporządzenia na okres 1937/38 — 1941/42.

W pracach Związku nad tym zagadnieniem przyświecały mu dwie zasadnicze idee: jedna stworzenie warunków umożliwiających w przyszłości dalszą obniżkę cen cukru, druga udostępnienia jaknajszerszym rzeszom rolników uprawy buraków cukrowych. Stąd też Związek wypowiadał się za podniesieniem kontyngentów produkcyjnych małych cukrowni i podziałem części nadwyżki spożycia cukru w stosunku odwrotnym do stopnia wykorzystania zdolności produkcyjnej cukrowni, aby uzyskać tą drogą obniżkę kosztów produkcji najdrożej pracujących zakładów i w rezultacie znów obniżyć cenę cukru, jak również zwiększyć areal plantacji buraczanych w najbliższym sąsiedztwie małych cukrowni. Z tych względów Związek wypowiedział się za przeprowadzeniem fuzji kilkunastu najmniejszych cukrowni.

Zasady te, opracowane w zarysie w r. 1935 przy okazji prac nad wydaniem wspomnianego wyżej dekretu, zostały uznane przez władze rządowe. W związku z tym w dekrete Prezydenta R. P. z dn. 3. XII. 1935 r., przewidziano rejony produkcji cukru wielocukrowniane (w których mogłaby nastąpić fuzja cukrowni) i jednocukrowniane. Kiedy jednak w 1936 r. wznowiono prace nad rozporządzeniem o zasadach podziału nadwyżki kontyngentu cukru, miarodajne czynniki odstąpiły od pierwotnego planu fuzji cukrowni. W rezultacie odnośne rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 12. XII. 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr. 91, poz. 634) żadnych postanowień odnośnie fuzji cukrowni nie zawiera. Natomiast w rozporządzeniu tym znalazły swój wyraz dążenia poszczególnych okręgów rolniczych do rozszerzenia uprawy buraków cukrowych na obszarach, na których ich dotychczas nie plantowano. Wspomniane rozporządzenie dopuszcza bowiem zarezerwowanie części nadwyżki spożycia cukru, poczynając od kamp. 1938/39 dla podziału kontyngentu wewnętrznego cukru nowobudującym się cukrowniom. Związek podzielał te dążenia, uważał jednak, że z ich realizacją należy się wstrzymać do czasu, zanim istniejące zakłady produkcyjne nie zostaną wykorzystane w dostatecznym stopniu.

Poza tym ustalone przez Związek zasady podziału nadwyżki kontyngentu wewnętrznego cukru, nie uległy istotniejszym zmianom.

W interesującym nas okresie czasu nastąpiło dalsze zwiększenie produkcji cukru. W kampanii 1936/37 wyniosła ona 412.062 ton c. b., podczas gdy w kamp. 1935/36 — 400.140 t. c. b. W związku z tym uległy zwiększeniu również obszary plantacji buraczanych z 118,745 ha do

122.119 ha, czyli ca 2%. Spożycie wewnętrzne cukru niewątpliwie w wyniku ogólnej poprawy gospodarczej i na skutek dokonanej w grudniu 1935 r. obniżki ceny cukru również wzrosło. W kampanii 1936/37 spożycie cukru wyniosło 369.085 ton c. b. podczas gdy w kamp. 1935/36 zbyt cukru w kraju nie przekraczał 340.000 t. Wzrost spożycia cukru wynosi zatem 8.5%.

Postępujący nadal spadek cen cukru na rynkach zagranicznych pociągnął za sobą konieczność dalszej redukcji jego eksportu.

Wywóz cukru w kamp. 1936/37 wyniósł około 40.000 ton podczas, gdy w kampanii ubiegłej osiągnął jeszcze 75.000 t. Spadek eksportu cukru z Polski jest zatem bardzo poważny.

Jeżeli chodzi o sytuację gorzelnictwa rolniczego, to należy stwierdzić, że zaobserwowana już w kampanii 1933/34 wyższka zbytu spirytusu na rynku wewnętrznym trwała nadal i w omawianym okresie. Zbyt spirytusu ogółem w okresie sprawozdawczym (od 1. VIII. 1936 do 31. VIII. 1937) wyniósł: 63.258 tys. litr. 100°; wzrósł więc o 12% w stosunku do poprzedniego okresu. Należy zauważyć, że tempo tego wzrostu wykazuje tendencję stałą. Sprzedaż spirytusu na cele trunkowe wzrosła o 12,5%, osiągając 32.445 tys. litr. 100°. Również tendencję zwyżkową wykazuje sprzedaż spirytusu niekonsumcyjnego (techn. napęd. i skażony). Zaobserwowany wzrost wynosi 9,4%. Sprzedaż wynosiła bowiem 25.187 tys. l. 100°, w tym denaturatu 10.924 tys. l. (w poprzednim okresie 9.521 tys. l.) i spirytusu napędowego 9.381 tys. l. (w kamp. 1935/36 — 8.756 tys. l.).

Na rynkach eksportowych ceny spirytusu w okresie sprawozdawczym pozostawały nadal na bardzo niskim poziomie. To też eksport spirytusu odbywał się głównie do Niemiec — na rynek, na którym osiągnane w drodze kompensat towarowych ceny pozwalały Zrzeszeniu Producentów Spirytusu na pokrycie kosztów własnych wywożonego spirytusu. Na inne rynki wysłano jedynie drobne ilości. Eksport spirytusu (i olei fuzlowych) wyniósł w omawianym okresie około 5.090 tys litrów.

Tym niemniej wzrost sprzedaży na rynku wewnętrznym wpłynął dodatnio na sytuację gospodarczą gorzelnictwa. Uwidaczniało to się między innymi we wzroście napływu podań o pozwolenie na budowę nowych, względnie odbudowę zniszczonych gorzeln rolniczych. Kilkanaście takich podań o odbudowę gorzeln w wschodnich połaciach kraju zostało załatwionych pozytywnie.

Kampania krochmalnicza w roku gospodarczym 1936/37 prowadzona była w warunkach niekorzystnych, głównie z powodu stosunkowo małego zaofiarowania ziemniaków. Cena wyjściowa, płacona przez krochmalnię za ziemniaki, po 15 gr za kiloprocent skrobi okazała się zbyt niską w stosunku do cen zboża, podaż — mimo wyższki ceny — była wciąż niedostateczna, w końcu nastąpiły silne styczniowe mrozy, które zupełnie zahamowały transakcje ziemniakami fabrycznymi. W rezultacie kampania została zakończona mniejszym przerobem, aniżeli poprzedzająca i pro-

dukcja mączki ziemniaczanej — po odliczeniu ilości przerobionych na syrop — wyniosła w przybliżeniu 26.000 ton. Ceny mączki uległy silnym wahaniom od 28 do 38 złotych w partiach wagonowych, za 100 kg marki superior franco stacja odbiorcza.

W związku ze zmniejszeniem produkcji uległ zmniejszeniu również eksport, który wyniósł od X. 1936 do IX. 1937 — 5.117 ton mączki i 2.127 ton dekstryny. Głównym odbiorcą, jak zwykle była Anglia; sporą ilość mączki (1975 ton) odebrały Włochy; dekstrynę nieomal wyłącznie eksportowano do Anglii.

Eksport płatków ziemniaczanych rozpoczął się przy dość niskiej cenie na początku kampanii — mianowicie przy kalkulacji $12\frac{1}{2}$ do $14\frac{1}{2}$ zł. za 100 kg. ładowane luzem, franko granica polsko-niemiecka. Cena ta w grudniu, zwykowała do 18 zł. i w marcu doszła do 24 zł. Niestety jednak, gdy cena poszła w górę, było już bardzo mało wolnego towaru do rozporządzenia.

Zarówno eksport, jak i produkcja płatków były na ogół większe niż w kampanii 1935/36, jednak należy wziąć pod uwagę, że kampania 1935/36 była wyjątkowo mała z powodu dotkliwego nieurodzaju ziemniaków w Poznańskim.

Eksport płatków od X. 1936 do VIII. 1937 wyniósł 4728 ton. Krajem odbiorczym była nieomal wyłącznie Szwajcaria.

Przemysł syropiarski w kampanii 1936/37 pracował w warunkach korzystnych: fabryki zawarły porozumienie, które od grudnia 1936 r. reguluje zarówno ceny jak i sprzedaż; w ten sposób została osiągnięta kalkulacja przerobu i pewna stabilizacja cen.

Produkcja syropu i glukozy wynosiła łącznie około 14.000 ton. Cena osiągana w partiach wagonowych za syrop karmelkowy o gęstości 45° Bé za 100 kg waga netto, wynosiła pod koniec kampani zł. 55 bez akcyzy.

W zakresie przetwórstwa owocowego Związek zajmował się sprawą obniżenia stopy podatku pośredniego obciążającego wino. Obniżenie akcyzy było koniecznością gospodarczą wobec niezmiernie ciężkiego położenia gospodarczego krajowego przemysłu winnego, spowodowanego podwyższeniem w 1931 r. niektórych stawek podatkowych dla poszczególnych rodzajów napojów winnych. W wyniku przeprowadzonych w tej mierze prac i narad z zainteresowanymi organizacjami producentów Związek wyraził wobec czynników miarodajnych opinię o konieczności obniżenia stawek podatku od win i moszczów owocowych i odpowiedniego premiovania produkcji win gronowych z krajowych winogron. Przeciwwstawił się natomiast projektowi obniżenia stawki podatkowej od win rodzynkowych, nie widząc podstaw do ulgowego traktowania produktu wytwarzanego z surowca importowanego.

Sytuację gospodarczą przetwórstwa winnego pogarsza brak przepisów prawnych które jednolicie normowałyby warunki produkcji i obrotu winami. W przeświadczeniu, że ustawowe normowanie tej gałęzi przetwó-

stwa przyczyniłoby się wydatnie do jej podciągnięcia Związek podjął prace nad wydaniem ustawy o winie. Do współpracy zostały przyciągnięte zainteresowane organizacje branżowe i producenckie. W wyniku przeprowadzonej wyczerpującej dyskusji nad tym zagadnieniem na szeregu konferencji odbytych w Związku, zostały opracowane wytyczne ustawy o winie i noweli do ustawy o opodatkowaniu wina i miodu syconego. Wytyczne te zostały zakomunikowane zainteresowanemu ministerstwu, którym miały posłużyć za punkt wyjścia do dalszych prac nad tym zagadnieniem. W wyniku odbytej w tej sprawie w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych konferencji, Ministerstwo Opieki Społecznej podjęło się opracowania, w oparciu o rozporządzenie Prezydenta R. P. z dn. 22. III. 1928 r. o nadzorze nad artykułami żywności i przedmiotami użytku, rozporządzenie w sprawach winiarskich, a Ministerstwo Skarbu przystąpiło do prac nad nowelizacją rozporządzenia wykonawczego Ministra Skarbu z dn. 24. V. 1932 r., do ustawy o opodatkowaniu wina i miodu syconego.

Jeżeli chodzi o sytuację chmielarstwa polskiego, to kilkakrotnie czynione w latach poprzednich wysiłki, zmierzające do utworzenia ogólnopolskiego związku producentów chmielu i unormowaniu produkcji i obrotu chmielem, nie dały żadnych wyników. W rezultacie stan organizacyjny i sytuacja gospodarcza chmielarstwa polskiego są wysoce niezadawalniające. Bezplanowe zwiększenie plantacyj chmielu, brak aparatu fachowo-instrukcyjnego zarówno w zakresie produkcji jak i obrotu chmielem, brak należycie zorganizowanego aparatu handlowego, niejednolitość towaru itp., w ostatecznym rezultacie stwarzają zupełną zależność producentów chmielu od importów zagranicznych, obracając w niwecz rentowność uprawy. W tym stanie rzeczy Związek z inicjatywy zainteresowanych izb rolniczych i branżowych organizacyj chmielarskich wznowił prace, nad utworzeniem ogólnopolskiego zrzeszenia producentów chmielu skupiającego wszystkich plantatorów, wychodząc z założenia, że akcja mająca na celu sanację chmielarstwa będzie skuteczną jedynie wówczas, gdy obejmie całą produkcję chmielu.

Na konferencji chmielarskiej zwołanej przez Związek w dn. 7. lipca 1937 r. do Dubna, na której byli obecni reprezentanci wszystkich regionalnych stowarzyszeń chmielarskich, powołano do życia Związek Stowarzyszeń Chmielarskich R. P. z siedzibą w Dubnie, opracowano i uchwalono statut Związku oraz dokonano wyboru tymczasowych władz Związku. Zarząd Tymczasowy Związku Stowarzyszeń Chmielarskich zajął się legalizacją statutu.

Sprawy komunikacyjne

W zakresie prac nad zagadnieniami komunikacyjnymi Związek Izb i Organizacyj Rolniczych w okresie sprawozdawczym opracował zleconą mu przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych sprawę zbadania wyników gospodarczych przeprowadzonej w roku ubiegłym reformy

taryfy kolejowej. Związek Izb i Organizacyj Rolniczych opracował obszerny memoriał wskazując w nim na korzyści jakie rolnictwo odniosło z obniżenia taryf przewozowych. Związek w memoriale tym podkreślił, iż przyjęta przy reformie taryfy towarowej zasada nie rozdrabniania zniżek taryfowych generalnie na wszystkie przewożone towary a wprowadzenie głębszych zniżek taryfowych dla podstawowych artykułów rolniczych, najbardziej zniżek potrzebujących, okazała się słuszną i celową.

Zastosowanie tej metody wpłynęło dodatnio na poziom cen zbóż i zwierząt, mających podstawowe znaczenie dla rolnictwa. Obniżenie taryfy na zboża wpłynęło zwyklowo na cenę zbóż, zwłaszcza w okęgach położonych daleko od rynków zbytu i zniwelowało w pewnym stopniu niepomyślny wpływ ujemnej koniunktury światowej na poziom cen na rynku wewnętrznym.

W zakresie przewozu zwierząt żywych zniżka taryfy, wpływając na zmniejszenie kosztów transportu w ogólnych kosztach obrotu, przyczyniła się do zwiększenia rozmiarów obrotu zwierzętami żywymi i doprowadziła do b. równomiernego rozkładu podaży i popytu.

Zastosowanie poważniejszej regresji w układzie taryf przy przewozach na dalszych odległościach zbliżyło okręgi produkcyjne do okręgów konsumcyjnych, co w efekcie przyczyniło się do zmniejszenia rozpiętości cen na poszczególnych rynkach. Taka konstrukcja taryf była szczególnie korzystna dla województw kresowych. Wobec wydatniejszej obniżki taryf przy przewozie zwierząt żywych w porównaniu z przewozami mięsa wyrównany został niewłaściwy stosunek jaki istniał dotychczas w opłatach taryfowych na rzeź mięsa.

Po wygaśnięciu ostatniej kadencji Państw. Rady Komunikacyjnej z dniem 15 marca 1936 r. powstała przerwa w urzędowaniu Rady, co wywołało szereg trudności dla życia gospodarczego ograniczając możliwość obrony wniosków i postulatów wysuwanych przez przedstawicieli organizacji społeczno - gospodarczych. Stąd też Związek Izb i Organizacyj Rolniczych podejmował starania w Min. Komunikacji o przyśpieszenie zwołania P. R. K. W dniu 5 lipca 1937 r. p. Min. Komunikacji zwołał nową kadencję P. R. K. wprowadzając jednocześnie pewne zmiany w składzie tej instytucji. W nowej Radzie Komunikacyjnej rolnictwo otrzymało taką samą ilość reprezentantów jak i przemysł. Ogólna liczba reprezentantów rolnictwa została jednak nieco zmniejszona. Poza sześciu organizacjami rolniczymi, które zostały bezpośrednio powołane do Rady, Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. otrzymał 10 mandatów do swojej dyspozycji. Związek mandaty te rozdzielił pomiędzy izby rolnicze w ten sposób, iż Izby o zbliżonych warunkach gospodarczych otrzymały po jednym mandacie (jedna izba mandat członka, druga mandat zastępcy). W ten sposób uzyskały reprezentację w Radzie wszystkie Izby Rolnicze.

Dla uzgodnienia stanowiska rolnictwa w sprawach należących do kompetencji P. R. K. wszyscy delagaci rolnictwa do P. R. K. wchodzą w skład Komisji Komunikacyjnej Związku, która ma za zadanie ustalenie stano-

wiska rolnictwa w związku z zagadnieniami będącymi przedmiotem dyskusji czy to na plenum Rady czy też w jej Komitetach.

Niezależnie od udziału Związku Izb i Organizacyj Rolniczych w pracach Państwowej Rady Komunikacyjnej, przedstawiciele Związku brali udział w pracach Stałej Międzyministerialnej Komisji Taryfowej do usprawnienia przewozów.

Wobec wzrastającego eksportu artykułów rolniczych i w związku z tym wzrastającym zainteresowaniem rolnictwa zagadnieniami transportu morskiego, Związek Izb i Organizacyj Rolniczych wystąpił z prośbą do Pana Ministra Przemysłu i Handlu o przyznanie mu miejsca w Radzie Portu w Gdyni. P. Minister Przemysłu i Handlu przychylił się do prośby Związku przyznając mu jeden mandat w tejże instytucji. Udział przedstawiciela Związku w Radzie Portu umożliwi rolnictwu wypowiadania opinii zarówno w sprawach urządzeń portowych, techniki i organizacji przeładunków jak i transportów morskich.

Wobec wygaśnięcia konwencji berneńskiej, wyłoniła się konieczność uregulowania taryf na przewóz warzyw na Górny Śląsk. W swoim czasie wprowadzono specjalnie niską taryfę na dowóz warzyw na Górny Śląsk z innych okręgów produkcyjnych, aby ograniczyć w ten sposób import warzyw ze Śląska niemieckiego. Zastosowanie tej ulgowej taryfy uniemożliwiło rozwiniecie w szerszym zakresie produkcji warzywnej na Górnym Śląsku. Wobec wygaśnięcia wyżej wspomnianej konwencji berneńskiej, Śląska Izba Rolnicza wysunęła wniosek o podwyższenie taryf na rynek śląski. Wniosek ten spotkał się jednak z opozycją tych organizacji, które dostarczały na Śląsk większe ilości warzyw, wobec czego w Związku Izb i Organizacyj Rolniczych odbyła się w tej sprawie konferencja dla uzgodnienia rozbieżnych stanowisk. W wyniku tej konferencji zostało osiągnięte porozumienie polegające na tym, aby znieść specjalną ulgową taryfę na przewóz warzyw na Górny Śląsk, a obniżyć taryfę dla całego obrotu wewnętrznego, co umożliwiłoby rozwój produkcji warzywniczej na Górnym Śląsku i stawiałoby wszystkie okręgi produkcyjne w jednakowych warunkach konkurencyjnych. Powyższe wnioski zostały zrealizowane przez Min. Komunikacji.

Miedzy innymi zagadnieniami związanymi z przewozem artykułów rolniczych na P. K. P. referat komunikacyjny w porozumieniu z zainteresowanymi organizacjami i izbami rolniczymi opracowywał zagadnienie t. zw. bezpośrednich taryf związkowych. Są to taryfy opracowywane na podstawie specjalnych międzynarodowych umów kolejowych. W taryfach związkowych przyjęto zasadę stosowania najtańszej taryfy na najkrótszej drodze przewozu. Taryfy związkowe podają stawkę taryfową w obrocie między stacjami dwóch krajów w jednej cyfrze i w jednej walucie. Taryfy związkowe mają zatem za zadanie uproszczenie a tym samym ułatwienie przewozu towarów pomiędzy stacjami poszczególnych krajów oraz przyspieszenie przewozów wskutek uproszczenia manipulacji kolejowych. Referat komunikacyjny opracował szereg postulatów rolnictwa w odnie-

sieniu do taryf bezpośrednich, a mianowicie opracował postulatory rolnictwa w odniesieniu do taryfy związkowej polsko - niemieckiej, polsko - szwajcarskiej, polsko - austriackiej, polsko - węgierskiej i t. p. Związek opracował wykaz towarów, które stanowią przedmiot obrotów z poszczególnymi krajami, ustalił stacje, ewentualnie okręgi gospodarcze, wchodzące w rachubę przy eksporcie do poszczególnych krajów, wykaz punktów granicznych przez które przechodzą eksportowane towary, oraz wykaz głównych stacji odbiorczych w krajach importujących. Wyniki opracowanych danych Związek Izb i Organizacyj Rolniczych przesłał Ministerstwu Komunikacji.

W ramach prac nad organizacją rynku wewnętrznego w zakresie zwierząt żywych i mięsa były prowadzone prace nad zagadnieniami komunikacyjnymi związanymi z przewozem żywca i mięsa na P. K. P. Referat komunikacyjny w ścisłym porozumieniu z Wydziałem Rynku Wewnętrznego — na podstawie statystyki przewozów Centralnego Biura Statystycznego Min. Komunikacji opracował w okresie sprawozdawczym szczegółowo przewozy bydła, trzody, owiec i mięsa. Wyniki przeprowadzonych badań pozwolą na bardziej ściśle sformułowanie postulatów rolnictwa w zakresie przewozu żywca i mięsa. Poza tym, referat komunikacyjny opracował wykaz stacji przy których znajdują się urządzenia stacyjne jak: rampy, wagi, magazyny, dźwigi i t. p. Zestawienie rozmieszczenia urządzeń technicznych na P. K. P. powiatami i województwami przy równoczesnej analizie obrotów na P. K. P. ułatwi dalsze prace nad zagadnieniami związanymi z transportem artykułów rolniczych na P. K. P.

Związek Izb i Organizacyj Rolniczych niejednokrotnie wskazywał na konieczność wprowadzenia zmian w systemie zestawiania statystyki przewozów na P. K. P. tak, aby ogłaszane opracowywania statystyczne obejmowały przewozy i wywozy poszczególnych towarów nie według dykcji kolejowych jak to dotychczas miało miejsce, lecz według powiatów i województw. Dla ułatwienia realizacji proponowanych zmian, ref. komunikacyjny Związku opracował podział stacji na powiaty i województwa. Wykonanie tej pracy ułatwiło Min. Komunikacji powzięcie przychyłnej decyzji co do realizacji wysuwanych przez Związek propozycji, na skutek czego statystyka przewozu towarów na rok 1935 na P. K. P. została wydana w zmienionej formie podając przewozy kolejowe powiatami i województwami.

W zakresie taryf osobowych Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. zasadniczo stał na stanowisku, iż poziom taryf osobowych jest za wysoki i niedostosowany do możliwości płatniczych społeczeństwa. O ile idzie o szczególne zainteresowania rolnictwa w zakresie taryf osobowych, Związek wysunął szereg wniosków, domagających się zastosowania specjalnych ulg i zniżek dla wycieczek i zjazdów rolniczych. Żądanie to było uzasadnione niewątpliwym faktem, że wycieczki i zjazdy rolnicze są ważnym czynnikiem w całokształcie akcji mającej na celu podniesienie kultury i produkcji rolniczej wsi. Poza tym Związek wystąpił z wnioskiem o przy-

znanie ulgowych biletów dla pracowników izb i organizacji rolniczych, podkreślając, iż ułatwienia te umożliwiają pracownikom izb i organizacji Rolniczych częste wyjazdy, pozwolą na utrzymanie ścisłej łączności z terenem.

Popieranie drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi

Jako naczelna reprezentacja zorganizowanego rolnictwa, której celem, w pierwszym rzędzie, jest realizacja jednolitego programu polityki gospodarczej tego rolnictwa — prowadzi Związek w różnych swych referatach szereg prac ekonomicznych, które pośrednio wiążą się z interesami drobnej wytwórczości przemysłowej wiejskiej — jak sprawa surowców włókienniczych, sprawa organizacji rynku rolniczego, zagadnienie handlu zagranicznego itp.

Ponadto — już przed kilku laty — w miarę narastania zagadnienia nadmiaru rąk roboczych na wsi — zwrócił Związek uwagę na konieczność dostarczenia ludności wiejskiej dodatkowych, poza rolniczych, źródeł zarobkowania. Łączy się z tym szereg memoriałów i wystąpień z tego okresu, a przede wszystkim uruchomienie, przy poparciu Funduszu Pracy, prac mających na celu zbadanie położenia gospodarstw karłowatych.

Przy analizie źródeł, któreby mogły zwiększyć dopływ zarobków na wsi, nie mógł Związek nie zwrócić uwagi na szeroko rozpowszechnioną formę zarobkowania w drodze drobnej wytwórczości pozarolniczej, o rozmaitym pod względem prawnym i ekonomicznym charakterze, jakim są przemysły ludowy, domowy i praca chałupnicza.

Zdawał sobie bowiem Związek sprawę, że drogą do zwalczania przełudnienia wsi jest z jednej strony podniesienie organizacji i wydajności gospodarstw rolnych, co pozwoli na tym samym obszarze wyżywić i produktywnie zatrudnić większą liczbę ludności, a z drugiej strony tworzenie dla nadmiaru ludności wiejskiej dodatkowych źródeł zarobkowania.

Szukając źródeł tych dodatkowych zarobków, należy stwierdzić poważne widoki rozwoju drobnej wytwórczości przemysłowej ludności wiejskiej ze względu na możliwość znacznego zwiększenia, w stosunku do obecnych rozmiarów, pojemności rynku wewnętrznego, a w przyszłości zewnętrznego, na artykuły w ten sposób wytwarzane; stąd wszelkie usiłowania w tym kierunku winny przynieść skutki gospodarcze i społeczne nie tylko na najbliższą, ale i na dalszą metę, przy czym stosunkowo nieznacznymi środkami da się osiągnąć bardzo poważne rezultaty.

Przemyśł domowy cechuje wysoka zdolność konkurencyjna z uwagi na tanią pracę oraz łatwość dostosowywania się do zmienionych warunków koniunkturalnych.

W wartości produktu końcowego wyrobów przemysłu wiejskiego praca stanowi element dominujący — rozbudowa tej gałęzi wytwórczości prowadzić więc musi do znacznego zwiększenia zatrudnienia. Wreszcie rozbudowa drobnego wytwórstwa wiejskiego nie będzie stwarzała niebezpiecznej konkurencji dla dotychczasowych gałęzi produkcji i pracowni-

ków już zatrudnionych, gdyż może być skierowana w bardzo znacznej mierze na tory zastąpienia artykułów importowanych artykułami wytwórczości krajowej.

Ponadto należy podkreślić, że rozbudowa wiejskiej wytwórczości przemysłowej przedstawia znaczne walory społeczne, gdyż zatrzymuje właściciela gospodarstwa karłowatego na wsi, w warunkach z którymi się żył i w których najlepiej potrafi sobie dać radę, stwarzając jednocześnie dla niego podstawę do gospodarczej samowystarczalności. W ten sposób unika się zjawiska masowego zrywania przez ludność drobno-rolniczą węzłów łączących ją z ziemią, czemu często towarzyszą szkodliwe następstwa tworzenia się proletariatu miejskiego, czy wiejskiego.

Wychodząc z powyższych założeń, Związek zainicjował szeroko zakreślony plan pracy zrzeszonego rolnictwa nad podniesieniem poziomu drobnej wytwórczości wiejskiej, a dzięki pozytywnej ocenie, z jaką ten plan spotkał się ze strony Funduszu Pracy, uzyskał możliwość realizacji tego planu, gdyż Fundusz Pracy postanowił przeznaczyć na tę akcję przez szereg lat poważną dotację, określoną w pierwszym roku kwotą w wysokości 470.000 zł.

Wytyczne tego planu były następujące:

Zagadnienie drobnej wytwórczości leży w sferze zainteresowań rolnictwa, gdyż surowce, które wytwórczość ta przerabia są w głównej mierze wynikiem produkcji rolniczej, pracę zaś wykonuje rolnik. Sprawa ta wiąże się ponadto z zagadnieniem przebudowy ustroju rolnego wsi, jej komercjalizacją, i jest ogniwem reformy rolnej najszerszej pojętej.

W związku z powyższym zagadnienie to nie może zostać poza nawiasem polityki gospodarczej i programu działania zorganizowanego rolnictwa, a w pierwszym rzędzie jego przedstawicielstwa ustawowego-rolniczego samorządu gospodarczego — Izb Rolniczych, a w zakresie o znaczeniu ogólnym krajowym — Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

W realizacji nakreślonego programu przypadły Związkowi prace o charakterze centralnym. Narzucała się tu przede wszystkim potrzeba prac badawczo-programowych. Przystępując do rozwiązania tak trudnego zagadnienia, trzeba było dokładnie poznać jego stan aktualny. Związek postanowił doprowadzić do zebrania pierwszych dla całej Polski możliwie dokładnych danych o stanie zagadnienia. Nie chodzi tu o prace o zacięciu teoretycznym, lecz ściśle praktycznym. Chcemy przez zebranie danych dojść do posiadania materiałów w tak kapitalnych np. kwestiach: 1) gdzie znajdują się większe skupienia drobnych wytwórczości na wsi, 2) czy skupienia te związane są z naturalną bazą surowcową, 3) czy ośrodki te posiadają warunki rozwoju i jakie środki trzeba dla tego rozwoju uruchomić, 4) w jakich ośrodkach nadmiernie przeludnionych i posiadających warunki dla rozwoju drobnej wytwórczości, wytwórczość ta się nie rozwinęła i dlaczego itd.

Główną formą prac badawczych w okresie sprawozdawczym było zebranie i opracowanie specjalnej ankiety. Oczywiście zbieranie materiałów w terenie musiał Związek powierzyć organizacjom terenowym, zastrzegając dla siebie opracowanie metody badań i opracowanie wyników. Tylko w niektórych wypadkach wysyłał Związek swych pracowników na teren kilku powiatów dla bezpośredniego zbierania materiałów.

Metoda pracy była następująca: za najważniejsze uznano zbieranie materiałów przez specjalnie zaangażowanych w tym celu pracowników, przy czym przed przystąpieniem do pracy w terenie pracownicy podlegali specjalnemu przeszkoleniu. Przeszkolenie, które przeprowadzali delegowani przez Związek znawcy, polegała na zapoznaniu z podstawami teoretycznymi zagadnienia, ustaleniu metody zbierania informacji i wytyczeniu trasy badań.

Przyjęto zasadę, że badający musi dotrzeć do każdej gminy, a jeżeli na jej terenie wykryje drobną wytwórczość przemysłową powinien dotrzeć do wszystkich miejscowości, gdzie dana wytwórczość występuje. Zbierając materiały powinien był pracownik nie ograniczać się do wiadomości otrzymanych w gminie lub sołectwie, lecz wejść w kontakt z samymi wytwórcami i to przynajmniej kilkoma, o ile możliwości zgromadzić ich dla wypytania itd. Ponadto miał zlecone uzupełniać zebrane wiadomości na jarmarkach, w sklepikach wiejskich i w małych miastach u nakładowców itd.

Pracownik nie wypełniał ankiety u wytwórców, lecz tylko notował uzyskane informacje. Miało to na celu osiągnięcie większej szczerości wypowiedzi. Zebrane informacje opracowywane były następnie w biurze Izby.

Po zakończeniu badań odbywało się znów zebranie z przedstawicielami Związku, na którym omawiane były wyniki badań oraz ustalane potrzebne uzupełnienia.

Tak zebrane dane są konfrontowane i uzupełniane, skąpych zresztą danymi, które posiadają poszczególne instytucje, czy organizacje.

Tam gdzie badań nie dało się przeprowadzić tą metodą, były one prowadzone w drodze rozesłania ankiety do sołtysów oraz do korespondentów wybranych z pośród członków organizacji Rolniczych, młodzieżowych, przedstawicieli miejscowej inteligencji i wytwórców.

Na podstawie zebranego materiału opracowuje Związek zestawienia — zawodami i powiatami — w pierwszym rzędzie liczby warsztatów i liczby zatrudnionych, a ponadto przeprowadza szacunek dochodu ludności rolniczej z drobnego przemysłu. W dalszych zamierzeniach leży opracowanie stosunku ludności zatrudnionej w produkcji w poszczególnych powiatach, do ogółu ludności małorolnej. Ponadto opracowane będą mapy rozmieszczenia zawodów, dla każdego z ważniejszych zawodów lub grup zawodów oraz całości drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi.

Zwrócić również uwagę należy na prace w zakresie analizy problemów gospodarczych, związanych z drobną produkcją przemysłową. Związek opracował zestawienie obrotu zagranicznego artykułami bądź produkowa-

nymi, bądź mogącymi być produkowanymi przez drobną wytwórczość na wsi. Zestawienia te będą posiadać znaczenie przy ustalaniu możliwości zastąpienia importu zagranicznego produkcją krajową oraz naszych możliwości eksportowych.

Celem stworzenia ośrodka wypracowującego program zorganizowanego rolnictwa w dziedzinie drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi i koordynacji konkretnych prac poszczególnych organizacji, powołał Związek specjalną Komisję dla spraw przemysłu domowego na wsi. Komisja ta odbyła w okresie sprawozdawczym trzy posiedzenia i powzięła szereg decyzji i uchwał. Jednocześnie zainicjował Związek powołanie przy Izbach Rolniczych Komisji dla spraw przemysłu ludowego domowego i chałupniczego, które są terenem koordynacji dla omawianych zagadnień w płaszczyźnie regionalnej. Związek stara się brać udział w zebraniach tych Komisji przez swych delegatów.

Wreszcie należy wspomnieć o pracach Związku zmierzających do rozszerzenia sieci organizacji, zajmujących się zbytem wytworów przemysłu ludowego i domowego oraz chałupnictwa wiejskiego. W wyniku tych prac uruchomiona została, dzięki współpracy Państwowego Banku Rolnego, Centrala Handlowa przemysłu Ludowego w Krakowie, a szereg dalszych prac jest w toku.

Prace badawcze nad gospodarstwami karłowatymi

Prace w tym dziale były kontynuowane pod kierownictwem Dr. St. Antoniewskiego.

Przygotowano do druku szereg niżej wyszczególnionych prac, a mianowicie:

1. K. Durjasz: „Reorganizacja gospodarstwa karłowatego”, odznaczona na konkursie Nr. 3.
2. inż. S. Chyrczakowski: „Oplacalność gospodarstw karłowatych, na podstawie materiałów rachunkowych”.
3. Inż. T. Bobrowski: „Produktywność systemów gospodarczych w gospodarstwach karłowatych”, na podstawie ankiety Nr. 1.
4. mag. Z. Gronowska: „Spożycie w gospodarstwach karłowatych Śląska i Podola”, na podstawie materiałów rachunkowych.
5. W. Obrębski: „Spożycie w gospodarstwach karłowatych województw Centralnych i Pogórza”, na podstawie materiałów rachunkowych.
6. „Opisy gospodarowania w gospodarstwach karłowatych”. 15 opisów nagrodzonych na konkursie - ankiecie Nr. 4.
7. Mag. S. Miłkowski: „Położenie materialne rodzin w gospodarstwach karłowatych”, (dochody uboczne, kredyt, emigracja, zbył, spółdzielczość, postulaty etc.), na podstawie ankiety - konkursie Nr. 4. oraz ankiety Nr. 8.

Pierwsza z wymienionych prac p. K. Durjusza „Reorganizacja gospodarstwa karłowatego” oraz 4 i 5 — spożycie w gospodarstwach karłowatych ukazały się już drukiem.

Nadto są w opracowaniu materiały specjalnej ankiety o roli gospodyni wiejskiej w gospodarstwie karłowatym.

W bieżącym okresie letnim pracownicy biura zaangażowani w tym działale przeprowadzali badania terenowe pod ogólnym nadzorem kierownika działu.

Prace statystyczne

Prace statystyczne Referatu Handlu Zagranicznego posiadały dwojaki charakter: prac stałych i bieżących wykonywanych na żądanie członków referatu. Do prac stałych należy prowadzenie całego szeregu notowań terminowych (dziennych, tygodniowych, miesięcznych i t. d.) cen ważniejszych artykułów rolniczych, roślinnych i zwierzęcych na rynkach krajowych i zagranicznych, obrotów handlu zagranicznego Polski tymi artykułami oraz sporządzanie tablic specjalnych.

Szczegółowy wykaz prac stałych przedstawia się jak następuje:

I. Notowania cen:

- 1) czterech głównych zbóż — pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa — na giełdach krajowych i zagranicznych według ceduł giełd zbożowo-towarowych oraz danych, zamieszczonych w Wiadomościach statystycznych. Z tygodniowych notowań wyprowadzone są średnie miesięczne i roczne.

Notowane są ceny na następujących rynkach zbożowych: Warszawa, Poznań, Wrocław, Kraków, Lublin, Katowice, Berlin, Hamburg, Praga, Wiedeń, Chicago, Liverpool, Buenos-Aires;

- 2) otrąb żytnich i pszenicznych na giełdzie warszawskiej wg. ceduły Giełdy Zbożowo-Towarowej w Warszawie; prowadzono ewidencję cen dziennych, miesięcznych i rocznych;
- 3) makuchów lnianych, rzepakowych, siemienia lnianego, rzepaku zimowego i śruty sojowej na giełdzie warszawskiej wg. notowań Giełdy Zbożowo-Towarowej w Warszawie; prowadzono notowania cen dziennych, miesięcznych i rocznych;
- 4) nasion według cennika firmy „Hozakowski” w Toruniu; wprowadzono notowania cen miesięcznych i rocznych nasion: konieczyiny białej i czerwonej, seradeli, wyki, peluszek, grochu Victoria, grochu polnego, bobiku, gorczycy, rzepiku ozimego, łubinu żółtego, siemienia lnianego, konopnego, maku niebieskiego, tymotki i rajgrasu;
- 5) żywej wagi bydła wg. ceduł targowiska miejskiego w Poznaniu; prowadzone były notowania cen tygodniowych, miesięcznych i rocznych: wołów, buhajów, krów, jałowizny i cieląt;
- 6) żywej wagi owiec w Poznaniu;
- 7) żywej wagi trzody chlewnej wg. ceduł targowiska miejskiego w Poznaniu, notowania cen tygodniowych, miesięcznych i rocznych wszystkich notowanych gatunków;
- 8) bekona polskiego w Londynie — notowano ceny tygodniowe, miesięczne i roczne;

- 9) mleka w Warszawie wg. Cennikowej Komisji Nabiałowej w Warszawie;
- 10) masła w Warszawie, wg. Cennikowej Komisji Nabiałowej w Warszawie;
- 11) jaj w Warszawie (za skrzynię, za 1.000 szt. i za 1 kg.) wg. danych Związku Spółdzielni Mleczarskich i Jajczarskich;
- 12) płaconych producentom rolnym, wg. danych G. U. S. za: żyto, pszenicę, jęczmień, owies, grykę, groch, ziemniaki jadalne i fabryczne, siano łąkowe, siano koniczynowe, słomę, mleko, jaja, konia roboczego, krowę dojną, owcę, wieprza.

Notowane były ceny miesięczne i roczne, przy czym średnie ceny roczne dotyczą zarówno lat kalendarzowych jak i gospodarczych (od I.VIII. do 31.VII.).

II. Prowadzono statystykę handlu zagranicznego Polski artykułami rolniczymi według danych zawartych w miesięcznikach handlu zagranicznego Polski G. U. S. Zestawienie dotyczące lat gospodarczych (od I.VIII. do 31.VII.), podawane są w ilości i wartości i obejmują cztery zasadnicze działy: artykuły pochodzenia roślinnego, zwierzęcego, drzewo surowe i nawpół obrobione, oraz przemysł rolny.

III. Sporządzono tablice specjalne dotyczące:

- 1) Przywozu i wywozu ziarna łącznie z mąką przerachowaną na ziarno dla pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa wg. miesięcy i lat kalendarzowych i gospodarczych.
- 2) Wywozu z Polski zwierząt żywych (bydła, cieląt, trzody chlewnej) oraz produktów zwierzęcych (mięsa wołowego, cielęcego, baraniego, wieprzowego, bekonów, wszelkich wędlin i t.d.) wg. miesięcy i lat budżetowych.
- 3) Przywozu i wywozu masła — wg. miesięcy i lat budżetowych.

Wszystkie wyżej wymienione stałe prace statystyczne miały na celu szybkie zaspokojenie, bez potrzeby uciekania się do źródeł, najczęściej powtarzających się żądań ze strony Referatu Handlu Zagranicznego, a także i innych referatów Związku.

Ponadto pewna część wymienionych materiałów liczbowych, uzupełniona danymi z publikacji G. U. S. względnie Instytutu Badania Koniunktur (wskaźniki cen), lub też własnymi obliczeniami, była publikowana w „Życiu Rolniczym” w dziale „Statystyka”. Drukowane były tablice następujące:

- 1) Ceny ważniejszych produktów rolniczych w Polsce: pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa, ziemniaków, nasion koniczyny czerwonej, seradeli, wyki, łubinu żółtego, grochu „Victoria”, rzepiku, bydła rogatego, cieląt, trzody chlewnej, owiec, mleka, masła, jaj, otrąb żytnich, makuchów, siana, ceny te były podawane miesięcznie.
- 2) Stosunek cen produktów hodowli do cen żyta i pasz (stosunek cen żywej wagi bydła do cen żyta, siana, ziemniaków i stosunek ceny mleka do cen żyta, otrąb żytnich, makuchów lnianych, siana i ziemniaków); dane podawane są wg. miesięcy.

- 3) Miesięczne wskaźniki cen przy podstawie roku 1928 = 100; a) hurtowych ogółem, artykułów rolnych, artykułów przemysłowych, artykułów sprzedawanych bezpośrednio przez rolników, nabywanych przez rolników surowców i półfabrykatów przemysłowych; b) kosztów utrzymania w Warszawie — ogółem i koszty żywności.

Z prac niestałych wykonanych w okresie sprawozdawczym w miarę nasuwającej się potrzeby należy wymienić następujące jako ważniejsze i wymagające dłuższego opracowania.

A. Prace dotyczące handlu zagranicznego artykułami rolniczymi z szeregiem państw obcych.

- 1) Opracowane dane statystyczne dotyczą handlu zagranicznego artykułami rolniczymi Polski z Anglią, Austrią, Holandią, Danią, Węgrami, Włochami, Francją, Argentyną i Stanami Zjednoczonymi, zarówno ze strony polskiej (G. U. S.) jak i ze strony tych państw (wg. statystyki zagranicznej).
- 2) Opracowano zestawienie wywozu artykułów rolniczych z Polski ogółem i według krajów za lata 1929 i 1933 — 1936.
- 3) Uzupełniano (co miesiąc) zestawienia dotyczące pomocy państwowej przy wywozie artykułów zwierzęcych (wg. danych G. U. S. i Ministerstwa Przemysłu i Handlu).
- 4) Opracowano przywóz i wywóz owoców świeżych i suszonych do Polski oraz ceny owoców na rynku krajowym i zagranicą.

B. Prace dotyczące różnych zagadnień.

- 1) Opracowano materiały w zakresie obrotu handlu zagranicznego paszami Polski, Danii, Holandii, Niemiec, Austrii, Węgier, Szwecji, Jugosławii i Czechosłowacji.
- 2) Zestawiono ceny hurtowe pasz i artykułów zwierzęcych w Niemczech, Holandii, Danii, Czechosłowacji i Polsce.
- 3) Obliczono stosunki cen trzody chlewnej, bydła i mleka do cen poszczególnych pasz, dla powyższych krajów w latach gospodarczych 1928/29, 1931/32, 1932/33, 1933/34, 1934/35, 1935/36.
- 4) Opracowano dane dotyczące spożycia makuchów w Polsce, Danii, Holandii i Niemczech.
- 5) Sporządzono szczegółowe zestawienie przywozu maszyn rolniczych z Anglii.

Działalność na terenie międzynarodowym

Międzynarodowy Kongres Rolniczy.

W okresie sprawozdawczym odbył się w Hadze w czasie od 16 do 23 czerwca 1937 r. XVII Międzynarodowy Kongres Rolniczy, zwołany przez Międzynarodową Komisję Rolniczą z siedzibą w Paryżu.

Na wezwanie Komitetu Organizacyjnego Kongresu został powołany

przy Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. Polski Komitet Propagandy Kongresu pod przewodnictwem P. Prezesa Dr. Kazimierza Papary.

Delegacja Rolnictwa Polskiego w składzie 25 osób pod przewodnictwem P. Senatora Kazimierza Fudakowskiego, Wice-Prezesa Międzynarodowej Komisji Rolniczej, wzięła wybitnie czynny udział w pracach Kongresu. Polski Komitet Propagandy uzyskał dla przedstawicieli rolnictwa polskiego dwa referaty generalne: w Sekcji II — „Oświata i propaganda rolnicza” — referatu generalnego na temat „Rozwój nauk ekonomicznych w wyższych szkołach rolniczych” podjął się Prof. Witold Staniewicz, Rektor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

W Sekcji IV „Produkcja Roślinna” referat generalny na temat „Jarrowizacja Roślin” został powierzony p. Dr Stefanowi Lewickiemu, Docentowi Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.

Poza tym staraniem Polskiego Komitetu Propagandy zostały zgłoszone koreferaty: Prof. Jana Rostafińskiego do Sekcji VI „Produkcja Zwierzęca”, p. Jerzego Gościckiego do Sekcji VIII „Kobieta na wsi” pp. Zygmunta Nadratowskiego i Jana Bieleckiego do Sekcji III „Spółdzielczość rolnicza”.

Pierwsze plenarne zebranie Kongresu było poświęcone ogólnej manifestacji na rzecz pokoju światowego. Następnie przedyskutowano i przyjęto szereg rezolucyj przedstawionych przez poszczególne Sekcje.

W tym samym czasie odbył się w Hadze Zjazd Międzynarodowy Planatorów Buraka Cukrowego, doroczne zebranie Międzynarodowej Komisji Rolniczej oraz ogólne zebranie Sekcji Spółdzielczości Rolniczej. Przedmiotem obrad zebrania Międzynarodowej Komisji Rolniczej w którym wzięli udział jako delegaci Związku PP. Senator K. Fudakowski i Prof. W. Staniewicz, były przede wszystkim sprawy bezrobocia w rolnictwie, ubezpieczeń społecznych oraz zagadnienie polityki żywnościowej. W zebraniu Sekcji Spółdzielczości Rolniczej z ramienia Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych brał udział P. Prezes Dr. Włodzimierz Seydlitz.

Mieszany Komitet do spraw żywnościowych.

W okresie sprawozdawczym zostały zakończone prace Mieszanego Komitetu do spraw żywnościowych.

Jesienią 1935 r. Liga Narodów utworzyła Komitet, złożony z 12 osób, powołując do niego P. Senatora Kazimierza Fudakowskiego, jako przedstawiciela rolnictwa. Zadaniem Komitetu było zbadanie stanu żywienia w poszczególnych krajach świata w związku z ostatnimi wskazaniem nauki w dziedzinie żywienia i ustalenia stopnia zależności ekonomicznej, jaka zachodzi pomiędzy produkcją rolniczą i warunkami jej opłacalności a skalą spożycia, wreszcie wyświeetlenia, w jakiej mierze najnowsze wskazania naukowe w dziedzinie racjonalnego żywienia człowieka mogą mieć wpływ na rodzaj i charakter produkcji rolniczej.

Dwuletnie prace Komitetu zostały ujęte w postaci obszernego sprawozdania dla Ligi Narodów.

W pracach tych przedstawicielowi polskiego rolnictwa przypadła trudna rola obrony interesów rolnictwa europejskiego i przeciwstawienia się tezom ekonomicznym spóżywców, które w najniższych cenach płodów rolnych i skasowaniu wszelkiej obrony celnej rolnictwa, pragnęłoby widzieć oparcie polityki gospodarczej wszystkich krajów.

Stanowisko, zajęte przez P. Senatora Fudakowskiego, w Komitecie Mieszanym znalazło pełną aprobatę i uznanie, wyrażone w jednej z rezolucji XVII Międzynarodowego Kongresu Rolniczego w Hadze.

Izba Rolnicza Francusko-Polska.

Powołany do życia w roku 1935 Polsko-Francuski Komitet do spraw rolniczych został w okresie sprawozdawczym — przy czynnym udziale Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. — przekształcony na Izbę Rolniczą Francusko-Polską.

Na Prezesa Izby został powołany P. Senator K. Fudakowski.

Porozumienia drzewne.

W dniach 1 — 3 października 1936 r. odbyło się w Sztokholmie Walne Zebranie Europejskiej Komisji Eksporterów Drewna, na którym przedłożono na rok 1937 konwencję eksportową, ustalając przy tym rozmiar eksportu dla poszczególnych państw. W składzie delegacji polskiej brał udział w Zebraniu przedstawiciel Zrzeszenia Związków Właścicieli Lasów, wchodzącego w skład Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P., P. Dr. Witold Babiński.

10 — 11 maja 1937 r. odbyło się ogólne zebranie Międzynarodowego Komitetu Drzewnego (C. I. B.) w Wiedniu, na którym ustalono budżet i wytyczne działalności instytucji na rok 1937/38. Prezesem C. I. B. na rok następny został ponownie wybrany delegat Polski P. Krystyn Ostrowski.

III. PRACE W DZIEDZINIE USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO I ORGANIZACJI ROLNICTWA

Zagadnienia finansowo-rolne

W okresie sprawozdawczym prace Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. w zakresie finansowo-rolnym szły głównie w kierunku nowelizacji dotychczasowego ustawodawstwa oddłużeniowego.

Współdziałając z Kolem Rolników Posłów i Senatorów, przygotował Związek materiały do szeregu referatów poselskich oraz współpracował przy opracowaniu projektów ustaw.

Jedną z nich jest ustawa z dn. 14 kwietnia 1937 r. (Dz. U. R. P. Nr 30 poz. 222), wprowadzająca zmiany w dotychczasowych przepisach o konwersji i uporządkowaniu długów rolniczych. A mianowicie przedłużająca do dnia 31 grudnia 1940 r. prawo spłaty długów rolniczych papierami wartościowymi, konwersji na długi w $4\frac{1}{2}\%$ listach zastawnych, przedterminowej spłaty, umarzającej 200% zapłaconej sumy oraz do dnia 31 grudnia 1938 r. prawo składania wniosku o obniżenie długu z tytułu działów rodzinnych i spadkowych.

Brak jakichkolwiek danych statystycznych, któreby zobrazowały rezultaty dotychczasowej akcji oddłużeniowej, skłonił Związek do przeprowadzenia w swoim zakresie ankiety między bankami i instytucjami finansowymi, dla zorientowania się w obecnym stanie zadłużenia rolnictwa.

Rezultaty tej jednostronnej ankiety nie mogły dać wystarczającego materiału, jednakże w pewnym stopniu przyczyniły się, obok całego szeregu innych badań, do opracowania postulatów Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. w sprawie zmiany ustawodawstwa oddłużeniowego. Opierając się na tych postulatach, interwenjowało Koło Rolników wraz ze Związkiem u Ministra Skarbu, uzyskując zapewnienie współpracy czynników urzędowych.

Postulaty te, zebrane w formie tez stały się również podstawą obrad Komisji Finansowo Rolnej, zwołanej dn. 12 czerwca r. b., pod przewodnictwem p. prezesa Krzyżanowskiego. Komisja zaakceptowała stanowisko Związku, uznając za konieczne opracowanie obszernego memoriału, któryby wykazał braki w dotychczasowym ustawodawstwie oddłużeniowym i wskazał konieczne zmiany.

Po opracowaniu memoriału zostały powołane specjalne cztery podkomisje, które pod przewodnictwem pp. posłów mają zająć się sprawami konwersji długów rolniczych na kredyt długoterminowy, parcelacji oddłużeniowej, postępowaniem układowym i arbitrażowym, oddłużeniem spółdzielni itp. Prace podkomisji są tak obliczone, aby podczas sesji budżetowej parlamentu mógł Związek Izb i Organizacji Rolniczych wystąpić już z gotowym memoriałem do odpowiednich władz.

Poza tymi zasadniczymi pracami, interweniował Związek w szeregu bieżących spraw, a mianowicie między innymi w sprawie rozdziału kredytu zaliczkowego i rejestrowego, w sprawie rolników dotkniętych klęskami żywiołowymi, w sprawie utworzenia specjalnego kredytu długoterminowego na zabudowę i zagospodarowanie dla tych rolników, którzy otrzymali spłatę należnej im sumy ziemią, w drodze zawarcia z dłużnikiem ugody przed urzędem rozjemczym, w sprawie uruchomienia kredytów na zakup maszyn i narzędzi rolniczych, w sprawie traktowania plantacji wikliny w zakresie przymusu parcelacyjnego narówni z zagajeniem itd.

Zagadnienia ustroju rolnego

W roku sprawozdawczym Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. podjął pracę nad jednym z najbardziej podstawowych zagadnień związanych z naprawą naszej wadliwej struktury agrarnej, nad sprawą niepodzielności gospodarstw włościańskich.

Prace te z jednej strony szły w kierunku zebrania odpowiednich materiałów, wykazujących szkodliwość nieograniczonej swobody dzielenia ziemi, z drugiej do opracowania projektu odpowiedniej ustawy, normującej spadkobranie włościańskie. W listopadzie 1936 r. ukazał się wydany przez Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. pierwszy tom „Materiałów do zagadnienia rozdrabniania gospodarstw włościańskich”.

Zawierał on materiały, dotyczące sprawności ekonomicznej gospodarstw włościańskich, prawa i zwyczaje spadkowe na ziemiach Polski, przeciwdziałanie rozdrabnianiu gospodarstw włościańskich, oraz materiały w sprawie prac zmierzających lub mogących zmierzać do przeciwdziałania rozdrabnianiu.

Praca ta stała się podstawą obrad zwołanej dn. 21 listopada 1936 r. Komisji do spraw ustroju rolnego pod przewodnictwem Prof. Dr. Witolda Staniewicza. Komisja złożyła Związkowi Izb i Organizacji Rolniczych R. P. podziękowanie za dotychczas prowadzone prace nad zagadnieniem niepodzielności gospodarstw włościańskich i uchwaliła zgłoszone przez Związek tezy, wykazujące konieczność podjęcia natychmiastowej akcji w kierunku ustawowego ograniczenia dzielenia ziemi.

W międzyczasie Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P. współdziałał z P. Posłem Bartzakiem w opracowaniu projektu ustawy o niepodzielnych gospodarstwach wiejskich, zgłoszonego następnie pod obrady Sejmu.

Zdając sobie sprawę z tego, że tej doniosłości ustawa tylko wtedy spełni swój cel, gdy w opracowaniu jej wezmą udział wszystkie zainteresowane czynniki, Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. zwrócił się z prośbą o opinię do wszystkich izb i organizacyj rolniczych, rezultatem czego było zebranie bardzo obszernego materiału porównawczego.

W maju 1937 r. ukazał się drugi tom „Materiałów do zagadnienia rozdrabniania gospodarstw włościańskich”, zawierający omówienie już istniejących w Polsce niepodzielnych gospodarstw włościańskich, formalności związanych z przeniesieniem prawa własności gospodarstw rolnych drogą spadkobrania, kredytów na spłaty rodzinne, minimum i optimum wielkości gospodarstw drogą spadkobrania, pod kątem widzenia interesów prywatnych, społecznych i obrony kraju, oraz odpowiedzi na ankietę w sprawie „lex Bartczak”.

Sprawy danin i opłat prawno-publicznych

Prace referatu danin i opłat prawno-publicznych prowadzone w okresie sprawozdawczym — z punktu widzenia rzeczowego — można, podołnie jak w roku ub., podzielić na następujące działy:

- 1) Prace programowe.
- 2) Prace opiniodawcze w związku z rządowymi projektami ustaw i rozporządzeń.
- 3) Prace związane z postulatami Izb i Organizacyj Rolniczych, dotyczące aktualnych zagadnień z dziedziny praktycznego wykonania ustaw podatkowych i ubezpieczeniowych.

Prace programowe w zakresie podatków.

Okres sprawozdawczy był okresem ostatecznej realizacji postulatów Związku wysuniętych w roku ub. na Naradzie Gospodarczej. Przy realizacji tych postulatów Związek współdziałał drogą opiniowania projektów ustawodawczych oraz zarządzeń wprowadzających w życie wydane już uprzednio ustawy.

Z inicjatywy Związku podjęte nadto zostały prace nad uproszczeniem systemu danin komunalnych, które ostatecznie skryształizowały się w projekcie kumulacji danin samorządowych zgłoszonych w Sejmie przez posła Świątopelk Mirskiego. Wprawdzie ustawa projektowana przez posła Mirskiego nie została uchwalona, jednakże zagadnienie zostało postawione, echa dyskusji rozeszły się dość szeroko i należy mieć zupełnie uzasadnione przekonanie, że efekty tej inicjatywy okażą się już może w niedalekiej przyszłości w formie podjęcia przez czynniki urzędowe prac nad głębiej pomyślaną reformą finansów komunalnych, która jako jedna z podstawowych tez uchwalona została na Naradzie Gospodarczej.

Poważnym działem pracy referatu w okresie sprawozdawczym było wprowadzenie w życie przepisów wydanych w związku z Naradą Gospodarczą. W szczególności wymienić tu należy następujące zagadnienia:

a) Reforma podatku gruntowego.

Niezależnie od prac nad zasadniczą reformą podatku gruntowego należało przeprowadzić na okres przejściowy do czasu zakończenia prac głównych, nowelizację niektórych starych przepisów, dotyczących tego podatku. Zostało to załatwione dekretem Prezydenta R. P., który uregulował następujące sprawy: uporządkował przepisy wymiaru podatku na Kresach (wyodrębnienie jednostek indywidualnych z gromad, wprowadzenie regresji, ustalenie metod repartycji itp.), uporządkował przepisy dotyczące wymiaru podatku w b. Kongresówce (sprawa taryfy dworskiej i włościańskiej itp.), wreszcie ustalił zasady przy udzielaniu ulg podatkowych z tytułu klęsk żywiołowych.

Dekret Prezydenta czyni postulatom rolniczym w kwestii uporządkowania ustawodawstwa b. państw zaborecznych o podatku gruntowym, a tekst jego był opiniowany na Podkomisji Podatków Państwowych w dn. 29.XII. 1936 r.

Przepisy o udzielaniu ulg podatkowych z tytułu klęsk żywiołowych zostały w omawianym dekreście wyraźnie sprecyzowane, co już w praktyce tegorocznej dało dodatnie rezultaty.

W okresie sprawozdawczym trwały również w dalszym ciągu prace nad skonstruowaniem i opracowaniem w szczegółach metody podziału na okręgi ekonomiczne w związku z reformą podatku gruntowego. Jednocześnie miały miejsce liczne konferencje z przedstawicielami Głównej Komisji Klasyfikacyjnej, mające na celu uzgodnienie poglądów na sporne kwestie. Dotyczyły one w szczególności odmiennych zapatrywań na sposób oceny rejonów w powiatach. Związek kładł nacisk w pierwszym rzędzie na opisy oparte na dokładnej znajomości terenu, przedstawiciele zaś Głównej Komisji Klasyfikacyjnej na wyrażenie położenia ekonomicznego przy pomocy odpowiednich cyfr według tak zwanej metody punktowej. Opracowano w Związku tytułem próby parę powiatów, posługując się materiałem dostarczonym przez Wielkopolską Izbę Rolniczą, bądź materiałem oficjalnym, użyczonym przez Biuro Głównej Komisji Klasyfikacyjnej. Odbito parodniowe badania w terenie w powiatach Gnieźnieńskim i Kościańskim woj. pomorskiego, oraz Łuckim woj. wołyńskiego przy pomocy Izb Rolniczych Wielkopolskiej i Wołyńskiej, a następnie już z ramienia Ministerstwa Skarbu wspólnie z przedstawicielami Głównej Komisji Klasyfikacyjnej parodniowe badania w Małopolsce. Badania te dostarczyły dużo cennego materiału, dotyczącego szeregu spornych kwestii, a zwłaszcza praktycznych możliwości realizowania teoretycznych założeń. Przyczyniły się one również do wzajemnego zbliżenia poglądów Głównej Komisji Klasyfikacyjnej i Biura Związku Izb i Organizacji Rolniczych i w chwili obecnej metoda podziału na okręgi jest skryształizowana. Konstrukcja prac nad okręgami ekonomicznymi opiera się na szkieletcie koncepcji opracowanym w biurze Związku. Zagwarantowana została w formie ścisłych zasad współpraca Izb Rolniczych z władzami skarbowymi przy przeprowadzaniu podziału na okręgi ekonomiczne.

W okresie sprawozdawczym ukazała się broszura zawierająca prace pp. Prof. W. Ponikowskiego i Inż. Dziedzica o metodzie podziału na okręgi rolnicze i leśne. Zawiera ona wyniki prac autorów nad zagadnieniem okręgów ekonomicznych, przeprowadzonych z ramienia i na terenie Związku Izb i Organizacyj Rolniczych. W formie bardziej popularnej zagadnienie okręgów zostało omówione na łamach „życia Rolniczego”.

Sprawa okręgów leśnych będzie przedmiotem prac referatu w roku 1937/8 równoległe do prac Głównej Komisji Klasyfikacyjnej i Państwowej Rady Gospodarki Drzewnej. Kierownik referatu został zaproszony do udziału w komisji specjalnej powołanej do życia przez Państwową Radę Gospodarki Drzewnej w tej sprawie.

b) O r d y n a c j a p o d a t k o w a .

Referat współdziałał przy opracowaniu rozporządzenia wykonawczego Min. Skarbu do ordynacji podatkowej. Rozporządzenie to w znacznej mierze czyni zadość postulatom rolniczym, co do uporządkowania sprawy szacunku dochodu podatkowego przez sprecyzowanie przepisów o normach dochodowości, normach bilansowych i o uproszczonych księgach rolniczych. Tekst wymienionego rozporządzenia był oficjalnie opiniowany przez Związek. Drogą szeregu konferencji nieoficjalnych oraz korespondencji z Min. Skarbu i Min. Rolnictwa i Reform Rolnych referat starał się wpływać na ustalenie treści rozporządzeń zgodnie z postulatami rolnictwa. Zasadniczo tezy wysuwane tu przez Związek, wyjąwszy sprawy częściowego utrzymania specjalnych norm dochodowości, zostały przyjęte.

W związku z uporządkowaniem przepisów o normach dochodowości oraz przepisów dotyczących norm bilansowych referat miał dużo pracy przy wprowadzaniu ich w życie. W roku bież. praca nad normami dochodowości była specjalnie trudna ze względu na krótki okres czasu, w którym musiała być dokonana. Materiały dostarczone przez Izby Rolnicze nie były na ogół dość szczegółowo i źródłowo opracowane, co spowodowało, że referat nie miał dostatecznych danych do wystąpień w Min. Skarbu. Już obecnie zostały podjęte kroki, mające na celu zorganizowanie pracy referatu w tej dziedzinie w roku przyszłym, a mianowicie jest opracowana szczegółowa instrukcja dla Izb Rolniczych w zakresie zbierania materiałów dotyczących czynszów dzierżawnych, służących za podstawę przy określeniu norm dochodowości.

Została również w b. r. załatwiona specjalnym okólnikiem Min. Skarbu sprawa sprecyzowana zasad odpisów amortyzacyjnych przy prowadzeniu rachunkowości w gospodarstwach rolnych, w szczególności wyjaśniona została sprawa odpisów na amortyzację przedmiotów, których okres zużycia nie przekracza lat pięciu. W kwestiach tych zwołane były przez referat posiedzenia rzeczoznawców, o czym dalej.

Nowe rozporządzenie wykonawcze do ordynacji podatkowej przyniosło między innymi znaczne uproszczenie rachunkowości rolniczej. W związku z tym została wydana, oddawna już przez referat opracowywana, upro-

szczona rachunkowość gospodarcza dla gospodarstw folwarcznych, które wzory Min. Skarbu uznało za odpowiadające wymaganiom ordynacji podatkowej. W chwili obecnej przeprowadzane są prace, mające na celu rozpowszechnienie tej rachunkowości w terenie. Zaletą wydanej rachunkowości jest maksymalna prostota układu. Ułożona jest ona zasadniczo pod kątem widzenia przydatności do obliczenia dochodu podatkowego, jednakże służyć również może dla celów ściśle rolniczych. Wydawnictwo zawiera komplet ksiąg składających się:

- a) z broszury, wyjaśniającej dokładnie pojęcie dochodu podatkowego, oraz zawierającej wskazówki dotyczące sposobu prowadzenia ksiąg na podstawie obowiązujących ustaw, rozporządzeń i okólników;
- b) z zeszytu przykładowego;
- c) z inwentury;
- d) z księgi kasowej;
- e) z księgi dłużników i wierzycieli;
- f) z rejestrów gospodarczych, obejmujących obrót ziemioplodami, inwentarzem żywym oraz materiałami magazynowymi.

Opracowane zostały również wzory rachunkowości uproszczonej dla gospodarstw włościańskich o obszarze do 50 ha. Książkowość ta nie została jednak wydana w bież. roku ze względu na spóźnioną porę, jak również na konieczność przeprowadzenia przed wydaniem jej, prac przygotowawczych o charakterze organizacyjnym.

c) Podatek przemysłowy w rolnictwie.

Dzięki staraniom referatu nastąpiło częściowe zwolnienie od podatku przemysłowego niektórych gałęzi produkcji rolniczej, podlegających dotąd niesłusznie temu podatkowi. Załatwione to zostało w formie okólnika Min. Skarbu, dążeniem jest jednak referatu, ażeby sprawa została załatwiona szerzej drogą ustawodawczą. Odpowiednia inicjatywa w tym kierunku została podjęta, a projekt ustawy w ubiegłej sesji uchwaliła Komisja i plenum Sejmu.

d) Podatek dochodowy.

W związku z zapowiadzaną reformą podatku dochodowego w dziale prac o charakterze programowym, referat rozpoczął badania w zakresie podatku dochodowego. Zostały rozesłane Izbowi Rolniczemu materiały, dotyczące ustawodawstwa zagranicznego, poza tym przeprowadzone są studia pogłębiające to zagadnienie na wypadek, gdyby w niedalekiej przyszłości sprawa ta miała się stać aktualna. Projektowane jest zwołanie w ostatnich miesiącach roku 1937 zebrania podkomisji podatków państwowych, na którym można by było skrystalizować wstępne postulaty rolnictwa w tej kwestii.

Ubezpieczenia społeczne.

W dziale ubezpieczeń społecznych przeprowadzane są prace, mające na celu zmniejszenie wysokości składek ubezpieczeniowych od wypadków. Na podstawie specjalnej umowy z Ubezpieczalnią utworzony został w ubieg-

łym roku Centralny Wydział Bezpieczeństwa Pracy przy Związku Izb i Organizacyj Rolniczych oraz odpowiednie referaty przy Izbach. Celem działalności wydziału jest akcja bezpieczeństwa pracy, która pośrednio powinna dać zmniejszenie składek.

Na skutek zażaleń z terenu, referat danin i opłat prawno-publicznych przeprowadza w dziale ubezpieczeń badania w sprawie prawidłowego rozkładu ryczałtu składek na ubezpieczenia wypadkowe. W tym celu rozesłana została ankieta, mająca na celu zebranie liczb charakteryzujących koszty robocizny w różnych rejonach Polski, jak również wysokość składek opłacanych. Odpowiedzi na ankietę oparte na księgowości rolniczej dostarczyły obszernego materiału statystycznego, który już został opracowany i w niedługim czasie będzie opublikowany. W związku ze zbliżającym się terminem rewizji wysokości składek ryczałtowych na następne trzecie — w sprawie ubezpieczenia wypadkowego będzie zwołane posiedzenie Podkomisji Ubezpieczeń Społecznych na którym przedyskutowane będą wnioski wypływające ze wspomnianej ankiety.

Referat przeprowadził w roku sprawozdawczym zwolnienie drobnych spółdzielni rolniczych od ubezpieczenia chorobowego.

Prace opiniodawcze.

Podobnie, jak w roku ubiegłym Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. opiniował nadesłane z zakresu danin i opłat prawno-publicznych rządowe projekty ustaw i rozporządzeń oraz ważniejsze sejmowe wnioski ustawodawcze składane do łaski marszałkowskiej.

W szczególności z inicjatywy wypływającej z poza terenu Związku referat zajmował się w roku sprawozdawczym sprawą projektów w dziale danin samorządowych. Do projektów tych Związek ustosunkował się w zasadzie negatywnie, twierdząc, że wprowadzenie nowych obciążeń na terenie rolnictwa w okresie, poprawiającej się koniunktury nie jest wskazane. Z projektów omawianych, uchwalona została ustawa o podwyższeniu podatku wyrównawczego, natomiast nie przeszły: ustawa o budowie i utrzymaniu dróg publicznych, wniosek p. Michałowskiego w sprawie dodatku do podatku dochodowego na rzecz samorządów oraz rządowy projekt noweli do ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych.

Poza opiniami odnoszącymi się do projektów ustaw o finansach komunalnych wymienić jeszcze należy:

- 1) Opinię w sprawie projektów przepisów wykonawczych do ustawy o państwowym podatku przemysłowym.
- 2) Wspomniane już uprzednio opinie w sprawie zmiany niektórych przepisów o państwowym podatku gruntowym.
- 3) Opinię o projekcie rozporządzenia Min. Skarbu o poborze i wymiarze podatku gruntowego.
- 4) Opinię w sprawie odpisań na amortyzację przy podatku dochodowym.

- 5) Opinię w sprawie zmiany rozporządzenia z dnia 25.VI. 1932 r. o postępowaniu egzekucyjnym, oraz zmiany rozporządzenia z tej samej daty o wyłączeniu niektórych świadczeń pieniężnych z pod egzekucji o stosowaniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów o postępowaniu egzekucyjnym władz skarbowych.

Opiniowanie projektów nadsyłanych Związkowi z zakresu danin i opłat prawno-publicznych ma dla rolnictwa duże znaczenie gdyż tą drogą dało się już usunąć cały szereg usterek.

Charakteryzując pokrótce metody pracy referatu stwierdzić należy, że podobnie jak w latach ubiegłych szły one po linii stałego kontaktu z terenem urzędowym, parlamentarnym, oraz uzgadniania wszelkich poczyniń z terenem rolniczym, a więc Izbami Rolniczymi i przedstawicielami rolnictwa, zasiadającymi w Komisji i Podkomisjach, istniejących przy referacie. W okresie sprawozdawczym odbyły się następujące posiedzenia organów komisyjnych:

a) **Posiedzenia Komisji Danin i Opłat Prawno-Publicznych.**

Posiedzenie w sprawie okręgów ekonomicznych do podatku gruntowego w dniu 8.XI. 1936 r.

Posiedzenie w dn. 8.VI. 1937 r. na którym złożono sprawozdanie z dotychczasowej działalności referatu.

Posiedzenie w dn. 24.VI. 1937 r. w sprawie ustalenia form współpracy Izb Rolniczych z władzami skarbowymi przy tworzeniu okręgów ekonomicznych.

b) **Posiedzenie Podkomisji Podatków Państwowych.**

Posiedzenie w dn. 29.XII. 1936 r. w sprawie projektu posła Michałowskiego o dodatku do podatku dochodowego i zmianie przepisów o państwowym podatku gruntowym.

c) **Posiedzenia Podkomisji Podatków Samorządowych.**

Posiedzenie w dn. 17.XI. 1936 r. w sprawie samoistnego podatku wyrównawczego, o budowie i utrzymaniu prób publicznych oraz projektu posła Mirskiego o dodatkach na rzecz związków samorządowych.

W sprawach specjalnych zwoływane były poza tym zebrania rzeczoznawców i tak w dn. 23.XI. 1936 r. odbyło się zebranie rzeczoznawców w sprawie amortyzacji budowli ziemnych, melioracji itp., a w dn. 27.IV. 1937 r. zebranie rzeczoznawców w sprawie ustalenia odpisów amortyzacyjnych w gospodarstwach wiejskich.

Prace bieżące.

W okresie sprawozdawczym podobnie jak w latach poprzednich referat załatwiał cały szereg spraw o charakterze interpretacyjnym, w związ-

ku z wykonywaniem ustaw i rozporządzeń w terenie. Wyliczyć tu można wystąpienia w sprawach: interpretacji przepisów, dotyczących potrącalności kosztów utrzymania samochodów, amortyzacji przedmiotów, których okres zużycia nie przekracza lat pięciu, interpretacji przepisów dotyczących ulg z tytułu klęsk żywiołowych, stosowania norm specjalnych w terenie, wpłat na podatki i pokwitowań za nie, oraz cały szereg innych o znaczeniu lokalnym.

Na zakończenie dodać należy, że Kierownik referatu reprezentuje oficjalnie Związek w Komisji Podatkowej przy Ministerstwie Skarbu (udział w posiedzeniach poświęconych opiniowaniu projektów, ustaw, i rozporządzeń podatkowych), oraz w Głównej Komisji Klasyfikacyjnej (udział w decydowaniu zasad pracy aparatu klasyfikacyjnego, oraz zasad podziału na okręgi ekonomiczne).

Zagadnienia prawno-administracyjne i organizacyjne

W związku z wystąpieniem Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. do Ministerstwa Przemysłu i Handlu w sprawie konieczności rewizji wydanego w dniu 31 stycznia 1936 r. przez Ministra Przemysłu i Handlu zarządzenia zawierającego interpretację rozporządzenia tegoż Ministra o wyłączeniu przemysłu ludowego, domowego oraz pracy chałupniczej z pod przepisów prawa przemysłowego, a to ze względu na nieodpowiadający interesom wsi charakter tego zarządzenia, opracowany został na terenie jednej z Izb Rolniczych projekt ustawy o ochronie przemysłu ludowego, domowego i pracy chałupniczej, który wpłynął następnie jako projekt poselski do łaski marszałkowskiej.

Przy opracowywaniu powyższego projektu Związek współpracował z inicjatorami, a następnie brał udział w przygotowaniu obrony zawartych w projekcie postulatów na terenie parlamentarnym. Zasadniczą wytyczną projektu było uwolnienie drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi do krępujących ją przepisów ustawowych, porządkowych, fiskalnych i socjalnych oraz stworzenie takich norm prawnych, którymi sprzyjały zastępowaniu nakładctwa prywatnego przez własne organizacje wytwórców.

W toku prac parlamentarnych — biorąc pod uwagę, iż wejście tej ustawy w życie wymagałoby dłuższych prac przygotowawczych oraz dążąc do możliwie szybkiego zrealizowania najpilniejszych postulatów posłowie rolnicy zdecydowali się wycofać projekt uzyskując wzajemnie od Rządu zapewnienie zmiany rozporządzenia Ministerstwa Przemysłu i Handlu z dnia 27 maja 1935 r. o wyłączeniu przemysłu ludowego, domowego oraz pracy chałupniczej z pod przepisów prawa przemysłowego w kierunku uwzględnienia żądań zorganizowanego rolnictwa oraz uzgodnienia z tak zmienionym rozporządzeniem odpowiednich przepisów podatkowych i z zakresu opieki społecznej.

W wyniku powyższego zobowiązania Ministerstwo Przemysłu i Handlu opracowało projekt nowelizacji odnośnego rozporządzenia oraz nadesłało

takowy Związkowi do zaopiniowania. Projekt ten, który uzyskał moc prawną już po zakończeniu okresu sprawozdawczego idzie po linii uwzględnienia interesów drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi, przede wszystkim przez ściślejsze i lepiej odpowiadające istotnemu stanowi rzeczy ujęcie definicji, czym jest przemysł ludowy, domowy oraz praca chałupnicza, jak również dzięki rozszerzeniu koła osób, których współpraca z głównym wytwórcą nie powoduje utraty przez daną wytwórczość charakteru przemysłu ludowego lub domowego. Szczegółową interpretację powyższego rozporządzenia zawierać będzie instrukcja wykonawcza, stąd też rolnictwo jest żywo zainteresowane we właściwym jej ujęciu.

Ponadto kontynuował Związek szereg prac nad projektami nowelizacji obowiązującego ustawodawstwa oraz nowymi projektami ustaw i zarządzeń jak w sprawie ustawy o ochronie lasów nie stanowiących własności państwa, zalesiania niektórych nieużytków, prawa budowlanego, prawa przemysłowego, itd.

Zasady, którymi kieruje się Związek w omawianych dziedzinach, przedstawione były szczegółowo w sprawozdaniach za lata ubiegłe.

Następnym zagadnieniem prawnym, dokoła którego koncentrowała się praca referatu organizacji rolnictwa w okresie sprawozdawczym była *sprawa struktury organizacyjnej rolnictwa*. Związek przystąpił do szczegółowej analizy aktualnych form organizacyjnych rolnictwa na tle studiów porównawczych organizacji rolnictwa w szeregu państw współczesnych. W tym zakresie zgromadzone są odpowiednie materiały, które zostaną w okresie najbliższych miesięcy opracowane i oddane do użytku członków Związku.

Obok prac o charakterze długofalowym nad zasadniczymi zagadnieniami struktury zawodowej rolnictwa opracowywane były konkretne projekty w zakresie rewizji obecnej formy strukturalnej prac rolniczych na szczeblu powiatowym — pod kątem widzenia usunięcia dotychczasowej dwutorowości pracy izb rolniczych i samorządu terytorialnego oraz zapewnienia komasacji środków publicznych przeznaczonych na cele popierania rolnictwa.

Również zbierał Związek materiały zagraniczne dotyczące ochrony przemysłu ludowego i chałupniczego zagranicą. Dzięki specjalnemu zaleceniu Ministerstwa Spraw Zagranicznych otrzymaliśmy z szeregu krajów opracowania i teksty źródłowe, które są przedmiotem studiów i badań pod kątem widzenia możliwości zastosowania wzorów zagranicznych w naszych stosunkach.

W zakresie prac organizacyjnych wspomnieć należy ponadto obsługę władz Związku przy pracach nad zmianą statutu Związku Izby i Org. Roln. oraz opracowywanie opinii w sprawie form strukturalnych zrzeszeń branżowych dla użytku zainteresowanych czynników rolniczych jak związków plantatorów buraka cukrowego, hodowców nasion, izby rolniczej polsko-francuskiej itp.

Referat prowadził również sekretariat Sekcji Izb Rolniczych oraz Sekcji Zrzeszeń spółdzielczości rolniczej i załatwiał sprawy związane z przygotowaniem obrad i realizacją uchwał tych ciał kolegialnych.

Sekcja Izb Rolniczych

W okresie sprawozdawczym odbyło się ogółem 6 posiedzeń zarządu Sekcji. Ponadto odbyło się w tym samym czasie pięć Zjazdów Prezesów Izby; zjazdy te aczkolwiek nieprzewidziane regulaminem, stały się faktycznym organem działalności Sekcji.

Na powyższych zjazdach i zebraniach przedstawiciele samorządu rolniczego rozważany był szereg aktualnych zagadnień, łączących się bezpośrednio z zadaniami izb rolniczych i w wyniku tych obrad podjętych zostało na terenie samorządu rolniczego oraz Związku kilka nowych prac o poważnym znaczeniu.

W działalności Sekcji wyodrębnić przede wszystkim należy sferę czynności organizacyjnych, wynikających ze statutowego uprawnienia, zarządu Sekcji do współudziału w konstituowaniu władz Związku. Dwa zebrania zarządu Sekcji, odbyte w okresie sprawozdawczym, poświęcone były zagadnieniom ogólnooorganizacyjnym Związku. Był to jednak tylko stosunkowo niewielki, aczkolwiek ważki fragment w działalności Sekcji. Na plan pierwszy wybija się nader obszerna i różnorodna lista zagadnień merytorycznych, rozstrząsanych na posiedzeniach Sekcji.

Były to przede wszystkim zagadnienia budżetowe izb.

Problem rewizji dotychczasowych uprawnień podatkowych izb rolniczych w związku z nowelizacją podatku gruntowego był parokrotnie rozważany na posiedzeniach Sekcji. Należy podkreślić ciągle narastającą aktualność tego problemu w związku z faktem, że izby rolnicze doszły już do kresu możliwości finansowych, gdy tymczasem przed samorządem rolniczym stają coraz nowe, poważne zagadnienia, znajdujące swój refleks w wydatkach budżetowych. Związek Izby i Organizacji Rolniczych w opinii złożonej Ministerstwu Skarbu, wypowiedział się za pewnym podwyższeniem dotychczasowej wysokości procentowego udziału samorządu rolniczego we wpływach z podatku gruntowego, motywując to między innymi niesamowystarczalnością niektórych izb kresowych, zmuszonych w pewnych wypadkach pokrywać nawet część wydatków ogólnoadministracyjnych z dotacji ministerialnych. Stan taki jest niewłaściwy i nie liczący z zasadniczym charakterem samorządu.

Według opinii wyrażonych na posiedzeniach Sekcji na plan pierwszy wybija się zagadnienie skoncentrowania w izbach gestii funduszmów objętymi działem X budżetów samorządu powiatowego. Reforma taka jest nie tylko celowa, ale wręcz konieczna z punktu widzenia gruntowania prac samorządu rolniczego na terenie lokalnym i zapewnienia im niezbędnej ciągłości i właściwego ujęcia.

Mówiąc o gospodarce finansowo-budżetowej izb rolniczych na tle dyskusyj sekcyjnych, podkreślić również należy pogląd co do możliwości

i potrzeby odciążenia finansów izb w drodze zwiększenia środków własnych towarzystw rolniczych. W praktyce w tym zakresie można zanotować w okresie zwłaszcza ostatnich paru lat fakt wzrostu własnych środków towarzystwa, osiąganych m. in. przez akcję organizowania zbytu artykułów rolnych. Zjawisko to zaobserwować się daje w ostatnich czasach wybitnie na terenie Małopolski Wschodniej, oraz w niektórych województwach środkowych. Wzrost wpływów ze składek członkowskich w towarzystwach rolniczych, jak wykazują materiały zgromadzone w Sekcji organizacyj ogólnorołniczych Związku jest dziś zjawiskiem niemal powszechnym.

W dziedzinie gospodarki izb rolniczych Sekcja poświęciła specjalną uwagę niektórym nowym zadaniom, nie objętym dotąd w dostatecznym stopniu działalnością samorządu rolniczego. Na plan pierwszy w tym zakresie wybija się sprawa Funduszu Pracy. Na odbytym na terenie Sekcji specjalnym zebraniu prezesów izb rolniczych, przy udziale ministra Dolanowskiego, dyrektora naczelnego Funduszu Pracy, ustalony został plan akcji samorządu rolniczego w dziedzinie podnoszenia chałupnictwa i przemysłu ludowego w oparciu o dotacje Funduszu Pracy. W bieżącym roku budżetowym program ten jest wprowadzony w życie. Ponadto uzyskano współpracę Funduszu Pracy w zakresie zagadnień melioracyjno-łaskarskich i niektórych prac o charakterze ogólnorołniczym.

Sekcja rozważyła również szczegółowo i zaaprobowała projekt przekazania izbom rolniczym i Związkowi przez Ministerstwo Opieki Społecznej akcji bezpieczeństwa pracy w rolnictwie wraz z budżetem na ten cel przeznaczonym.

Pośród innych ważniejszych tematów prac Sekcji wymienić należy kwestie łączące się ze współpracą izb rolniczych ze Związkiem. W tej dziedzinie wielokrotnie podnoszona była zarówno na posiedzeniach zarządu Sekcji, jak i na zjazdach prezesów, potrzeba właściwego unormowania dotacyj izb rolniczych na rzecz Związku.

Rozważano również sprawę przydzielania pewnych zagadnień, objętych zakresem prac ekonomicznych biura Związku poszczególnym izbom rolniczym oraz w związku z tym zagadnienie specjalizacji izb w zakresie poszczególnych zagadnień ekonomiczno-rolniczych. Sprawa ta została już częściowo zrealizowana.

Tematem narad Sekcji były również sprawy dotyczące współpracy izb z organizacjami rolniczymi specjalnymi. W tej dziedzinie opracowany został, m. in. w porozumieniu z Sekcją, projekt reorganizacji zrzeszeń plantatorów buraka cukrowego, oraz stosunku samorządu rolniczego do innych gałęzi samorządu gospodarczego na tle wyłaniających się nowych projektów, w szczególności sprawy Rady Handlu Zagranicznego.

Omawiana była również niejednokrotnie sprawa akcji prasowo-wydawniczej Związku, której łączność z Sekcją akcentuje m. in. fakt, że prezesi izb rolniczych stanowią „in corpore” komitet redakcyjny „Życia Rolniczego” — organu Związku.

Na skutek dezyderatu wysuniętego przez Sekcję Związek zwołał na jesieni 1936 r. specjalną naradę z udziałem przedstawicieli wszystkich izb rolniczych, poświęconą współpracy rolnictwa z Polskim Radio. Na rada ta przyniosła sporo pożytecznego materiału i stała się podstawą do coraz bliższej współpracy. Wyrazem tego jest objęcie przez przedstawiciela Związku kierownictwa „przeglądu rynków produktów rolnych” oraz stałe dostarczanie materiału do t. zw. „Gazetki Rolniczej”, współudział w układaniu rolniczych programów radiowych itp.

Ponadto Sekcja zajmowała się na swoich posiedzeniach sprawami o charakterze ogólnorołniczym, w szczególności w związku z międzyministerialną komisją współpracy z samorządem gospodarczym.

Zajmowano się również sprawą zbiórki rolniczej na Fundusz Pomocy Zimowej. Wreszcie sporo uwagi poświęcono zagadnieniu udziału izb rolniczych w pracach nad reformą podatku gruntowego oraz kwestii projektowanej nowelizacji ustawy spółdzielczej.

Sekcja organizacyj ogólnorołniczych

Ubiegły rok sprawozdawczy zaznaczył się w większości organizacyj ogólnorołniczych poważnym wzrostem liczby podstawowych ich ogniw organizacyjnych tj. kółek rolniczych, przede wszystkim zaś wzrostem liczby członków kółek rolniczych.

W porównaniu z rokiem ubiegłym ogólna ilość kółek rolniczych wzrosła o 12%, liczba członków kółek — o 15%. Wzrost liczby kółek rolniczych i liczby członków kółek zaznaczył się stosunkowo najwięcej w województwach centralnych i wschodnich.

Brać wszakże należy pod uwagę, że poprzednio stan organizacyjny organizacyj ogólnorołniczych w województwach centralnych i wschodnich przedstawiał się o wiele słabiej niż w województwach zachodnich i południowych.

Wojewódzka Organizacja Ogólnorołnicza zrzesza na powiat wg danych sprawozdań organizacyjnych:

<i>Województwa Zachodnie:</i>	<i>Kółek Rolniczych</i>	<i>Członków Kółek</i>
w woj. Wielkopolskim	26	1186
„ „ Pomorskim	34	770
„ „ Śląskim	ok. 32	ok. 860
<i>Województwa Południowe:</i>		
w woj. Krakowskim	53	1770
„ „ Lwowskim	37	1786
„ „ Stanisławowskim	17	513
„ „ Tarnopolskim	37	1201

Województwa Centralne:

w woj. Warszawskim	39	967
" „ Lubelskim	38	948
" „ Łódzkim	54	1217
" „ Kieleckim	41	983

Województwa Wschodnie:

w woj. Białostockim	19	309
" „ Wołyńskim	37	996
" „ Nowogródzkim	46	1384
" „ Wileńskim	41	1208

Przy powyższym zestawieniu należy brać pod uwagę, że w województwach zachodnich i południowych powiaty są i terytorialnie i pod względem liczby ludności mniejsze niż w województwach centralnych, i o wiele mniejsze niż w województwach wschodnich. Ponadto brać należy pod uwagę, że w woj. Małopolski wschodniej istnieje organizacja „Silskyj Hospodar” zrzeszająca w swych szeregach ludność ruską.

Działalność Sekcji Organizacyj Ogólno-Rolniczych w okresie sprawozdawczym rozwijała się głównie w zakresie spraw: a) organizacyjnych, b) oświatowo-wydawniczych.

a) Sprawy organizacyjne.

Sekcja współdziałała w miarę potrzeby z wchodzącymi w jej skład organizacjami ogólnorołniczymi we wszelkich poczynaniach wspomnianych organizacyj, zmierzających do usprawnienia swojej działalności i opierania jej na coraz to mocniejszych podstawach. Współdziałanie Sekcji w tej mierze okazało się w szczególności potrzebne w tych województwach, gdzie po powołaniu do życia Izb Rolniczych działalność wojewódzkich organizacyj ogólnorołniczych na czas pewien zamarła. We wspomnianych województwach Sekcja inicjowała starania we właściwych Izbach Rolniczych, dopomagania wojewódzkim organizacjom ogólnorołniczym do podjęcia na nowo swojej działalności. Ponadto Sekcja wielokrotnie interweniowała u władz administracyjnych w poszczególnych województwach, w sprawie należytego popierania prac organizacyj ogólnorołniczych przez czynniki administracyjne, oraz przez samorządy powiatowe.

Współpraca Sekcji dopomogła niektórym wojewódzkim organizacjom ogólnorołniczym do podjęcia na nowo przerwanej na czas pewien pracy. Nadmienić należy, że obecnie wszystkie organizacje ogólnorołnicze, należące do Sekcji, mają uruchomione swoje biura wojewódzkie, zatrudniając co najmniej jednego pracownika (inspektora organizacyjnego).

Sekcja utrzymywała stały kontakt z wchodzącymi w jej skład organizacjami ogólnorołniczymi.

Inspektor organizacyjny organizacyj ogólnoroľniczych brał w miarę moŹności udział we wszystkich dorocznych zwyczajnych jak równieŹ nadzwyczajnych walnych zebraniach organizacyj ogólnoroľniczych, naleŹących do Sekcji.

Ponadto inspektor organizacyjny organizacyj ogólnoroľniczych odbywał periodyczne wyjazdy do wszystkich organizacyj ogólnoroľniczych naleŹących do Sekcji. (W roku sprawozdawczym inspektor organizacyjny był w terenie ogółem 90 dni). Wyjaśnić tu trzeba, Źe wyjazdy z ramienia Sekcji organizacyj ogólnoroľniczych w teren noszą specjalny charakter. Sekcja nie jest bowiem — w odniesieniu do organizacyj w skład jej wchodzących — władzą organizacyjną, w ścisłym słowa tego znaczeniu. Zadaniem Sekcji jest jedynie koordynowanie podstawowych prac organizacyj ogólnoroľniczych w skład jej wchodzących, instruowanie i współdziałanie z pracami organizacyj ogólnoroľniczych, oraz wspieranie prac organizacyj ogólnoroľniczych tam, gdzie zajdzie tego potrzeba. W związku z powyższym wyjazdy mają na celu w pierwszym rzędzie informowanie się o potrzebach organizacyj ogólnoroľniczych i w miarę moŹności wspieranie ich prac, a więc interweniowanie w odpowiednich sprawach we właściwych Izbach Rolniczych i u władz administracyjnych wojewódzkich, pomoc w angaŹowaniu pracowników itp. a dalej współdziałanie z pracami organizacyj ogólnoroľniczych przez omawianie z ich władzami metod organizowania pracy, jak równieŹ dzielenie się swoimi spostrzeŹeniami odnośnie stanu pracy w terenie, co wielokrotnie moŹe być pomocnym władzom poszczegółnych organizacyj ogólnoroľniczych.

Na podstawie obserwacji poczynionych przy wyjazdach w teren — Sekcja uznała za konieczne zajęcie się następującymi sprawami:

- a) sprawą instruktorów roľniczych,
- b) sprawą zadłuŹeń organizacyj ogólnoroľniczych — podatkowych i w zakładach ubezpieczeń społecznych — przed 31 grudnia 1932 r.,
- c) sprawą unormowania wysokości działów X — (popierania roľnictwa) w budżetach samorządów powiatowych,
- d) sprawą współpracy personelu fachowego izb roľniczych z powiatowymi organizacjami ogólnoroľniczymi.

Co się tyczy *zagadnienia instruktorskiego* to stwierdzić naleŹy, Źe poziom instruktorów roľniczych, jak równieŹ ustosunkowywanie się ich do powierzonych im zadań w ciągu kilku ubiegłych lat nie tylko nie uległy wyraźniejszej poprawie lecz niejednokrotnej zmianie na gorsze. Na taki stan rzeczy składają się: 1) brak planowości i systematyczności w dokształcaniu instruktorów roľniczych (wyjąwszy okręgi ćwiczebne, prowadzone przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych); 2) przy duŹym stosunkowo zapotrzebowaniu kandydatów na instruktorów roľniczych — jednoczesne niewątpliwe pogorszenie w ciągu ubiegłych lat warunków pracy instruktorskiej — mianowicie w zakresie uspoŹażenia i odpowiedzialności słuŹbowej — na skutek czego jednostki, posiadające odpowied-

nie kwalifikacje fachowe i społeczne, często niechętnie decydują się poświęcić pracy instruktorskiej. Ponadto: brak jest ogólnej ewidencji instruktorów rolniczych, zatrudnionych przez Izby Rolnicze i organizacje ogólnorołnicze. Stąd wielokrotnie — przy jednoczesnym bezrobociu wśród pracowników agronomii społecznej — Izby Rolnicze i organizacje ogólnorołnicze nie są w możności wyszukać odpowiednich jednostek na wakujące etaty instruktorów rolniczych.

Mając powyższe na względzie, oraz z uwagi na znaczenie, jakie dla gospodarczego i kulturalnego podniesienia wsi ma praca instruktora rolniczego, będącego w bezpośrednim i stałym niemal kontakcie z drobnym rolnictwem, Zarząd Sekcji na posiedzeniu w dniu 23 października 1936 r. powziął decyzję utworzenia przy Sekcji specjalnej komisji pod nazwą Centralnego Komitetu do spraw instruktorów rolniczych, zadaniem którego byłoby przygotowanie planu systematycznej pomocy Izdom Rolniczym i organizacjom ogólnorołniczym w zakresie angażowania, dokształcania i opieki nad instruktorami rolniczymi.

Po zgromadzeniu potrzebnych materiałów wstępnych zwołane zostało inauguracyjne zebranie Komitetu w dniu 8-go marca 1937 r. Na wymienionym zebraniu ukonstytuowała się Komisja Sekcji pod nazwą Centralnego Komitetu do spraw instruktorów rolniczych w składzie 24 przedstawicieli Izb Rolniczych, Organizacyj Wojewódzkich i zainteresowanych instytucyj. Na pierwszy plenarnym zebraniu 11 maja 1937 r. wybrano Prezydium Komitetu, w składzie 6 członków — przewodniczącym wybrano prof. Władysława Ludkiewicza. Na warsztacie prac Komitetu znajduje się obecnie projekt unormowania warunków pracy personelu agromicznego.

Na skutek poważnego zredukowania przed kilku laty państwowych dotacyj organizacjom ogólnorołniczym — zmuszone były one do rozwiązania we wspomnianym okresie umów służbowych z większą częścią pracowników opłacanych z dotacyj państwowych. Wobec konieczności wypłacania wspomnianym pracownikom przez okres co najmniej 3-miesięczny poborów z własnych funduszy — odnośne organizacje ogólnorołnicze nie były w możności wywiązywać się ze swych należności podatkowych, jak również należności wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Stąd z wymienionego okresu czasu powstały *poważne zaległości* w wielu organizacjach ogólnorołniczych — podatkowe i wobec *Zakładu Ubezpieczeń Społecznych* (łącznie w sumie stu kilkudziesięciu tysięcy złotych) — które to zaległości przysparzają tym organizacjom sporo kłopotu utrudniając im wielokrotnie normalne prowadzenie swoich prac. Sekcja po zgromadzeniu materiałów, dotyczących zaległości podatkowych towarzystw rolniczych i zaległości wobec Zakładów Ubezpieczeń Społecznych (z okresu do dnia 31 grudnia 1932 r.) podjęła starania w Ministerstwie Skarbu i Ministerstwie Opieki Społecznej o umorzenie organizacjom ogólnorołniczym zaległości z wyżej wymienionego tytułu. Sprawa powyższa jest w toku załatwienia.

Biorąc pod uwagę, że działy X-te w budżetach samorządów powiatowych stanowią główną podstawę finansową popierania lokalnych potrzeb rolnictwa przez prace organizacji powiatowych: Sekcja podjęła prace mające na celu usunięcie istniejącej w tej dziedzinie niewspółmierności. W tym celu gromadzone są materiały z poszczególnych województw, dotyczące zagadnienia wysokości kwot obracanych w budżetach samorządów powiatowych na popieranie rolnictwa i stosunku wysokości wspomnianych kwot do wysokości budżetów samorządów. Po zgromadzeniu odpowiednich materiałów wypracowane zostaną odpowiednie projekty zmierzające do racjonalnej gospodarki funduszami obracanymi w powiatach na popieranie rolnictwa z uwzględnieniem przede wszystkim komitetów stabilizacji i wpływu samorządu rolniczego na gestię tymi funduszami.

Wśród prac Sekcji wymienić należy zorganizowaną w dniu 22 stycznia 1937 r. konferencję dyrektorów organizacji ogólnorołniczych, poświęconą sprawom dokształcania i opieki nad instruktorami rolniczymi, oraz stosunku niższego szkolnictwa rolniczego do organizacji ogólnorołniczych.

Na mocy uchwały Zarządu Sekcji z dnia 24 października 1936 r. została utworzona przy Sekcji specjalna Komisja Filmowa.

Wspomniana Komisja nawiązała współpracę z Wydziałem Filmowym Polskiej Agencji Telegraficznej w sprawie wypożyczania filmów propagandowo - rolniczych organizacjom ogólnorołniczym. W wyniku tej akcji kilka wojewódzkich organizacji ogólnorołniczych miało możliwość wyświetlania w tegorocznym sezonie zimowym, podczas odbywających się kursów rejonowych dla Kółek Rolniczych — następujących filmów propagandowo-rolniczych: 1) produkcja mleka i jego zbyt, 2) rasy owiec hodowlanych w Polsce, 3) produkcja bekonów. Niezależnie od powyższego na skutek starań Komisji Filmowej Spółka Akcyjna Eksploatacji Soli Potasowych wypożyczała bezpłatnie do wyświetlania organizacjom ogólnorołniczym filmy propagandowo-rolnicze własnej produkcji.

Nawiązany również został przez Sekcję kontakt z Sekcją Rolną Polskiego Radia. Dostarczane są stale materiały informacyjne do niedzielnej „Gazetki Rolniczej”. Ponadto Sekcja współpracuje z Sekcją Rolną Polskiego Radia, przy ustalaniu programów o charakterze propagandowym.

Sporo uwagi poświęcano sprawom wydawnictw rolniczych o charakterze dydaktycznym w tej dziedzinie. Staraniem Sekcji wydana została broszura p. Józefa Chameczyka, p. t. „Praca i obowiązki instruktorów rolniczych”. W oparciu o opinię Sekcji nastąpiła również w okresie sprawozdawczym pewna reorganizacja akcji prasowej Związku i uruchomienie organu p. n. „Życie Rolnicze”.

Reasumując wyniki prac organizacji ogólnorołniczych i ich organizacji centralnej tj. Sekcji za ubiegły rok sprawozdawczy — stwierdzić można co następuje:

Podkreślić wypada niezaprzeczony poważny dorobek na drodze: 1) zrze-

szenia stopniowo coraz większej ilości właścicieli gospodarstw rolnych w szeregach organizacji ogólnorołniczych, 2) usprawnienia działalności terenowych ogniw organizacji ogólnorołniczych, 3) harmonizowanie współpracy organizacji ogólnorołniczych z Izdami Rolniczymi. Mniej posunęły się naprzód sprawy: 1) zrzeszenia związków i organizacji rolniczych o charakterze specjalnym wszelkiego typu w szeregach organizacji ogólnorołniczych (poza województwem krakowskim większość tego typu związków i organizacji jest jeszcze poza organizacjami ogólnorołniczymi), 2) uregulowania współpracy samorządów powiatowych z powiatowymi organizacjami ogólnorołniczymi i 3) należytego przygotowania gruntu na wsi do akcji spółdzielczej.

W każdym razie niewątpliwie — przyjmując za zasadę, że głównym zadaniem organizacji ogólnorołniczych jest organizowanie zawodowe społeczeństwa rolniczego dla obrony jego interesów — bilans prac organizacji ogólnorołniczych, należących do Sekcji, w ubiegłym roku sprawozdawczym wykazuje szereg poważnych pozycji dodatnich.

Sekcja Zrzeszeń Spółdzielczości Rolniczej

Organa Sekcji Zrzeszeń Spółdzielczości Rolniczej, którymi zgodnie ze statutem Związku są Zebrania Ogólne i Zarząd Sekcji — odbyły w okresie sprawozdawczym szereg zebrań na których poruszone były zagadnienia dotyczące organizacji i działalności zrzeszeń spółdzielczości rolniczej, a wiążące się bądź z konkretną działalnością Związku, bądź też z ogólną polityką gospodarczą Państwa. Ponadto szereg zebrań Zarządu poświęcony był wykonywaniu statutowo przewidzianych kompetencji w zakresie organizacji wewnętrznej Związku.

Prace Sekcji dotyczyły w szczególności następujących zagadnień:

- 1) oceny wyników konwersji długów rolniczych w spółdzielniach i ich centralach oraz wiążących się z tym postulatów na przyszłość;
- 2) oddłużenia spółdzielni rolniczych na mocy dekretu Prezydenta R. P. z dnia 14 stycznia 1936 r. i dalszych postulatów dotyczących oddłużenia w spółdzielniach;
- 3) zagadnień wiążących się z wykonaniem ustawy mleczarskiej i odnośnego rozporządzenia wykonawczego;
- 4) sprawy przekształcenia P. Z. P. Z. na centralę spółdzielczą;
- 5) wytycznych dla akcji oświatowej w zakresie gospodarczo - spółdzielczym na terenie Izb Rolniczych;
- 6) sprawy charakteru spółdzielczego sklepów kółek rolniczych M. T. R.
- 7) bieżących zagadnień spółdzielczego handlu rolniczego;
- 8) współpracy Izb Rolniczych ze spółdzielczością w zakresie realizacji programu podniesienia gospodarczego drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi.

Poza powyższymi sprawami biuro Związku pozostawało w ścisłym kontakcie z zorganizowaną spółdzielczością rolniczą w sprawach mogących dotyczyć jej interesów.

IV. PRACE W DZIEDZINIE ZAGADNIENÍ OŚWIATOWYCH I FACHOWO-ROLNICZYCH

Prace w dziedzinie kultury wsi

Uruchomiony pod koniec poprzedniego okresu sprawozdawczego Referat Kultury Wsi prowadził pracę w następujących działach:

1. Gromadzenie materiałów do zagadnień Kultury Wsi.
2. Opracowania specjalne.
3. Prace w dziedzinie zagadnień szkolnictwa rolniczego.
4. Prace w zakresie oświaty pozaszkolnej i Kultury Wsi.
5. Prace różne.

W odniesieniu do działów pracy charakterystyka działalności Referatu Kultury Wsi w okresie sprawozdawczym przedstawia się następująco:

Gromadzenie materiałów do zagadnień Kultury Wsi.

Zbrane dane dotyczące działalności Instytucji, Stowarzyszeń i Związków pracujących na terenie wiejskim w zakresie oświaty pozaszkolnej i Kultury Wsi. Materiały te są stale aktualizowane i użytkowane.

Opracowania specjalne.

Opracowane zostały następujące referaty: o organizacjach młodzieżowych, o wiejskich organizacjach kobiecych, o muzeach regionalnych, o podstawach oświatowego i wychowawczego oddziaływania na wieś, o udziale niższych szkół rolniczych w akcji powiatowych organizacyj rolniczych, o rozwoju szkolnictwa rolniczego, spółdzielczości i akcji gospodarstw przołowniczych, o uniwersytetach ludowych.

Prace w dziedzinie zagadnień szkolnictwa rolniczego.

Utrzymany jest stały kontakt z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawach dotyczących oświaty zawodowej na wsi. Przedstawiciel referatu bierze udział w konferencjach odbywanych na terenie Ministerstwa w sprawach dotyczących przystosowania szkolnictwa rolniczego do nowego ustroju szkolnictwa. Pierwsza narada dotyczyła

wytycznych dla autorów programów liceum rolniczego. Do wytycznych wprowadzono uzupełnienia z punktu widzenia organizacji rolniczych. Następnie odbyła się narada, dotycząca wytycznych dla autorów programów liceum gospodyń wiejskich. Zajęte stanowisko w sprawie pogłębienia gospodarczego wychowania w szkołach tego typu zostało przez konferencję zaakceptowane i rozszerzone na inne typy szkół rolniczych.

Zapoczątkowano współdziałanie z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie akcji podręcznikowej dla szkół zawodowych.

Zebrano materiały, dotyczące współpracy Kuratoriów Szkolnych z samorządem rolniczym i brano udział w zorganizowanej w Łowiczu przez Warszawskie Kuratorium naradzie, dotyczącej współpracy Kuratoriów z organizacjami rolniczymi.

Opracowano dla Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego memoriał w sprawie celowości rozszerzenia szkolnictwa spółdzielczego.

Brano udział w konferencjach zwołanych przez Spółdzielczy Instytut Naukowy w sprawie pogłębienia wychowania spółdzielczego w liceach rolniczych i szkołach przysposobienia rolniczego. W tej sprawie uzgodniony memoriał skierowany został do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W porozumieniu ze Związkiem Spółdzielni Rolniczych zainicjowano akcję dotyczącą pogłębienia wiedzy spółdzielczej wśród personelu agronomii społecznej.

Na terenie Związku Izb i Organizacji Rolniczych zwołano konferencję w sprawie szkolnictwa rolniczego z udziałem przedstawicieli zainteresowanych Ministerstw, Komitetu Kultury Wsi, samorządu terytorialnego, delegatów Izb i organizacji rolniczych, Zrzeszenia nauczycieli szkół gospodarstwa wiejskiego itp.

Na naradzie ustalone zostały opinie: w sprawie sieci szkół rolniczych, należytego wykorzystania istniejących szkół rolniczych, materialnego uposażenia szkolnictwa rolniczego, reorganizacji niższego szkolnictwa, w sprawie nauczycielstwa oraz w sprawie stosunku Izb Rolniczych do niższego szkolnictwa rolniczego. Ustalone opinie stały się podstawą do szczegółowego opracowania w porozumieniu z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego planu współdziałania zorganizowanego rolnika z pracami Ministerstwa W. R. i O. P. w dziedzinie szkolnictwa rolniczego.

Prace w zakresie oświaty pozaszkolnej i kultury wsi.

Nawiązany został stały kontakt z Instytutem Kultury Wsi oraz z Komitetem Kultury Wsi. Kierownik referatu powołany został na członka podkomisji do spraw czytelnictwa i prasy wiejskiej wyłonionej z Komisji Spraw Społecznych Komitetu Kultury Wsi i uczestniczy z reguły na posiedzeniach Komisji i podkomisji Komitetu Kultury Wsi.

W porozumieniu z Instytutem Kultury Wsi opracowana została i rozesłana do Izb i organizacji rolniczych ankieta biblioteczna. Ankieta dotyczyła następujących zagadnień, a) bibliotek podręcznych dla personelu

agronomii społecznej w Izbach i organizacjach rolniczych, b) bibliotek samorządowych, i c) bibliotek podręcznych organizacji społecznych.

Zasadniczym celem ankiety jest stwierdzenie jaka jest rola czynnika społeczno i fachowo-rolniczego, w dziale należytej obsługi bibliotek publicznych, w zakresie książek traktujących o zagadnieniach wsi (oraz fachowo-rolniczych), — jaki jest obecny stan zaopatrzenia bibliotek w książki z tego działu i wreszcie, jaką drogą można powiększyć czytelnictwo książek z tego działu.

Na podstawie nadesłanych materiałów, Referat Kultury Wsi wyprauje odpowiednie wytyczne w tym zakresie.

Na konferencji Uniwersytetów Ludowych w Łowiczu zorganizowanej przez Towarzystwo „Przodownik Wiejski”. Kierownik referatu kultury wsi brał udział w ustaleniu stanowiska w sprawie zasadniczego kierunku wychowawczego w Uniwersytetach Ludowych. Zagadnienie rozważono następnie na łamach „Życia Rolniczego”. Prace Związku w tym zakresie będą kontynuowane z uwagi na znaczenie problemu programów wychowawczych na terenie Uniwersytetów Wiejskich. W szeregu tych konferencji wymienić należy udział w naradach, dotyczących organizacji Wiejskiego Uniwersytetu Ludowego na terenie województwa Białostockiego. Wygłoszony tam został przez przedstawiciela Związku referat na temat kierunku wychowawczego w Uniwersytetach Wiejskich.

Nawiązano porozumienie z władzami Polskiego Białego Krzyża w sprawie akcji oświatowej w świetlicach P. B. K. oraz przygotowano ankietę w sprawie dotychczasowego udziału Izb i organizacji rolniczych w pracach oświatowych wojska — z tą myślą, ażeby po zestawieniu otrzymanego materiału sprawozdawczego — propagować wypróbowane metody i programy tej pracy. W szeregu tych prac wymienić należy następujące ważniejsze zagadnienia.

Brano udział w trzydniowej konferencji zorganizowanej przez Instytut Spraw Społecznych — poświęconej opiece lekarskiej na wsi, a również w naradzie nad higieną wsi w Towarzystwie Higienicznym. Udział w szeregu narad w Lidze Morskiej i Kolonialnej.

Przedstawiciel referatu powołany został na przewodniczącego sekcji wiejskiej „Komitetu Obchodu Dnia Morza”. W tej sprawie odbyto szereg konferencji, napisano wzorowy tekst przemówienia dla obchodów wiejskich i dokonano szeregu opracowań zgodnie z zamierzonym planem głębszego zasięgu obchodów na terenie wiejskim.

Przeprowadzono szereg narad i rozmów w sprawach akcji filmowej na wsi. Sprawa ta wiąże się z niedaleką już koniecznością planowego wykorzystania filmu dla propagandy na wsi. Przedstawiciel referatu kooptowany został do Komisji Filmowej, czynnej z ramienia Sekcji Organizacji Ogólno-Rolniczych Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

Propagowano na terenie Izb i organizacji rolniczych działalność Towarzystwa Popierania Budowy Szkół Powszechnych z punktu widzenia udziału zorganizowanych rolników w akcji Towarzystwa. Rozpropagowano sprawę zwalczania analfabetyzmu na wsi w związku z „Tygodniem zwal-

czania analfabetyzmu". Opracowano materiał dla specjalnego numeru „Życia Rolniczego”, poświęconego wystawie w Liskowie.

Brano udział w organizacji „Zrzeszenia inteligencji ludowej i przyjaciół wsi”, a w szczególności w opracowaniu statutu tego zrzeszenia.

Sprawy melioracyjne

Program prac zakreslony w tej dziedzinie przez Związek jest realizowany już od dłuższego czasu, a ostatni rok przyniósł pod tym względem znaczne postępy. Przypisać to należy z jednej strony poparciu go przez sfery rolnicze, a z drugiej pewnej poprawie koniunktury, co pozwala mniemać, że inwestycje rolnicze doczekają się w niedługim czasie ożywienia.

Wytuczna myśl tego programu, jeżeli chodzi o melioracje rolne, idzie w tym kierunku, że, propagując ich konieczność, należy jednocześnie dążyć do usunięcia skutków pewnych błędów popełnionych w okresie minionej koniunktury a działających jeszcze dotąd, jak np. w spółkach wodnych; następnie dostosować melioracje do współczesnej organizacji rolnictwa, uwzględniając przy tym rolę izb rolniczych w naszym życiu rolniczym; liczyć się ze środkami, jakimi dysponować może obecnie rolnik, jak również szarmonizować całą akcję, koordynując prace w tej dziedzinie urzędów państwowych, samorządów i społeczeństwa. Tą drogą osiągnąć będzie można najlepsze pod względem ekonomicznym wyniki i stworzyć warunki potrzebne do pobudzenia szerszych mas społeczeństwa rolniczego do współpracy. Należy przy tym wykorzystać przede wszystkim te tereny, które już zostały przez urzędy państwowe zmeliorowane w sposób zasadniczy tj. posiadają uregulowane odpływy jak np. rzeki i kanały główne, ale wymagają jeszcze szczegółowej melioracji terenu leżącego między zregulowanymi rzekami. Pozwoli to wtedy na pełne wykorzystanie nakładów poczynionych przez Państwo i pomnożenie obszarów zdalnych pod uprawę i podniesienia ich wydajności.

W ostatnim roku osiągnięto już niemal pełne zrozumienie dla tych spraw ze strony samorządów, pragnących w tym duchu współpracować i stać się ogniwem między organami państwowymi a społeczeństwem rolniczym. Wyrazem tego były np. jednomyślne uchwały członków Komisji Łąkowo-Melioracyjnej Związku, jak również zjazdu przedstawicieli izb rolniczych we Lwowie, tudzież opinie poszczególnych znawców w tej dziedzinie. Przejawy tej myśli widzimy również w akcji wszczętej na tym polu przez samorząd terytorialny, który w wielu powiatach pod naciskiem miejscowych rolników zmuszony był zająć się tym zagadnieniem praktycznie, angażując w tym celu personel techniczny do wykonania mniejszych robót, będących uzupełnieniem melioracji podstawowych, o których wspominaliśmy. Tereny te są obecnie zagospodarowywane.

Na dobro omawianej sprawy zapisać też trzeba pewne posunięcie ze strony Rządu, zmierzające do uporządkowania zadłużenia melioracyjnego

rolników. Mianowicie Władze Centralne Państwowe, przychyłając się do wniosków wysuniętych w memoriale Związku, zdecydowały się na wyrównanie istniejących doniedawna przerostów i niedociągnięć pochodzących z okresów dawniejszych, a dotyczących nadmiernego obciążenia rolników kredytem Państwowego Banku Rolnego, związanych przeważnie w tak zw. spółkach wodnych. Zadłużenie tych spółek zostało zredukowane mniej więcej do połowy przy równoczesnej bonifikacie części zaległości oraz przyznaniu szeregu ulg dodatkowych. Oczekiwać więc można, że spółki te, w ostatnich latach zdepopularyzowane, zyskać mogą ponownie na znaczeniu, jako jedna z metod organizowania melioracji.

Przewidziane w programie Związku współdziałanie izb i organizacji rolniczych z czynnikami państwowymi zaznaczyło się w ubiegłym roku b. wyraźnie. Polegało ono na wspólnym rozwiązywaniu zagadnień wodno-melioracyjnych i to zarówno, gdy chodzi o moment projektu, jak i w następnych etapach dotyczących organizacji i wykonania robót. Stosunki te zacieśniły się znacznie i doczekały częściowego uregulowania drogą odnośnych okólników władz centralnych.

Z pomocą finansową izbom rolniczym przybył w tym roku, tytułem próby także Fundusz Pracy, co pozwoliło na pewne rozszerzenie dotychczasowego zakresu prac wodno-melioracyjnych, a zwłaszcza łąkarskich i zaangażowania dodatkowego personelu fachowego. Ponieważ próba ta dała dobre wyniki, gdyż przez to obszary zmeliorowane i zagospodarowane zwiększyły się, a nadto zainteresowanie rolników tymi pracami znacznie wzrosło i pobudza ich do podejmowania własnymi środkami melioracji, można mieć nadzieję, że Fundusz Pracy nadal tego rodzaju pomocy nie odmówi, dopóki akcja ta się nie usamodzielni.

Oczywiście wyniki dotychczasowe, jakkolwiek dodatnie, są wszakże b. dalekie od całkowitego zaspokojenia potrzeb w kraju tak bardzo zaniedbanym pod względem urządzeń melioracyjnych jak Polska. Zachodzi potrzeba między innymi, wyszkolenia większych zastępów sił fachowych, których brak odczuwa się obecnie. Fachowcy ci winni być zainstalowani w samorządach. Jest to wydatek stosunkowo nieznaczny, a jednak b. opłacalny, gdyż z pomocą tych ludzi można uruchomić duży rezerwuár sił roboczych wielokrotnie wartością swą przekraczający nakład gotówkowy, a potrzebnych do wykonania robót wodno-melioracyjnych i do zagospodarowania ulepszonych w ten sposób terenów.

Również konieczne staje się, już obecnie, wznowienie działalności kredytowej Państwowego Banku Rolnego na melioracje i zagospodarowanie, lecz na warunkach odmiennych niż w okresie lat 1926 — 1929 i to zarówno pod względem obsługi tego kredytu, jak i sposobu jego rozprowadzania oraz kontroli.

Aktualne jest także rozgraniczenie kompetencji i ustalenie warunków współpracy między urzędami państwowymi, samorządem gospodarczym i terytorialnym oraz stworzenie warunków dla inicjatywy prywatnej. Wreszcie rozwiązania szeregu pomniejszych zagadnień, jednakże dość

ważnych, których rozważanie, jako bardziej specjalnych musimy tutaj pominąć.

Przechodząc do bardziej szczegółowego sprawozdania z działalności referatu melioracyjnego, należy nadmienić, że metoda jego prac polegała na przygotowywaniu referatów, dyskutowanych następnie w odpowiednich komisjach Związku Izb i O. R., jak i poszczególnych izb i specjalnych organizacyj. Tak opracowany materiał był zużytkowany w memoriałach do władz i omawiany na konferencjach w ministerstwach. Ważniejsze zagadnienia były publikowane w prasie.

Udzielono też porad w biurze i na terenie np. przez udział w komisjach specjalnych. Podejmowano obronę interesów zespołów rolniczych, gdy chodziło np. o wcześniejsze uruchomienie przez organy państwowe robót mających szczególniejsze znaczenie ogólne lub lokalne. Referent melioracyjny brał udział w ekspertyzach przedmelioracyjnych, w dochodzeniach wodno-prawnych, jako przedstawiciel organizacyj rolniczych itd.

Zestawienie tych prac podajemy poniżej.

Współpraca z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych.

Udział w konferencjach specjalnych w następujących sprawach:

- a) Zjazd doroczny łąkowo-melioracyjny w Warszawie.
- b) Zjazd doroczny łąkowo-melioracyjny we Lwowie.
- c) Uporządkowanie spraw spółek wodnych.
- d) Organizacja kursów wodno-melioracyjnych dla nadzorców.
- e) Sprawy kredytu melioracyjnego.
- f) Akcja łąkowo-melioracyjna na terenie izb rolniczych.
- g) Uregulowanie spraw spółki wodnej Opypy.
- h) Melioracja niziny nad rzeką Nidą.
- i) Udział Funduszu Pracy w akcji pomocy rolnictwa.

Współpraca z Państwowym Bankiem Rolnym.

- a) Oddłużenie spółek wodnych.
- b) Wznowienie kredytów — udział w Komisji do opracowania zasad.
- c) Udział w Komisjach mających na celu zbadanie na gruncie wadliwego działania urzędów wodno-melioracyjnych w związku z przyznaniem umorzenia części kapitału.

Współpraca z organizacjami rolniczymi i pokrewnymi oraz urzędami wojewódzkimi.

W okresie sprawozdawczym referat współpracował z przedstawicielami następujących instytucji:

- a) Izby i organizacje rolnicze.
- b) Stowarzyszenia łąkarzy.
- c) Koło Wodno - Melioracyjne w Warszawie.

- d) Koło Rolników, Posłów i Senatorów R. P.
- e) Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie.
- f) Kuratorium Zakładu Doświadczalnego Uprawy Torfowisk pod Sarnami.
- g) Komisje Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P.
- h) Komitet Centralny do spraw Spółek Wodnych.
- i) Urząd Wojewódzki Warszawski.
- k) Urząd Wojewódzki Kielecki.
- l) Urząd Wojewódzki Lubelski.

Współpraca z Funduszem Pracy.

Kontakt z tą instytucją miał miejsce w związku z pomocą finansową na akcję łąkowo-melioracyjną.

Memoriały, referaty, opinie i t. p.

- a) Memoriał do Min. Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie organizacji prac łąkowo - melioracyjnych w izbach rolniczych.
- b) Memoriał do Min. Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie regulacji rzeki Nidy.
- c) Memoriał do Funduszu Pracy w sprawie pomocy finansowej izbom rolniczym na akcję łąkowo - melioracyjną.
- d) Memoriał do Min. Skarbu w sprawie ulg melioracyjnych.
- e) Współpraca przy opracowywaniu memoriału do Min. Skarbu w sprawie klasyfikacji gruntów zmeliorowanych.
- f) Referat melioracyjny na Zjazd Prezesów Izb Rolniczych.
- g) Opinia w sprawie uwzględnienia przez urzędy skarbowe amortyzacji urządzeń wodno - melioracyjnych.
- h) 2 opinie dla Min. Roln i R. R. w sprawie umorzenia części kapitału dłużnego spółki wodnej Opypy i spółki wodnej Klótno.
- i) Projekt rozdziału kredytów z Funduszu Pracy na akcję łąkowo-melioracyjną.
- k) Opinia dla Koła Rolników Posłów i Senatorów R. P. w sprawie ulg kredytowych dla spółek wodnych.
- l) Przygotowanie rękopisu broszury o zadaniach izb rolniczych w dziedzinie łąkowo - melioracyjnej.

Akcja prasowa.

Akcja prasowa referatu przejawiała się w opublikowaniu 15 artykułów i 7 notatek w następujących czasopismach: Życie Rolnicze, Agencja Prasowa Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P., Przewodnik Gospodarski i Przegląd Melioracyjny.

Porady.

Udzielono 41 porad izbom rolniczym, 45 porad powiatowym związkom spółek wodnych, 13 poszczególnym spółkom, 6 indywidualnych i paręset porad drobnych.

Sprawy hodowlane

Zagadnienie hodowli bydła znajduje w pracach Związku należyte miejsce. Prace w tym zakresie prowadzone są przez powołaną przy Związku Komisję do Spraw Hodowli Bydła oraz przez Referat Hodowlany Biura Związku Izby i Organizacji Rolniczych.

W myśl regulaminu, uzgodnionego z Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych w zakres działalności Komisji wchodzi współpraca z Izbami Rolniczymi i Związkami Hodowców w sprawach dotyczących hodowli bydła zarodowego i kontroli mleczności.

Na czoło zagadnień związanych z pracą związków hodowców wysunięta została sprawa wyróżnienia elity z pośród sztuk wpisanych do ksiąg zarodowego bydła.

W roku poprzednim na podstawie przesłanek teoretycznych a także materiałów otrzymanych ze związków zagranicznych, przodujących w hodowli bydła, opracowane zostały zasady zapisywania do elity.

Referat obrazujący stan rzeczy w związkach zagranicznych z krytycznymi uwagami przedyskutowany został w Komisji w tym celu powołanej przez Polskie Towarzystwo Zootechniczne, a następnie z opinią tejże Komisji wygłoszony na walnym zebraniu Komisji Hodowli Bydła, w dniu 5 lutego 1936 r., które to zebranie w ostatecznej formie zaakceptowało zgłoszone wnioski.

Wyróżnianie elity ma na celu wskazać tak osobniki męskie, jak i żeńskie, które wybitnie przekazują dodatnie cechy gospodarcze i rasowe swemu potomstwu, w oparciu o które należy wyróżnić w krajowej hodowli prądy krwi męskiej i linii żeńskiej.

Praca ta uniezależni hodowlę naszą od hodowli zagranicznej, a dla hodowli krajowej będzie tym korzystniejsza, że umożliwi prowadzenie doboru sztuk najlepiej odpowiadających naszym warunkom gospodarczym i fizjograficznym.

W założeniu, sztuk nadających się do elity nie może być wiele, sama praca wyróżnienia elity wymaga wstępnych prac dość szczegółowych i mozolnych, polegających na zestawianiu rodzin żeńskich, sporządzaniu wykazów potomstwa po stadnikach, przeliczeniu mleczności z lat kontrolnych na okresy laktacji itd.

Prace przygotowawcze w myśl ustalonych zasad winny przeprowadzać lokalne związki hodowlane.

Nie wszystkie związki hodowlane obecnie posiadają odpowiedni materiał stojący na tym poziomie, aby mógł się nadawać do wyróżnienia elity jak również nie wszystkie związki mają możliwość przeprowadzenia tej pracy z braku personelu fachowego. Z tych względów tylko trzy związki hodowlane: Pomorski, Łódzki i Warszawski przystąpiły do prac przygotowawczych.

Do chwili obecnej przez Komisję Kwalifikacyjną zostało wyróżnione do elity na terenie Łódzkiego Związku: dwa stadniki i dwie krowy, na terenie Warszawskiego — 6 krów i 1 stadnik.

Praca referatu hodowlanego nie ograniczyła się jedynie do wzięcia udziału w Komisjach Kwalifikacyjnych, lecz i wyraziła się w prowadzeniu niektórych prac przygotowawczych wspólnie ze związkami hodowlanymi, jak również w przeprowadzeniu orientacyjnych badań nad wpływem stadników na potomstwo na podstawie ksiąg rodowodowych.

W roku sprawozdawczym przystąpiono do wspólnego z izbami i związkami hodowlanymi ogłoszenia drukiem ksiąg bydła zarodowego. Wydano: I tom księgi zarodowego bydła rasy czerwonej polskiej, oraz I tom księgi zarodowego bydła nizinnego.

Ogłaszanie drukiem ksiąg zarodowego bydła niewątpliwie przyczyni się do podniesienia krajowej hodowli przez umożliwienie zapoznania się ogółowi hodowców i Związkom z materiałem znajdującym się na terenach działalności poszczególnych izb rolniczych, zwiększy to wymianę materiału hodowlanego między związkami, ułatwi zorientowanie w prądach krwi przodujących w poszczególnych hodowlach a tym samym przyczyni się do ułatwienia doboru odpowiedniejszych sztuk do hodowli.

Utrzymując stały kontakt ze związkami hodowlanymi referat hodowlany udzielił informacji związkom co do materiału zarodowego zgłoszonego na sprzedaż, udzielając jednocześnie porad w sprawie doboru rozplodników dla obór zarodowych. W roku sprawozdawczym przystąpiono do wydawania biuletynu informacyjnego o sprzedanym materiale zarodowym. Biuletyn był wydawany w miarę wpływu zgłoszeń od związków i był rozsyłany izbom rolniczym i związkom hodowców. Wydano 5 biuletynów.

Referat hodowlany brał udział w Komisjach Hodowlanych Izb Rolniczych, zebraniach związków hodowlanych, komisjach doświadczalnych Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, komisjach kwalifikacyjnych na przetargach hodowlanych, komisjach izb Rolniczych kwalifikujących obory zarodowe, oraz brał udział w kwalifikowaniu sztuk przy zapisywaniu do ksiąg rodowych, zebraniach i zjazdach hodowlanych organizowanych przez Min. Roln. i R. R. oraz organizacje rolnicze.

Na wniosek referatu hodowlanego został zorganizowany przez Lwowski Związek Hodowców wspólny objazd obór zarodowych przez inspektorów hodowlanych i przedstawicieli Związku Hodowców. Objazd obór poprzedzony został omówieniem zagadnień związanych z licencją bydła. Referat hodowlany przywiązuje dużą wagę do tego rodzaju wspólnych objazdów, gdyż jedynie w ten sposób da się uzgodnić i ujednolicić ocenę sztuk wpisywanych do ksiąg zarodowego bydła, bez czego nie jest możliwa współpraca poszczególnych związków w zakresie doboru hodowlanego.

Myśl organizacji tego rodzaju zjazdów zainicjowana została przed dwoma laty przy rozpoczęciu działalności referatu hodowlanego, lecz wówczas organizacja zjazdu z powodów od Związku niezależnych nie doszła do skutku.

Przez kierownictwo referatu zostały wygłoszone następujące referaty:

1. Zasady wychowu cieląt rasy c. p. na podstawie przesłanek teorety-

cznych i przeprowadzonych doświadczeń — zjazd Hodowców bydła c. p. w Krakowie i Łucku.

2. Dziedziczenie procentów tłuszczu u bydła. (Na podstawie własnych badań) — Zjazd naukowo - rolniczy w Poznaniu.
3. Współzależność między budową krowy a zawartością tłuszczu w mleku. (Przyczynek na podstawie własnych obserwacji) — tamże.
4. Żywienie bydła mlecznego z uwzględnieniem pełnowartościowości białka, składników mineralnych i witamin — zebranie Związków Hodowców w Lublinie.
5. Hodowla zarodowa i kontrola mleczności — zjazd hodowlany zwołany przez Min. Rol. i R. R.

W zakresie kontroli mleczności w myśl uchwały Komisji do spraw hodowli, referat hodowlany wziął udział wraz z Polskim Tow. Zootechnicznym w wydawnictwie sprawozdania z działalności związków kontroli obór oraz w pracach zjazdu inspektorów kontroli mleczności w sprawie wydawnictwa druków pomocniczych do kontroli mleczności.

Referat hodowlany poza tym współpracował z innymi referatami Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. w sprawach dotyczących zagadnień hodowlanych.

W roku sprawozdawczym odbyły się dwa zebrania Prezydium Komisji do spraw hodowli bydła oraz doroczne walne zebranie tej Komisji.

Akcja walki z wypadkami przy pracy w rolnictwie

Zawarte w dniu 14 lipca 1936 r. umowy między Zakładem Ubezpieczeń Społecznych a organizacjami rolniczymi stworzyły podstawę dla zorganizowania i podjęcia systematycznej i planowej akcji zwalczania wypadków przy pracy w rolnictwie na drodze podniesienia warunków bezpieczeństwa pracy.

Umowy jakie zawarł w dniu 14 lipca Zakład Ubezpieczeń Społecznych były dwu rodzajów.

Pierwszy rodzaj umów to umowy podpisane przez następujące organizacje rolnicze:

1. Radę Naczelną Organizacyj Ziemiańskich;
2. Biuro Ekonomiczne Izb i Organizacyj Rolniczych oraz Przemysłu Rolnego Woj. Poznańskiego i Pomorskiego;
3. Stowarzyszenie Niemieckich Rolników w Poznaniu ;
4. Śląski Związek Kótek Rolniczych;
5. Związek Pracodawców Rolnych i Leśnych dla woj. Śląskiego oraz
6. Związek Ziemian Woj. Śląskiego.

Treść tych umów jest prawie identyczna. Na ich podstawie ZUS przyznaje obniżkę składki ubezpieczeniowej od wypadków wszystkim członkom wymienionych organizacji, którzy wzamian zobowiązują się prowadzić akcję B. P. Paragraf 3 tych umów określa jednak, że ogólna suma, uzyskana z obniżki składek, przeznaczona jest na walkę z wypadkami przy

pracy, przy czym część kwoty uzyskanej z tych obniżek przekazana zostaje na pokrycie kosztów związanych z działalnością powołanego aparatu B. P. w terenie.

Umowę innej treści zawarł Z. U. S. ze Związkiem Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. Ta ostatnia umowa zobowiązała Związek do prowadzenia — w myśl ogólnych wskazówek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przystosowanych dla rolnictwa — systematycznej akcji bezpieczeństwa pracy na terenie gospodarstw rolnych i leśnych oraz zakładów pobocznych, będących w posiadaniu członków Zrzeszeń jak i osób niezrzeszonych.

Dla pokrycia wydatków związanych z prowadzeniem akcji Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. otrzymuje dotację od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Zarówno umowy z Organizacjami Rolniczymi jak i umowa zlecająca prowadzenie akcji Związkowi Izb i Org. Roln. R. P. zawarte są na określony okres czasu tj. do dn. 31 grudnia 1937 r.

Związek Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. mając postawione zadanie zorganizowania akcji b. p. na terenie całej Polski, powołał zgodnie z umową, Komisję B. P. przy Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. jako instytucję, w której rękach spoczywa ogólne kierownictwo akcji oraz kontrola działalności organów prowadzących akcję. Ponadto utworzono przy Biurze Związku, Centralny Wydział Bezpieczeństwa Pracy — jako organ wykonawczy komisji B. P., który za pośrednictwem Okręgowych Wydziałów prowadzi akcję w terenie.

Według zakreślonych ram umową z dn. 14 lipca 1936 r. zadaniem Centralnego Wydziału B. P. jest:

1. opracowywanie materiału dla obrad Komisji;
2. organizacja pracy C. W. B. P. oraz opracowywanie wytycznych pracy Okręgowych Wydziałów i opracowywanie związanych z tym instrukcji;
3. kontrola pracy Okręgowych Wydziałów;
4. inicjatywa w kierunku opracowywania metod bezpiecznej pracy w gospodarstwach rolnych i zmniejszenia następstw wypadków oraz praktyczne stosowanie tych metod w terenie;
5. ustalanie wytycznych w kierunku prowadzenia propagandy;
6. współpraca z instytucjami i pokrewnymi organizacjami w celu praktycznego wykorzystania przez rolnictwo zdobyczy w innych gałęziach produkcji;
7. prowadzenie centralnej statystyki wypadków zaszłych w rolnictwie;
8. udzielanie za zgodą przewodniczącego Komisji B. P. Okręgowym Wydziałom dotacji z funduszu wyrównawczego.

Podane cele i zakres pracy zmuszają C. W. B. P. do działalności wielokierunkowej. Pierwszym zadaniem C. W. B. P. było zorganizowanie własnego biura oraz prace przygotowawcze zmierzające do zwołania pierwszego konstytucyjnego posiedzenia Komisji B. P. Równocześnie porozumiano się z Izbami Rolniczymi w sprawie zorganizowania Okręgowych Wydziałów. Normalną działalność biuro C. W. B. P. rozpoczęło od wrze-

śnia 1936 r. Inauguracyjne posiedzenie Komisji B. P. odbyło się w dniu 27 listopada, w tym terminie (dn. 27, 28.XI) urządzono również zjazd Kierowników O. W. Dlatego też faktycznym momentem podjęcia akcji B. P. na terenie całego kraju jest listopad 1936 r.

Po tym ogólnym rysie organizacyjnym centralnych władz, kierujących akcją bezpieczeństwa pracy w rolnictwie, działalność Centralnego Wydziału, w zakresie poszczególnych prac zleconych od chwili powstania Centralnego Wydziału B. P. tj. od września r. b. przedstawia się następująco:

Opracowywanie materiału dla obrad Komisji:

W zakresie prac przygotowawczych dla narad Komisji B. P. biuro C. W. B. P. poza sprawami natury czysto formalnej opracowało: projekt regulaminu Komisji B. P., projekt tymczasowego regulaminu oraz instrukcji dla instruktorów B. P.

Projekty te były tematem dyskusji pierwszego posiedzenia Komisji, a po wprowadzeniu zmian projekty te zostały zatwierdzone przez plenum Komisji i stały się obowiązujące.

C. W. B. P. ponadto jest w kontakcie z Przewodniczącym Komisji B. P. z jednej strony informując o postępach akcji, z drugiej zaś wykonywując zlecone zadania.

Organizacja pracy C. W. B. P. — opracowywanie wytycznych pracy Okręgowych Wydziałów i opracowywanie związanych z tym instrukcji.

Organizacja biura C. W. B. P. nie nasuwała poważniejszych trudności. Z jednej strony ustalone ramy organizacyjne przez umowę Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, z drugiej zaś pomoc ze strony zainteresowanych instytucji w bardzo dużym stopniu ułatwiły pracę.

Większe trudności spotkano przy angażowaniu personelu kierowniczego Okręgowych Wydziałów. Trudności te w większości dało się jednak przezwyciężyć. Sprawa doboru odpowiedniego personelu kierowniczego była tym trudniejsza, że wobec pionierskiego charakteru akcji, nie dysponowano kandydatami posiadającymi odpowiednie kwalifikacje zarówno teoretyczne jak i praktyczne.

Z dn. 1 listopada 1936 r. większość Okręgowych Wydziałów rozpoczęła swą działalność. W myśl wskazań Komisji B. P. akcję B. P. w terenie poza kierownikiem O. W. mieli prowadzić pracownicy terenowi Izby Rolniczej.

Koncepcja wciągnięcia do akcji B. P. personelu terenowego Izby Rolniczych dała się jednak zrealizować zaledwie w małym stopniu. W większości Izb (Warszawska, Lubelska, Łódzka, Poleska, Białostocka, Krakowska, Wileńska) współpraca inspektorów lub instruktorów izbowych ograniczyła się jedynie do pobieżnej i b. ogólnej propagandy B. P., zaś lustracje gospodarstw rolnych przeprowadzane są przez osoby specjalnie do tego celu zaangażowane. W pozostałych Izbach część personelu inspektor-

sko - instruktorskiego podjęła się za dodatkowym wynagrodzeniem prowadzenia lustracyj, w pozostałych zostali zaangażowani pracownicy z Izby bezpośrednio nie związani.

W zakresie opracowywania wytycznych pracy Okręgowych Wydziałów, C. W. B. P. przygotował jak wspomniano projekty regulaminu i instrukcje dla instruktorów b. p.

Przepisy te ustalają zakres pracy osób prowadzących akcję B. P. ich stosunek służbowy do władz Izby i C. W. B. P.

Ponadto opracowano szereg pism wyjaśniających podstawy prawne i sposób organizacji akcji w terenie. Pisma te wraz z materiałami zebranymi w biblioteczkach, w które zaopatrzone O. W., stanowią źródło wiadomości fachowych.

Doceniając znaczenie jakie dla akcji B. P. odgrywa lustracja poszczególnych gospodarstw rolnych, C. W. B. P. opracował szereg druków ułatwiających i ustalających technikę lustracji gospodarstw rolnych przez instruktorów b. p. Wymienić tu należy sprawozdanie lustracyjne, bloki zaleceń, kartoteki gospodarstw rolnych, księgi ewidencji wypadków, w które zaopatrzone Okręgowe Wydziały wraz z odpowiednimi wyjaśnieniami omawiającymi sposób posługiwania się nimi.

Dla ułatwienia pracy Okręgowych Wydziałów opracowano również wzory sprawozdań z działalności Okręgowych Wydziałów, wzory sprawozdań finansowych, wzory nadsyłania planów pracy, formularze likwidacji kosztów podróży itp.

Kontrola pracy Okręgowych Wydziałów.

Kontrola pracy Okręgowych Wydziałów przeprowadzana jest bądź bezpośrednio, bądź też na podstawie składanych przez Okręgowe Wydziały sprawozdań.

Okręgowe Wydziały w myśl obowiązujących przepisów składają w Centralnym Wydziale B. P. w terminie do 20-go każdego poprzedniego miesiąca miesięczny plan pracy biurowej i terenowej, do zatwierdzenia.

Okręgowe Wydziały obowiązane są również do składania sprawozdań z wykonanej pracy. Miesięczne sprawozdania obejmują ogólną charakterystykę pracy O. W. w danym okresie ze specjalnym uwzględnieniem wyników przeprowadzonych lustracji gospodarstw rolnych. Ponad to O. W. składają następujące kwartalne sprawozdania: finansowe, statystyki wypadków, oraz statystyki obszaru objętego akcją.

Kontrola otrzymywanych sprawozdań przez Centralny Wydział B. P. jest przeprowadzana b. dokładnie, merytorycznie i formalnie. Dla ułatwienia kontroli sporządzane są tablice, w których zestawia się dane otrzymywane z terenu. Dzięki temu Centralny Wydział B. P. posiada w ewidencji przebieg pracy każdego instruktora b. p. oraz jest dokładnie zorientowany w postępach akcji b. p. na terenie każdego powiatu.

Najlepiej nawet zorganizowana kontrola sprawozdawcza nie jest w stanie zastąpić kontroli bezpośredniej. Wizytyacje Okręgowych Wydziałów

przeprowadzał Kierownik Centralnego Wydziału B. P. Pierwsze wyjazdy do Izb Rolniczych miały miejsce w grudniu r. 1936. W okresie sprawozdawczym dokonano kilkakrotnej wizytacji wszystkich Okręgowych Wydziałów, przy czym tematem były nie tylko sprawy organizacji biura Wydziału i akcji w terenie z jednoczesną kontrolą wydajności pracy i przydatności do niej pracowników, ale również kontrola sposobu przeprowadzania przez instruktorów lustracji gospodarstw rolnych.

Inicjatywa w kierunku opracowywania podstawowych metod bezpiecznej pracy w gospodarstwach rolnych i zmniejszenie następstw wypadków oraz praktyczne stosowanie tych metod w terenie.

Podjęta akcja b. p. na znacznej części obszaru Państwa Polskiego była rzeczą nową, nieznaną rolnikom praktykom. Brak doświadczenia oraz odpowiedniego aparatu badawczo - technicznego, skłonił do zapoznania się z wzorami zagranicznymi celem wykorzystania obcego doświadczenia oraz opracowania własnych metod organizacyjnych.

Przede wszystkim chodziło o zabezpieczenie techniczne najpowszechniej stosowanych maszyn rolniczych, których stan z punktu widzenia bezpieczeństwa pozostawiał wiele do życzenia.

W okresie sprawozdawczym uwagę zwrócono na stronę technicznych zabezpieczeń, jako na rzecz łatwiejszą do wprowadzenia w terenie, odkładając sprawę organizacji zespołów bezpieczeństwa pracy na okres późniejszy.

W celu popularyzacji stosowania osłon rozkolportowano broszury omawiające: bezpieczne sposoby posługiwania się maszynami i narzędziami rolniczymi oraz obchodzenia się ze zwierzętami. Treść wydanego przez Centralny Wydział B. P. kalendarza b. p. prawie w całości została poświęcona technicznym metodom ochrony przed wypadkami przy pracy.

Powołano komitet redakcyjny dla opracowania kart instrukcyjnych, których tematem są przepisy bezpiecznego wykonywania czynności w gospodarstwie rolnym. Karty instrukcyjne opracowane przez komitet redakcyjny opiniowano następnie w terenie za pośrednictwem O. W. Ostępcza redakcji nie została jeszcze zatwierdzona.

Nawiązano kontakt z wytwórniami maszyn i narzędzi rolniczych oraz sprzedawcami, wysyłając między innymi pismo, którym wszyscy zainteresowani zostali powiadomieni o wejściu w życie rozporządzenia Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Pracy i Opieki Społecznej oraz Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Reform Rolnych z dnia 9. marca 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr 96, poz. 612 z dn. 31.XII.1935 r.), którego § 1. przewiduje konieczność sprzedaży od dnia 1.X.1937 r. maszyn i narzędzi należycie zabezpieczonych. Pismo Centralnego Wydziału B. P. wywołało odpowiedni oddźwięk w terenie, czego dowodem są listy zwracające się do Centrali o fachowe wskazówki.

Zainteresowanych kieruje się do Wzorcowni Zabezpieczeń i Poradni B. P., z którą w tym celu został przez Centralny Wydział B. P. również

nawiązany kontakt w przeświadczeniu, że utworzona tamże sekcja rolna podejmie się naukowego opracowania nowych i zbadania przydatności istniejących zabezpieczeń maszyn rolniczych.

W dążeniu do zmniejszenia następstw wypadków zwrócono uwagę na zaopatrzenie gospodarstw rolnych w środki opatrunkowe oraz na stworzenie wyszkolonego personelu ratowniczego.

W tym celu opracowano typ apteczki dla gospodarstw rolnych. Niestety jednak sprawa ukazania się w sprzedaży apteczek — skrzynek ratowniczych uległa znacznej zwłoce wskutek konieczności zatwierdzenia wzoru przez M. O. S. w porozumieniu z władzami wojskowymi.

Kursy higieniczno - ratownicze na terenie wsi prowadzone są jak wiadomo od szeregu lat. Centralny Wydział B. P. przed przystąpieniem do prac związanych ze szkoleniem ratowników, porozumiał się z instytucjami centralnymi jak Czerwony Krzyż, Polskie Towarzystwo Higieniczne, jednocześnie zaś za pośrednictwem O. W. zebrał opinie o dotychczasowych sposobach szkolenia przez wiejskie organizacje: K. G. W. i drużyny samarytańskie przy strażach ogniowych.

Po zebraniu materiału informacyjnego Centralny Wydział B. P. zainicjował akcję zmierzającą do zorganizowania na terenie całego Państwa w okresie miesięcy zimowych 1937/38 r. dwustopniowych kursów pierwszej pomocy. Udział organizacji samarytańskich przy organizacji tych kursów ograniczać się będzie z jednej strony do wskazania kandydatów na kursy z drugiej zaś lekarze tych organizacji stanowić mogą personel instruktorski. Prace organizacyjne podjęte są przez aparat b. p.

Ustalenie wytycznych w kierunku prowadzenia propagandy.

Na sprawę propagandy Centralny Wydział B. P. kładzie specjalnie duży nacisk. Jest to konieczne, bowiem dla wielu rolników akcja b. p. jest nowością.

Świadczą o tym choćby częste zapytania co do celowości istnienia zorganizowanej akcji walki z wypadkami.

Szeroki zakres spraw wchodzących w grę przy popularyzacji akcji bezpieczeństwa pracy oraz bardzo różnorodny teren na którym akcja jest prowadzona zarówno pod względem istniejących zwyczajów, jak i poziomowi umysłowego ludzi, zmusiły Centralny Wydział B. P. do prowadzenia propagandy wszystkimi dostępnymi dla tego celu środkami.

Wobec wyraźnych różnic regionalnych sprawa propagandy znalazła dla siebie właściwe, jedno z naczelných miejsc wśród działalności Okręgowych Wydziałów B. P.

Propagowanie haseł bezpiecznej pracy, wykazywanie korzyści osiągniętych przez rolnika z jej prowadzenia, publikowanie opisów wypadków przy pracy, popularyzowanie sposobów uniknięcia wypadku to tematy propagandy. Słowo mówione, drukowane, afisze i pokazy urządzeń wzorowych to środki jakimi się posługuje.

Przedewszystkim akcją B. P. poza ogółem rolników starano się zainteresować młodzież, która nie posiadając wieloletniego doświadczenia

w pracy i związanego z tym piętna rutyny specjalnie życzliwie odnosi się do prowadzonej akcji.

W zakresie propagandy bezpośrednia działalność Centralnego Wydziału przejawiała się: a) w rozkolportowaniu zakupionych w ilości 50.000 broszur propagandowych (Bortkiewicza, Głodowskiego, Lewandowskiego), b) w wydaniu we własnym zakresie kalendarza bezpieczeństwa pracy w rolnictwie na rok 1937 przy nakładzie 50 tys. egz., c) w utworzeniu specjalnego działu bezpieczeństwa pracy w popularnej, rolniczej, tygodniowej gazecie ściennej „Nowiny”, oraz d) we współpracy z fachowymi pismami o zasięgu ogólnopolskim, i e) z Polskim Radio.

Ponad to Centralny Wydział B. P. przygotowuje materiały propagandowe, w postaci rysunków, afiszów, haseł, dla dalszego ich wykorzystania przez Okręgowe Wydziały.

Wreszcie poradnictwo i pomoc przy organizowaniu pokazów maszyn zaopatrzonych w osłony i urządzenia zabezpieczające w czasie wystaw rolniczych, oto tematy prac Centralnego Wydziału B. P. na odcinku propagandy akcji walki z wypadkami.

Na tym miejscu należałoby również wspomnieć o nawiązaniu współpracy z Wojskowym Instytutem Naukowo Oświatowym, Instytutem Spraw Społecznych, oraz organizacjami propagującymi bezpieczeństwo ruchu na drogach.

Współpraca z instytucjami i pokrewnymi organizacjami w celu praktycznego wykorzystania przez rolnictwo zdobyczy w dziedzinie bezpieczeństwa pracy osiągniętych w innych gałęziach produkcji.

W początkach swej działalności Centralny Wydział B. P. skontaktował się z istniejącymi, zarówno polskimi jak i zagranicznymi, organizacjami do walki z wypadkami przy pracy.

Porozumiano się z następującymi organizacjami zagranicznymi: niemiecką, austriacką, francuską i włoską:

- 1) Landarbeiter Versicherungsanstalt für Wien, Niederösterreich und Burgenland w Wiedniu.
- 2) Verband der deutschen landwirtschaftlichen Berufsgenossenschaften, Zentralstelle für landwirtschaftliche Unfallverhütung w Kassel.
- 3) Bureau Central de prévention des sociétés d'Assurances contre les accidents du travail — w Paryżu.
- 4) Federazione Enti Mutui Assicurate Infortuni Agricoli w Rzymie.

Współpraca z wymienionymi instytucjami polegała prawie wyłącznie na wymianie materiałów propagandowych i publikacji.

Wreszcie należy wspomnieć o kontakcie z Oddziałem Międzynarodowego biura Pracy przy Lidze Narodów, który otrzymuje informacje o działalności Centralnego Wydziału B. P.

Na terenie krajowych organizacji, Centralny Wydział B. P. rozwija żywą działalność.

Wszystkie organizacje interesujące się akcją b. p. z którymi współpra-

cuje Centralny Wydział B. P. można podzielić na instytucje patronujące działalności C. W. B. P. oraz nadzorujące tę działalność, organizacje o celach pokrewnych działalności C. W. B. P. a prowadzące akcję na innym terenie, i wreszcie na te instytucje, których celem jest koordynacja i uzgadnianie metod w poszczególnych dziedzinach życia gospodarczego.

W pierwszej grupie należy wymienić:

Ministerstwo Opieki Społecznej oraz Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych. Zarówno z uwagi na teren działalności, jak i temat pracy C. W. B. P. obowiązany jest informować oba te resorty o przebiegu akcji i użytkować aprobatę przy poczynaniach o charakterze zasadniczym.

Następnie Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który wg. umowy ze Związkiem Izb i Organizacyj Rolniczych R. P. sprawuje ogólną kontrolę nad akcją b. p. w rolnictwie, otrzymuje od C. W. B. P. kwartalne sprawozdania oraz wskutek bezpośredniego kontaktu Kierownika Sekcji B. P. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz inspektorów Z. U. S. z Kierownikiem C. W. B. P. jest wprowadzony we wszystkie poczynania akcji b. p. w rolnictwie.

W zakresie współpracy z instytucjami o celach pokrewnych C. W. B. P. współdziała: z Instytutem Spraw Społecznych przede wszystkim na odcinku propagandy i akcji wydawniczej, z Naczelną Dyrekcją Lasów Państwowych przez uzgadnianie form współdziałania przy prowadzeniu takich prac, w których jedna z instytucji może okazać drugiej wydatną pomoc (np. sprawa kursów pierwszej pomocy) oraz przez wymianę zdobytego przy prowadzeniu akcji doświadczenia.

Z tym bezpośrednio wiąże się powstanie i istnienie tzw. Komisji Porozumiewawczej w Leśnictwie, która ma na celu koordynację metod prowadzenia akcji b. p. na terenie całego leśnictwa w kraju, a więc tak państwowego jak prywatnego oraz wszystkich jego dziedzin od hodowli do eksploatacji.

Centralny Wydział B. P. ma swoich reprezentantów również w powstałej przy Ministerstwie Opieki Społecznej Komisji Bezpieczeństwa Pracy obejmującej całość zagadnień związanych z prowadzeniem akcji b. p. w Polsce. Komisja ta dzieli się na sekcję i podsekcje, z których jedną jest podsekcja do spraw b. p. w rolnictwie.

Prowadzenie centralnej statystyki wypadków zaszłych w rolnictwie.

Statystyka w akcji ubezpieczeniowej jest głównym wskaźnikiem i regulatorem. Również miarą powodzenia prowadzonej akcji walki z wypadkami są wyniki liczbowe świadczące o zmianach zaszłych w ilości wypadków w okresie poszczególnych lat.

Przywiązując wielką wagę do miary liczbowej efektów osiągniętych w pracy, Centralny Wydział B. P. przy gromadzeniu danych statystycznych napotkał jednak na trudności b. poważne.

Terenem objętym akcją b. p. jest obszar całego Państwa, dlatego też warunkiem prawidłowej statystyki wypadków winna być jej powszechność.

Prawidłowość i rzetelność danych statystycznych jest drugim zasadniczym warunkiem.

Otrzymanie takich liczb dla lat ostatnich w obecnej chwili było niemożliwością.

Materiały statystyczne opracowane i dostępne Centralnemu Wydziałowi B. P. odnoszą się tylko do obszaru poszczególnych dzielnic, dając obraz nieledwie fragmentaryczny. Przy czym dane te odnoszą się do okresu lat 1927 — 1930 oraz 1930 — 1933.

W celu oceny wypadków ze względu na ich przyczyny oraz częstotliwość C. W. B. P. poczynił próby zbierania informacji o wypadkach przy pracy w rolnictwie przy wykorzystaniu dysponowanych środków.

Przed wszystkim Okręgowym Wydziałom B. P. zlecono prowadzenie ewidencji wypadków.

Ponad to dla ułatwienia pracy O. W. w tym zakresie zaopatrzone większe gospodarstwa rolne (ponad 30 ha) w formularze ewidencji wypadków.

Wprawdzie prace te pozwoliły uzyskać pewien materiał informacyjno-statystyczny nie mniej jednak tak ważna sprawa uzyskania powszechnych i rzetelnych danych liczbowych pozostała nierozwiązana.

Zdając sobie sprawę z takiego stanu rzeczy, Centralny Wydział B. P. zwrócił się po uzyskaniu opinii O. W. B. P. do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z wnioskiem, aby władze administracyjne (sołtysi) obowiązani byli informować za pośrednictwem gminy właściwe terytorialne Okręgowe Wydziały o zaszłych wypadkach przy pracy w rolnictwie.

Ten sposób załatwienia pozwoliłby uzyskać dane dokładne, gdyż zarówno gęsta sieć sołectw (około 41000) jak i osoba urzędowa sołtysa mającego z urzędu prawo wstępu na teren gospodarstwa, dawałyby rękojmię dobrze wykonanej pracy.

Należy nadmienić, że korzyści uzyskiwane z racji gromadzenia przez Centralę wiadomości o wypadkach pozwoliłyby oprócz zaspokojenia celów statystycznych, do bardziej skutecznego prowadzenia akcji profilaktycznej.

Dość wczesne uzyskanie wiadomości o wypadku umożliwiłoby wyjazd instruktora na miejsce wypadku dla zbadania okoliczności tegoż i znalezienia sposobów przeciwdziałania wypadkom w przyszłości.

W uzupełnieniu niniejszego sprawozdania nadmienić należy, że w chwili obecnej (XII.1937) M. S. Wewn. decyzją swą przychyliło się do projektu wykorzystania władz administracyjnych do wypełniania i nadsyłania doniesień wypadkowych.

Udzielanie Okręgowym Wydziałom dotacji z funduszu przeznaczonego na prowadzenie akcji B. P.

Akcja B. P. prowadzona jest za fundusze przekazywane w myśl zawartej umowy przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Związkowi Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

Z kolei Centralny Wydział B. P. przesyła Izdom Rolniczym dla Okręgo-

wych Wydziałów B. P. kwoty pieniężne na koszty prowadzenia akcji w terenie.

Podstawą dysponowania funduszami przeznaczonymi na akcję walki z wypadkami jest, jak wspomniano, umowa Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych oraz zaakceptowany przez te instytucje preliminarz wydatków.

W celu ułatwienia kontroli finansowej jako okres rozrachunkowy przyjęto kwartał kalendarzowy. Takie okresowe sprawozdania finansowe przedkładane są przez C. W. B. P. z wydatkowanych funduszy zarówno przez Centralę jak i Okręgowe Wydziały.

Prace Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa

W okresie sprawozdawczym 1936/7 pracę nad uznawaniem zasiewów na terenie województw centralnych prowadził, na zlecenie organizujących się Izb Rolniczych, Wydział Nasienny do Prac Zleconych działający przy Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa.

Sprawozdanie z dokonanych prac przez Wydział Nasienny podane jest w oddzielnym dziale w sprawozdaniu Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa.

Decyzją Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, poczynwszy od 1937/8 roku Izby Rolnicze mają same zaprowadzić na swoich terenach uznawanie zasiewów, zgłoszonych do kwalifikacji, przejmując tę pracę od Wydziału Nasiennego Prac Zleconych.

Ministerstwo Rolnictwa powodując wykonywanie przez Izby Rolnicze ich uprawnień w zakresie kwalifikacji nasion zdawało sobie sprawę z trudności związanych z decentralizacją pracy Wydziału Nasiennego, trudności zarówno o charakterze personalnym, jak również z koniecznością większych wydatków na cel obsługi nasiennictwa na terenie objętym reformą.

Tym nie mniej okres impasu wywołany przez kryzys w rolnictwie wydawał się chwilą właściwą do wykonania tych zmian, mając na widoku, po pierwsze, że bliższy kontakt poszczególnych Izb ze swoim terenem wzmocze zainteresowanie produkcją nasienną, po drugie, wychodząc ze skutków kryzysu nowopowstałe organizacje nasienne przy Izbach będą krzepły i doskonaliły się w miarę poprawy produkcji roślinnej w swoim terenie.

Trudno dziś ocenić skutki przeprowadzanej reformy, w każdym razie uznać należy moment jej skutecznienia za słusznie obrany, a zalecany przez Ministerstwo najściślejszy kontakt Sekcji Centralnej z organami Izb Rolniczych za celowy i dający rękojmię wprowadzenia pracy kwalifikacyjnej na terenie nowopowstałych Izb na normalne tory.

W obecnym stanie rzeczy do zadań Sekcji Centralnej, niezależnie od czynności dotychczas wykonywanych, przybyło udzielanie pomocy fachowej w zakresie kwalifikowania zasiewów Izbom na ich żądanie.

Poza tym Ministerstwo Rolnictwa zleciło Sekcji Centralnej stwierdze-

nie naszego stanu posiadania w zakresie nasiennictwa ogrodniczego i na ten cel asygnowało 800 zł. miesięcznie na dotację dla inspektora, któryby dokonał lustracji nasiennictwa ogrodniczego na terenie całego Państwa w kontakcie ze specjalistami poszczególnych Izb. Praca w tym zakresie została przekazana Wydziałowi do Prac Zleconych, który likwidując przejmowaną przez Izby Rolnicze pracę nad uznawaniem zasiewów, ma być przekształcony w Referat ogrodniczy.

Kwalifikacja roślin.

W roku sprawozdawczym tak jak i w 4 latach poprzednich stosunek powierzchni zasiewów kwalifikowanych do powierzchni obsiewu czterema głównymi roślinami zbożowymi, wyraził się liczbą około 0,05%.

Tablica I. przedstawia powierzchnię zasiewów w ha poddanych kwalifikacji w roku 1936 na obszarze całego Państwa z podziałem na rejony produkcji.

Dla uwidocznienia ewolucji, jaka zachodzi z roku na rok w powierzchniach poddawanych kwalifikacji, została sporządzona *Tab. 2* obrazująca od roku 1929 stosunek powierzchni 4 zbóż kwalifikowanych do ogólnej powierzchni, obsianej tymi zbożami.

Ustalenie się powierzchni zasiewów kwalifikowanych na stosunku wyrażającym się 0,05%, zdaje się dowodzić, iż osiągnąty plon nasion uszlachetnionych odpowiada zapotrzebowaniu krajowemu, zredukowanemu przez panującą sytuację ekonomiczną w rolnictwie. Ponieważ jednak, ilość jest czterokrotnie mniejsza od normalnego zapotrzebowania, zwyżka cen na produkty rolnicze zaczęła powodować, począwszy od jesieni 1936 r. większe zapotrzebowanie na nasiona uszlachetnione. Poraz pierwszy od roku 1930 niektóre lepsze odmiany ozimin zostały przez hodowców zupełnie wyprzedane.

Zainteresowanie kwalifikowanym materiałem nasiennym utrzymuje się również wiosną 1937 r.

Stosunek procentowy powierzchni kwalifikowanych 4 roślin zbożowych do ich ogólnej powierzchni zasiewów wynoszący w 1934 roku 0,044%, w roku 1935 — 0,042%, wzrósł w roku 1936 do 0,052%.

Dla wyprowadzenia z impasu krajowej hodowli roślin i osiągnięcia ogólnej poprawy w nasiennictwie, należy nasiennictwu przywrócić rentowność. W tym celu potrzebne są zbieżne wysiłki wszystkich tych instytucji, które w tej dziedzinie mogą mieć coś do powiedzenia.

Co do nasion buraków cukrowych, które są naszym głównym artykułem nasiennym eksportowym, to wartość odmian polskich, jako najcukrowszych przewyższa odmiany zagraniczne. Posiadamy również odmiany plenne o wysokiej wartości, przewyższające odmiany zagraniczne. Główną przeszkodą w eksporcie tegorocznym były ograniczenia dewizowe i umowy kompensacyjne, oraz powstawanie własnych hodowli na rynkach importujących.

W roku sprawozdawczym Sekcja Centralna organizowała na zlecenie Komisji Współpracy w Doświadczalnictwie przy Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych doświadczenia odmianowe.

Doświadczenia te obejmują 2 zboża ozime — żyto i pszenicę, 3 zboża jare — jęczmień, owies i jarą pszenicę oraz buraki pastewne.

Omawiane doświadczenia rozmieszczone są na całym obszarze Państwa i w zależności od kwalifikacji i możliwości obejmują większą lub mniejszą ilość badanych odmian.

Doświadczenia z jęczmieniem podzielone są na 2 grupy z użytkowego punktu widzenia. W okręgach interesujących się produkcją jęczmienia browarnego, doświadczenia prowadzone są pod kątem wyodrębnienia odmian o większej wartości browarnej, zaś w pozostałej części kraju pod nastawieniem pastewno-kaszanym. Badania wartości browarnej ziarna jęczmienia, którego analizy wykonywane są przez Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, odgrywają przy ostatecznej ocenie odmian pierwszorzędą rolę.

Wyniki doświadczeń w odrębnym opracowaniu rozsyłane są na prawach manuskryptu corocznie wszystkim zainteresowanym (Ministerstwo Rolnictwa, Izby Rolnicze, doświadczalnicy, hodowcy), zaś publikacje dla szerszego użytku opracowane będą w cyklach 3-letnich, dając zarazem pewne wnioski, mające rolnictwu praktycznemu ułatwić orientację w doborze odmian. W roku sprawozdawczym wyszła z druku praca p. inż. T. Ruebenbauera nad pszenicami ozimymi, zaś praca p. Dr. Rożańskiego nad wartością pszenic jarych jest w druku i ukaże się w najbliższych dniach.

Syntezy doświadczeń z owsem i jęczmieniem w niedługim czasie zostaną wydane.

Na podstawie uzyskanych wyników doświadczeń za trzecie latie 1933, 4 i 5 rok zostały wybrane doборы odmian do doświadczeń na nowy okres trzech lat 1936, 7 i 8 — z uwzględnieniem przydatności na poszczególne rejony Państwa.

Doświadczenia z burakami pastewnymi prowadzone są w 3 grupach: oddzielnie z typem ekendorfskim, oddzielnie z typem półcukrowym, oddzielnie z Mamutami. Doświadczenia te mają na celu umożliwienie orientacji porównawczej co do wartości buraków różnej marki w granicach każdego typu.

Dla przykładu wymienić wypada, że samych np. ekendorfów żółtych jest w Polsce 10 hodowli. Przy czym odmiany wypuszczane przez poszczególne zakłady hodowlane, na oko nie wykazują żadnych różnic, mogących służyć do obiektywnej porównawczej oceny ich wartości, jedynie obliczenia wagi plonu a także analizy zawartości suchej masy i % cukru mogą posłużyć do ustalenia wartości poszczególnych odmian.

Doświadczenia z burakami pastewnymi przeprowadzane są anonimowo, otwarcie kopert i ogłoszenie wyników odbywa się corocznie po opracowa-

niu. materiału, który następnie po nawiązaniu do wyników z lat poprzednich, zostaje wydany w formie specjalnej publikacji.

Doświadczenia ze zbożami finansowane są przez Ministerstwo Rolnictwa zaś doświadczenia porównawcze z burakami pastwnymi przez hodowców buraków pastwnych.

Niezależnie od tych doświadczeń przeprowadzane są doświadczenia nad porównaniem plonów korzeni czterech typów buraków pastwnych, a mianowicie ekendorfów, półcukrowych, Mamutów i Barresów, doświadczenia te są częściowo finansowane przez Ministerstwo Rolnictwa.

Specjalna tablica obrazuje zestawienie ilości założonych doświadczeń.

W roku sprawozdawczym S. C. do S. N. współpracowała z Zakładem Uprawy Roli i Roślin Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie przez dostarczenie próbek odmian do badań na zimotrwałość pszenic ozimych. Z przekazanych funduszy przez Ministerstwo Rolnictwa na prace w dziedzinie doświadczalnictwa S. C. finansowała wyniki tych badań.

Rejestr odmian oryginalnych.

Zestawienie ilości odmian oryginalnych hodowanych w Polsce i wciągniętych do Rejestru Odmian Oryginalnych Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa, a także ilości hodowli pracujących nad poszczególnymi gatunkami roślin, przedstawia się na rok 1937 następująco:

	ilość odmian	ilość hodowli
żyto	21	20
Pszenica ozima	83	38
Pszenica jara	15	13
Jęczmień jary	23	17
Jęczmień ozimy	3	3
Owies	21	17
Groch	7	7
Kukurydza	4	4
Rzepak	2	2
Mak	1	1
Buraki cukrowe	17	8
Buraki pastewne	27	11
Marchew pastwna	14	5
Cykoria	2	1
Łubin	5	4
Seradela	1	1
Koniczyna czerwona	2	2
Komonica	2	2
Trawy	56	9
Ziemniaki	29	14
Ziemniaki selekcji krzakowej	39	
Len	3	2
Lucerna	1	1
Soja	1	1

Odmian wpisanych do Rejestru Odmian Oryginalnych w 1937 roku.

Nazwa odmiany i hodowla.

Pszenica ozima.

1. Antonińska Konstancja — Sandomiersko Wielkopolska Hodowla Nasion, p. Leszno Poznańskie.
2. Antonińska Wczesna — Sandomiersko Wielkopolska Hodowla Nasion, p. Leszno Poznańskie.
3. Antonińska Wysokolitewka — Sandomiersko Wielkopolska Hodowla Nasion, p. Leszno Poznańskie.
4. Banatka Kresowa — Zamlicze, p. Łokacze — Wołyń, Zarząd Dóbr.
5. Banatka Rawska — Siedliska, p. Rawa Ruska Zarząd Dóbr.
6. Barbarossa Granum — Granum S. A., Warszawa, ul. Moniuszki 2a.
7. Biała B. Hildebranda — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
8. Biała Genealogiczna — Zamlicze, p. Łokacze Wołyń Zarząd Dóbr.
9. Biała Kaszubska — Starzyński Dwór, p. Starzyno pow. Morski, Inż. L. Rybiński.
10. Biała Krukowska — Hodowla Nasion St. Jacobson, Kruków, p. Sandomierz.
11. Białý Krzyż — Hodowla Nasion J. Ryx, Sielec, p. Mogielnica k. Grójca.
12. Blondynka — Hodowla Nasion K. żeleński Grodkowice, p. Kłaj, Małopolska.
13. Bogatka — Granum S. A., Warszawa, ul. Moniuszki 2a.
14. Bożena — Hodowla Nasion „Siew” Włoszanowo, p. Janówiec pow. żnin.
15. Czerwona Ostka Łopuska — Hodowla Nasion R. hr. Scipio, Łopuszka Wielka, p. Kańczuga.
16. Czyżowska — Hodowla Zbóż i Nasion Siewnych Czyżów, p. Zawichost.
17. Dańkowska Graniatka — Hodowla Nasion Al. Janasz i S-wie, Dańków, Warszawa, ul. Czackiego 1.
18. Dańkowska Zachodnia Graniatka — Hodowla Nasion Al. Janasz i S-wie, Dańków, Warszawa, ul. Czackiego 1.
19. Dańkowska Idealna — Hodowla Nasion Al. Janasz i S-wie, Dańków, Warszawa, ul. Czackiego 1.
20. Dańkowska Selekcyjna — Hodowla Nasion Al. Janasz i S-wie, Dańków, Warszawa, ul. Czackiego 1.
21. Dobrochna — Hodowla Nasion „Siew” Włoszanowo, p. Janówiec pow. żnin.
22. Edel Epp Markowicka — Hodowla Nasion Markowice, p. Mątwy woj. Poznańskie.

23. Eka — Sp. Akc. Hodowli Nasion „Udycz”, Warszawa, ul. Koszykowa 6.
24. Extra — Hodowla Nasion Markowice, p. Mątwy woj. Poznańskie.
25. Halina — Dembice, p. Kruszyn k. Włocławka Zarząd Majątku.
26. Hanka — Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, ul. Moniuszki 2a.
27. Hildebranda I. R. — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
28. Hors Concours — Hodowla Roślin Dębica, p. loco, Małopolska.
29. Hrabina Helena — Rogalińskie Zakłady Hodowli Roślin Rogalin, p. Świątniki n. Wartą.
30. Ina — Hodowla Zbóż Wierzbno, p. Wierzbno k. Krakowa.
31. Jasnocha — Hodowla Nasion „Siew” Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.
32. Jeleńska Zimotrwała — Zakład Doświadczalny Kończewice, p. Chełmża.
33. Kanadyjka — Zarząd Majątku Krukowo, p. Śmiłowice.
34. Konstancja Granum — S. A. Hodowla Nasion Granum, Warszawa, ul. Moniuszki 2a.
35. Konstancja Selecty — Ziemiańska S-ka Hodowli Nasion „Selecta” Kazimierza Wielka, p. loco.
36. Konstancja Wierzbieńska — Hodowla Zbóż Wierzbno, p. Wierzbno k. Krakowa.
37. Koszycka Biała — Inż. K. Roguski w Koszycach, p. Wojciechowice.
38. Krakowianka — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słomniki.
39. Książę Andrzej — Rodowodowa Hodowla Nasion, Dolne, p. Przeworsk.
40. Księżna Eleonora — Rodowodowa Hodowla Nasion, Dolne, p. Przeworsk.
41. Ks. Hatzfeld — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
42. Kujawianka Więclawicka — Stacja Selekcji Nasion K. Buszczyński i S-wie, Więclawice, p. Inowrocław.
43. Leszczyńska Wczesna — Sandomiersko - Wielkopolska Hodowla Nasion Antoniny, p. Leszno Poznańskie.
44. Litwinka — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich Polanowice, p. Słomniki.
45. Magnatka — Rogalińskie Zakłady Hodowli Roślin, p. Świątniki n. Wartą.
46. Ostka Biała Puławska — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.
47. Ostka Górczańska — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
48. Ostka Grodkowicka — Hodowla Roślin Grodkowice, p. Klaj, Małopolska.
49. Ostka Grubokłosa — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.

50. Ostka Starzyńska — Inż. L. Rybiński, Starzyński Dwór, p. Starzyno.
51. Ostka Więclawicka — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
52. Ostka Skomoroska — Hodowla Nasion Skomorochy, p. Potok Złoty k. Buczacza.
53. Ostka Mikulicka — Hodowla Nasion Mikulice, p. Kańczuga.
54. Ostka Złotokłosa — Hodowla Nasion Mikulice, p. Kańczuga.
55. O. S. — Zakład Hodowli Roślin Uniwersytetu Poznańskiego, Poznań, Solacz — Dwór.
56. Podolanka — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słomniki.
57. Płocka — Stacja Doświadczalna Sobieszyn, p. loco.
58. Puławska Wczesna — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, Puławy.
59. Podkarpacka — J. Jaruzelski, Książę, p. Załucze — Dworzec.
60. Piaskowa — Polsko - Niemiecka Hodowla Nasion, Zamarte, p. Ogorzeliny.
61. Rabinka — Inż. K. Roguski w Koszycach, p. Wojciechowice.
62. Raciniewska — Inż. K. Putz w Rucewku, p. Złotniki Kujawskie.
63. Sandomierka — Dr. M. Różański, Kruszynka, p. Kutno.
64. Sobieszyńska 44 — Stacja Doświadczalna w Sobieszynie p. loco.
65. Sobótka Stieglera — Hodowla Nasion Sobótka p. loco, woj. Poznańskie.
66. Start — Hodowla Zbóż Wierzbno, p. Wierzbno k. Krakowa.
67. Stieglera 22 — Hodowla Nasion Sobótka, p. loco, woj. Poznańskie.
68. Superelekta — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słomniki.
69. Triumf Mikulic — Hodowla Nasion Mikulice, p. Kańczuga.
70. Udyczanka Biała — Sp. Akc. Hodowli Nasion „Udycz”, Warszawa, Koszykowa 6.
71. Udyczanka Czerwona — Sp. Akc. Hodowli Nasion „Udycz”, Warszawa, Koszykowa 6.
72. Wołyńianka Wczesna — Dr. M. Lipiński w Zaturcach, p. loco k. Łucka.
73. Wiktoria Hildebranda — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
74. Wosokolitewka Kleszczyńskich — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słomniki.
75. Wysokolitewka Oltarzewska — J. Ryx w Sielcu, p. Mogielnica.
76. Wysokolitewka Sobieszyńska — Stacja Doświadczalna Sobieszyn, p. loco.
77. Zaturzecka — Dr. M. Lipiński w Zaturcach, p. loco, k. Łucka.
78. Zaborzanka — Dr. Z. Łączyński, Zaborze, p. Rawa Ruska.
79. Złotka — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
80. Złota Maczuga — Z. Cichowski, Pilichowo, p. Bulkowo k. Płocka.
81. Zośka — R. hr. Scipio w Łopuszce Wielkiej, p. Kańczuga.

82. Znajda Jeleńska — Zakład Doświadczalny Kończewice, p. Chełmża.
83. Zwycięska — Hodowla Nasion Sobótka, p. loco, woj. Poznańskie.

Pszenica jara.

1. Hildebranda S. 30 — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
2. Jedyna (Suska Bezostna) — Hodowla Nasion, Baruchowo, p. Kowal k. Włocławka.
3. Joanna — P. Laschke, Góreczki, p. Borzęcizki.
4. Kalinowiecka — St. Stopczyk, Kalinowiec, p. żabieniec k. Wagańca.
5. Ordynatka — Rodowodowa Hodowla Roślin, Dolne, p. Przeworsk.
6. Ostka Chłopicka — Dr. M. Lisowiecki, Chłopice, p. Jarosław.
7. Ostka Hildebranda — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
8. Ostka Łopuska — Dr. R. hr. Scipio, Łopuszka Wielka, p. Kańczuga.
9. Ostka Pokucka — J. Jaruzelski Książę, p. Żalucze, — Dworzec.
10. Ostka Puławska — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, Puławy.
11. Ostka Suska — Hodowla Nasion Szczawin, p. Goworowo.
12. Puławska Twarda — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, Puławy.
13. Sieburczyńska — Cz. Kuberski w Sieburczynie, p. Wizna.
14. Złotnicka — W. Sewartowski Złotniki, p. Podhajce.

Żyto ozime.

1. Białoruskie — Zakład Doświadczalny w Kończewicach, p. Chełmża.
2. Bieniakonie — Zakład Doświadczalny Bieniakonie, p. loco.
3. Dańkowskie Selekcyjne — Hodowla Nasion, Janasz i S-wie w Dańkowie, Warszawa, Czackiego 1.
4. Golskie — Zakład Hodowli Roślin w Goli, p. Gostyń.
5. Granum — Sp. Akc. „Granum” Hodowla Nasion, Warszawa, Mniuszki 2a.
6. Kawęczyńskie — R. Olędzki w Ołtarzewie, p. Ożarów Warszawski.
7. Kazimierskie — Ziemiańska S-ka Hodowli Nasion „Selecta” w Kazimierzy Wielkiej, p. loco.
8. Mikulickie Wczesne — St. Turnau w Mikulicach, p. Kańczuga.
9. Ołtarzewskie — J. Ryx w Sielcu, p. Mogielnica.
10. Puławskie Wczesne — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, Puławy.
11. Polskie Grodkowickie — Hodowla Nasion Grodkowice, p. Kłaj.
12. Putza — Inż. K. Putz w Rucewku, p. Złotniki Kujawskie.
13. Rogalińskie — Rogalińskie Zakłady Hodowli Roślin, Rogalin, p. Świątniki n. Wartą.
14. Schlietera (Pomorskie) — T. Schlieter, Nowy Jasieniec, p. Serock Pomorski.
15. Sobieszyńskie — Stacja Doświadczalna w Sobieszynie, p. loco.

16. Szczodrowskie — Sandomiersko - Wielkopolska Hodowla Nasion, Antoniny, p. Leszno Poznańskie.
17. Wierzbieńskie — Hodowla Zbóż w Wierzbnie, p. Wierzbno k. Krakowa.
18. Wierzbieńskie Wczesne — Hodowla Zbóż w Wierzbnie, p. Wierzbno k. Krakowa.
19. Włoszanowskie — Tow. Akc. Hodowli Nasion „Siew”, Włoszonowo, p. Janówiec Poznański.
20. Zeelandzkie — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
21. żylicza Kaszubskie — I. żylicz, Domena Góra, p. Zamostne.

Jęczmień jary.

1. Antoniński Browarny — Sandomiersko - Wielkopolska Hodowla Nasion, Antoniny, p. Leszno Poznańskie.
2. Cesarski Stieglera — Hodowla Nasion w Sobótce, p. loco.
3. Danubia Ciołkowska — Hodowla Nasion w Ciołkowie, p. Krobia.
4. Elka Hildebranda — Hodowla Nasion Hildebranda, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
5. Hanna z Goli — Zakład Hodowli Roślin w Goli, p. Gostyń.
6. Hanna Borzymowicki — A. Byszewski, Borzymowice, p. Czerniewice k. Włocławka.
7. Hanna Hildebranda — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
8. Hanna Gambrinus Ryxa — J. Ryx w Sielcu, p. Mogielnica k. Grójca.
9. Hanna Skrzyszowicki — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słomniki.
10. Kazimierski — Ziemiańska Spółka Hodowli Nasion „Selecta” Kaziemierza Wielka, p. loco.
11. Kutnowski — Zakład Doświadczalny w Kutnie, p. loco.
12. Kujawiak — A. Byszewski w Borzymowicach, p. Czerniewice k. Włocławka.
13. Olympia — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
14. Przeworski — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
15. Puławski Browarny — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, Puławy.
16. Podhorecki 6-cio rzędowy — Zarząd Dóbr Podhorce, p. loco.
17. Putza — Inż. K. Putz w Rucewku, p. Złotniki Kujawskie.
18. Sobieszyński 2-rzędowy — Stacja Doświadczalna w Sobieszynie, p. loco.
19. Sobieszyński 4-rzędowy — Stacja Doświadczalna w Sobieszynie, p. loco.
20. Szelejewski Browarny — Sandomiersko - Wielkopolska Hodowla Nasion, Antoniny, p. Leszno Poznańskie.

21. Teresa — Inż. K. Putz w Rucewku, p. Złotniki Kujawskie.
22. Tybetania — P. Laschke w Góreczkach, p. Borzęciczki.
23. Wanda (Dłużewski 4-rzędowy) — Hodowla Nasion w Dłużewie, p. Siennica k. Mińska Mazowieckiego.

Jęczmień ozimy.

1. Mikulicki 6-rzędowy — St. Turnau w Mikulicach, p. Kańczuga.
2. Mamut Łagiewnicki — F. Przyłuska w Łukaszewie, p. Kobylin.
3. Mamut Jeleński — Zakład Doświadczalny w Kończewicach, p. Chełmża.

Owies.

1. Antoniński Biały — Sandomiersko - Wielkopolska Hodowla Nasion, Antoniny, p. Leszno Poznańskie.
2. Antoniński żółty — Sandomiersko - Wielkopolska Hodowla Nasion, Antoniny, p. Leszno Poznańskie.
3. Białe Mazur — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słomniki.
4. Düppawski — Hodowla Nasion w Sobótce, p. loco.
5. Grzywacz Późny Wołyński — Hodowla Nasion w Zamliczach, p. Łokacze.
6. Kozarowski Rychlik — Zakład Doświadczalny w Bieniakoniach, p. loco.
7. Marczak Kościelecki — Zakład Doświadczalny w Kościelcu, p. Koło.
8. Najwcześniejszy Niemierczański — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
9. Podkowa (Dłużewski) — Hodowla Nasion Dłużew, p. Siennica k. Mińska Mazowieckiego.
10. Puławski Średnio-Rychły — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, Puławy.
11. Rychlik Trybański — J. Borowski w Trybańcach, p. Bieniakonie.
12. Rychlik Oberek — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich Polanowice, p. Słomniki.
13. Sobieszyński — Stacja Doświadczalna w Sobieszynie, p. loco.
14. Sołacki Wczesny — Zakład Hodowli Roślin Uniwersytetu Poznańskiego, Poznań, Sołacz — Dwór.
15. Tatrzański — Zarząd Dóbr Podhorce, p. loco.
16. Teodozja — Dr. Rożański w Kruszynce, p. Kutno.
17. Udydz Biały — Sp. Akc. Hodowli Nasion „Udydz”, Warszawa, Koszykowa 6.
18. Udydz żółty — Sp. Akc. Hodowli Nasion „Udydz”, Warszawa, Koszykowa 6.
19. Węclawicki Jubileuszowy — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
20. Zieleniak Zamlicki — Hodowla Nasion w Zamliczach, p. Lokacze.
21. Złociak — Inż. W. Zaborski, Wólka Pracka, p. Złotokłos.

Groch.

1. Concordia Modrowa — H. Modrow w Gwiżdżinach, p. Nowemiasto.
2. Folger Zielony Gerstenberga — T. Gerstenberg w Chrzastowie, p. Nakło.
3. Perla Wronowska — F. Claassen w Wronowie, p. Koźmin.
4. Rychlik Wiktorja Łęcki — Dr. M. Rożański w Kruszyńce, p. Kutno.
5. Sieburczyński — Cz. Kuberski w Sieburczyńcu, p. Wizna.
6. Wiktorja Żółty Hildebranda — Hodowla Nasion Hildebrand, Kleszczewo, p. Kleszczewo Pozn.
7. Wiktorja Lagiewnicki Selekcyjny — F. Przyluska w Łukaszewie, p. Kobylin.

Mak.

1. Freege'go Niebieski — Firma E. Freege, Kraków, Lubicz 36-38.

Rzepak ozimy.

1. Łęcki — Dr. M. Rożański w Kruszyńce, p. Kutno.
2. Stieglera — Hodowla Nasion Sobótka, p. loco.

Kukurydza.

1. Bydgoska Wczesna — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy.
2. Kalina — A. Byszewski w Borzymowicach, p. Czerniewice k. Włocławka.
3. Prof. Żebrowski — J. Jaruzelski w Książach, p. Załucze — Dworzec
4. Złota Górecka — P. Laschke w Góreczkach, p. Borzęciki.

Cykoria.

1. Półdluga Kujawska — A. Byszewski w Borzymowicach, p. Czerniewice k. Włocławka.
2. Śląska z Borzymowic — A. Byszewski w Borzymowicach, p. Czerniewice k. Włocławka.

Łubin.

1. Wąskolistny Murzynek Bieniakowski — Zakład Doświadczalny w Bieniakoniu, p. loco.
2. Wąskolistny Rogaliński Biały — Rogalińskie Zakłady Hodowlane, Rogalin, p. Świątniki n. Wartą.
3. Wąskolistny Różowy Puławski Wczesny — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, Puławy.
4. Wąskolistny Różowy Puławski Wysoki — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, Puławy.
5. Włoszanowski Biało-Ziarnisty — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.

Seradela.

1. Bydgoska — Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy.

Koniczyna.

1. Borsukowiecka Czerwona — Hodowla Nasion Borsuki — Borszczówka, p. Borsuki.
2. Gloria Czerwona — Sp. Akc. Hodowli Nasion „Udycz”, Warszawa, Koszykowa 6.

Komonica.

1. Komonica pospolita Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
2. Komonica błotna Sarnieńska — Zakład Uprawy Torfowisk w Sarnach, p. loco.

Len.

1. Wielkolen Rogaliński — Rogalińskie Zakłady Doświadczalne w Rogalinie, p. świętniki n. Wartą.
2. L. CSD I — Centralna Doświadczalna Stacja Lniarska, Wilno, św. Jacka 2.
3. L. CSD II — Centralna Doświadczalna Stacja Lniarska, Wilno, św. Jacka 2.

Soja.

1. Puławska — Państw. Inst. Nauk. Gosp. Wiejsk., Puławy.

Lucerna.

1. Skomoroska — Hodowla Nasion w Skomorochach, p. Potok Złoty k. Buczacza.

Trawy.

1. Grzebenica posp. Lekczyńskiej — J. Lekczyńska, Warszawa, Hoża 56.
2. Kostrzewa łąkowa Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
3. Kostrzewa czerwona Granum — S. A. Hodowli „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
4. Kostrzewa Owcza Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
5. Kostrzewa Trzciniowata Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
6. Kupkówka Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
7. Rajgras Francuski Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
8. Tymotka Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
9. Wyczyniec łąkowy Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
10. Wiechlina Gajowa Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.

11. Wiechlina Błotna Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
12. Wiechlina Łąkowa Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
13. Rajgras Włoski Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
14. Mozga trzcinowata Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
15. Mietlica Rozłogowa Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
16. Rajgras Angielski Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
17. Grzebienica Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
18. Owsik Złocisty Granum — S. A. Hodowli Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
19. Kostrzewa Łąkowa Kleszczyńskich — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słowniki.
20. Kupkówka Kleszczyńskich — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słowniki.
21. Rajgras Angielski Kleszczyńskich — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słowniki.
22. Rajgras Francuski Kleszczyńskich — Hodowla Nasion Br. Kleszczyńskich, Polanowice, p. Słowniki.
23. Kostrzewa Łąkowa Klimontów — A. Dziedzicki w Klimontowie.
24. Kupkówka Ord. Przeworskiej — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
25. Kostrzewa Łąkowa Ord. Przeworskiej — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
26. Owsik Wyniosły Ord. Przeworskiej — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
27. Rajgras Angielski Ord. Przeworskiej — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
28. Rajgras Włoski Ord. Przeworskiej — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
29. Stokłosa Bezostna Ord. Przeworskiej — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
30. Wyczyniec Łąkowy Ord. Przeworskiej — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
31. Rajgras Francuski Ord. Przeworskiej — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
32. Tymotka Ord. Przeworskiej — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
33. Wiechlina Łąkowa Włoszanowo — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.
34. Grzebienica Włoszanowo — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.

35. Rajgras Angielski Włoszanowo — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.
36. Mietlica Rozłogowa Włoszanowo — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.
37. Rajgras Włoski Włoszanowo — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.
38. Bekmania Sarneńska — Zakład Uprawy Torfowisk w Sarnach, p. loco.
39. Wiechlina Błotna Sarneńska — Zakład Uprawy Torfowisk, Sarny, p. loco.
40. Wiechlina Łąkowa Sarneńska — Zakład Uprawy Torfowisk, Sarny, p. loco.
41. Kupkówka Późnokwiatowa Sarneńska — Zakład Uprawy Torfowisk, Sarny, p. loco.
42. Mietlica Biała Sarneńska — Zakład Uprawy Torfowisk, Sarny, p. loco.
43. Kostrzewa Łąkowa Sarneńska — Zakład Uprawy Torfowisk, Sarny, p. loco.
44. Kostrzewa Czerwona Sarneńska — Zakład Uprawy Torfowisk, Sarny, p. loco.
45. Rajgras Angielski Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
46. Bekmania Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
47. Rajgras Francuski Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
48. Kostrzewa Owcza Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
49. Kostrzewa Łąkowa Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
50. Kostrzewa Trzcinowata Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
51. Kostrzewa Czerwona Rozłogowa Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
52. Kupkówka Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
53. Wiechlina Łąkowa Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
54. Wiechlina Błotna Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
55. Mietlica Biaława Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
56. Stokłosa Bezostna Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
57. Mozga Trzcinowata Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.

58. Grzebienica Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i Swie, Warszawa, Smolna 14.

Marchew.

1. Biała Olbrzymia Zielonogł. Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
2. Lobberyhska Buszczyńskiego — Hodowla K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
3. St. Valery Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
4. Żółto-pomarańczowa Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
5. Biała Olbrzymia Detkensa — W. Detkens, Strzykuły, p. Ożarów k. Warszawy.
6. Biała Zielonogł. „Triumf” A. Dobrzański — Zbiorowa Hodowla i Produkcja Nasion, A. Dobrzański Sp. z o. o., Kraków, Warszawska 19.
7. Lobberyhska „Laura” A. Dobrzański — Zbiorowa Hodowla i Produkcja Nasion, A. Dobrzański Sp. z o. o., Kraków, Warszawska 19.
8. Aurochampion A. Dobrzański — Zbiorowa Hodowla i Produkcja Nasion A. Dobrzański Sp. z o. o., Kraków, Warszawska 19.
9. Lobberyhska „Orange” W. Dobrzański — W. Dobrzański w Budziszowicach, p. Działoszyce.
10. Biała z Zielonogł. „Krem” W. Dobrzański — W. Dobrzański w Budziszowicach, p. Działoszyce.
11. Biała z Zielonogł. Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
12. Londyńska Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
13. Lobberyhska Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
14. St. Valery Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.

Buraki cukrowe.

1. Marka „M” Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
2. Marka „NM” Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
3. Marka „P” Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
4. Marka „NP” Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
5. Marka „CLR” Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
6. Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
7. Al. Helczyński — Al. Helczyński, Mikoszki, p. Kościan.

8. Marka A. J. 1. Al. Janasz — Hodowla Nasion Al. Janasz i S-wie w Dańkowie, Warszawa, Czackiego 1.
9. Marka A. J. 2. Al. Janasz — Hodowla Nasion Al. Janasz i S-wie w Dańkowie, Warszawa, Czackiego 1.
10. Marka A. J. 4. Al. Janasz — Hodowla Nasion Al. Janasz i S-wie w Dańkowie, Warszawa, Czackiego 1.
11. Kaliska Hodowla Nasion „Garbów” — Kaliska Hodowla Nasion „Garbów” Czackiego 1.
12. Motycz — Hodowla Nasion Buraków Cukrowych K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
13. Marka „C” — Sandomiersko - Wielkopolska Hodowla Nasion, Antoniny, p. Leszno Poznańskie.
14. Marka „P” — Sandomiersko — Wielkopolska Hodowla Nasion, Antoniny, p. Leszno Poznańskie.
15. Marka „A” Udyecz — Sp. Akc. Hodowli Nasion „Udyecz”, Warszawa, Koszykowa 6.
16. Marka „B” Udyecz — Sp. Akc. Hodowli Nasion „Udyecz”, Warszawa, Koszykowa 6.
17. Marka „C” Udyecz — Sp. Akc. Hodowli Nasion „Udyecz”, Warszawa, Koszykowa 6.

Buraki pastewne.

1. Ekendorfy żółte Freege — Firma E. Freege, Kraków, Lubicz 36-38.
2. Pólcukrowe Białe Freege — Firma E. Freege, Kraków, Lubicz 36-38.
3. Ekendorfy żółte Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
4. Ekendorfy Czerwone Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
5. Mamuty Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
6. Des Barres Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie, Warszawa, Smolna 14.
7. Pólcukrowe Białe Buszczyńskiego — Hodowla Nasion K. Buszczyński, Warszawa, Smolna 14.
8. Ekendorfy Czerwone „Rekord” — Zbiorowa Hodowla i Produkcja Nasion, A. Dobrzański, Kraków, Warszawska 19.
9. Ekendorfy żółte „Goliat” — Zbiorowa Hodowla i Produkcja Nasion, A. Dobrzański, Kraków, Warszawska 19.
10. Mamuty „Gigant” — Zbiorowa Hodowla i Produkcja Nasion, A. Dobrzański, Kraków, Warszawska 19.
11. Pólcukrowe Białe „Cyklop” — Zbiorowa Hodowla i Produkcja Nasion, A. Dobrzański, Kraków, Warszawska 19.
12. Ekendorfy Czerwone „Dyplom” — W. Dobrzański w Budziszowicach, p. Działoszyce.
13. Ekendorfy żółte „Primus” — W. Dobrzański w Budziszowicach, p. Działoszyce.

14. Mamuty „Elefant” — W. Dobrzański w Budziszowicach, p. Działoszyce.
15. Półcukrowe „Unikat” — W. Dobrzański w Budziszowicach, p. Działoszyce.
16. Ekendorfy żółte Krukowskie Jacobsona — St. Jacobson w Krukowie, p. Sandomierz.
17. Mamuty Krukowskie Jacobsona — St. Jacobson w Krukowie, p. Sandomierz.
18. Ekendorfy Czerwone Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
19. Ekendorfy żółte Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
20. Mamuty Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
21. Półcukrowe Granum — S. A. Hodowla Nasion „Granum”, Warszawa, Moniuszki 2a.
22. Białe Olbrzymie Łopuskie Półcukr. — R. hr. Scipio w Łopuszce Wielkiej, p. Kańczuga.
23. Substantia Półcukrowe — Słupia Wielka, Blecker Kohlsaatz w Słupie Wielkiej, p. Środa.
24. Ekendorfy Czerwone Wiechmanna — K. Wiechmann w Radzynie, p. Radzyń Pomorski.
25. Ekendorfy żółte Wiechmanna — K. Wiechmann w Radzynie, p. Radzyń Pomorski.
26. Ekendorfy żółte Przeworskie — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
27. Ekendorfy „Olbrzym” Czyżowskich — Dom Handlowy Czyżowskich, Kraków, Szpitalna 40.

Ziemniaki.

1. Apolia Modrowa ¹⁾ — H. Modrow w Gwiżdżinach, p. Nowemiasto.
2. Barbara ¹⁾ — Rogalińskie Zakłady Hodowlane w Rogalinie, p. Świątniki n. Wartą.
3. Bojar — Zarząd Dóbr Dębica, p. loco.
4. Bojar — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty.
5. Bursztynki — W. Mycielski w Pońcu, p. loco.
6. Dyr. Johansen ¹⁾ — H. Modrow w Gwiżdżinach, p. Nowe Miasto.
7. Gloria Modrowa ²⁾ — H. Modrow w Gwiżdżinach, p. Nowemiasto.
8. Hetman ¹⁾ — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.
9. Hindenburg ¹⁾ — Zarząd Majątku Niemierzewo, p. Lubosz, pow. Międzybódz.
10. I. L. 25 — Zarząd Majątku Mchowo, p. Izbica Kujawska.

¹⁾ Odmiany odporne na raka ziemniaczanego.

²⁾ Odmiany o mniejszej skali odporności dopuszczone do uprawy na obszarach t.zw. ochronnych, nie bezpośrednio zarażonych.

11. I. Ł. 50 — Zarząd Majątku Mchowo, p. Izbica Kujawska.
12. Industria Modrowa — H. Modrow w Gwiżdżicach, p. Nowe Miasto.
13. Irys¹⁾ — Rogalińskie Zakłady Hodowlane w Rogalinie, p. Świątniki n. Wartą.
14. Kmieć¹⁾ — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.
15. Krysia — Zarząd Dóbr Dębica, p. loco.
16. Marszałek¹⁾ — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty.
17. Mazur¹⁾ — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty.
18. Odyniec¹⁾ — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty.
19. Optima¹⁾ — E. Barnbeck w Lipiej Górze, p. Barłożno.
20. Palatyn¹⁾ — Zarząd Dóbr Dębica, p. loco.
21. Pallas¹⁾ — Inż. W. Zaborski, Wólka Pracka, p. Złotokłos.
22. Perkun¹⁾ — Inż. W. Zaborski, Wólka Pracka, p. Złotokłos.
23. Polonia¹⁾ — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty.
24. Preussen Modrowa²⁾ — H. Modrow w Gwiżdżinach, p. Nowe Miasto.
25. Prezydent¹⁾ — W. Mycielski w Pońcu, p. loco.
26. Prima²⁾ — E. Barnbeck w Lipiej Górze, p. Barłożno.
27. Prof. Gisevius Modrowa — H. Modrow w Gwiżdżinach, p. Nowe Miasto.
28. Primas — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.
29. Rychliki Przeworskie — Rodowodowa Hodowla Roślin w Dolnem, p. Przeworsk.
30. Smakosz — Dr. J. Załęski w Sarnach, p. loco.
31. Świtez — Zarząd Dóbr Dębica, p. loco.
32. Świtez — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty.
33. Szafranki — H. Wagen w Koninku, p. Gądk.
34. Tytan — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty.
35. Ursus — Zarząd Dóbr Dębica, p. loco.
36. Ursus — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty.
37. Wielkopolanka — W. Mycielski w Pońcu, p. loco.
38. Wilejka — W. Mycielski w Pońcu, p. loco.
39. Włoszanowskie 26 — Tow. Akc. „Siew”, Włoszanowo, p. Janówiec Poznański.

Ziemniaki selekcji krzakowej.

1. Alma — Lipia Góra — E. Barnbeck w Lipiej Górze, p. Barłożno, Pomorze.
2. Centifolia — żabiczyn — Zarząd Majątku, żabiczyn, p. Rąbczyn.
3. Cesarska Korona — Sobótka — Hodowla Nasion w Sobótce, p. loco.
4. Cesarska Korona — żabiczyn — Zarząd Majątku żabiczyn, p. Rąbczyn.
5. Hindenburg — Uchorowo¹⁾ — Z. Droste w Uchorowie, p. Murowana Goślina.

¹⁾ Odmiany odporne na raka ziemniaczanego.

²⁾ Odmiany o mniejszej skali odporności dopuszczone do uprawy na obszarach t. zw. ochronnych, nie bezpośrednio zarażonych.

6. Jubel — Tursko ¹⁾ — T. Ciążyński w Tursku, p. Gołuchowo Poznańskie.
7. Jubel — Uchorowo ¹⁾ — Z. Droste w Uchorowie, p. Murowana Goślina.
8. Odenwälder Blaue — Modrowo — W. Modrow w Modrowie, p. Skarszewy.
9. Odenwälder Blaue — Tursko — T. Ciążyński w Tursku, p. Gołuchowo Poznańskie.
10. Parnassia — Borzymowice ¹⁾ — A. Byszewski w Borzymowicach, p. Czerniewice.
11. Parnassia — Dańków ¹⁾ — Hodowla Nasion Al. Janasz i S-wie, Warszawa, Czackiego 1.
12. Parnassia — Józefinowo ¹⁾ — Zarząd Majątku, Józefinowo, p. Purkowo Poznańskie.
13. Parnassia — Ogrodzienice ¹⁾ — W. Iwanicki w Ogrodzienicach, p. Grójec.
14. Parnassia — Uchorowo ¹⁾ — Z. Droste w Uchorowie, p. Murowana Goślina.
15. Parnassia — Stary Kobylin ¹⁾ — Zarząd Majętności Stary Kobylin, p. Krotoszyn.
16. Parnassia — Wituchowo ¹⁾ — Zarząd Majątku Wituchowo, p. Kwiteż Poznańskie.
17. Parnassia — Zaturce ¹⁾ — Dr. M. Lipiński w Zaturcach, p. loco.
18. Pepo — Rucewko ¹⁾ — Inż. K. Putz w Rucewku, p. Złotniki Kujawskie.
19. Pepo — Uchorowo ¹⁾ — Z. Droste w Uchorowie, p. Murowana Goślina.
20. Early-Rose — Nowa Wieś — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty.
21. Rogaliki Salatowe Nowa Wieś ¹⁾ — H. Dołkowska w Nowej Wsi, p. Kęty, Małopolska.
22. Weltwunder — Żabiczyn ¹⁾ — Zarząd Majątku Żabiczyn, p. Rąbczyn.
23. Wohltmann — Dańków — Hodowla Nasion Al. Janasz i S-wie, Warszawa, Czackiego 1.
24. Wohltmann — Józefinowo — Zarząd Majątku Józefinowo, p. Purkowo.
25. Wohltmann — Ogrodzienice — W. Iwanicki w Ogrodzienicach, p. Grójec.
26. Wohltmann 34 Stieglera — Hodowla Nasion w Sobótce, p. loco.
27. Wohltmann — Zamarte — Polsko-Niemiecka Hodowla Nasion w Zamartem, p. Ogorzeliny.
28. Wohltmann — Zaturce — Dr. M. Lipiński w Zaturcach, p. loco.
29. Zaturzeckie Białe — Dr. M. Lipiński w Zaturcach, p. loco.

¹⁾ Odmiany odporne na raka ziemniaczanego.

Ogólna ilość odmian zapisanych do Rejestru Odmian Oryginalnych.

Pszenica ozima	—	83
„ jara	—	14
żyto	—	21
Jęczmień jary	—	23
„ ozimy	—	3
Owies	—	21
Groch	—	7
Mak	—	1
Rzepak	—	2
Kukurydza	—	4
Cykoria	—	2
Lubin	—	5
Seradela	—	1
Koniczyna	—	2
Komonica	—	2
Len	—	3
Soja	—	1
Lucerna	—	1
Trawy	—	56
Marchew	—	14
Buraki cukrowe	—	17
Buraki pastewne	—	27
Ziemniaki	—	39

Razem odmian 349

Odmian ziemniaków selekcji krzakowej — 29.

Normy nasienne kwalifikacji roślin.

Tak, jak zaznaczono w sprawozdaniu z roku ubiegłego, dotychczas stosowane normy przy ocenie materiału siewnego, ustalone w roku 1914 okazywały pewne braki i nasuwała się potrzeba dostosowania ich do obecnych warunków, wobec czego Sekcja Centralna dała inicjatywę do powołania Komisji Porozumiewawczej przy Związku Zakładów Doświadczalnych w skład których weszli przedstawiciele: Stacji Oceny Nasion, Stacji Ochrony Roślin, Instytucji kwalifikujących i Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa. Projekt omawianych norm w opracowaniu rzeczoznawców ogłoszony został przez Komitet Jarmarku Nasiennego w Biuletynie Jarmarcznym, celem poddania go krytyce i próbie życia. W dostosowaniu do wymagań życia, normy te w okresie sprawozdawczym uległy pewnym zmianom.

Celem zapewnienia możliwie największej jednolitości w ujmowaniu zasad i przepisów kwalifikacji, w roku sprawozdawczym zostały tymczaso-

Powierzchnia zasiewów w ha poddanych kwalifikacji zbioru 1936 roku na obszarze całego Państwa Polskiego

WYDZIAŁY I SEKCJE NASTENNE	Zyto	Pszenvca ozima	Pszenvca jara	Owies	Jęczmień jary	Jęczmień ozimy	Ziemiaki	Groch	Różne	Razem	Ilość majątków kwalif.
Warszawa	427,96	404,18	67,97	290,14	316,81	—	582,09	60,93	267,62	2.387,69	145
Toruń	331,—	208,35	35,16	68,70	97,86	7,—	3.423,71	31,15	600,03	4.802,96	366
Poznań	805,—	441,07	69,56	278,—	288,—	31,50	4.064,12	186,—	636,94	6.800,19	342
Cieszyn	78,12	59,63	44,25	88,80	23,25	5,60	1.072,45	—	5,40	1.377,50	76
Kraków	66,—	213,—	5,—	151,55	54,93	—	257,01	9,—	653,13	1.409,62	60
Lwów	107,—	156,—	53,5	67,—	27,—	3,—	109,—	14,—	285,40	821,90	65
Wilno	20,96	3,50	26,60	48,60	9,50	—	9,40	1,—	64,10	183,55	73
Lublin	66,—	90,50	2,—	63,80	8,—	—	12,75	2,—	2,50	247,55	10
	1 902,03	1.576,23	304,04	1.026,49	825,35	47,10	9.530,53	304,08	2.515,12	18.030,96	1137

T A B L I C A 2.

Stosunek powierzchni 4 zbóż kwalifikowanych do ogólnej

	Woj. Centralne ¹⁾			Woj. Południowe ²⁾		
	Powierzchnia			Powierzchnia		
	zasiana w ha	kwalif. w ha	%	zasiana w ha	kwalif. w ha	%
R o k						
żyto	2.462.944	4.971	0,20	1.083.122	1.155	0,11
pszenica	445.131	2.556	0,57	597.607	1.677	0,30
jęczmień	360.917	1.112	0,31	406.340	390	0,10
owies	728.296	2.353	0,32	720.493	939	0,13
	3.997.288	10.992	0,27	2.807.562	4.161	0,15
R o k						
żyto	2.491.316	2.781	0,11	1.099.859	497	0,05
pszenica	471.586	2.655	0,56	631.851	1.127	0,18
jęczmień	341.132	576	0,17	380.354	226	0,06
owies	721.019	931	0,13	707.822	599	0,08
	4.025.053	6.943	0,24	2.819.886	2.449	0,09
R o k						
żyto	2.480.141	1.090	0,04	1.068.748	289	0,03
pszenica	580.802	1.508	0,26	701.585	800	0,11
jęczmień	365.991	407	0,11	411.706	175	0,04
owies	710.616	366	0,05	705.130	246	0,03
	4.137.550	3.371	0,08	2.887.169	1.510	0,05
R o k						
żyto	2.447.820,5	606,52	0,02	1.043.781,5	187,65	0,02
pszenica	549.604	674,92	0,12	678.113	564,30	0,08
jęczmień	357.167	170,25	0,05	379.970	83,25	0,02
owies	740.426,5	232,55	0,03	708.842,5	146,00	0,02
	4.095.018	1.634,24	0,04	2.810.707	981,20	0,03
R o k						
żyto	2.496.099	514	0,02	1.080.966	131,3	0,01
pszenica	536.820	572,4	0,11	660.065	384,8	0,06
jęczmień	346.626	146,2	0,04	371.290	80,3	0,02
owies	737.150	224,7	0,03	710.375	68,0	0,01
	4.111.695	1.457,4	0,04	2.822.696	664,4	0,02
R o k						
żyto	2.501.204,5	520,10	0,021	938.418,5	255,50	0,027
pszenica	568.914	720,32	0,126	646.936	305,80	0,047
jęczmień	335.568	108,08	0,032	393.290	49,70	0,012
owies	727.012	191,20	0,026	710.869	65,10	0,009
	4.132.698,5	1.539,70	0,037	2.689.513,5	676,10	0,025
R o k						
żyto	2.250.263	362,45	0,016	1.327.147	138,00	0,010
pszenica	493.384	480,92	0,097	752.923	454,80	0,060
jęczmień	316.930	200,56	0,063	430.656	101,00	0,023
owies	660.070	145,22	0,022	795.664	144,40	0,018
	3.720.647	1.189,15	0,032	3.306.390	838,20	0,025
R o k						
żyto	2.513.500	515,0	0,020	1.089.700	144,0	0,013
pszenica	550.000	575,5	0,105	687.300	327,0	0,048
jęczmień	343.600	324,1	0,095	362.200	59,7	0,016
owies	751.600	324,4	0,043	711.300	157,7	0,022
	4.158.700	1.739,0	0,042	2.850.500	688,4	0,024

¹⁾ Woj. Warszawskie, Łódzkie, połowa Kieleckiego, Lubelskie i Białostockie — Wydział Nasienny: Warszawa.

²⁾ Woj. Krakowskie, połowa Kieleckiego, Stanisławowskie, Tarnopolskie i Lwowski — Sekcja Nasienna: Kraków i Lwów.

powierzchni obsianych tymi zbożami za okres 1929–1936 r.

Woj. Zachodnie ^{a)}			Woj. Wschodnie ^{a)}			Ogółem		
Powierzchnia			Powierzchnia			Powierzchnia		
zasiana w ha	kwalif. w ha	%	zasiana w ha	kwalif. w ha	%	zasiana w ha	kwalif. w ha	%
1929								
980.647	4.541	0,46	1 271.697	372	0,03	5.798.410	11.039	0,19
161.034	2.324	0,42	220.222	760	0,35	1.426.994	7.317	0,51
183.818	1.685	0,92	307.475	277	0,09	1.248.550	3 464	0,28
252.963	1.917	0,76	489.829	679	0,14	2.191.581	5.888	0,27
1.581.462	10.467	0,66	2.289.223	2.088	0,09	10.665.535	27.708	0,26
1930								
967.485	3.261	0,34	1.309.133	378	0,03	5.867.793	6.917	0,12
173.948	2.520	1,45	225.705	1.065	0,47	1.503.090	7.367	0,49
148.771	856	0,58	305.854	96	0,03	1.176.111	1.754	0,15
239.395	1.045	0,44	518.731	340	0,07	2.186.967	2.915	0,13
1.529.599	7.682	0,70	2.359.423	1.879	0,15	10.733.961	18.953	0,22
1931								
932.658	1.796	0,19	1.290.419	52	0,01	5.771.966	3.227	0,06
244.116	1.686	0,69	292.601	238	0,08	1.819.104	4.232	0,23
185.914	596	0,32	307.791	50	0,02	1.272.402	1.228	0,10
239.095	667	0,28	517.093	72	0,01	2.171.934	1.351	0,06
1.602.783	4.745	0,30	2.407.904	412	0,02	11.035.406	10.038	0,09
1932								
943.322	1.284,05	0,14	1.210.787	19	0,002	5.645.711	2.097,22	0,04
200.662	705,64	0,35	297.785	61,75	0,02	1.726.154	2.006,61	0,12
182.917	407,90	0,22	286.650	11	0,004	1.206.704	672,40	0,06
235.266	401,70	0,17	535.879	14	0,003	2.220.414	7.942,50	0,04
1.562.157	2.799,29	0,18	2.331.101	105,75	0,005	10.798.983	5.570,48	0,05
1933								
955.753	1.248,8	0,13	1.218.626	9,0	0,0007	5.751.444	1.939,1	0,03
198.889	753,1	0,38	299.183	38,5	0,026	1.694.457	1.768,8	0,10
172.340	345,5	0,20	276.219	12,0	0,004	1.166.484	584,1	0,05
226.093	316,9	0,14	535.815	12,1	0,002	2.204.433	621,7	0,03
1.552.584	2.700,3	0,17	2.324.843	91,6	0,0039	10.816.818	4.913,7	0,05
1934								
960.165	1.235,15	0,128	1.239.101	19,5	0,001	5.638.889	2.080,25	0,003
213.470	699,57	0,327	316.833	86,5	0,027	1.746.153	1.812,19	0,103
166.254	219,83	0,132	282.115	21,—	0,007	1.177.227	398,61	0,033
216.680	214,70	0,099	535.457	11,—	0,002	2.190.018	382,—	0,022
1.556.569	2.369,25	0,152	2.378.506	138,—	0,005	10.752.287	4.723,05	0,044
1935								
960.471	1.149,65	0,119	1.245.468	82,5	0,007	5.783.349	1.732,60	0,030
198.825	713,75	0,368	313.905	49,5	0,016	1.754.037	1.698,97	0,097
192.215	208,40	0,140	298.904	12,75	0,004	1.238.705	582,71	0,046
225.641	332,94	0,148	552.838	27,5	0,005	2.237.213	650,06	0,029
1.572.152	2.464,74	0,157	2.411.115	172,25	0,007	11.010.304	4.664,34	0,042
1936								
970.000	1.214,1	0,103	1.255.200	29,0	0,002	5.828.400	1.902,1	0,033
181.400	858,0	0,473	322.400	114,8	0,036	1.741.100	1.875,3	0,108
188.400	453,2	0,241	293.300	35,5	0,012	1.187.500	872,5	0,073
225.100	435,5	0,193	565.800	109,0	0,019	2.253.800	1.026,6	0,046
1.564.900	2.960,8	0,189	2.436.700	288,3	0,012	11.010.800	5.676,5	0,052

^{a)} Woj. Pomorskie, Poznańskie i śląskie — Wydział Nasienny: Poznań, Toruń Cieszyń.

^{b)} Woj. Wołyńskie, Poleskie, Nowogródzkie i Wileńskie — Sekcja Nasienna: Łuck, Baranowicze i Wilno, obecnie Wydział Nasienny Warszawa i Sekcja Nasienna Wilno.

TABLICA 3.

Powierzchnia uprawy nasiennych buraków cukrowych

Woj. CENTRALNE ¹⁾			Woj. POŁUDNIOWE ²⁾			Woj. ZACHOD	
Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę	
elit	wysad-ków		elit	wysad-ków		elit	wysad-ków
600,70	1.506,62	367	175,75	370,25	58	363,85	R o k 1.119,60
879,32	2.631,55	530	239,75	518,25	100	375,80	R o k 1.525,12
867,76	2.983,02	535	212,55	761,—	70	526,55	R o k 1.978,05
1.157,24	3.678,63	547	239,—	961,50	67	381,—	R o k 1.371,95
1.137,74	3.184,52	593	153,45	316,95	34	381,21	R o k 1.447,49
958,58	3.169,96	544	235,50	874,25	61	401,72	R o k 1.240,35
1.120,44	4.278,16	615	204,50	872,51	56	321,21	R o k 1.349,47
704,51	2.747,66	449	113,65	355,10	45	211,18	R o k 966,75
485,06	1.331,96	315	122,45	785,46	49	124,46	R o k 436,21
705,62	1.593,67	338	145,95	356,10	51	169,22	R o k 374,—
903,25	3.739,42	405	156,36	532,42	44	187,02	R o k 687,99
640,08	3.113,06	254	574,78	2.099,45	209	243,10	R o k 1.187,67
921,25	2.609,65	415	140,17	522,94	51	243,07	R o k 679,46

¹⁾ Woj. Warszawskie, Łódzkie, Białostockie, Lubelskie, Kieleckie.²⁾ Woj. Krakowskie, Lwowskie, Stanisławowskie, Tarnopolskie.³⁾ Woj. Pomorskie, Poznańskie, Śląskie.⁴⁾ Woj. Wołyńskie, Poleskie, Nowogródzkie, Wileńskie.⁵⁾ Do sum tych dochodzi 118,9 ha w 8 majątkach stanowiących plantacje Sp. Akc. „Granum”.

i ilość majątków zajmujących się tą uprawą w Polsce.

Ilość majątków	Woj. WSCHODNIE ¹⁾			O G Ó Ł E M		
	Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków	Powierzchnia zajęta pod uprawę		Ilość majątków
	elit	wysadków		elit	wysadków	
1924						
181	143,50	242,90	23	1.283,80	3.239,36	629
1925						
182	150,95	374,40	21	1.645,82	5.049,32	833
1926						
165	48,90	270,20	22	1.655,76	5.992,27	792
1927						
180	60,40	300,—	17	1.837,64	6.312,08	811
1928						
174	50,64	113,01	15	1.724,04 ²⁾	5.061,97 ²⁾	816 ²⁾
1929						
184	60,75	248,—	20	1.656,55	5.532,56	809
1930						
157	72,31	281,74	16	1.718,46	6.781,88	844
1931						
120	28,60	108,50	19	1.057,94	4.178,01	683
1932						
104	30,54	69,—	10	762,51	2.622,63	478
1933						
91	18,90	27,50	9	1.039,59	2.351,27	489
1934						
101	10,44	62,46	11	1.257,07	5.022,29	561
1935						
134	18,18	51,83	10	1.476,14	6.453,01	607
1936						
129	16,24	54,94	8	1.320,73	3.866,99	601

T A B L I C A
Z e s t a w i e n i e o g ó l n e
Ilości doświadczeń odmianowych ogólnokrajowych założonych w latach 1933 – 1937

ROŚLINY	1933 r.			1934 r.			1935 r.			1936 r.			1937 r.	
	Grupa duża	Grupa średnia	Grupa mała	Grupa duża	Grupa średnia	Grupa mała	Grupa duża	Grupa średnia	Grupa mała	Grupa duża	Grupa średnia	Grupa mała	Grupa duża	Grupa mała
Owies	19	43	46	27	68	78	34	77	88	35	—	118	26	130
Jęczmień	13a*) 2b*)	21a 10b	46	15a 4b	61a 19b	52	16a 5b	70a 15b	65	20a 7b	—	107	25	121
Peszczka jara . . .	14	36	32	66	—	67	63	—	71	26	—	60	21	66
Zyto	—	—	—	27	44	96	28	71	98	28	71	119	25	111
Peszczka ozimna .	—	—	—	21	37	110	22	64	138	32	77	135	—	185
Boraki pastewne .	ekendory 10	półektr. 5	manuty 5	ekendory 18	półektr. 12	manuty 9	ekendory 15	półektr. 10 miedzytyp 31	manuty 9	ekendory 12	półektr. 8 miedzytyp 27	manuty 6	ekend. 10 półektr. 8 miedzytyp 27	man. 6

*) a — dobór browarny b) dobór pastewno-kaszany

Sumy wydatkowane doświadczenia ze zbo- doświadczenia ze zbo- doświadczenia ze zbo- doświadczenia ze zbo- doświadczenia ze zbo-
do dn. 31.III.1937 r. żami jarymi 1933/34 roku z bur- żami ozimymi w 1934/35 r. żami ozimymi 1935/36 r. żami ozimymi 1936/37 r.
13.519,74 1933 r. pastewnymi 1935 r. 1936 r. 1937 r.

1933 r. zł. 12.784,30

zł. 16.024,54

zł. 18.656,36

zł. 9.407,09

doświadczenia ze zbo- doświadczenia ze zbo- doświadczenia ze zbo- doświadczenia ze zbo- doświadczenia ze zbo-
żami jarymi 1934 r. żami jarymi i bur- żami jarymi i bur- żami jarymi i bur- żami jarymi i bur- żami jarymi i bur-
z burakami pastewny- kami pastewnymi 1935 r. kami pastewnymi w 1936 r. kami pastewnymi w 1937 r.
mł 1934 r. zł. 12.664,62 1935 r. zł. 9.421,75 1936 r. zł. 11.925,52 1937 r. zł. 5.540,06

wo uchwalone, opracowane i wydane w odbitce powielonej „Przepisy uznawania roślin”. Praca ta obejmuje 23 strony maszynopisu. Normy powyższe zostały również uzgodnione na Komisji Porozumiewawczej z przedstawicielami Ochrony Roślin i Oceny Nasion.

Wobec rozszerzającego się eksportu sadzeniaków ziemniaczanych Sekcja Centralna do Spraw Nasiennictwa opracowała jednolity wzór kartek kwalifikacyjnych w dostosowaniu do wymagań zagranicy.

Jeżeli chodzi o eksport sadzeniaków ziemniaczanych do Francji, to Sekcja Centralna współpracowała z Izbą Rolniczą Polsko - Francuską.

Lista odmian zagranicznych.

Wzorem lat ubiegłych na podstawie porozumienia pomiędzy wszystkimi instytucjami kwalifikującymi, ustaloną została lista odmian zagranicznych, które mogą być kwalifikowane w Polsce w roku 1937.

W doborze odmian zagranicznych, dopuszczonych do kwalifikacji kierowano się przede wszystkim wartością gospodarczą tych odmian, które nie można jeszcze zastąpić odmianami krajowymi oraz koniecznością honorowania praw nabytych z kwalifikacji w latach poprzednich.

Listę odmian zagranicznych podajemy na stronie 130.

Kontyngenty importowe.

Na specjalnie w tym celu zwołanych przez Prezydium paru konferencjach, ustalono kontyngenty nasion zagranicznych w Polsce niehodowanych, które mają być sprowadzone.

W roku sprawozdawczym ustalone były kontyngenty dowozowe na następujące nasiona: Koński ząb 2.500 ton. Lucerna 350 ton. Trawy 100 ton. Groch, fasola i bób jadalny 100 ton. Słonecznik pastewny 100 ton. Komonica 5 ton.

Świadectwa na ulgowy przewóz nasion.

Wydawanie świadectw na ulgowy przewóz nasion za pośrednictwem instytucji kwalifikujących koncentruje się w Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa. Sekcja Centralna prowadzi ewidencję i kontrolę wszystkich wydawanych na obszarze Państwa świadectw, ponosi też moralną odpowiedzialność wobec Ministerstwa Komunikacji za prawidłowe ich użytkowanie.

W roku sprawozdawczym wydano 17.140 świadectw ulgowych.

Poza tym Sekcja Centralna wydała instytucjom kwalifikującym 18.000 etykiet kwalifikacyjnych.

Lista odmian zagranicznych przyjętych do kwalifikacji w 1937 r. na terenie działalności poszczególnych Sekcji i Wydziałów Nasiennych Izby i Towarzystw Rolniczych według uchwały Rady Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa z dn. 19.V.1937 roku.

Gatunek i nazwa odmiany	Przyjęta do kwalifikacji na terenie działalności Sekcji lub Wydziału Nasiennego Izby i Towarzystw Rolniczych.								
	w Toruniu	w Poznaniu	w Gieszyńcu	w Krakowie i Kiszczakach	w Warszawie	w Łodzi	w Wilnie	w Lwowie	w Bielymstoku w Brześciu n/Bużynie i Łucku
Zyto:									
Petkuser v. Lochow (Petkus Locho-wa) do wyg. pr.	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹
Fsh. v. Wangenheim do wygaśnięcia praw	1 ¹								
Pszenica ozima:									
Bayernkonig (ewentualnie)			1						
Carsten Dickopf	1 ¹	1	1						
Früher Bastard Rimpau'a — do wygaśnięcia pr.			1 ¹						
Kronvete Svalöf (Koronowa)	1	1 ¹		1 ¹					
Salzmünder Standars Ventzl'a		1							
Solvete Svalöf (Słoneczna)	1	1		1 ¹	1				
Stahlvete Svalöf (stalowa)		1 ¹				1			
Jęczmień ozimy:									
Friedrichswetter Berg I Meyra		1							
Nordland P. S. G. — do wygaśn. praw	1 ¹	1 ¹							
Jęczmień jary:									
Heinego 4-rzędowy do wygaśn. praw						1 ¹	1 ¹		1 ¹
Gullkorn Svalöf (Złoty)	1	1 ¹		1 ¹		1 ¹	1 ¹		1 ¹
Isaria Aekermann'a	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kneifel do wygaśnięcia praw			1 ¹						
Segerkorn Svalöf (Zwycięzca)	1	1 ¹		1 ¹			1		
Owies:									
Guldregnsnavre Svalöf (Złoty Deszcz)	1	1		1	1	1	1		
Ligovohavre III Svalöf (Ligowo III) i Ligowo II	1 ¹	1 ¹							
Ornhavre Svalöf (Biały Orzeł)	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Petkuser Gelbhafer v. Lochow (Ż. Lo-chowa) do wygaśn. praw	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹
Segerhavre Svalöf (Zwycięzca) do wygaśn. pr.	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	1 ¹	
Pszenica jara:									
Kolben Heinego	1 ¹	1			1	1			1

Groch, tubin i pozostałe rośliny do uznania Sekcji i Wydziałów Nasiennych.

Ziemniaki wszystkie rakoodporne i nierakoodporne do uznania Sekcji i Wydziałów Nasiennych za wyjątkiem odmiany „Erdgold” P. S. G., która nie będzie kwalifikowana, za wyjątkiem terenu P. I. R. Toruń, gdzie na podstawie umowy z firmą Pommerische Saatucht G. m. b. H. w Szczecinie będą ziemniaki „Erdgold” kwalifikowane. Również na podstawie umowy z firmą „Original” będą kwalifikowane tylko na terenie P. I. R. w Toruniu ziemniaki Ragis.

¹⁾Do wygaśnięcia praw.

**Spis zarejestrowanych hodowli i selekcji krzakowych ziemniaków
z wyszczególnieniem zarejestrowanych odmian do dnia 1.1. 1938 roku.**

Hodowla	Pocztą	Powiat	Odmiana zarejestrowana
WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE			
1. Sieburczyn	Wizna	Łomżyński	groch Sieburczyński (w) p. j. Sieburczyńska (w)
2. Szczawin	Goworowo	Ostrołęka	p. j. Ostka Suska (s)
WOJ. KIELECKIE.			
3. Budziszowice członek Z. H.	Działoszyce	Pińczowski	bur. past. Eckendorfy żółte „Primus” (w) bur. past. Eckendorfy czerwone „Dyplom” (w) bur. past. Mamuty „Elefant” (w) bur. past. Półcukrowe „Unikat” (w) march. past. Lobberyńska „Orange” (w) marchew past. biała z ziel. głową „Krem” (w)
4. Czyżów	Zawichost	Opatowski	p. o. Czyżowska (w)
5. Kazimierza Wielka „Sele- ta”. członek Z. H.	Kazimierza W.	Pińczowski	ż. Kazimierskie (s) p. o. Konstancja Selecty (s) jęczmień Kazimierski (s)
6. Koszyce	Wojciechowice	Sandomierski	p. o. Koszycka Biała (w) p. o. Rabinka (w)
7. Kruków członek Z. H.	Sandomierz	Sandomierski	p. o. Biała Krukowska (w) bur. past. Eckendorfy żółte Krukow- skie (w) bur. past. Mamuty Krukowskie (w)
8. Polanowice Hodowla Na- sion B-ci Kleszczyń- skich członek Z. H.	Słomniki	Miechowski	p. o. Krakowianka (s) p. o. Wysokolit. Kleszczyńskich (s) p. o. Podolanka (s) p. o. Litwinka (s) p. o. Superelekta (s) ow. Biały Mazur (w) ow. Rychlik Oberek (w) jęczm. Hanna Skrzyszowski (s) trawa Kostrzewa łąkowa (w) trawa Kupkowska (w) trawa Rajgras angielski (w) trawa Rajgras francuski (w)
9. Wierzbno członek Z. H.	Wierzbno ad/Kraków	Miechowski	ż. Wierzbieńskie Wczesne (w) ż. Wierzbieńskie (s) p. o. Konstancja Wierzbieńska (s) p. o. Ina (s) p. o. Start (w)
10. Klimontów	Proszowice	Miechowski	trawa Kostrzewa łąkowa (w)

Hodowla	Poczta	Powiat	Odmiana zarejestrowana
WOJ. KRAKOWSKIE.			
11. Dom Handlowy Czyżowski członek Z. H.	Kraków	Szpitalna 40	bur. past. Eckendorfy „Olbrym Czyżowski” (w)
12. Dębica	Dębica	Ropeczycki	p. o. Hors Concours (w) ziemn. Krysia (s) ziemn. Palatyn (s) ziemn. Świteź (s) ziemn. Ursus (s) ziemn. Bojar (s)
14. Grodkowice	Kłaj	Bochnia	ż. Polskie Grodkowickie (s) p. o. Małopolska Ostka Grodkowicka (s) p. o. Blondynka (s)
15. Nowa Wieś hodowla i selekcja krzakowa	Kęty	Biała	ziemn. Bojar (s) ziemn. Poranki sel. krzak. (—) ziemn. Świteź (s) ziemn. Ursus (s) ziemn. Marszałek (w) ziemn. Tytan (w) ziemn. Rogaliki <i>salutowe sel. krz.</i> (—) ziemn. Mazur (D S) (w) ziemn. Odyniec (D L) (w) ziemn. Polonia (Nr. 14) (w)
16. Plebanki Dr. J. Załęski członek Z. H.	Kraków	Kraków	ziemn. Smakosz (w)
17. A. Dobrzański Sp. z o. o. członek Z. H.	Kraków	ul. Warszawska 19	bur. past. Eckendorfy Czerwone „Rekord” (s) bur. past. Eckendorfy żółte „Goliat” (s) bur. past. Mamuty „Gigant” (s) bur. past. Półcukrowe „Cyklop” (s) marchew past. Biała z zieloną głową „Triumf” (s) marchew past. Lobberyhska „Laura” (s) marchew past. Aurochampion (s)
18. Hodowla Nasion E. Freege	Kraków	ul. Lubież 36-38	bur. past. Eckendorfy żółte Freege (w) bur. past. Półcukrowe Białe Freege (w) mak Freege niebieski (w)

WOJ. LWOWSKIE.

19. Chłopiec	Jarosław	Jarosław	p. j. Ostka Chłopska (s)
--------------	----------	----------	--------------------------

Hodowla	Poczt	Powiat	Odmiana zarejestrowana
20. Dolne - Przeworsk	Przeworsk	Przeworsk	p. o. Ka. Andrzej (w) p. o. Ka. Eleonora (w) p. j. Ordynatka (s) jęczmień Przeworski (w) ziemn. Rychliki Przeworskie (w) bur. past. Eckendorfy żółte Przeworskie (w) trawa Kupkówka (w) trawa Kostrzewa łąkowa (w) trawa Owsik wyniosły (w) trawa Rajgras angielski (w) trawa Rajgras włoski (w) trawa Stokłosa bezostna (w) trawa Wyczyniec łąkowy (w) trawa Rajgras francuski (w) trawa Tymotka (w) Komonica (w)
21. Łopuszka Wielka	Kańczuga	Przeworsk	p. o. Czerwona Ostka Łopuska (s) p. o. Zośka (w) p. j. Ostka Łopuska (s) bur. past. półcukrowe Białe Olbrymie Łopuskie (w)
22. Mikulice	Kańczuga	Przeworsk	ż. Mikulickie Wczesne (s) p. o. Triumf Mikulic (w) p. o. Ostka Mikulicka (s) p. o. Ostka Złotokłosa (w) jęczm. oz. Mikulicki 6-cio rzędowy (w)
23. Siedliska	Rawa Ruska	Rawa Ruska	p. o. Banatka Rawska (s)
24. Skomorochy	Potok Złoty k/Buczaez	Buczaez	p. o. Ostka Skomoroska (s) trawa Lucerna Skomoroska (w)
25. Zaborze	Rawa Ruska	Rawa Ruska	p. o. Zaborzanka (s)

WOJ. LUBELSKIE

26. Puławy P. I. N. G. W.	Puławy	Puławy	ż. Puławskie Wczesne (s) p. o. Ostka Biała Puławska (w) p. o. Puławska Wczesna (s) p. j. Puławska Twarda (s) p. j. Ostka Puławska (w) jęczm. Puławski Browarny (w) ow. Puławski Średnio - Rychły (w) łubin Wąskolistny Różowy Puławski Wczesny (w) łubin Wąskolistny Różowy Puławski Wysoki (w) soja Puławska (w)
------------------------------	--------	--------	--

Hodowla	Poczta	Powiat	Odmiana zarejestrowana
27. Sobieszyn	Sobieszyn	Garwolin	żyto Sobieszyńskie (s) p. o. Wysokolitewka Sobieszyńska (s) p. o. Sobieszyńska 44 (s) p. o. Płocka (s) jęczm. Sobieszyński 2-rzędowy (s) jęczm. Sobieszyński 4-rzędowy (s) owies Sobieszyński (s)

WOJ. ŁÓDZKIE.

28. Garbów Kaliaska Hodo- wla Nasion członek Z. H.	Błaszki	Kalisz	buraki cukrowe (s)
29. Byszewo członek Z. H.	Łęczycza	Łęczycza	buraki cukrowe (s)

WOJ. POMORSKIE

30. Góra	Zamostne	Morski	żyto Kaszubskie Żylicza (s)
31. Gwińdziny	Nowe Miasto n/Drwęca	Nowe Miasto	ziemn. Modrowa Industria (s) ziemn. Modrowa Preussen (s) ziemn. Modrowa Prof. Gisevius (s) ziemn. Modrowa Dyr. Johansen (s) ziemn. Modrowa Apolia (w) ziemn. Modrowa Gloria (w) groch Concordia Modrowa (w)
32. Kończewice	Chełmża	Toruń	żyto Białoruskie (w) p. o. Znajda (w) p. o. Jeleńska Zimotrwała (w) jęczm. Mamut Jeleński (w)
33. Nowy Jasie- niec	Serock Pomorski	Świecie	żyto Schlietera (w)
34. Starzyński Dwór	Lebacz	Morski	p. o. Biała Kaszubska (w) p. o. Ostka Starzyńska (w)
35. Zamarte hodo- wla i selekcja krzakowa	Ogorzeliny	Chojnice	p. o. Piaskowa (w) ziemn. Wohltmany sel. krzak. (—)
36. Lipia Góra hodowla i se- lekcja krzako- wa	Barłuzno	Tczew	ziemn. Prima (w) ziemn. Optima (w) ziemn. Alma sel. krzak. (—)
37. Radzyń	Radzyń	Grudziądz	bur. past. Eckendorfy czerwone (s) bur. past. Eckendorfy żółte (s)

Hodowla	Poczta	Powiat	Odmiana zarejestrowana
38. Modrowo selekcja krzakowa	Skarszewy	Kościerzyna	ziemn. <i>Odenwälder Blaue sel. krzak. (—)</i>

WOJ. POZNAŃSKIE

39. Ciołkowo	Krobia	Gostyń	jęczm. Danubia Ciołkowski (s)
40. Chrzastowo	Nakło	Nakło	groch Folger zielony Gerstenberga (s)
41. Gola	Gostyń	Gostyń	żyto Golskie (s) jęczm. Hanna z Goli (w)
42. Góreczki	Borzęciezki	Koźmin	p. j. Joanna (w) jęczm. Tybetania (w) kukurydza Złota Górecka (w)
43. Józefinowo selekcja krzakowa	Purkowo	Oborniki	ziemn. <i>Parnassia sel. krzak. (—)</i> ziemn. <i>Wohlthany sel. krzak. (—)</i>
44. Kleszczewo	Kostrzyń	Pleszew	żyto Zeelandzkie (s) p. o. Biała B Hildebranda (s) p. o. Hildebranda I. R. p. o. Ks. Hatzfeld p. o. Wiktoria (s) p. j. S-30 Hildebranda (s) p. j. Ostka Hildebranda (s) p. j. Hanna Hildebranda (s) p. j. Olimpia Hildebranda (w) jęczm. Elka Hildebranda (w) groch Wiktoria żółty Hildebranda (s)
45. Koninko	Gądko	Śrem	ziemniaki Szafranki (w)
46. Niemierzewo	Międzychód	Międzychód	ziemn. Hindenburg (s)
47. Poniec	Poniec	Gostyń	ziemn. Bursztynki (w) ziemn. Prezydent (w) ziemn. Wielkopolanka (w) ziemniaki Wilejka (w)
48. Słupia Wielka	Środa	Środa	bur. półeukr. Substantia (s)
49. Stary Kobylin selekcja krzakowa	Kobylin	Krotoszyn	ziemn. <i>Parnassia sel. krzak. (—)</i>
50. Tursko selekcja krzakowa	Gołuchowo	Jarocin	ziemn. <i>Jubel sel. krzak. (—)</i> ziemn. <i>Odenwälder Blaue sel. krzak. (—)</i>
51. Uchorowo selekcja krzakowa	Uchorowo	Oborniki	ziemn. <i>Jubel sel. krzak. (—)</i> ziemn. <i>Hindenburg sel. krzak. (—)</i> ziemn. <i>Parnassia sel. krzak. (—)</i> ziemn. <i>Pepo sel. krzak. (—)</i>

Hodowla	Poczta	Powiat	Odmiana zarejestrowana
52. Wronów	Koźmin	Koźmin	groch Perla Wronowska (s)
53. Wituchowo selekcja krza- kowa	Kwilez	Międzychód	ziemn. <i>Parnassia sel. krzak.</i> (—)
54. Żabieczyn selekcja krza- kowa	Rąbczyn	Węgrówiec	ziemn. <i>Centifolia sel. krzak.</i> (—) ziemn. <i>Cesarska Korona sel. krzak.</i> (—) ziemn. <i>Weltwunder sel. krzak.</i> (—)
55. Łagiewniki	Kobylin	Koźmin	jęczm. Mamut Łagiewnicki (w) groch Wiktorja Łagiewnicki (w)
56. Markowice	Mątwy	Strzelno Wiel- kopolskie	p. o. Edel-Epp Markowicka (w) p. o. Extra (w)
57. Rogalin	Świątniki n/Wartą	Śrem	żyto Rogalińskie (s) p. o. Magnatka (w) p. o. Hr. Helena (w) łubin Wąskolistny Rogaliński Bia- ły (w) len Wielkolen Rogaliński (w) ziemniaki Iris (w) ziemniaki Barbara (w)
58. Rucewko	Złotniki Kujawskie	Inowrocław	żyto Putza (w) p. o. Raciniowska (w) jęczmień Teresa (w) jęczmień Putza (s) ziemn. <i>Pepo sel. krz., z Rucew- ka</i> (—)
59. Solacz-Dwór Zakład Dośw. Uniwer. Pozn.	Poznań	Poznań	p. o. O. S. (w) owies Solacki Wczesny (w)
60. Sobótka hodowla i se- lekcja krzako- wa	Sobótka	Jarocin	p. o. Sobótka (s) p. o. Stieglera 22 (s) p. o. Zwycięska (s) p. j. Stieglera Czerwona Bezostna (s) jęczm. Cesarski Stieglera (s) owies Duppawski (s) rzepak Stieglera (w) ziemn. <i>Wohltmany 34 Stieglera sel. krzak.</i> (—) ziemn. <i>Cesarska Korona nierakoodp. sel. krzak</i> (—)
61. Włoszanowo „Siew”	Janówiec Poznański	Znin	żyto Włoszanowskie (s) p. o. Dobrochna (w) p. o. Jasnocha (w) p. o. Bożena (w) ziemn. Hetman (s)

Hodowla	Poczta	Powiat	Odmiana zarejestrowana
			ziemn. Włoszanowskie 26 (w) ziemn. Kmieć (s) lubin Włoszanowski Białoziańczy (w) trawa Mietlica rozłogowa (w) trawa Grzebieńca (w) trawa Wiechlina łąkowa (w) trawa Rajgras angielski (w) trawa Rajgras włoski (w) ziemniaki Prymas (w)
62. P. I. N. G. W. Bydgoszcz	Bydgoszcz	Weysenhoffa 11	kukurydza Bydgoska Wczesna (w) seradela Bydgoska (w)
63. S. W. H. N. Antoniny członek Z. H.	Leszno Poznańskie	Leszno	żyto Szczodrowskie (s) p. o. Antoniańska Konstancja (s) p. o. Antoniańska Wysokolitewka (s) p. o. Antoniańska Wczesna (s) p. o. Leszczyńska Wczesna (s) jęczm. Antoniański Browarny (w) jęczm. Szelejewski (s) ow. Antoniański Biały (w) ow. Antoniański Żółty (s) buraki cukr. Marka „C” (s) buraki cukr. Marka „P” (s)

WOJ. STANISŁAWOWSKIE

64. Podhorce	Podhorce k/Stryja	Stryj	jęczmień Podhorecki (s) owies Tatrzański (s)
65. Książ	Zalucze	Śniatyn	p. o. Podkarpacka (w) p. j. Pokucka (w) kukurydza Prof. Żebrowski (w)
66. Złotniki	Złotniki	Podhajce	p. j. Złotnicka (w)

WOJ. WARSZAWSKIE

67. Baruchowo	Kowal k/Włocławka	Włocławek	p. j. Jedyna (Suska Bezostna) (s)
68. Borzymowice hodowla i selekcja krzakowa	Czerniewice	Włocławek	jęczm. Hanna Borzymowicki (w) jęczm. Kujawiak (w) cykoria Półdluga Kujawska (s) cykoria Śląska z Borzymowic (w) kukurydza Kalina (w) ziemn. <i>Parnassia sel. krzak. Borzymowice</i> (—)
69. Hodowla Nasion K. Buszczyński i S-wie członek Z. H.	Warszawa	Smolna 14	p. o. Kujawianka Włocławicka (w) p. o. Ostka Górzeńska (s) p. o. Ostka Włocławicka (w) owies Najwcześniejszy Niemierzański (s)

Hodowla	Poczta	Powiat	Odmiana zarejestrowana
			owies Więclawicki Jubileuszowy (w) bur. past. Des Barres Buszczyńskiego (w) bur. past. Eckendorfy żółte Buszczyńskiego (w) bur. past. Eckendorfy czerwone Buszczyńskiego (w) bur. Mamuty Buszczyńskiego (w) bur. past. Półcukrowe Białe (w) marchew Biała Olbrzymia Zielonogłowa Buszczyńskiego (w) marchew Lobberyhska Buszczyńskiego (w) marchew St. Valery Buszczyńskiego (w) marchew Żółto-Pomarańczowa Buszczyńskiego (w) bur. cukr. Marka „M” Buszczyńskiego (s) bur. cukr. Marka „NM” Buszczyńskiego (s) bur. cukr. Marka „P” (s) bur. cukr. Marka „NP” (s) bur. cukr. typ „CIR” Buszczyńskiego (w) trawa Bekmania Buszczyńskiego (w) trawa Rajgras angielski Buszczyńskiego (w) trawa Rajgras francuski Buszczyńskiego (w) trawa Kostrzewa owcza Buszczyńskiego (w) trawa Kostrzewa łąkowa Buszczyńskiego (w) trawa Kostrzewa trzcinowata Buszczyńskiego (w) trawa Kostrzewa czerw. rozłogowa Buszczyńskiego (w) trawa Kupkówka Buszczyńskiego (w) trawa Wiechlina łąkowa Buszczyńskiego (w) trawa Wiechlina błotna Buszczyńskiego (w) trawa Mietlica biaława Buszczyńskiego (w) trawa Stokłosa bezostna Buszczyńskiego (w)

Hodowla	Poczta	Powiat	Odmiana zarejestrowana
70. Dańków AL. Janasz i S-wie hodowla i se- lekcja krzako- wa członek Z. H.	Warszawa	Czackiego 1	trawa Grzebieńnica Buszczyńskiego (w) trawa Mozga trzcinowata Buszczyń- skiego (w) ż. Dańkowskie Selekcyjne (s) p. o. Dańkowska Graniatka (s) p. o. Dańkowska Zach. Graniatka (w) p. o. Dańkowska Idealna (s) p. o. Selekcyjna (s) ziemn. <i>Wohltmany Dańkowskie sel.</i> <i>krzak.</i> ziemn. <i>Parnassia Dańkowskie sel.</i> <i>krzak.</i> buraki cukr. Marka „AJ 1” (s) buraki cukr. Marka „AJ 2” (s) buraki cukr. Marka „AJ 4” (s)
71. Dembice	Kruszyn k/Włocławka	Włocławek	p. o. Halina (s)
72. Dłużew	Siennica	Mińsk Mazow.	jęczm. Dłużewski Wanda (w) owies Dłużewski Podkowa (s)
73. Granum Sp. Akce. członek Z. H.	Warszawa	Moniuszki 2a	żyto Granum (s) p. o. Bogatka (s) p. o. Ostka Grubokłosa (s) p. o. Barbarossa Granum (s) p. o. Złotka Granum (s) p. o. Hanka Granum (s) p. o. Konstancja Granum (s) marchew Biała z ziel. główką (w) marchew Lobberyńska (w) marchew Londyńska (w) marchew St. Valery (w) bur. past. Eckendorfy żółte Granum (w) bur. past. Eckendorfy czerwone Granum (w) bur. past. Mamuty Granum (w) bur. past. Półcukrowe Granum (w) trawa Kostrzewa czerwona Granum (w) trawa Kostrzewa owcza Granum (w) trawa Kostrzewa Trzcinowata Granum (w) trawa Kupkowska Granum (w) trawa Kostrzewa łąkowa Granum (w) trawa Rajgras francuski Granum (w) trawa Tymotka Granum (w) trawa Wyczyniec łąkowy Granum (w) trawa Wiechlina gajowa Granum (w)

Hodowla	Poczt	Powiat	Odmiana zarejestrowana
			trawa Wiechlina błotna Granum (w) trawa Wiechlina łąkowa Granum (w) trawa Rajgras włoski Granum (w) trawa Mietlica rozłogowa Granum (w) trawa Rajgras angielski Granum (w) trawa Grzebieńca Granum (w) trawa Owsik złocisty Granum (w) Komonica pospolita Granum (w) Komonica błotna (w) bur. cukr. Granum (w)
74. Kalinowiec	Żabieniec	Nieszawa	p. j. Kalinowiecka (w)
75. Kościelec	Koło	Koło	owies Marczak Kościelecki (w)
76. Krukowo	Czerniewice	Włocławek	p. o. Kanadyjka (w)
77. Kruszyńska członek Z. H.	Kutno	Kutno	p. o. Sandomierka (s) owies Teodozja (s) rzepik Łęcki Zimotrwały (w) groch Ryehlik Wiktoria Łęcki (s)
78. Kutno Zakład Dośw.	Kutno	Kutno	jęczm. Kutnowski (s)
79. Ołtarzew członek Z. H.	Ożarów Warsz.	Warszawa	żyto Kawęczynskie (s)
80. Pilichowo	Bulkowo	Płocki	p. o. Złota Maczuga (w)
81. Sielec członek Z. H.	Mogielnica	Grójecki	żyto Ołtarzewskie (s) p. o. Biały Krzyż (s) p. o. Wysokolit. Ołtarzewska (s) jęczm. Hanna Gambrinus Ryxa (s)
82. Strzykuły	Ożarów Warsz.	Warszawa	marchew Biała Olbrzymia Detken- sa (s)
83. Udycz Sp. Akc. członek Z. H.	Warszawa	Koszykowa 6	p. o. Udyczanka Biała (s) p. o. Udyczanka Czerwona (s) p. o. Eka (s) owies Udycz Biały (w) owies Udycz Żółty (w) konieczyna Gloria (w) bur. cukr. A-typ cukrowy (s) bur. cukr. B-typ rentowny (s) bur. cukr. C-typ plenny (s)
84. Dr. Lekczyńska Jadwiga członek Z. H.	Warszawa	Hoża 56	trawa Grzebieńca Lekczyńskiej (w)

Hodowla	Poczta	Powiat	Odmiana zarejestrowana
85. Motycz Hodowla Na- sion członek Z. H.	Warszawa	Smolna 14	buraki cukrowe (s)
86. Ogrodzienice <i>selekcja krza- kowa</i>	Grójec	Grójecki	ziemn. <i>Parnassia sel. krzak. (—)</i> ziemn. <i>Wohltmany sel. krzak. (—)</i>
87. Wólka Pracka Inż. W. Zabor- ski członek Z. H.	Złotokłos	Grójec	owies Złociak (w) ziemn. Pallas Zaborskiego (w) ziemn. Perkun Zaborskiego (w)
88. Borzymie <i>selekcja krza- kowa</i>	Śmiłowice	Włocławek	ziemniaki <i>selekcji krzakowej</i>
89. Wola Adamo- wa <i>selekcja krza- kowa</i>	Śmiłowice	Włocławek	ziemniaki <i>selekcji krzakowej</i>
90. Krośniewice <i>selekcja krza- kowa</i>	Krośniewice	Kutno	ziemniaki <i>selekcji krzakowej</i>

WOJ. WOLYŃSKIE

91. Borsuki - Bor- szczówka	Borsuki	Krzemieniec	konieczyna Borsukowiecka (w)
92. Sarny	Sarny	Sarny	trawa Bekmania Sarneńska (w) trawa Wiechlina błotna Sarneń- ska (w) trawa Wiechlina łąkowa Sarneń- ska (w) trawa Kupkówka późnokwiatowa Sarneńska (w) trawa Mietlica biaława Sarneń- ska (w) trawa Kostrzewa łąkowa Sarneń- ska (w) trawa Kostrzewa czerwona Sarneń- ska (w) Komonica błotna Sarneńska (w)
93. Zamlicze członek Z. H.	Lokacze	Włodzimierz	p. o. Banatka Kresowa (w) p. o. Biała Genealogiczna (w) owies Zieleniak (w) owies Grzywacz późny Wolyński (w)

Hodowle	Pocztą	Powiat	Odmiana zarejestrowana
94. Zaturce hodowla i sel. krzakowa członek Z. H.	Zaturce	Luck	p. o. Zaturzecka (w) p. o. Wołynianka (w) ziemn. Zaturzeckie białe sel. krzak. ziemn. Wohlmány Zaturzee. sel. krzak. ziemn. Parnassia Zaturzee. sel. krzak.

WOJ. WILEŃSKIE

95. Bieniakonie	Bieniakonie	Lida	żyto Bieniakońskie (w) owies Rychlik Kozarowski (w) lubin Wąskolistny Murzynek Bieniakoński (w)
96. Trybańce	Bieniakonie	Lida	owies Rychlik Trybański (w)
97. Lniarska Centralna Stacja Doświadczalna	Wilno	ul. św. Jacka 2	len LCSD I (w) len LCSD II (w)

Uwaga: Litera (w) oznacza że odmiana jest wpisana w Rejestrze Wstępny, litera (s) oznacza Rejestr Stały.

Rok	hodowli	sel. krzakowych
1934	3	—
1935	5	10
1936	3	4
1937	2	1
	13	15

Rok	Ilość hodowli i sel. krzakowych Ogółem	w tem hodowli	w tem selekcji krzakowych
1934	75	75	—
1935	86	80	10
1936	92	83	14
1937	97	85	18

Działalność Wydziału Nasiennego prac zleconych

Rok gospodarczy 1936 — 1937 był okresem przygotowawczym do likwidacji Wydziału i przekazania jego czynności odpowiednim Izdom Rolniczym, które w myśl decyzji Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych z dn. 1 kwietnia 1937 roku miały przejąć prace Wydziału każda na swoim terenie. Stąd też i sprawozdanie Wydziału dla ułatwienia zobrazowania prac i przejęcia ich przez odpowiednie Izby: Białostocką, Łódzką, Warszawską i Wołyńską na te 4 części podzielono, każde zostało oddzielnie potraktowane.

Nim przystąpimy do poszczególnych sprawozdań zaznaczyć należy, że Wydział Nasienny — prowadzi prace na terenie tych województw od roku 1907 początkowo pod kierownictwem prof. dr. Antoniego Sempołowskiego — następnie dr. Edwarda Kosteckiego a w końcu dr. Marcelego Rożańskiego. Wydział od roku 1929 był częścią składową Centralnego Towarzystwa Rolniczego, następnie do roku 1933 — Centralnego Towarzystwa Organizacji i Kółek Rolniczych, a od roku 1933 — został przydzielony — do Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa Związku Izb i Organizacji R. P., jako Wydział Prac Zleconych. W roku 1935 został oddzielony teren województwa Kieleckiego i połączony z woj. Krakowskim, w roku 1936 teren województwa Lubelskiego, a w roku 1937 pozostałe województwa zostały oddane pod opiekę odpowiednich Izb Rolniczych. Coroczne sprawozdania Wydziału znajdują się w odpowiednich publikacjach Organizacji w skład których Wydział podczas Swego istnienia wchodził.

Przez cały czas okresu sprawozdawczego Wydział pracował normalnie, załatwiając sprawy związane przede wszystkim z kwalifikacją roślin. Ilość kwalifikujących gospodarstw i kwalifikowanych ha zwiększała się stopniowo choć nie tak znacznie, pomimo że konjunktura na materiał siewny stale się poprawiała. Specjalne zainteresowanie panowało co do ziemniaków sadzeniaków — ilości kwalifikowanych ha i sprzedawanych, szczególnie na eksport, zwiększały się. Na pierwszym miejscu stało tu woj. Warszawskie, szczególnie trzymały tu prym powiaty mające być od roku 1938 zaliczone do województwa Pomorskiego t. zn. pow. Nieszawski i Włocławski. Na drugim miejscu co do zainteresowania ziemniakami sadzeniakami stało woj. Łódzkie, choć i daleko od granicy położone województwo Wołyńskie też zaczęło się interesować a nawet sprzedawać ziemniaki sadzeniaki na eksport.

Najwięcej prac kwalifikacyjnych przeprowadzono na terenie woj. Warszawskiego, tak co do ilości roślin, ich różnorodności i ilości ha. Postęp w tym kierunku w porównaniu z latami ubiegłymi był tu największy co do ilości przede wszystkim, choć i różnorodność odmian i gatunków też była tu duża. Zaczęto na tym terenie kwalifikować na materiał siewny lucernę, rzodkiew oleistą, jarą, rośliny ogrodowe nie tylko warzywne ale i kwiatowe.

Najskromniej praca nasienna przedstawiała się w województwie Białostockim, bo i mało było jednostek kwalifikujących (4) małe ilości ha (54. 53 ha) i mała różnorodność roślin, gdyż głównie ograniczała się kwalifikacja do 4 zbóż i to na niezbyt wielkich powierzchniach, przy czym jęczmienia nawet na terenie województwa nie kwalifikowano zupełnie.

Przebieg pogody dla produkcji był przeważnie korzystny, żadnych większych trudności przy kwalifikacji i realizacji zakwalifikowanych plonów nie można było zauważyć. Od dn. 1 kwietnia stopniowo Wydział przekazywał swe prace odpowiednim Izdom — dopomagającym w przeprowadzeniu tak samych prac kwalifikacyjnych, jak i ich organizowania w Izdach.

Już w marcu — przy końcu roku sprawozdawczego — Wydział zaczął się reorganizować, by objąć zagadnienia nowe, — mianowicie sprawę kwalifikacji roślin ogrodowych. Ponieważ jednak ze względów organizacyjnych uznane zostało, że lepiej to będzie załatwiać w obrębie Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa pod postacią referatu, przeto począwszy od dn. 1 kwietnia, Wydział do Prac Zleconych zostaje stopniowo likwidowany.

Powierzchnie zajęte pod uprawę poszczególnych roślin kwalifikowanych były w r. 1936 następujące:

	W o j e w ó d z t w a			
	Białystok	Łódź	Warszaw.	Wołyń
Ilość gospodarstw w których przeprowadzono kwalifikację	4	43	90	8
Ogólna powierzchnia kwalifikowanych roślin (ha)	54,53	770,30	1,314,28	248,58
<i>Poszczególne rośliny:</i>				
żyto	13,36	176,70	229,90	8,—
pszenica	14,74	61,50	311,23	84,68
owies	9,12	68,20	122,32	60,50
jęczmień	—	71,70	219,11	26,—
ziemniaki	7,18	273,55	283,36	18,—
inne	10,13	118,65	148,36	51,40

Odmiany roślin kwalifikowanych.

Oziminy.

Żyto:

Dańkowskie Selekcyjne, Granum, Oltarzewskie, Puławskie Wczesne, Rogalińskie, Wierzbieńskie, Włoszanowskie, Petkus Lochowa.

Pszenica

Antonińska Wysokolitewka, Banatka Kresowa, Biała Genealogiczna, Biały Krzyż, Dańkowska Selekcyjna, Dańkowska Graniatka, Dańkowska Idealna, Dańkowska Zachodnia Graniatka, Edel-Epp Markowicka, Dobrochna, Bogatka, Eka, Halina, Kanadyjka, Konstancja Granum, Ostka Grubokłosa, Puławska Wczesna, Wysokolitewka Oltarzewska, Wysokolitewka Sobieszyńska, Wołynianka, Zaborzanka, Złota Maczuga, Złotka.

<i>Rzepik</i>	Rychlik Łęcki.
<i>Rzepak</i>	Ozimy.
Jarzyny	
<i>żyto jare</i>	Petkus.
<i>Pszenica jara</i>	Jedyna (Suska Bezostna), Kalinowiecka, Ordynatka, Ostka Chłopicka, Ostka Hildebranda, Ostka Suska, Sieburczyńska Gółka.
<i>Owies</i>	Antoniński Biały, Antoniński żółty, Białe Mazury, Dłużewski Podkowa, Grzywacz Późny Wołyński, Kościelecki, Najwcześniejszy Niemierzański, Rychlik Oberek, Sobieszyński, Teodozja, Udycz Białe, Udycz żółty, Zeleniak Zamlicki, Złociak, Białe Orzeł, Segerhaver (Zwycięzca) Svalöf, Gelbhaver (żółty Lochowa), Ligowo II, Ligowo III.
<i>Jęczmień</i>	Borzymowicki, Danubia Ciołkowska, Dłużewski Wanda, Hanna Gambrinus Ryxa, Hanna Skrzyszowicki, Kujawiak, 6-rzędowy miejscowy, Hanna Proskowetza, Isaria Ackermanna, Gullkorn (Złoty Svalöf).
<i>Ziemniaki</i>	Ackersegen Böhma, Alma Cimballa, Alma sel. krzak. z Lipiej Góry, Apolia Modrowa, Białe Zaturzeckie, Cesarska Korona, Dyr. Johansen Modrowa (rakoodporne), Early Rose, Early Rose sel. krzak. Nowej Wsi — Poranki, Ersteling, Hetman (rakoodporne), Hindenburg. (rakoodporne), Industria Modrowa, Industria sel. krzak. z Lucimnia, Iris Rogalińskie, Jubel Richtera (rakoodporne), Jubel z Uchorowa sel. krzak. (rakoodporne), Kmieć (rakoodporne), Marszałek (rakoodporne), Maibutter P. S. G. (rakoodporne), Goldersche Muisen (Bintie), Odenwälder Blaue, Pallas Zaborskiego, Parnassia Kameckiego (rakoodporne), Parnassia sel. krzak. z Ogrodzienic (rakoodporne), Parnassia Dańkowskie sel. krzak. (rakoodporne), Parnassia Borzymowickie (rakoodporne), Parnassia Zaturzeckie sel. krzak. (rakoodporne), Pepo Kameckiego (rakoodporne), Prima Barnbecka, Prof. Gisesvius Modrowa, Preussen Modrowa, Robinia Kameckiego (rakoodporne), Rosafolia

P. S. G. (rakoodporne), Silesia Kleinspiegel, Wczesne Müllera, Wohltmanny, Wohltmanny Kleinspiegel, Woltmany Dańkowskie sel. krzak., Wolthmanny Ogrodzienickie sel. krzak., Wolthmanny Zaturzeckie sel. krzak., Wolthmanny Stieglera sel. krzak., Weltwunder, Wekaragis (rakoodporne).

<i>Groch</i>	Rychlik Wiktoria Łęcki, Wiktoria Mahnsdorfski, Wiktoria Łagiewnicki, Sieburczyński Polny.
<i>Łubin</i>	Biały Szerokolistny (Albus), Ożarowski Pastewny Niegorzki żółty, słodki Müncheberger Grünffuter Süßslupine.
<i>Cykoria</i>	śląska z Borzymowic, Półdluga Kujawska.
<i>Czumiza</i>	Waraks.
<i>Koniczyna</i>	Rychlik, Czerwona.
<i>Gryka</i>	miejskowa.
<i>Kukurydza</i>	Kalina
<i>Lucerna</i>	Węgierska, Grimma
<i>Len</i>	Bombaj.
<i>Rzodkiew</i>	oleista jara.
<i>Pietruszka</i>	cukrowa, Berlińska.
<i>Fasola</i>	Hinricha.
<i>Ogórki</i>	Monastyrskie.
<i>Salata</i>	Królowa Majowych.
<i>Kapusta</i>	Amager.
<i>Rezeda</i>	
<i>Maciejka</i>	

Trawy

Kostrzewa Czerwona, Kostrzewa Rozłogowa, Kostrzewa Czerwona (*Festuca Rubra*) Sarneńska, Wiechlina łąkowa, Mietlica Biaława Sarneńska, Rajgras Włoski, Rajgras angielski, Wiechlina błotna (*Poa Palustris*) Sarneńska, Wiechlina łąkowa (*Poa Pratensis*) Sarneńska, Kupkówka torfowa późnokwitnąca Sarneńska, Wyczyniec Sarneński, Bekmania Sarneńska.

Marchew

Biała Olbrzymia Detkensa, Nantejska.

Buraki

ćwikłowe egipskie, ćwikłowe Kedyw. Murzynki Ulricha
pastewne Eckendorfy żółte, pastewne Mamuty, pastewne Eckendorfy żółte Wiechmanna, pastewne Eckendorfy Czerwone Wiechmanna, Mamuty Jacobsona, Peragis.
półcukrowe białe.

Cebula

żyławska Wolska, żyławska Ulepszona.

*Rzepak jary miejscowy**Rzepak „ „*

Ilość wydanych etykiet kwalifikacyjnych

do worków z materiałem nasiennym na

oziminy	100	2.712	5.352	536
-------------------	-----	-------	-------	-----

jarzyny	513	3.056	15.622	4.169
-------------------	-----	-------	--------	-------

Ilość wydanych zaświadczeń kwalifikacyjnych na partie wagonowe sadzeniaków

ziemniaczanych	—	15	21	4
--------------------------	---	----	----	---

Ilość etykiet na ziemniaki eksportowe . .	—	15.800	6.928	1.200
---	---	--------	-------	-------

Ilość wydanych świadectw na ulgowy				
------------------------------------	--	--	--	--

przewóz nasion siewnych i sadzeniaków				
---------------------------------------	--	--	--	--

ziemniaczanych	60	440	3.770	550
--------------------------	----	-----	-------	-----

V. DZIAŁALNOŚĆ PRASOWA I WYDAWNICZA

Prasowa Agencja Związku

W roku 1935/36 Prasowa Agencja Związku (P. A. Z.) wydawała 3 biuletyny: dz. I. przeznaczony dla prasy fachowo-rolniczej, dz. II — dla prasy tygodniowej ludowej i dz. III — dla prasy codziennej. Po zwinięciu działu I-go, biuletyn działu II został przemianowany na tygodniowy, a dz. III — na codzienny. Poza tym do czasu ukazania się wydawnictwa „Życie Rolnicze”, tj. do października 1936 r., do biuletynu tygodniowego dołączono 2 — 3 artykuły, przeznaczone dla prasy fachowo-rolniczej, które też przysyłano biuletyn tygodniowy, zamiast biuletynu dz. I. Wobec zwinięcia działu I-go, biuletyn tygodniowy został znacznie rozszerzony w części kroniki informacyjnej, tak iż zamiast poprzednio 8 — 9 stron biuletyn tygodniowy zawiera obecnie 13 — 14 stron.

W okresie sprawozdawczym wydano ogółem 52 numery biuletynu tygodniowego. Każdy numer zawiera 6 — 7 artykułów treści ekonomicznej lub z zakresu techniki rolniczej, oraz krótkie notatki z działalności instytucyj państwowych, społecznych oraz organizacyj, wchodzących w skład Związku Izb i Organizacyj Rolniczych R. P., jak również i z prac samego Związku. Biuletyn abonowany jest przez 42 redakcje pism ludowych, które chętnie korzystają z materiału, zamieszczonego w biuletynie tygodniowym. Ogółem zamieszczono przeszło 350 artykułów, nie licząc notatek informacyjnych. Zauważonych przedruków naliczono około 4.000, tak iż przeciętnie na artykuł przypada przeszło 11 przedruków.

Biuletyn codzienny, wychodzący codziennie oprócz świąt i niedziel, składa się bądź z artykułu i paru notatek informacyjnych, bądź z samych notatek. W okresie sprawozdawczym wydano ogółem 302 numerów. Zamieszczono 220 artykułów treści ekonomicznej, oświeclających bieżące zagadnienia ze stanowiska interesów rolnictwa. Prasa codzienna, zarówno stołeczna jak prowincjonalna zamieściła ogółem około 2.700 przedruków, na jeden więc artykuł przypada przeciętnie około 12 przedruków. Biuletyn codzienny ukazuje się w objętości 2 — 3 stron; abonowany jest przez 32 pisma.

Ponadto P. A. Z. wydaje codziennie „Przegląd Prasy”, w którym notowane są ukazujące się w prasie codziennej (stołecznej i prowincjonalnej) artykuły i notatki, dotyczące rolnictwa lub mogące interesować rolników. „Przegląd Prasy” przysyłany jest pracownikom biura Związku, aby ułatwić im zaznajomienie się z poruszonymi przez prasę sprawami.

Niezależnie od tego P. A. Z. jest w stałym kontakcie zarówno z głównymi organami prasy stołecznej, jak i z szeregiem agencji prasowych. Na ich żądanie P. A. Z. udziela bądź informacji lub wyjaśnień w pewnych sprawach, bądź opracowuje na ich życzenie oddzielne notatki lub artykuły.

Życie Rolnicze

Tygodnik „Życie Rolnicze”, organ Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P., powstał w połowie października 1936 r. na miejsce dwutygodnika „Rolnik - Ekonomista”.

Podział pisma był następujący:

1. Technika produkcji rolnej.
2. Ekonomika.
3. Przegląd rynków. Informacje statystyczne.
4. Organizacje rolnicze. Oświata. Kultura.
5. Wiadomości bieżące.
6. Dział dla przewodniczących Kółek Rolniczych.

Każdy z wymienionych działów miał do spełnienia specjalne zadanie, których suma stanowiła realizację celów pisma.

W dziale I-ym „Technika produkcji rolnej” drukowane były prace zarówno uczonych pracujących na polu rolnictwa, jak i praktyków rolniczych. Opublikowane zostały wyniki całego szeregu doświadczeń teoretycznych (szereg artykułów wyszedł po tym jako osobne broszury), a z drugiej strony — rezultaty prac doświadczalnych rolników. Uwzględnione zostały możliwie wszystkie kierunki produkcji rolniczej, a więc hodowla zwierząt domowych, uprawa i hodowla roślin, łaskarstwo, nawożenie, maszyny rolnicze, budownictwo oraz szereg aktualnych zagadnień produkcji rolniczej.

W dziale II-im „Ekonomika” omawiane były rozmaite problemy ekonomiczne, związane bądź z rolnictwem bezpośrednio, bądź stojące w jakimkolwiek związku z życiem wsi.

W dziale III-cim podawane były sprawozdania z rynków. Z jednej strony — z tablicy „ruch cen” dowiadawali się rolnicy o poziomie cen rynkowych w danym tygodniu, a z drugiej — z artykułów gruntownie omawiających poszczególne działy handlu rolniczego mogli ustalić wytyczne dla produkcji swych warsztatów.

W dziale IV-ym omawiane były sprawy organizacji rolniczych oraz poszczególne objawy kultury wsi. Nadto uwzględniona była bibliografia rolnicza i podawane były radiowe programy rolnicze.

W dziale V-ym rolnik znajdował różne informacje z życia bieżącego, mogące mu być w jakimkolwiek sposób potrzebne. Dział ten dzielił się na kilka grup wiadomości, a więc: z działalności władz, z działalności Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P., różne wiadomości krajowe, różne zagraniczne, streszczenie najważniejszych ustaw oraz orzeczenia sądowe w sprawach rolniczych.

Dział VI-ty przeznaczony był dla Kółek Rolniczych i utrzymany na poziomie bardziej popularnym.

Takim był podział „Życia Rolniczego” do czerwca br. Obecnie — po zasięgnięciu opinii izb rolniczych podział pisma został zmieniony. Na pierwsze miejsce wysunięty został dział „Ekonomika”, według bowiem opinii poszczególnych izb — zadaniem organu Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. musi być przede wszystkim obrona na zewnątrz interesów rolnictwa tak w stosunku do władz państwowych i samorządowych, jak też w stosunku do innych grup gospodarczych społeczeństwa.

Związany z działem ekonomiki dział sprawozdań z rynków przeniesiony został na drugie miejsce. Dział techniki produkcji rolniczej — na trzecie. Dział V-ty został znacznie rozszerzony stosownie do życzeń wyrażonych przez Izby.

Dział VI-ty został zupełnie zniesiony. Zmianę tą wprowadzono z dwóch względów. Doświadczenie wykazało, że kontyngent czytelników składa się głównie z osób, które interesują artykuły o wyższym poziomie, typu drukowanych w pierwszych działach, popularne więc ujęcie tematów, jakie zresztą można znaleźć w innych pismach rolniczych, nie budziło w danym wypadku zainteresowania. Z drugiej strony — poziom działaczy wiejskich w różnych dzielnicach jest tak rozmaity, że wyśrodkowanie jakiejś przeciętnej jest niemożliwe. Opinia wszystkich izb rolniczych pod tym względem była jednolita.

Do chwili obecnej drukowało w „Życiu Rolniczym” swoje prace 210 autorów. Dzięki pozyskaniu współpracy bardzo wielu wybitnych pisarzy rolniczych, tak teoretyków jak i praktyków, pismo ma zapewniony wysoki i ustalony poziom.

Zasięg pisma jest szeroki; obejmuje teren całej Rzeczypospolitej. Z pośród grup prenumeratorów wybijają się następujące: instytucje naukowe rolnicze, profesorowie rolnictwa, organizacje rolnicze i inne gospodarcze, samorządy terytorialne, rolnicy pracujący na średnich warsztatach rolnych. Duże ilości egzemplarzy rozchodzą się wśród urzędników ministerstw, przede wszystkim Ministerstwa Rolnictwa i R. R. i Ministerstwa Przemysłu i Handlu oraz wśród prasy.

Wobec małego rozwoju w Polsce czytelnictwa w ogóle, a rolniczego w szczególności, zdobycie szerokich warstw czytelników możliwie jest po długiej i cierpliwej pracy, liczba prenumeratorów wzrasta systematycznie, co jest najlepszą oceną wartości pisma.

Ponieważ koszty wydawnictwa pomimo najdalej idących oszczędności (jedynie honoraria płacone są wysokie) nie mogą być pokryte z normalnych dochodów pisma, przeto niedobór pokrywa Związek Izb i Organizacji Rolniczych R.P. W tych warunkach prenumeratorzy dostają za zł 6.— kwartalnie 416 stron dużego formatu ilustrowanego pisma.

W okresie objętym sprawozdaniem wydano w znacznie większym nakładzie trzy numery poświęcone problemowi niepodzielności drobnych gospodarstw rolnych, a jeden numer — wystawie w Liskowie.

C. Władze, organizacja wewnętrzna i biuro Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

Władze Związku

Skład Prezydium, Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej w okresie sprawozdawczym — po wyborach dokonanych na zebraniu Rady dn. 5 lutego 1937 r., Zarządu dn. 27 lutego 1937 r. oraz Rady dn. 26 czerwca 1937 r. — był następujący:

Prezydium: Prezes Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P. — Piotr Sobczyk.

Wice-Prezesi: Dr. Kazimierz Papara¹ (przewodniczący Sekcji Izb Rolniczych), Edward Kleszczyński¹ (przewodniczący Sekcji Organizacji Ogólno-Rolniczych), Dr. Włodzimierz Seydlitz¹ (przewodniczący Sekcji Spółdzielczości Rolniczej) i Stanisław Wańkowicz¹ (wybrany przez Zebranie Grupy Członków Nadzwyczajnych).

Członkowie Prezydium: Tadeusz¹ Krzyżanowski, Augustyn¹ Serożyński.

Członkowie Zarządu: Mieczysław¹ Chłapowski, Kazimierz¹¹ Fudakówski, Wojciech¹ Gorczyca, Stanisław¹¹¹ Kielak, Kazimierz¹¹¹ Kierzkowski, Bronisław¹ Malik, Stanisław¹¹¹ Mikołajczyk, Kajetan¹ Morawski, Stanisław¹ Mystkowski, Ludwik¹ Myszkowski, Dr. August¹ Popławski, Wiktor¹ Przedpełski, Witold¹ Staniewicz, Jerzy¹ Waydowski, Zygmunt¹ Weiss, Czesław¹ Wróblewski.

Członkowie Komisji Rewizyjnej: Antoni¹ Bądryński, Mieczysław¹¹ Porowski, Stanisław¹ Rychłowski.

Zastępcy Członków Komisji Rewizyjnej: Franciszek¹ Bartczak, Władysław¹ Szychalski.

Biuro Związku

Dyrektor: Wiktor¹ Leśniewski.

Referat spraw finansowo-rolnych, kredytowych i agrarnych:

Kierownik — Zygmunt¹ Rusinek.

Referent — Stanisław¹ Skwarczyński.

Pom. referenta — Lech¹ Buszkowski.

Referat danin i opłat prawno-publicznych:

Kierownik — Władysław¹ Englicht.

Pom. ref. — Zdzisław¹ Janota Bzowski.

Referat handlu zagranicznego:

Kierownik — Janusz¹ Wakar.

Referat eksportu rolnego — pom. ref. Jerzy¹ Święcicki.

Ref. do spraw traktatowych — Eustachy¹ Ryłski.

Pomoc statystyczna; praktykanci — Wanda¹ Czaplicka, Włodzimierz Ryłski.

Referat organizacji rynku wewnętrznego:

Kierownik — Edward¹ Iwaszkiewicz.

Referent — Roman¹ Buczyński.

Pom. ref. — Kazimierz¹ Bartkowiak.

Pomoc statystyczna — Maria¹ Miernowska.

Pom. ref. (badanie rynku owocarskiego) — Maria¹ Pleszczyńska.

Referat spraw przemysłu rolnego, surowców przemysłowych pochodzenia rolniczego oraz spraw komunikacyjnych:

Kierownik — Jerzy¹ Gościcki.

Referat przemysłu rolnego — Henryk¹ Romanowicz.

Referat komunikacyjny — Szczęśny¹ Siemieński.

Referat organizacji rolnictwa:

Kierownik — Stanisław¹ Miklaszewski (pełni jednocześnie funkcje zastępcy dyrektora biura).

Referat do spraw organizacji ogólno-rolniczych — Władysław¹ Świeżyński. Praktykantka — Maria¹ Laskowska.

Referat do spraw przemysłu domowego i ludowego — Wacław¹ Sobański.

Praktykanci: — Wanda¹ Skarżyńska, Eugeniusz¹ Skudniewski.

Referat hodowlany:

Ref. Włodzimierz¹ Szczekin-Krotow.

Referat melioracyjny:

Ref. Leonard¹ Gumiński.

Referat kultury wsi:

Ref. Włodzimierz¹ Bzowski.

Dział prasowy, wydawniczy i radiowy:

„Życie Rolnicze”: Red. Karol¹ Bortkiewicz, Red. Zygmunt¹ Domański. Buchalterka — Jadwiga¹ Machnicka.

„Prasowa Agencja Związku”: Kierownik — Zygmunt¹ Rusinek.

Zastępca Kierownika — Redaktor Zygmunt¹ Kmita.

Sekretarka — Antonina¹ Puchowiczówna.

Pomoc red., administracja i ekspedycja — Stefania¹ Tomaszewska, Aleksander¹ Kwiatkowski.

Akcja radiowa — Edward¹ Iwaszkiewicz.

Sekretariat i kancelaria:

Sekretarz Generalny — Feliks¹ Raczkowski.

Sekretarka Prezesa i Dyrektora — Wacława¹ Dybowska.

Kierowniczka kancelarii — Jadwiga Miklaszewska.
Buchalterka — Jadwiga Machnicka.
Pom. buchalt. — Emilia Iwanicka.
Kasjerka — Janina Raciborska.
Kancelistki: Krystyna Szniersztajnowa, Irena Zygnerska, Helena Buczyńska, Barbara Tołwińska.

Zarząd Nieruchomego Majątku:

Kierownik — Zenon Krumm.
Buchalterka — Maria Kucharska.
Kancelistka — Kazimiera Pawlicka.

Dział Nasiennictwa (Sekcja Centralna do spraw Nasiennictwa):

Kierownik — Dr. Edward Kostecki.
Zastępca Kierownika — Wojsław Zaborski.
Zastępca Kierownika dział ogrodniczy — Dr. Marcei Rożański.
Inspektor ogrodniczy — Antoni Koziarski.
Referent i buchalter — Longin Kołaczkowski.
Referent doświadczeń odmianowych: — Bolesław Jastrzębski.
Sekretarz — Tadeusz Łoziński.
Kancelaria — Irena Dłużniakiewiczowa, Czesław Wroński.

Dział opracowania planu pomocy dla gospodarstw karłowatych:

Kierownik: — Dr. Stanisław Antoniewski.
Praktykanci: — Maria Zdanowiczówna, Sabina Wolaminowa, Wincenty Krzysztofik.

Centralny Wydział Bezpieczeństwa Pracy:

Kierownik — Tadeusz Pałkański.
Sekretarz — Edmund Czarnowski.
Kancelistka — Hanna Julska.

Wykaz Instytucji w których pracach uczestniczył Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

1. Państwowa Rada Komunikacyjna i jej Komitety.
2. Komisja Rewizyjna Komitetu Taryfowego Państwowej Rady Komunikacyjnej.
3. Fundusz Pracy.
4. Komisja Popierania Obrotu Produktami Rolniczymi.
5. Komisja Artykułów Zwierzęcych.
6. Centralna Komisja Przywózowa.
7. Związek Zawodowy Zrzeszeń Eksporterów Jaj.
8. Centrala Obrotu Nasionami Oleistymi.
9. Polskie Towarzystwo Handlu Kompensacyjnego.
10. Rada Gospodarki Drzewnej.
11. Wywózowa Komisja Rozdzielcza.
12. Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe.

13. Rada Handlu Zagranicznego.
14. Główna Nadzorcza Komisja Targowiskowa.
15. Rada Gospodarcza Chłodni w Gdyni.
16. Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych.
17. Związek Eksporterów Zboża R. P.
18. Zrzeszenie Eksporterów Drobiu i Ubocznych Artykułów Rolnych.
19. Międzynarodowa Komisja Rolnicza w Paryżu.
20. Międzynarodowa Komisja Stała przy Międzynarodowym Instytucie Rolniczym w Rzymie.
21. Komisja do Spraw Spółdzielczości przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej.
22. Komisja Pracy przy Międzynarodowej Komisji Rolniczej.
23. Komitet Energetyczny przy M. P. i H.
24. Główna Komisja Ziemska.
25. Komitet Chłodniczy przy M. P. i H.
26. Rada Spółdzielcza.
27. Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych.
28. Główna Komisja Klasyfikacyjna przy Ministerstwie Skarbu.
29. Kursy im. Staszica.
30. Komisja Podatkowa przy Ministerstwie Skarbu.
31. Komitet Normalizacyjny przy M. P. i H.
32. Towarzystwo Oświaty Rolniczej.
33. Izba Rolnicza Francusko-Polska.
34. Międzyministerialna Komisja dla spraw Przemysłu Ludowego i Domowego.

Poza tym Związek brał udział w pracach Instytucyj za pośrednictwem poszczególnych działaczy ze świata rolniczego, wybranych lub powołanych indywidualnie, a będących jednocześnie członkami Władz Związku. Wśród tych Instytucyj wymienić należy Bank Polski, Państwowy Bank Rolny i Bank Akceptacyjny.

Wykaz organizacji, wchodzących w skład Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.

I. Członkowie zwyczajni:

1. Izby Rolnicze:

1. Białostocka Izba Rolnicza — Białystok, ul. Br. Pierackiego 57a.
2. Kielecka Izba Rolnicza — Kielce, ul. Sienkiewicza 47.
3. Krakowska Izba Rolnicza — Kraków, Plac Szczepański 8.
4. Lubelska Izba Rolnicza — Lublin, Al. 3-go Maja 20.
5. Lwowska Izba Rolnicza — Lwów, ul. Kopernika 20.
6. Łódzka Izba Rolnicza — Łódź, ul. Piotrkowska 96.
7. Poleska Izba Rolnicza — Brześć n/B., ul. Br. Pierackiego 19.
8. Pomorska Izba Rolnicza — Toruń, ul. Sienkiewicza 10.
9. Śląska Izba Rolnicza — Katowice, ul. Juliusza Ligonia 36.
10. Warszawska Izba Rolnicza — Warszawa, ul. Kopernika 30.

11. Wielkopolska Izba Rolnicza — Poznań, ul. Mickiewicza 33.
12. Wileńska Izba Rolnicza — Wilno, ul. Ofiarna 2.
13. Wołyńska Izba Rolnicza — Luck, ul. Sienkiewicza 47.

2. Organizacje Ogólno-Rolnicze:

1. Centralne Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Warszawa, ul. Kopernika 30.
2. Małopolskie Towarzystwo Rolnicze — Lwów, ul. Kopernika 20.
3. Małopolskie Towarzystwo Rolnicze — Kraków, Plac Szczepański 8.
4. Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych — Poznań, ul. Mickiewicza 33.
5. Pomorskie Towarzystwo Rolnicze — Toruń, ul. Sienkiewicza 12.
6. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Białystok, ul. Br. Pierackiego 57a.
7. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Kielce, ul. Sienkiewicza 47.
8. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Lublin, ul. 3-go Maja 20.
9. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Łódź, ul. Piotrkowska 96.
10. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Luck, ul. Mickiewicza 1.
11. Wojewódzkie Towarzystwo Organizacyj i Kółek Rolniczych — Warszawa, ul. Kopernika 30.
12. Delegatura Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego — Stanisławów, ul. Grunwaldzka 4.
13. Delegatura Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego — Tarnopol, ul. 9-go Listopada 17.
14. Towarzystwo Rolnicze — Cieszyn, Dom Narodowy.
15. Krajowe Towarzystwo Gospodarskie „Silskyj Hospodar” — Lwów, Rynek 10.

3. Zrzeszenia Spółdzielczości Rolniczej:

1. Biuro Zleceń Syndykatów Rolniczych — Warszawa, ul. Kopernika 30.
2. Centrala Rolników Sp. Akc. — Poznań, Plac Wolności 18.
3. Syndykat Spółdzielni Rolniczych — Kraków, Plac Szczepański 6.
4. Związek Handlowy Spółdzielni, Składowe i Sklepów Kółek Rolniczych — Lwów, ul. Hetmańska 8.
5. Związek Gospodarczy Spółdzielni Mleczarskich — Poznań, ul. Składowa 4.
6. Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych — Warszawa, ul. Warecka 11a.
7. Małopolski Związek Mleczarski — Kraków, ul. Friedleina 4.
8. Bank Związku Spółek Zarobkowych — Warszawa, ul. Jasna 8; Poznań, Plac Wolności 15.

II. Członkowie Nadzwyczajni:

1. Centralny Komitet do spraw Hodowli Drobni — Warszawa, ul. Kopernika 30.
2. Centralny Związek Plantatorów Tytoniu Rzplitej Polskiej — Warszawa, ul. Mokotowska 73.
3. Naczelna Organizacja Związków Hodowli Koni w Polsce — Warszawa, Al. Ujazdowskie 19.
4. Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe — Warszawa, ul. Marszałkowska 154.
5. Polskie Biuro Eksportu Zboża Oddział w Gdańsku — Gdańsk, Langer-Markt 19.
6. Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych — Warszawa, ul. Kopernika 30.
7. Polski Związek Zawodowy Rolników i Leśników z Wyższem Wykształceniem, Warszawa, ul. Kopernika 30.
8. Poznańskie Ziemstwo Kredytowe — Poznań, Al. Marsz. Piłsudskiego 13.
9. Rada Naczelna Organizacji Ziemiańskich — Warszawa, Nowy Świat 2.
10. Spółka Producentów Krochmalu — Warszawa, ul. Kopernika 30.
11. Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 58.
12. Syndykat Plantatorów Chmielu — Warszawa, ul. Czerniakowska 217.
13. Towarzystwo Hodowli Konia Arabskiego — Warszawa, ul. Rozbrat 44.
14. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie — Warszawa, ul. Kredytowa 1.
15. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie — Lwów, ul. Kopernika 4.
16. Towarzystwo Lniarskie — Wilno, ul. Św. Jacka 2.
17. Towarzystwo Oświaty Rolniczej — Warszawa, ul. Zielna 22.
18. Towarzystwo Zachęty do Hodowli Koni w Polsce — Warszawa, ul. Mazowiecka 16.
19. Zrzeszenie Związków Właścicieli Lasów — Warszawa, ul. Kopernika 30.
20. Zrzeszenie Producentów Spirytusu — Warszawa, ul. Traugutta 11.
21. Związek Eksporterów Zboża R. P. — Poznań, Al. Marcinkowskiego 3.
22. Związek Organizacji Rybackich — Warszawa, ul. Kopernika 30.
23. Związek Polskich Zrzeszeń Ogrodniczych — Warszawa, ul. Bagatela 3.
24. Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraka Cukrowego — Warszawa, ul. Kopernika 30.
25. Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraków Cukrowych Wielkopolski i Pomorza — Poznań, Plac Wolności 9.
26. Związek Wytwórców Jęczmienia Browarnego R. P. — Warszawa, Nowy Świat 2.

27. Związek Zachodnio-Polskiego Przemysłu Cukrowniczego — Poznań, ul. Sew. Mielżyńskiego 7.
28. Związek Zawodowy Cukrowni b. Królestwa Polskiego, Wołyń, Małopolski i Śląska — Warszawa, ul. Moniuszki 11.
29. Związek Zawodowy Polskich Hodowców i Wytwórców Nasion — Warszawa, ul. Kopernika 30.
30. Związek Producentów Nasion Oleistych — Warszawa, Nowy Świat 2.
31. Związek Ziemian — Warszawa, ul. Kredytowa 1.
32. Związek Ziemian — Kraków, ul. Batorego 21.
33. Kresowy Związek Ziemian — Warszawa, Nowy Świat 2.
34. Związek Ziemian Wołyń — Łuck, ul. Marsz. Piłsudskiego 12.
35. Wielkopolski Związek Ziemian — Poznań, ul. Ratajczaka 12.
36. Wileński Bank Ziemi — Wilno, ul. Mickiewicza 8.

III. Członkowie Korespondenci:

1. Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.
2. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego — Warszawa, ul. Rakowiecka 8.

SPIS RZECZY:

	Str.
<i>A. Ogólna sytuacja rolnictwa.</i>	
Warunki klimatyczne i stan zasiewów	5
Powierzchnia upraw	6
Ogólna powierzchnia zasiewów w latach 1932 — 1936	7
Przeciętne plony z ha	8
Plony z 1 ha w kwintalach	10
Zbiory	11
Zbiory w latach 1932 — 1936	12
Światowe zasiewy i zbiory zbóż	13
Ceny	13
Ceny głównych zbóż i produktów zwierzęcych w złotych za 1 q	14
Stan pogłowia inwentarza żywego	15
Ogólna ilość zwierząt gospodarskich	15
Handel zagraniczny artykułami rolniczymi	15
Handel zagraniczny ziemniakami i ich przetworami (w tys. q.)	16
Handel zagraniczny ziemniakami i ich przetworami (w tys. zł.)	17
Handel zagraniczny zwierzętami i produktami zwierzęcymi	18
Poprawa gospodarcza	19
Wskaźniki cen wg. Państw. Instytutu Badania Koniunktur Gospod. i Cen	23
<i>B. Działalność Związku Izb i Org. Rolniczych R. P.</i>	
<i>I. Uwagi ogólne</i>	25
<i>II. Prace w dziedzinie polityki gospodarczej.</i>	
Prace nad organizacją rynku wewnętrznego	33
Organizacja i popieranie eksportu rolnego	36
Sprawy traktatowe	39
Polityka zbożowa	41
Sprawy surowców przemysłowych pochodzenia rolniczego	44
Środki produkcji rolniczej	49
Przemysł rolny	50
Sprawy komunikacyjne	54
Popieranie drobnej wytwórczości przemysłowej na wsi	58
Prace badawcze nad gospodarstwami karłowatymi	61
Prace statystyczne	62
Działalność na terenie międzynarodowym	64
<i>III. Prace w dziedzinie ustawodawstwa gospodarczego i organizacji rolnictwa.</i>	
Zagadnienia finansowo - rolne	67
Zagadnienia ustroju rolnego	68
Sprawy danin i opłat prawno - publicznych	69
Zagadnienia prawno - administracyjne i organizacyjne	75
Sekcja Izb Rolniczych	77
Sekcja organizacji ogólnie - rolniczych	79
Sekcja Zrzeszeń Spółdzielczości Rolniczej	84
<i>IV. Prace w dziedzinie zagadnień oświatowych i fachowo - rolniczych.</i>	
Prace w dziedzinie kultury wsi	85
Sprawy melioracyjne	88
Sprawy hodowlane	92
Akcja walki z wypadkami przy pracy w rolnictwie	94

Prace Sekcji Centralnej do Spraw Nasiennictwa	103
Działalność Wydziału Nasiennego prac zleconych	143
<i>V. Działalność prasowa i wydawnicza.</i>	
Prasowa Agencja Związku	148
Życie rolnicze	149
<i>C. Władze, organizacja wewnętrzna i biuro Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.</i>	
Władze Związku	151
Biuro Związku	151
Wykaz instytucyj w których pracach uczestniczył Związek Izb i Organizacji Rolniczych R. P.	153
Wykaz organizacyj, wchodzących w skład Związku Izb i Organizacji Rolniczych R. P.	154

Math. Cune - Skłodowska
w Lublinie

566

CZASOPISMA